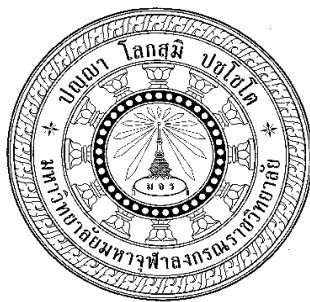

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษา
ในสังคมไทย

Develop a Guidance Process Innovation in Buddhist for Educational
Personnel in Thailand Society

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทาง
การศึกษาในสังคมไทย

Process Development and Network building of Guidance Process Buddhist
for Educational Personnel in Thailand Society

โดย

ดร.สายหยุด มีฤกษ์

พระครูโสภณปริยัตยานุกิต (อาทิตย์ อดุลเวที)

รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา

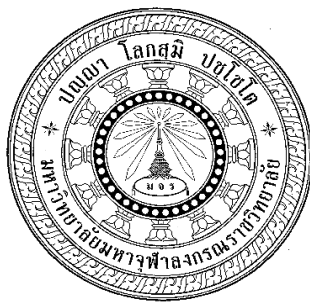
พระครูปลัดมารุต วรมงคล, รศ.ดร.

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765008

รายงานการวิจัย

รายงานวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษา
ในสังคมไทย

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทาง
การศึกษาในสังคมไทย

โดย

ดร.สายหยุด มีฤกษ์

พระครูโสภณปริยัตยานุกิต (อาทิตย์ อดุลเวที)

รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา

พระครูปลัดมารุต วรมงคล, รศ.ดร.

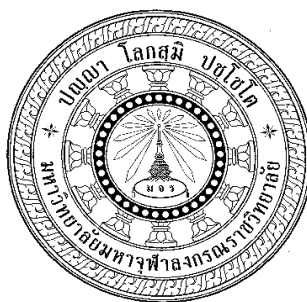
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๕

ได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800765008

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 2

Develop a Guidance Process Innovation in Buddhist for Educational
Personnel in Thailand Society

Under Research plan

Process Development and Network building of Guidance Process Buddhist
for Educational Personnel in Thailand Society

by

Dr.Sayyud Mererk

PhrakruSophonpariyatayanukit

Assoc. Prof. Dr.Chartchai Pitakthanakom

Asst. Prof. Dr.Ittiphon kaewpila

Phrakrupalad Marot Varamangkalo, Assoc. Prof. Dr.

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2022

Research Project Funded

By Thailand Science Research and Innovation Fund

MCU RS 800765008

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : พัฒนานวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย

ผู้วิจัย : ดร.สายหยุด มีฤกษ์
พระครูโสภณปริยัตยานุกิต (อาทิตย์ อดตเวที)
รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม
ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา
พระครูปลัดมารุต วรมงคล,รศ.ดร.

ส่วนงาน : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๕

ทุนอุดหนุนการวิจัย : กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ ๑) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย ๒) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย ๓) เพื่อทดลองใช้และประเมินนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น ๒ ระยะ ดังนี้ ระยะที่ ๑ พัฒนานวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ และระยะที่ ๒ การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ มีกลุ่มประชากร คือ ครูแนะแนวในสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการทำงานแนะแนว และนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนาและจิตวิทยาแนะแนว สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา และสาขาวิชาจิตวิทยาแนะแนว จำนวนทั้งหมด ๑๘ รูป/คน มีการสัมภาษณ์ ทดลองใช้นวัตกรรมฯ (๖ โมดูล) และประเมินนวัตกรรมฯ

ผลการวิจัย พบว่า

กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ เป็นส่งเสริมให้ครูแนะแนว หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตร ไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหารธรรม มรรคมีองค์ ๘ และโยนิโสณมสิการ เพื่อนำหลักธรรมดังกล่าวมาผสมผสานในการจัดกิจกรรมหรือบริการแนะแนว ๒) บริการแนะแนววิถีพุทธ บริการแนะแนว ๕ บริการเป็นกระบวนการพื้นฐานของงานแนะแนวมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการป้องกันปัญหา และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน และเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเจริญงอกงามและพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ๓) ครูแนะแนววิถีพุทธ ครูผู้ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวเป็นผู้ที่บทบาท

สำคัญในการเอื้อให้การดำเนินงานแนะแนวบรรลุเป้าประสงค์ ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ มีความเป็น
 กัลยาณมิตร

นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย เป็น
 นวัตกรรมที่เป็นกระบวนการ พัฒนาต่อยอดงานแนะแนวที่ดำเนินการอยู่ให้มีประสิทธิภาพและมี
 คุณค่ามากขึ้นโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกับการดำเนินงานแนะ
 แนว ประกอบด้วยโมดูลการฝึกอบรม ๖ โมดูล ประกอบด้วย โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถี
 พุทธ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ โมดูลที่ ๔ ขอบข่าย
 งานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทยมีองค์
 ความรู้ที่เกิดขึ้นใน ๓ ประการ คือ ประการแรก เตรียมความพร้อมภายในจิตใจของครู ซึ่งเป็น
 คุณลักษณะภายในของครูผู้ทำหน้าที่แนะแนว ที่มีจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความเป็น
 กัลยาณมิตรกับผู้เรียน ประการที่ ๒ ครูผู้ทำหน้าที่งานแนะแนวได้นวัตกรรมที่มีความน่าสนใจ ทันสมัย
 เข้าถึงได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้นวัตกรรมฯ ก่อให้เกิดคุณค่าต่อบุคลากรทางการศึกษา
 สามารถนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธไปใช้พัฒนาการทำงานในหน้าที่ของตน เกิดความสุขในการ
 ปฏิบัติงาน และเป็นการส่งเสริมให้ประสิทธิภาพการแนะแนวในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น มีความสุขในการ
 ปฏิบัติงาน เป็นประโยชน์ช่วยพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญ ประการ
 ที่ ๓ ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถศึกษาเล่าเรียนและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมกับศักยภาพ
 ของตน

Research Title : Develop a Guidance Process Innovation in Buddhist for Educational Personnel in Thailand Society

Researcher : Dr.Sayyud Mererk
PhrakruSophonpariyatayanukit
Assoc. Prof. Dr.Chartchai Pitakthanakom
Asst. Prof. Dr.Ittiphon kaewpila
Phrakrupalad Marot Varamangkalo, Assoc. Prof. Dr.

Department : Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : B.E. 2565 / C.E. 2022

Research Scholarship Sponsor : Thailand Science Research and Innovation Fund

ABSTRACT

The objectives were, 1) to analyze develop a guidance process innovation in Buddhist for educational personnel in Thailand Society. 2) To develop a guidance process innovation in Buddhist for educational personnel in Thailand Society. 3) To test and evaluate a guidance process innovation in Buddhist for educational personnel in Thailand Society. It was Research and Development by classify to be 2 phases as follow, phase 1 for innovation in Buddhist development, then phase 2 to test and check quality of innovation in Buddhist development. The population were guidance teachers in school and some expertism and education's students on major for Buddhism and guidance psychology total 18 persons. There were (6 Models) for interview and innovation evaluated.

Major founding:

Develop a guidance process innovation in Buddhist for educational personnel in Thailand society has 3 consist of, 1) part for Buddhist guidance promote for guidance teachers or educated persons who know and understand Dhamma such as Kanlayanamitthadham, Threefold training, 5 Bala, four noble truth, Brommavihara 4, Noble Eightfold path, and Yonisomanasikarn, to take Dhamma principal mixed for activity or guidance. 2) Buddhist guidance and 5 services were process on condition of guidance had the aim for support and developing to prevent problems for learners

then help them to be progressing. 3) Buddhist guidance teachers mean those who service and take action by generosity then taking to target which important and friendly.

Innovation in Buddhist for educational personnel in Thailand Society mean process for continues and effect quality with applying Buddhist principal to mixed for guidance. There were 6 models as consist of model 1 Buddhist value for work, model 2 Buddhist teaching faithful, model 3 teachers and main point for Buddhist guidance,model 4 scope for Buddhist guidance, model 5 for Buddhist guidance and practices.

Innovation in Buddhist for educational personnel in Thailand society had 3 constructions for knowledge were as the first one for teachers' mind preparing that will be each individual for guidance. They were had their mind for kindness and friendly with learners. The second one they were doing for interesting modern guideline and easy assert then free. So that, it will be worth education for them and could be taken process innovation in Buddhist for their development and make them happiness in work place. On the other hand, it will help for long social development and lasting too. The third one learner get knowledge and understand then could be developed themselves by absolutely.

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ซ
สารบัญแผนภาพ.....	ณ
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์.....	๕
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย.....	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๐
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๒
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๓
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๔
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม.....	๑๕
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนว.....	๓๙
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการแนะแนว.....	๘๓
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๐๒
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย.....	๑๐๖
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๑๐๖
๓.๒ ระยะที่ ๑ พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด.....	๑๐๗
๓.๓ ระยะที่ ๒ การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัด.....	๑๐๙
๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๑๑๒
๓.๕ การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง.....	๑๑๗

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๑๘
๔.๑ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย	๑๑๘
๔.๒ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย	๑๒๒
๔.๓ ทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย	๑๔๙
๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๖๑
บทที่ ๕ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๖๓
๕.๑ สรุปผลวิจัย	๑๖๓
๕.๒ อภิปรายผล	๑๗๑
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๗๒
บรรณานุกรม	๑๗๔
ภาคผนวก	๑๗๘
ภาคผนวก ก. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๙
ภาคผนวก ข. แบบประเมินนวัตกรรมฯ	๑๘๔
ภาคผนวก ค. หนังสือเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสนทนากลุ่ม	๑๙๐
ภาคผนวก ง. หนังสือเชิญเข้าร่วมทดลองใช้นวัตกรรมฯ	๒๐๙
ภาคผนวก จ. ภาพของคณะผู้วิจัย	๒๑๐
ภาคผนวก ฉ. หนังสือรับรองจริยธรรมวิจัย	๒๓๐
ภาคผนวก ช. หนังสือรับรองการนำไปใช้ประโยชน์	๒๓๓
ประวัตินักวิจัย	๒๓๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒.๑ ความแตกต่างระหว่างบริการให้การปรึกษากับจิตบำบัด.....	๖๐
๓.๑ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย.....	๑๑๒
๔.๑ สรุปโมดูลที่ ๑ คุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๒๗
๔.๒ สรุปโมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๓๐
๔.๓ สรุปโมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ.....	๑๓๓
๔.๔ สรุปโมดูลที่ ๔ ขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๓๗
๔.๕ สรุปโมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๔๔
๔.๖ สรุปโมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ.....	๑๔๗
๔.๗ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประเมินนวัตกรรม.....	๑๕๑
๔.๘ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ภาพรวม.....	๑๕๒
๔.๙ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๕๓
๔.๑๐ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๕๔
๔.๑๑ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ.....	๑๕๕
๔.๑๒ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๕ การบริการแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๕๘
๔.๑๓ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ.....	๑๕๙

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่		หน้า
๑.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๑๒
๒.๑	ตัวกรองความคิด.....	๒๒
๒.๒	ขั้นตอนและประตู.....	๒๓
๒.๓	การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์.....	๒๓
๒.๔	การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการ.....	๒๔
๓.๑	ขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๑๐
๓.๒	ขั้นตอนทดลองการใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับ บุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย.....	๑๑๑
๔.๑	กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ.....	๑๒๒
๔.๒	นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาใน สังคมไทย.....	๑๕๐
๔.๓	องค์ความรู้ที่ได้การวิจัย.....	๑๖๑

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยสำเร็จลงได้ด้วยดีก็ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ของหลายฝ่ายซึ่งผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อเป็นการแสดงความขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแต่สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่ได้อนุมัติงบประมาณเพื่อการศึกษาวิจัย และคณะกรรมการผู้ตรวจเครื่องมือวิจัยครั้งนี้ ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญที่ชี้แนะให้คำปรึกษาและสนทนากลุ่ม งานวิจัยนี้จึงสำเร็จตามวัตถุประสงค์

ขอขอบพระคุณท่านพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ท่านพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ และขอขอบคุณ รศ.กรกฏา นักคัม และรศ.ดร.นิรนาท แสนสา เมตตาเป็นวิทยากร

ขอขอบคุณวิทยากรครูแนะแนว บุคลากรทางการศึกษา นิสิตฝึกสอนทุกท่าน ที่เมตตาให้เข้าร่วมการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

ขอขอบคุณคณะเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยต่างๆ ท่าน ที่เอื้อเฟื้อด้านวิชาการ ที่ช่วยอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกทุกๆ ประการที่ติดต่อประสานงาน

ความดีและประโยชน์ของงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยขอถวายบูชาพระคุณครูอุปัชฌาย์อาจารย์ และบุพการีผู้ให้กำเนิดผู้ให้ชีวิตให้ทุกสิ่งทุกอย่าง คอยเป็นที่พึ่งและให้กำลังใจให้ความเข้าใจมาโดยตลอด ในชีวิตที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ดร.สายหยุด มีฤกษ์

พระครูโสภณปริยัตยานุกิต (อาทิตย์ อดุลเวที)

รศ.ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

ผศ.ดร.อิทธิพล แก้วพิลา

พระครูปลัดมารุต วรมงคล, รศ.ดร.

๒๖ มิถุนายน ๒๕๖๕

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม รวมถึงทางเทคโนโลยีสารสนเทศและนวัตกรรมต่าง ๆ จากการเจริญเติบโตในด้านต่างๆ ทำให้คนในสังคมต้องมีการพัฒนาให้มีความทันสมัย การรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วจาก ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น ส่งผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เกิดการแข่งขันกันมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นการทำมาหาเลี้ยงชีพ ใ้รับแรงทำงานหารายได้มาซื้อสิ่งของอุปโภค บริโภคเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ครอบครัว ทำให้เกิดปัญหาตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านการหลอกลวง ด้านสิ่งเสพติด ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอ่อนแอลง ไม่มีเวลา ไม่มีความจริงใจต่อกัน ขาดความเชื่อมั่นที่จะเผชิญปัญหา โดยปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของสังคมโลก ส่งผลต่อทุกเพศ ทุกวัยให้ต้องเผชิญ บางคนหรือบางกลุ่มก็สามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยการปรับตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์สิ่งแวดล้อมนั้น ๆ และแก้ไขปัญหาตามศักยภาพที่มีอยู่ แต่ก็มีคนเป็นจำนวนมากที่รู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง เกิดความเครียดจนทนไม่ได้ และไม่สามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งความหลากหลายทางวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้ามาสู่สังคมไทย จากกระบวนการทางทุนนิยมและบริโภคนิยม มีผลทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป การตระหนักถึงความจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งให้กับบุคคล สังคม

กระแสวัฒนธรรมและนวัตกรรมของความเจริญจากต่างประเทศได้แพร่หลายเข้าสู่ประเทศไทยอย่างไร้พรมแดน สิ่งเหล่านี้ทำให้คนไทยตกอยู่ในกระแสบริโภคนิยมที่ให้ความสำคัญกับวัตถุเป็นหลัก จนทำให้ความตระหนักในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมที่อยู่ภายในพร่องลดน้อยลง สะท้อนถึงวัฒนธรรมการใช้ชีวิตของการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนไทย เป็นไปในเชิงวัตถุนิยม บริโภคของแพง นิยมสินค้าต่างประเทศ มีความรุนแรงของปัญหาเรื่องยาเสพติด เพศเสรี ทำตามอย่างวัยรุ่นตะวันตก การใช้ความรุนแรง สื่อบริการจลาจลที่สามารถซื้อขายง่าย รวมถึงคุณค่าความรักและความใกล้ชิดที่เด็กได้รับ จะถูกตีคุณค่าเป็นราคามากน้อยขึ้นอยู่กับสิ่งของที่พ่อแม่ซื้อให้ ชีวิตส่วนใหญ่อยู่กับของเล่น เกมออนไลน์ อินเทอร์เน็ต หนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น และอื่น ๆ ปัญหาดังกล่าวนั้น

เป็นผลมาจากครอบครัว และการที่เยาวชนไทยยังขาดทักษะในการดำเนินชีวิตที่มีประสิทธิภาพ กล่าวได้ว่า การดำรงชีวิตในสภาพปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยทักษะในการดำรงชีวิต อันเป็นความสามารถในการเข้าใจสังคมและสิ่งแวดล้อมนำมาควบคุมและจัดการกับสถานการณ์รอบตัวอย่างรู้เท่าทัน พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ดังนั้นมนุษย์ในยุคนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถที่จะดำรงชีวิตให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เป็นโลกาภิวัตน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยจากความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้จากสาเหตุที่สังคมมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น จากการพัฒนาระดับที่มนุษย์สามารถพึ่งพาตนเองได้ จนกระทั่งทำให้เป็นที่พึ่งพาต่อสังคมได้จนเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษาในยุคนี้เป็นอย่างยิ่ง

การแนะนำมาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนเกี่ยวกับหลักการแนะนำทางการดำเนินชีวิต พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการแนะนำ เชื่อว่ามนุษย์เกิดขึ้นมาพร้อมกับความทุกข์ เพราะการเกิดแล้วเกิดอีกเป็นทุกข์ซ้ำไป แต่สำหรับผู้ที่เกิดมาแล้วพัฒนาตนเองจนถึงขั้นสูงสุด ก็สามารถพัฒนาจากความทุกข์ได้ ดังนั้นพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีความเกี่ยวข้องกับการแนะนำ มุ่งช่วยเหลือให้บุคคลพ้นจากความทุกข์ที่แท้จริง ผ่านกระบวนการพัฒนาจิตใจที่มีผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่ในการแนะนำให้ผู้ที่มีความทุกข์ มีแนวทางในการจัดการความทุกข์ด้วยตนเองได้ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขหรือลดปัญหาให้น้อยลง การแนะนำในทางพระพุทธศาสนา คือ การช่วยให้บุคคลพึ่งตนเองได้ ในแง่ของพุทธศาสนามีหลักการที่ให้ทุกคนพึ่งตนเอง ด้วยพุทธภาษิตที่ว่า อตตาทิ อตตโน นาโถ แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน^๑ ในสังคมไทยผู้คนส่วนใหญ่มักจะเคยได้ยินพุทธภาษิตข้อนี้และมีพระพุทธรูปเกี่ยวกับการแนะนำมากมาย เช่น อตตาทิ ทิร ทุพโหม นาโถ แปลว่า เพราะตนนั้นแลฝึกได้ยากยิ่ง^๒ เอกญเจ เขยยมตตานํ แปลว่า ผู้ชนะตนได้ชื่อว่าผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม^๓ นอกจากนี้การแนะนำยังมีการแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาถือกันว่าการแนะนำที่ปฏิบัติตามหลักวิชา หรือที่เรียกว่าศาสตร์เริ่มต้นที่สหรัฐอเมริกาเป็นเวลานานกว่า ๗๐ ปีมาแล้ว การทำงานด้านการแนะนำในประเทศนี้เจริญก้าวหน้ากว่าประเทศอื่น ๆ ก็เพราะสถานการณ์และอิทธิพลแวดล้อมต่าง ๆ หลายทางด้วยกันที่ช่วยผลักดัน และสนับสนุนให้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว^๔ นักแนะนำ นักวิชาการชาวอเมริกันมีการกล่าวถึงประวัติและความสำคัญของการแนะนำ อาทิเช่น ปี ค.ศ.๑๖๔๕ จอห์น ล็อก กล่าวว่า “ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับเด็กพึงพิจารณาให้ถึงธรรมชาติ นิสัยและความถนัดของเด็ก และทดลองว่าเด็กคนไหนจะหันไปประกอบอาชีพอะไรจึงจะเหมาะสมดี” และต่อมาในปี ค.ศ.๑๙๐๗ เจสซี บี เดวิด (Jessie B. David)

^๑ พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๖๐/๔๕, พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖๐/๘๒.

^๒ พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๕๙/๔๕, พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๙/๘๒.

^๓ พ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๐๓/๓๕, พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๖๒.

^๔ กฤตวรรณ คำสม, การแนะนำเบื้องต้น, คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ๒๕๕๙.

ได้จัดโครงการแนะแนวสำหรับโรงเรียนมัธยม มีทั้งการแนะแนวการศึกษา อาชีพ ปัญหาส่วนตัวและ ศีลธรรมจรรยา นอกจากนี้ยังมีแฟรงค์ พาร์สันส์ (Frank Parson) ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการแนะแนวอาชีพ ส่งผลให้การแนะแนวอาชีพมีความสำคัญมากในสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Choosing a Vocation (วิธีการเลือกอาชีพ) ยึดหลักในการแนะแนวอาชีพ ๓ ประการ คือ การวิเคราะห์ตนเอง การวิเคราะห์อาชีพ และการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกอาชีพ ตามลำดับ

จากสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลง รวมถึงความสำคัญของการแนะแนวข้างต้น การแนะแนวจึงมีบทบาทที่สำคัญอย่างมากในสังคมไทยปัจจุบัน จนเป็นที่เข้าใจและยอมรับกันโดยทั่วไป ทั้งในด้านการแพทย์ ด้านสังคมสงเคราะห์ ด้านวงการอุตสาหกรรม และธุรกิจเอกชน โดยเฉพาะในด้านการศึกษา มีการจัดบริการแนะแนวขึ้นในสถานศึกษาต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาล จนถึงระดับอุดมศึกษา และมีการแต่งตั้งมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบการแนะแนวโดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และเพื่อช่วยส่งเสริมเพื่อให้ นักเรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้องและเหมาะสม^๕ ดังนั้นการแนะแนวนับเป็นสิ่งสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งกับนักเรียน เพราะจะช่วยให้สามารถเลือกศึกษาเล่าเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ตามความถนัด ความสนใจ และพัฒนาตนในการศึกษาเล่าเรียนได้เต็มตามศักยภาพของตน เมื่อเลือกศึกษาเล่าเรียนได้ตามศักยภาพที่ตนเอง ก็สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพที่ดี และส่งผลดีต่อการดำเนินชีวิต การแนะแนวด้านสังคมช่วยให้สามารถเผชิญหน้าและรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบันได้ นอกจากนี้การแนะแนวยังมีส่วนช่วยพัฒนาศักยภาพชีวิตที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเกิดขึ้นกับคนไทยทุกคน และควรพัฒนาควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรม การมีพื้นฐานชีวิตที่ดีงามและมั่นคงจะทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างรอดปลอดภัยจากความทุกข์ทั้งหลาย นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาศักยภาพชีวิตมนุษย์ การจะพัฒนาให้บุคคลใดๆ มีศักยภาพและทักษะชีวิตได้นั้น ไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการให้ความรู้เพียงอย่างเดียว เพราะศักยภาพและทักษะชีวิตเป็นความสามารถทางจิตวิทยาสังคม ซึ่งหมายถึง ความสามารถในการปรับสภาพตัวเองให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวันท่ามกลางวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม^๖

การแนะแนวมีความสำคัญและบุคลากรทางการศึกษา/ครูแนะแนว ผู้ที่ทำให้การแนะแนวมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การให้บริการแนะแนวต้องมีการพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน การปรับ พัฒนาหรือส่งเสริมสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น

^๕ สายหยุด มีฤทธิ์, การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ, (พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๒), หน้า ๒๕.

^๖ ชุตินา ศิริรักษ์, ชุดกิจกรรมแนะแนวเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๔, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.kroobannok.com/news_file/p90884351904.pdf [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔].

จากการใช้ความรู้ ทักษะประสบการณ์ และความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นวิธีการ บริการ หรือกระบวนการทางความคิดใหม่ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการบริการแนะแนว จึงเป็นกระบวนการนวัตกรรมแนะแนวที่ก่อให้เกิดกระบวนการทางความคิดใหม่ในการแนะแนว การสร้างโอกาสหรือลงมือปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน แก้ไข ให้นักเรียนภายใต้ขอบข่ายงานแนะแนว ๓ ด้าน ผ่านบริการแนะแนว ๕ บริการ ดังนั้นนวัตกรรมกระบวนการแนะแนว คือ การแนะแนวที่มีผสมผสาน วิธีการ แนวความคิดใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์ต่อนักเรียน และครูแนะแนว มีคุณค่าต่อสังคมส่วนรวมมาใช้ในการแนะแนว โดยนวัตกรรมกระบวนการแนะแนว มีความใหม่ทันสมัย ทันกับการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่อยู่ในยุคสังคมดิจิทัล การสร้างและพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนวตรงตามความต้องการของสังคม และสามารถนำไปใช้ได้จริงเพื่อให้การแนะแนวมีประสิทธิภาพสามารถส่งเสริมพัฒนา ป้องกัน แก้ไขปัญหาภายในสังคมที่จะอาจเกิดขึ้นได้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม ฉะนั้นการแนะแนวจึงควรมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับตามยุคสมัยและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

บุคลากรทางการศึกษาหรือครูแนะแนวจึงมีความสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนซึ่งเป็นวัยที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงความคิดและวิธีการดำรงชีวิต ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาที่ดีเหมาะสม ถนัด และตรงตามความต้องการของตนเอง สามารถนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน อีกทั้ง วิธีการ แนวทางในการแนะแนวยังมีส่วนสำคัญในการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพและเข้าถึงกลุ่มของนักเรียนผู้ที่รับบริการให้มีความเข้าใจ การแนะแนววิถีพุทธจึงเป็นส่วนสำคัญเนื่องจากการแนะแนว มีผู้ให้บริการแนะแนว คือครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษา ผู้รับบริการแนะแนว คือนักเรียน ในการแนะแนวประกอบด้วย เป้าหมายของการแนะแนวมี ๓ เป้าหมาย ขอบข่ายการแนะแนว ๓ ด้าน และบริการแนะแนว ๕ บริการ ดังที่กล่าวมาข้างต้น เพื่อให้การแนะแนวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ครูแนะแนวควรมีคุณธรรม จริยธรรมอยู่ภายในใจของตนเอง และมีความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในการคิดวิเคราะห์ความแตกต่างของนักเรียน เพื่อให้สามารถให้บริการแนะแนวได้เหมาะสมตรงตามผู้รับบริการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย เพื่อส่งเสริม พัฒนา สร้างแรงศรัทธาในการเป็นครูแนะแนว หรือบุคลากรทางการศึกษาในการแนะแนวนักเรียนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถพัฒนาศักยภาพที่มีเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๑.๒ คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดเรื่อง “พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ที่ปรากฏในตะวันตกและตะวันออก

โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามหลักพระพุทธศาสนาในการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ดังนี้

๑.๒.๑ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย มีแนวทาง และวิธีการอย่างไร

๑.๒.๒ การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ควรเป็นอย่างไร

๑.๒.๓ ผลของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย มีความเป็นเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๑.๓.๒ เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๑.๓.๓ เพื่อทดลองใช้และประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น ๒ ระยะ คือ โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น ๒ ระยะ ดังนี้ ระยะที่ ๑ พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ และระยะที่ ๒ การทดลองใช้และประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมกระบวนการ แนวคิด ทฤษฎี การแนะแนว ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว

๑) การแนะแนว เป็นการแนะนำแนวทางอย่างมีระบบแบบแผน เป็นการประมวลรูปแบบ หรือสนับสนุนให้ผู้รับบริการได้ปฏิบัติ หรือเรียนรู้ เพื่อบรรลุเป้าหมาย เป้าหมายของการแนะแนวมี ๓ เป้าหมาย ได้แก่ การส่งเสริม การป้องกันปัญหา การแก้ไขปัญหา โดยครอบคลุมขอบข่ายการแนะแนว ๓ ด้าน ประกอบด้วย การแนะแนวการศึกษา การแนะแนวอาชีพ การแนะแนวส่วนตัว

และสังคม และมีกระบวนการบริการแนะแนว ๕ บริการ คือ การสำรวจข้อมูลเป็นรายบุคคล บริการสนเทศ (information service) บริการให้คำปรึกษา (counseling service) บริการจัดวางตัวบุคคล (placement service) บริการติดตามผล (follow-up service)

๒) การพัฒนานวัตกรรม การพัฒนาวิธีการ หลักการ และโครงสร้างของความต้องการ หรือ สิ่งใหม่ ๆ ทั้งที่เป็นกระบวนการทางความคิด หรือแนวทางการลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา พัฒนา หรือส่งเสริมทำให้ดีขึ้น โดยมีหลักการพัฒนานวัตกรรมไว้พอสรุปได้ ดังนี้^๗

(๑) การระบุปัญหา (Problem) ความคิดในการพัฒนานวัตกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเริ่มจากการมองเห็นปัญหา และต้องการแก้ไขปัญหานั้นให้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

(๒) การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Objective) เมื่อกำหนดปัญหาแล้วก็กำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อจัดทำหรือพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณสมบัติ หรือลักษณะตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

(๓) การศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ (Constraints) ผู้พัฒนานวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนต้องศึกษาข้อมูลของปัญหาและข้อจำกัดที่จะใช้นวัตกรรมนั้น เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง

(๔) การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม (Innovation) ผู้จัดทำหรือพัฒนานวัตกรรมจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ ความริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งอาจนำของเก่ามาปรับปรุง ดัดแปลง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาและทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรืออาจคิดค้นขึ้นมาใหม่ทั้งหมด นวัตกรรมทางการศึกษามีรูปแบบแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาหรือวัตถุประสงค์ของนวัตกรรมนั้น เช่นอาจมีลักษณะเป็นแนวคิด หลักการ แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เทคนิค หรือสิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

(๕) การทดลองใช้ (Experimentation) เมื่อคิดค้นหรือประดิษฐ์นวัตกรรมทางการศึกษาแล้ว ต้องทดลองนวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเป็นการประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขผลการทดลองจะทำให้ได้ข้อมูลนำมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาวัตกรรมต่อไป ถ้าหากมีการทดลองใช้นวัตกรรมหลายครั้งก็ย่อมมีความมั่นใจในประสิทธิภาพของนวัตกรรมนั้น

(๖) การเผยแพร่ (Dissemination) เมื่อมั่นใจนวัตกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพแล้ว ก็สามารถนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก

๓) หลักพุทธธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตร พรหมวิหารธรรม พละ ๕ อริยสัจ ๔ ไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘ และโยนิโสมนสิการ

^๗ ทิศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๔๒๓.

กัลยณมิตร^๔ คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงามและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ

(๑) บิโย น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ไต่ถาม

(๒) ครุ น่าเคารพ ในฐานะประพาสสมควรแก่ฐานะ ให้ความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย

(๓) ภาวนีโย น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญา แท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้ง ภูมิใจ

(๔) วตฺตา จ รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

(๕) วจนฺทโม อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมทั้งจะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำ วิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

(๖) คมภิรณฺจ กถํ กตฺตา แฉลงเรื่องเล่าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

(๗) โน จฏฐาเน นิโยชเย ไม่ชักนำในอุฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

พรหมวิหารธรรม^๕ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพาสที่ประเสริฐบริสุทธิ์

(๑) เมตตา คือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

(๒) กรุณา คือความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันจะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวง สัตว์

(๓) มุทิตา คือความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=278 [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔].

^๕ วิชชุตา วิถีชีวิตที่ดีงาม, การพัฒนารูปแบบการศึกษานวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของ พระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา, ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุชฎบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

(๔) อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรง เทียงธรรมดุจดั่งตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย

พละ ๕^{๑๐} ธรรมอันเป็นกำลัง

(๑) สัทธาพละ กำลังคือศรัทธา

(๒) วิริยพละ กำลังคือวิริยะ

(๓) สติพละ กำลังคือสติ

(๔) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ

(๕) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา

อิทธิบาท ๔ คือ หลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ ได้แก่

(๑) ฉันทะ : รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

(๒) วิริยะ : สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำสิ่งนั้นด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดยถ์ ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

(๓) จิตตะ : ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิตผูกใฝ่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

(๔) วิมังสา : ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ตรวจสอบ แก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป^{๑๑}

มรรค คือหนทางหรือแนววิธีสำหรับดับทุกข์^{๑๒} ได้แก่

(๑) สัมมาทิฎฐิ เห็นชอบ

^{๑๐} ธัญชิตา แก้วภราดัย, ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ ๕ กับอิทธิบาท ๔ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ๒๕๖๑ หน้า ๑๐-๑๑

^{๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา กรมศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

^{๑๒} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ ค วัด, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒๗๘.

- (๒) สัมผัสกับปะ ดำริชอบ
- (๓) สัมมาวาจา เจรจาชอบ
- (๔) สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ
- (๕) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ
- (๖) สัมมาวายามะ พยายามชอบ
- (๗) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ
- (๘) สัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ

ไตรสิกขาหรือสิกขา ๓^{๑๓} ข้อที่จะต้องศึกษา, ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน

- (๑) อริสัสสิกขา คือ ศีลอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง
- (๒) อริจิตตสิกขา คือ จิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรมเช่นสมาธิอย่างสูง
- (๓) อริปัญญาสิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

โยนิโสณมสิการ^{๑๔} การใช้ความคิดถุวิธี คือ การกระทำในใจโดยแยกกาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สืบหาเหตุผลจนตลอดสายแยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยและเป็น ฝ่ายปัญญา

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดอ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๔,๔๘๘ รูป/คน^{๑๕}

กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง สำหรับทดลอง ๑๘ รูป/คน

สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๒ รูป/คน

สนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

^{๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๔๖, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: https://84000.org/tipitaka/dic/d_item.php?i=278 [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔].

^{๑๔} อ้างแล้ว.

^{๑๕} ข้อมูลสถิติ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://data.bopp-obec.info>. [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๔].

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการศึกษาด้านพื้นที่ไว้ดังนี้ จังหวัดอ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ ถึงเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๕๖๕ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ นวัตกรรม หมายถึง นวัตกรรมทางสังคม (นวัตกรรมการศึกษา) เป็นกิจกรรม (โมดูล) บริการเชิงปฏิบัติการที่จัดทำขึ้นใหม่ และมีขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรม ใบบาง ใบความรู้ เพื่อให้มุ่งพัฒนาการแนะแนวของบุคลากรทางการศึกษา

๑.๕.๒ กระบวนการ หมายถึง วิธีการ ลำดับขั้นตอนในการสร้างนวัตกรรม เพื่อให้บุคลากรทางการศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจในการแนะแนว และได้ฝึกปฏิบัติเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการแนะแนวของบุคลากรทางการศึกษา

๑.๕.๓ การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือนิสิตให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจสภาพแวดล้อม สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และวางแผนชีวิตได้อย่างฉลาด ที่เกี่ยวข้องในขอบข่ายการแนะแนว ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม โดยใช้บริการการแนะแนว ๕ บริการ ได้แก่ ๑) ศึกษาข้อมูลเป็นรายบุคคล ๒) สนเทศ ๓) ให้คำปรึกษา ๔) จัดวางตัวบุคคล และ ๕) ติดตามผล

๑.๕.๔ การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวทางวิธีการ กระบวนการคิดการแนะแนวแบบใหม่ที่มีคุณภาพ เพื่อให้ครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาสามารถนำไปให้บริการแนะแนวกับนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ ในขอบข่าย ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม โดยบริการการแนะแนว ๕ บริการ คือ ๑) บริการศึกษาข้อมูลเป็นรายบุคคล ๒) บริการสนเทศ ๓) บริการให้การปรึกษา ๔) บริการจัดวางตัวบุคคล และ ๕) บริการติดตาม

๑.๕.๕ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงแนวทางวิธีการ กระบวนการคิดการแนะแนวแบบใหม่ โดยนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการแนะแนว เริ่มจากการพัฒนาครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาให้เป็นครูแนะแนวหัวใจพุทธ และสามารถผสมผสานหลักพุทธธรรมกับขอบข่าย ๓ ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม โดยใช้บริการการแนะแนว ๕ บริการ คือ ๑) บริการศึกษาข้อมูลเป็นรายบุคคล ๒) บริการสนเทศ ๓) บริการให้

การปรึกษา ๔) บริการจัดวางตัวบุคคล และ ๕) บริการติดตาม เพื่อให้สามารถนำไปให้บริการแนะแนวกับนักเรียนได้อย่างเหมาะสมและเกิดประสิทธิภาพ

๑.๕.๖ บุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย หมายถึง ครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดอ่างทอง พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถนำมาเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้แนวทางและวิธีการสร้าง พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิฤทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๑.๗.๒ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิฤทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ส่งผลให้บุคลากรทางการศึกษามีการพัฒนาศักยภาพในการแนะแนวให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น และทำให้การแนะแนวเข้าถึงกลุ่มผู้สนใจ

๑.๗.๓ ผลการวิจัยนี้สามารถนำนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิฤทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานศึกษาในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแนะแนวที่ดียิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรม การแนะแนว หลักพุทธธรรม จากเอกสาร ตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอขั้นตอนในการดำเนินการศึกษา ในประเด็นดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

๒.๑.๑ ความหมายของนวัตกรรม

๒.๑.๒ ลักษณะของนวัตกรรม

๒.๑.๓ ความสำคัญของนวัตกรรม

๒.๑.๔ องค์ประกอบนวัตกรรม

๒.๑.๕ กระบวนการนวัตกรรม

๒.๑.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนว

๒.๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนว

๒.๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนวในพระพุทธศาสนา

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการแนะแนว

๒.๓.๑ หลักไตรสิกขา

๒.๓.๒ หลักพรหมวิหารธรรม

๒.๓.๓ หลักสังคหวัตถุธรรม

๒.๓.๔ หลักอิทธิบาท ๔

๒.๓.๕ หลักพละ ๕

๒.๓.๖ หลักโยนิโสณมสิการ

๒.๓.๗ หลักมรรคมืองค์ ๘

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

๒.๑.๑ ความหมายของนวัตกรรม

ความหมายของนวัตกรรมได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของนวัตกรรมไว้มากมาย โดยผู้เขียนขอเสนอรายละเอียด ดังนี้

นวัตกรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ แปลว่า “การก่อสร้าง” วงการศึกษานำคำนี้มาใช้ในความหมายของ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการสื่อและเทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษา เนื่องจากสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเป็นธรรมดาธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อจุดอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อจุดอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ย่อมส่งผลต่อการศึกษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาจึงจำเป็นต้องปฏิรูปปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพของปัญหาและความต้องการ มนุษย์จำเป็นต้องดิ้นรนแสวงหาแนวคิด แนวทาง และวิธีการใหม่ ๆ เพื่อช่วยให้สภาพปัญหานั้นหมดไป และทำให้เกิดสภาพที่ต้องการขึ้นศักยภาพ ของมนุษย์นั้นดูเหมือนจะไม่มีที่สิ้นสุดสิ่งใหม่ ๆ ความคิดใหม่ ๆ จึงเกิดขึ้นตลอดเวลา

นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่ทำขึ้น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนจึงอาจมีลักษณะเป็นแนวคิดหรือการกระทำหรือสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนจึงอาจมีลักษณะเป็นแนวคิดหรือวิธีการ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม “ความใหม่” มิใช่เป็นคุณสมบัติประการเดียวของนวัตกรรม ถ้าเป็นเช่นนั้น ของทุกอย่างที่เข้ามาใหม่ ๆ ก็จะเป็นนวัตกรรมทั้งสิ้น นวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นด้านใดจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ^๑ ดังนี้

๑) เป็นสิ่งใหม่ ซึ่งมีความหมายในหลายลักษณะด้วยกัน ได้แก่

(๑) เป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียงบางส่วน

(๒) เป็นสิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีการนำมาใช้ในที่นั้นกล่าวคือ เป็นสิ่งใหม่ในบริบทหนึ่ง แต่อาจเป็นของเก่าในอีกบริบทหนึ่ง ได้แก่ การนำสิ่งที่ใช้หรือปฏิบัติกันในสังคมหนึ่งมาปรับใช้ในอีกสังคมหนึ่ง นับเป็นนวัตกรรมในสังคมนั้น

(๓) เป็นสิ่งใหม่ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่อาจเป็นของเก่าในช่วงเวลาหนึ่ง แต่อาจเป็นของเก่าในอีกช่วงเวลาหนึ่ง เช่น อาจเป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแล้ว แต่ไม่ได้ผล เนื่องจากขาดปัจจัย

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีน, ๒๕๕๖), หน้า ๖๑๐.

สนับสนุน ต่อมาเมื่อปัจจัยและสถานการณ์อำนวย จึงนำมาเผยแพร่และทดลองใช้ใหม่ ถือว่าเป็นนวัตกรรมได้

๒) เป็นสิ่งใหม่ที่กำลังอยู่ในกระบวนการพิสูจน์ทดสอบว่าจะใช้ได้ผลมากน้อยเพียงใดในบริบทนั้น

๓) เป็นสิ่งใหม่ที่ได้รับการยอมรับนำไปใช้แต่ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานปกติ หากการยอมรับนำไปใช้นั้น ได้กลายเป็นการใช้อย่างเป็นปกติในระบบงานของที่นั้นแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็นนวัตกรรมอีกต่อไป

๔) เป็นสิ่งใหม่ที่ได้รับการยอมรับนำไปใช้บ้างแล้ว แต่ยังไม่แพร่หลาย คือยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

นวัตกรรม คือ การทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีใหม่ ๆ และยังสามารถหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด การผลิต กระบวนการ หรือองค์กร ไม่ว่าการเปลี่ยนนั้นจะเกิดขึ้นจากการปฏิวัติ การเปลี่ยนอย่างถอนรากถอนโคน หรือการพัฒนาต่อยอด ทั้งนี้ มักมีการแยกแยะความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างการประดิษฐ์คิดค้น ความคิดริเริ่ม และนวัตกรรม อันหมายถึงความคิดริเริ่มที่นำมาประยุกต์ใช้อย่างสัมฤทธิ์ผล และในหลายสาขา เชื่อกันว่าการที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นนวัตกรรมได้นั้น จะต้องมีความแปลกใหม่อย่างเห็นได้ชัด และไม่เป็นแค่เพียงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เป็นต้นว่า ในด้านศิลปะ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐกิจ และนโยบายของรัฐ ในเชิงเศรษฐศาสตร์นั้น การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเพิ่มมูลค่า มูลค่าของลูกค้า หรือมูลค่าของผู้ผลิต เป้าหมายของนวัตกรรมคือการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เพื่อทำให้สิ่งต่าง ๆ เกิดเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น นวัตกรรมก่อให้เกิดได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และเป็นที่มาสำคัญของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจตลอดถึงด้านการศึกษา

นวัตกรรมเป็นตัวแปรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรด้านต่าง ๆ ในเชิงธุรกิจ ได้แก่ ความอยู่รอด การเจริญเติบโต การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่และสมรรถนะหลัก ซึ่งนวัตกรรมไม่ใช่แค่การพัฒนาสินค้าใหม่เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับ การลดต้นทุนการแสวงหาแนวทางการตอบสนองความต้องการของตลาด การยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างคุณภาพเพิ่ม คำว่า “นวัตกรรม” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต คือ นว (ใหม่)+อตต (ตัวเอง)+กรรม (การกระทำ) จึงสามารถแปลได้ว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือ การกระทำของตนเองที่ใหม่ ในด้านการศึกษา มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของคำว่านวัตกรรม ไว้ดังนี้

นวัตกรรมหรือนวัตกรรม วงการศึกษา นำคำนี้มาใช้ในความหมายของ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อและเทคนิคต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งได้รับการคิดค้นและจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ทางการศึกษาเมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “นวัตกรรม” “นวกรรม” หรือ “Innovation” ที่นักการศึกษาทั้งของไทยและต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายและอธิบายเอาไว้แล้วนั้น อาจสรุปได้ว่า

นวัตกรรม คือ สิ่งที่ทำให้เกิดผลในเชิงบวกเมื่อปฏิบัติ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม สามารถช่วยลดภาระด้านแรงงาน และเวลาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่า นวัตกรรมนั้นจะปรากฏออกมาในรูปความคิด การกระทำ หรือวัตถุ ก็ตาม ส่วน “นวัตกรรม การศึกษา” คือ รูปแบบ แนวคิด กระบวนการ หรือสื่อใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สอดคล้องกับ หลักสูตร และสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ^๒

นวัตกรรมทางการศึกษา คือ สิ่งใหม่ ๆ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการ เรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่แนวคิด รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อนำเอาความคิดหรือวิธีปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ ๆ มาใช้กับการศึกษา^๓

Rogers^๔ กล่าวว่า สรุปได้ว่านวัตกรรม คือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ๆ ที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ อาจรับรู้ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม นอกจากนี้ Rogers ยังอธิบายถึงการพิจารณาว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นนวัตกรรม จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา ฉะนั้นนวัตกรรมของสังคมใดสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ นวัตกรรมของสังคมอื่นก็ได้ ดังนั้นความใหม่ของนวัตกรรมมี ๓ ลักษณะได้แก่

- ๑) สิ่งใหม่ที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน
- ๒) สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้วและถูกลืมเลิกไป และถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่เพราะเหมาะสม
- ๓) สิ่งใหม่ที่พัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (innovation) คือ สิ่งใหม่ที่เกิด จากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม และหมายรวมถึงสิ่งที่ เกิดขึ้นจากความสามารถในการใช้ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ และประสบการณ์ทางเทคโนโลยี หรือ การจัดการมาพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการผลิต หรือบริการใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ตลอดจนการปรับปรุงเทคโนโลยีการแพร่กระจายเทคโนโลยี การออกแบบผลิตภัณฑ์ และการ ฝึกอบรมที่นำมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดประโยชน์ สาธารณะในรูปแบบของการเกิดธุรกิจการลงทุน ผู้ประกอบการ หรือตลาดใหม่หรือรายได้ แหล่งใหม่รวมทั้งการจ้างงานใหม่นวัตกรรมจึง เป็นกระบวนการที่เกิดจากการนำ ความรู้และความคิด

^๒ ทิศนา แคมมณี, ศาสตราจารย์: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 20, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า ๔๘๑.

^๓ สุคนธ์ สินธพานนท์, นวัตกรรม การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ๙๑๑๙ เทคโนโลยีปริทัศน์, ๒๕๕๓), หน้า ๑๖.

^๔ Rogers, E. M.(2003), Diffusion of Innovations. New York: Free Press. Retrieved, [online], source: from books.google.co.th: แหล่งที่มา: <https://books.google.co.th/books>. P 12. [25 October 2021].

สร้างสรรค์มาผนวก กับความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างให้เกิดเป็นธุรกิจ นวัตกรรมหรือธุรกิจใหม่อันจะนำไปสู่การลงทุนใหม่ที่ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ^๕

การทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการใหม่ ๆ และยังอาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด การผลิต กระบวนการ หรือ องค์กร ไม่ว่าจะการเปลี่ยนนั้นจะเกิดขึ้นจากการการพัฒนายอด การเปลี่ยนแปลง การประยุกต์หรือ กระบวนการ และในหลายสาขา เชื่อกัน ตรงกันว่า การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องมีความ ใหม่อย่างเห็นได้ชัด และความใหม่นั้น จะต้องเพิ่มมูลค่าสิ่งต่าง ๆ ได้อีกด้วย โดยเป้าหมายของนวัตกรรมคือ การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เพื่อให้สิ่งต่าง ๆ เกิดเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น นวัตกรรมก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้น และเป็นที่มาสำคัญ ของความมั่นคง เศรษฐกิจและสังคมของชาติ และนวัตกรรม หมายถึง วิธีการปฏิบัติใหม่ ๆ ที่แปลกไปจากเดิมโดยอาจจะได้มาจากการคิดค้น หรือค้นพบวิธีการใหม่ ๆ ขึ้นมา มีการปรับปรุงของเก่าให้เหมาะสมและสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการทดลอง พัฒนาให้เชื่อถือได้แล้วว่าได้ผลดีในทางปฏิบัติ ทำให้ระบบก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

จรรยา วงศ์สายัณห์ ได้กล่าวถึงความหมายของ นวัตกรรม ไว้ว่าแม้ในภาษาอังกฤษเอง ความหมายก็ต่างกันเป็น ๒ ระดับ โดยทั่วไป นวัตกรรม หมายถึง ความพยายามใด ๆ จะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มากน้อยเพียงใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อจะนำสิ่งใหม่ ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ทำอยู่เดิมแล้ว กับอีกระดับหนึ่งซึ่งวงการวิทยาศาสตร์แห่งพฤติกรรม ได้พยายามศึกษาถึงที่มา ลักษณะ กรรมวิธี และผลกระทบที่มีอยู่ต่อกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง คำว่า นวัตกรรม มักจะหมายถึง สิ่งที่ได้นำความเปลี่ยนแปลงใหม่เข้ามาใช้ได้ผลสำเร็จและแผ่กว้างออกไป จนกลายเป็นการปฏิบัติอย่างธรรมดาสามัญ

เอเวอร์เรท เอ็มโรเจอร์ (Everette M. Rogers)^๖ ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (Innovation) ว่า นวัตกรรม คือ ความคิดการกระทำหรือสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ด้วยตัวบุคคลหรือหน่วยอื่น ๆ ของการยอมรับในสังคม

ทอร์ทัส ฮิวเจอร์ (Thomas Hughes)^๗ ให้ความหมายของนวัตกรรม (innovation) ไว้ว่าเป็นการนำวิธีการ ใหม่ ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้น ๆ แล้ว โดยเริ่มมาตั้งแต่

๑) คิดค้น (invention)

^๕ สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, ความหมายนวัตกรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nia.or.th> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๔].

^๖ Anonymous, นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://manmanza.blogspot.com/2013_06_01_archive.html [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๔].

^๗ Anonymous, นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/401951> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๔].

๒) การพัฒนา (development) หรือโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (pilot project)

๓) นำไปปฏิบัติจริง (implement)

โดย สรุปแล้ว นวัตกรรม หมายถึง ความคิดและกระบวนการใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือการพัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้ดีขึ้นและเมื่อนำมาใช้ก็ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น

มอร์ตัน (Morton, J.A.)^๔ ให้ความหมาย นวัตกรรม ว่าเป็นการทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง (Renewal) ซึ่งหมายถึง การปรับปรุงสิ่งเก่าและพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ตลอดจนหน่วยงาน หรือองค์กรนั้น ๆ นวัตกรรม ไม่ใช่การจัดหรือลบล้างสิ่งเก่าให้หมดไป แต่เป็นการ ปรับปรุงเสริม แต่งและพัฒนา

สรุปได้ว่านวัตกรรมเป็นการคิดค้นหรือทำสิ่งใหม่ ๆ โดยมาจากความคิดหรือกระบวนการ ต่างๆ ที่ได้พัฒนาต่อยอดจากของเดิมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนวัตกรรมเป็นสิ่งที่พัฒนามาเพื่ออำนวยความสะดวกและให้เป็นประโยชน์สูงสุดใน เรื่องนั้น ๆ

๒.๑.๒ ลักษณะของนวัตกรรม

ลักษณะของนวัตกรรมเป็นลักษณะที่บ่งบอกว่านวัตกรรมนั้น ๆ ใช้ในเรื่องใดหรือศาสตร์ใด โดยลักษณะของนวัตกรรมคือจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่ต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลง อยู่เสมอ นวัตกรรมต่างๆ ก็เกิดขึ้นตามมาจำนวนมาก เพื่อช่วยให้แนวคิดนั้นสามารถนำไปปฏิบัติจริง ได้นวัตกรรมที่นำมาเผยแพร่ในขณะนั้น บางนวัตกรรมได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว บางนวัตกรรมใช้ เวลานานหลายปีกว่าจะได้รับการยอมรับและบางนวัตกรรมไม่ได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว บาง นวัตกรรมใช้เวลานานหลายปีกว่าจะได้รับการยอมรับและบางนวัตกรรมไม่ได้รับการยอมรับเลยก็มี นอกจากนั้นยังมีบางนวัตกรรมไม่ได้รับความนิยม ก็จะค่อย ๆ สูญหายไป การที่นวัตกรรมใด ๆ ก็ตามจะ ได้รับความสนใจ และยอมรับนำไปใช้อย่างกว้างขวางเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับคุณสมบัติหรือลักษณะ ของนวัตกรรมนั้น รวมทั้งรูปแบบหรือลักษณะของการเผยแพร่รวมนวัตกรรมนั้นนวัตกรรมที่มักได้รับความ สนใจและการยอมรับ โดยนำไปใช้อย่างกว้างขวางทั่วไปมีลักษณะ^๕ ดังนี้

๑) เป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อนและยากจนเกินไป ความยากง่ายของนวัตกรรมมี อิทธิพลอย่างมากต่อการยอมรับนำไปใช้ หากนวัตกรรมนั้นมีลักษณะที่ผู้ใช้เข้าใจได้ง่าย ใช้ได้ง่าย ใช้ได้ สะดวก การยอมรับนำไปใช้ก็มักเกิดขึ้นได้ง่าย ไม่ต้องใช้เวลาในการเผยแพร่มากนัก

^๔ Anonymous, นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/401951> [๖ ธันวาคม ๒๕๖๔].

^๕ ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๔๑๘.

๒) เป็นนวัตกรรมที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายแพงเกินไป นวัตกรรมที่จำเป็นต้องใช้วัสดุ อุปกรณ์และการบำรุงรักษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงย่อมได้รับการยอมรับและนำไปใช้น้อยกว่านวัตกรรมที่มีค่าใช้จ่ายถูกกว่า เนื่องจากผู้ใช้จำนวนมากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ แม้จะมีความต้องการใช้ แต่ขาดงบประมาณ ก็ไม่สามารถใช้ได้

๓) เป็นนวัตกรรมที่สำเร็จรูป นวัตกรรมที่อำนวยความสะดวกในการใช้ มักได้รับการยอมรับและนำไปใช้มากกว่านวัตกรรมที่ผู้ใช้จะต้องนำไปจัดทำเพิ่มเติมซึ่งผู้ใช้จะต้องใช้เวลาจัดเตรียมเพิ่มขึ้น

๔) เป็นนวัตกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนต่อบริบทเดิมมากนัก นวัตกรรมที่มีผลกระทบต่อบริบทเดิมมาก จำเป็นต้องปรับหรือเปลี่ยนแปลงบริบทเดิมมาก การนำไปใช้ย่อมยากกว่านวัตกรรมที่ไม่มีผลกระทบต่อบริบทเดิมมากนัก

๕) เป็นนวัตกรรมที่มีคนเกี่ยวข้องไม่มากนัก นวัตกรรมใดที่ต้องอาศัยคนหลายกลุ่มเข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวข้องด้วย ทำให้ผู้ใช้ต้องประสานงานหลายฝ่าย การใช้ที่ขึ้นกับคนหลายฝ่ายย่อมทำให้เกิดความไม่สะดวกในการใช้ จึงทำให้การยอมรับหรือการใช้นวัตกรรมนั้นยากขึ้น

๖) เป็นนวัตกรรมที่ให้ผลชัดเจน นวัตกรรมที่ส่งผลเป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน มักได้รับการยอมรับสูงกว่านวัตกรรมที่ให้ผลไม่ชัดเจน

สรุปได้ว่านวัตกรรมมีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ ไม่ซับซ้อน ไม่มีค่าใช้จ่ายแพง เป็นสิ่งที่สำเร็จรูปไม่กระทบกระเทือนบริบทเดิมที่มีมาก่อน ไม่ต้องใช้คนในการช่วยนวัตกรรมมากและสิ่งสำคัญจะต้องมีผลที่ชัดเจน

๒.๑.๓ องค์ประกอบนวัตกรรม

นวัตกรรมเริ่มจากการก่อเกิดความคิดใหม่ และการรับรู้ถึงโอกาสโดยก่อนอื่นคนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับสิ่งใหม่ แล้วเมื่อรับรู้แล้วก็ต้องประเมินความคิดแล้วก็จะไปสู่การพัฒนาความ และผ่านเส้นทางอันยากลำบากไปสู่การนำพาความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ในเชิงพานิช สอดคล้องกับนักการศึกษาที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบนวัตกรรมมากมายโดยผู้เขียนขอยกตัวอย่าง ได้แก่

อัจฉรา จันทรฉาย^{๑๐} กล่าวถึง องค์ประกอบนวัตกรรมมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑) ความใหม่ (Newness) สิ่งที่จะได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องมีก็คือ ความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้

^{๑๐} อัจฉรา จันทรฉาย, “นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ”, วารสารบริหารธุรกิจ, ฉบับที่ ๓๓ (ตุลาคม-ธันวาคม, ๒๕๕๓): ๕๔.

๒) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) คือ สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบการทำซ้ำ

๓) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) และสังคม (Social) ก็คือ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้น ๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสามารถวัดได้เป็นต้นทุนโดยตรง และในเชิงสังคมเป็นการสร้างคุณค่า ซึ่งไม่สามารถวัดเป็นต้นทุนได้

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์และคณะ ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นมิติสำคัญของ นวัตกรรมมีอยู่ ๓ ประการ คือ

๑) ความใหม่ (Newness) หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้

๒) ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้น ๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอาจวัดได้เป็นต้นทุนโดยตรง หรือไม่เป็นต้นทุนโดยตรงก็ได้

๓) การใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) สิ่งที่จะเป็นนวัตกรรมได้นั้นต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำ เป็นต้น

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของ นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคม

๒.๑.๔ กระบวนการนวัตกรรม

กระบวนการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นมี ๕ ขั้นตอน^{๑๑}

๑) การค้นหาความคิดใหม่: Idea Generation

แหล่งที่มาของความคิดที่เป็นนวัตกรรม

- (๑) ความรู้ใหม่
- (๒) การใช้ประโยชน์จากความคิดของลูกค้า
- (๓) การเรียนรู้จากกลุ่มผู้ใช้ที่มีหัวก้าวหน้า
- (๔) การออกแบบที่เข้าถึงใจคน
- (๕) ฝ่ายวิจัยและพัฒนา

^{๑๑} Anonymous, นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https:// www.google.co.th/search?dcr](https://www.google.co.th/search?dcr) [๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔].

(๖) นวัตกรรมจากภายนอกองค์กร

๒) การรับรู้ถึงโอกาส: Opportunity Recognition

“สิ่งที่สำคัญก็คือ เราต้องฉลาดพอที่จะรับรู้ว่าจะมีสิ่งนั้นจะเป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่เมื่อเราเห็นมันอยู่ตรงหน้า” (Norman Augustine)^{๑๒}

(๑) นวัตกรรมสร้างอรรถประโยชน์มากที่สุดในด้านใดได้บ้าง

(๒) อรรถประโยชน์นั้นมากกว่าหรือน้อยกว่าเทคโนโลยีของผู้อื่นเพียงใด

(๓) อรรถประโยชน์ใดมีความสำคัญมากที่สุด

(๔) สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อสร้างนวัตกรรมที่เป็นอรรถประโยชน์สูงสุด

๓) การประเมินความคิด: Idea Evaluation

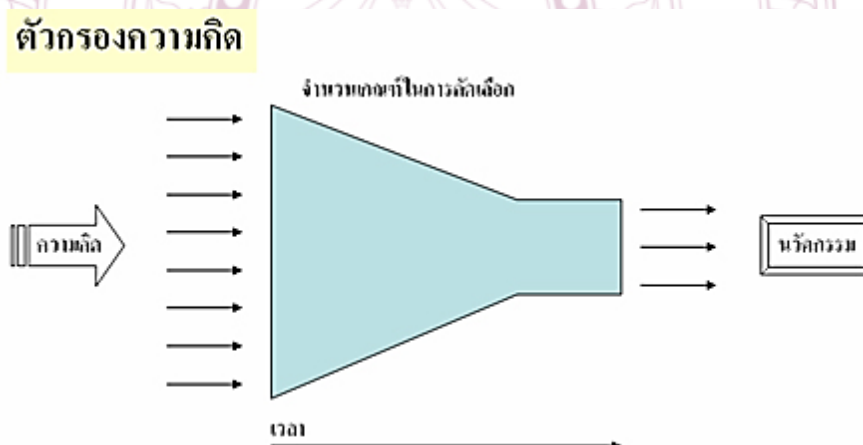
(๑) ความเหมาะสมของนวัตกรรมกับกลยุทธ์ขององค์กร

(๒) ความสามารถด้านเทคนิคขององค์กรในการสร้างนวัตกรรม

(๓) ความสามารถทางด้านธุรกิจที่ส่งผลให้นวัตกรรมประสบความสำเร็จ

๔) การพัฒนานวัตกรรม: Development

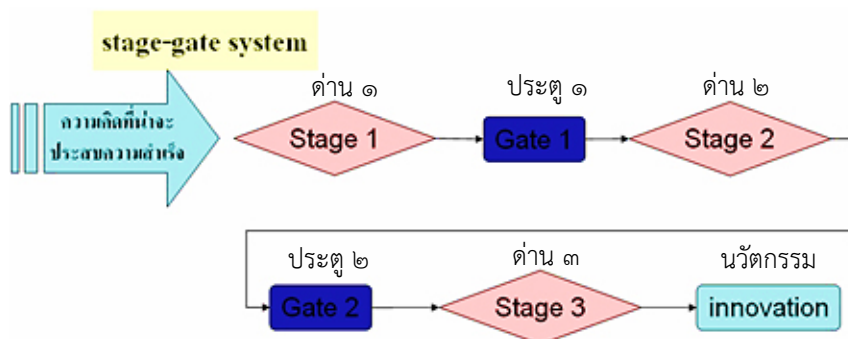
(๑) ตัวกรองความคิด ดังภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ ตัวกรองความคิด

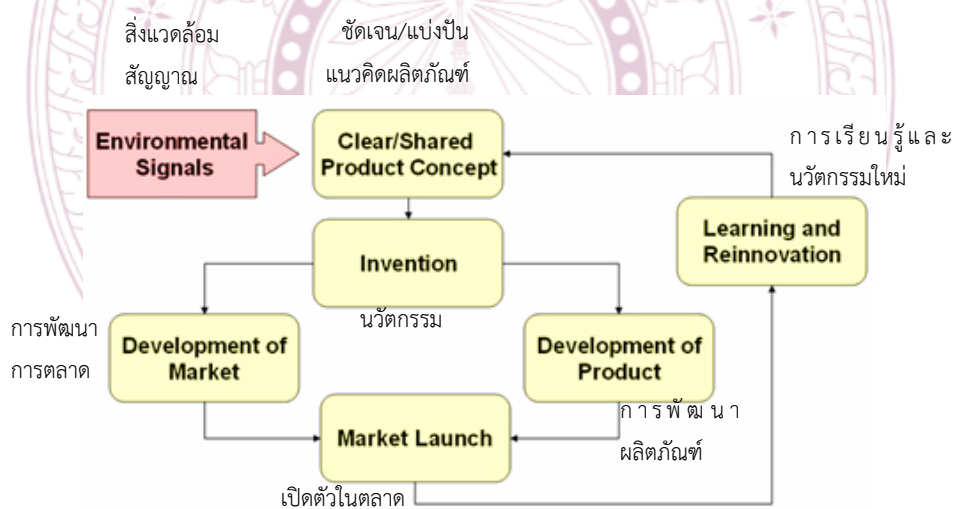
^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/search?dcr> [๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๔].

(๒) ระบบแบบ “ขั้นตอนและประตู (stage-gate system) ดังภาพที่ ๒.๒

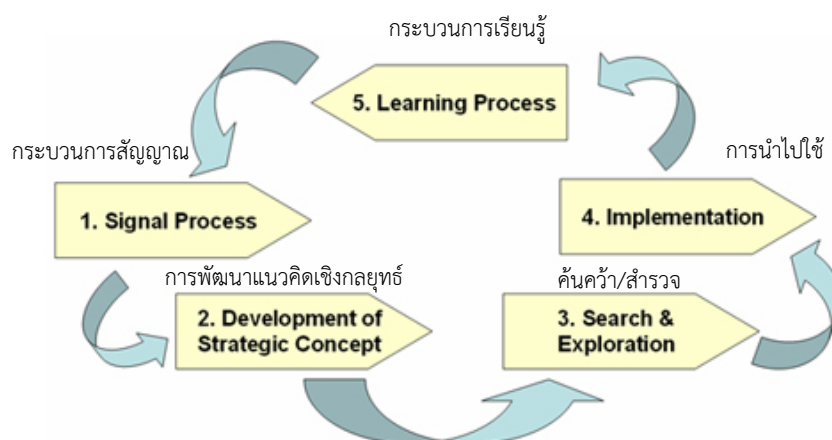
แผนภาพที่ ๒.๒ ขั้นตอนและประตู

(๓) การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ดังภาพที่ ๒.๓

แผนภาพที่ ๒.๓ การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์

(๔) การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ดังแผนภาพที่ ๒.๔

แผนภาพที่ ๒.๔ การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการ

๕) การนำนวัตกรรมเข้าสู่ตลาด: Commercialization

(๑) การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (breakeven analysis)

(๒) การวิเคราะห์กระแสเงินสดคิดลด (Discounted cash flow analysis)

สรุปได้ว่ากระบวนการของนวัตกรรม ประกอบด้วย การค้นหาความคิดใหม่ การรับรู้ถึงโอกาส การประเมินความคิด การพัฒนานวัตกรรม และการนำนวัตกรรม เข้าสู่ตลาดหรือการจัดการศึกษาโดยกระบวนการของนวัตกรรมจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้

๒.๑.๖ ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

นวัตกรรม เป็นความคิดหรือการกระทำใหม่ ๆ ซึ่งนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละวงการจะมีการคิดและทำสิ่งใหม่อยู่เสมอ ดังนั้น นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ได้เรื่อย ๆ สิ่งใดที่คิดและทำมานานแล้วก็ถือว่าหมดความเป็นนวัตกรรมไป โดยจะมีสิ่งใหม่มาแทน ในวงการศึกษปัจจุบันมีสิ่งที่เรียกว่า นวัตกรรมทางการศึกษา หรือ นวัตกรรมการเรียนการสอน อยู่เป็นจำนวนมาก บางอย่างเกิดขึ้นใหม่ บางอย่างมีการใช้มาหลายสิบปีแล้ว แต่ก็ยังคงถือว่าเป็นนวัตกรรม เนื่องจาก นวัตกรรมเหล่านั้นยังไม่แพร่หลายเป็นที่รู้จักทั่วไปในวงการศึกษ และเพื่อสอดคล้องกับหลักทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมต่อไปนี้

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มประมวลสารสนเทศ (Information Processing Theory)

ในโลกใบนี้มีข้อมูล ความรู้อยู่มากมาย ยิ่งในโลกไร้พรมแดนอย่างปัจจุบันด้วยแล้ว ข้อมูล ข่าวสารมีอยู่อย่างไม่จำกัดที่จะให้เราับข้อมูลแล้วนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ น่าสงสัยว่า คนเรา

รับข้อมูล ความรู้ได้อย่างไร เก็บสะสมเอาไว้อย่างไร และดึงความรู้ออกมาใช้ได้อย่างไร คงต้องมีกระบวนการภายในสมองที่ทำหน้าที่ประมวลข้อมูลต่าง ๆ ที่รับเข้ามา แล้วจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ เมื่อต้องการใช้ก็สามารถเรียกขึ้นมาใช้ได้ หากคนเราสามารถเก็บข้อมูลเอาไว้และเรียกขึ้นมาได้ทั้งหมดก็น่าจะเป็นการดี

กระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูลนี้ได้รับความสนใจจากนักจิตวิทยา มีการศึกษาและวิจัยจำนวนมากเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของสมองจนเกิดเป็นทฤษฎีกระบวนการประมวลข้อมูลข่าวสาร (Information Processing Theory) โดยมีแนวคิดว่าการทำงานของสมองมนุษย์มีความคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการคือ การรับข้อมูลเข้า การเก็บข้อมูลไว้ และการแสดงผลข้อมูล ในทำนองเดียวกันเราสามารถอธิบายระบบความจำของมนุษย์ว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการด้วยเช่นกัน นั่นคือ การเข้ารหัส (Encoding) การเก็บรหัส (Storage) และการถอดรหัส (Retrieval)

๑) ความเป็นมา และแนวคิดของทฤษฎี

ทฤษฎีกระบวนการทางสมอง ในการประมวลข้อมูล เป็นทฤษฎีที่สนใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาศติปัญญาของมนุษย์ โดยให้ความสนใจเกี่ยวกับการทำงานของสมอง ทฤษฎีนี้เริ่มได้รับความนิยมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๕๐ จวบจนปัจจุบันโดยมีผู้เรียกชื่อในภาษาไทยหลายชื่อ เช่น ทฤษฎีการประมวลข้อมูลข่าวสาร ทฤษฎีการประมวลข้อมูลสารสนเทศ ฯลฯ

ทฤษฎีนี้มีแนวคิดว่าการทำงานของสมองมนุษย์มีความคล้ายคลึงกับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์ คลอสเมียร์^{๑๓} ได้อธิบายการเรียนรู้ของมนุษย์โดยเปรียบเทียบการทำงานของคอมพิวเตอร์กับการทำงานของสมอง ซึ่งมีการทำงานเป็นขั้นตอนดังนี้ คือ

- (๑) การรับข้อมูล (Input) โดยผ่านทางอุปกรณ์หรือเครื่องรับข้อมูล
- (๒) การเข้ารหัส (Encoding) โดยอาศัยชุดคำสั่งหรือซอฟต์แวร์ (Software)
- (๓) การส่งข้อมูลออก (Output) โดยผ่านทางอุปกรณ์

คลอสไมเออร์ ได้อธิบายกระบวนการประมวลข้อมูลโดยเริ่มต้นจากการที่มนุษย์รับสิ่งเร้าเข้ามาทางประสาทสัมผัสทั้ง ๕ สิ่งเร้าที่เข้ามาจะได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะสั้น ซึ่งการบันทึกนี้จะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ ๒ ประการคือ การรู้จัก (Recognition) และความใส่ใจ (Attention) ของบุคคลที่รับสิ่งเร้าที่ตนรู้จักหรือมีความสนใจ สิ่งเร้านั้นได้รับการบันทึกลงในความจำระยะสั้น (Short-Term Memory) ซึ่งจะดำรงคงอยู่ในระยะเวลาที่จำกัดมาก แต่แต่ละบุคคลมีความสามารถในการจำระยะสั้นที่จำกัด คนส่วนมากจะสามารถจำสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องกันได้เพียงครั้งละ ๗±๒ อย่างเท่านั้น ใน

^{๑๓} Klausmeier, H.J., *Educational Psychology*, 5th ed., (New York: Harper & Row, 1985), p. 108.

การทำงานที่จำเป็นต้องเก็บข้อมูลไว้ใช้ชั่วคราว อาจจำเป็นต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการจำช่วย เช่น การจัดกลุ่มคำ หรือการท่องซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง ซึ่งจะสามารถช่วยให้จดจำสิ่งนั้นไว้ใช้งานได้ การเก็บข้อมูลไว้ในภายหลัง สามารถทำได้โดยข้อมูลนั้นจำเป็นต้องได้รับการประมวลและเปลี่ยนรูปโดยการเข้ารหัส (Encoding) เพื่อนำไปเก็บไว้ในความจำระยะยาว (Long Term Memory) ซึ่งอาจต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ เข้าช่วย เช่น การท่องซ้ำหลาย ๆ ครั้ง หรือการทำข้อมูลให้มีความหมายกับตนเอง โดยการสัมพันธ์สิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งเก่าที่เคยเรียนรู้มาก่อน ซึ่งเรียกว่า เป็นกระบวนการขยายความคิด (elaborative Operations Process) ความจำระยะยาวนี้มี ๒ ชนิด คือ ความจำที่เกี่ยวกับภาษา (Semantic) และความจำที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ (episodic) นอกจากนี้ยังอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ความจำ ประเภทกลไกที่เคลื่อนไหว (motoric memory) หรือความจำประเภทอารมณ์ ความรู้สึก (effective memory) เมื่อข้อมูลข่าวสารได้รับการบันทึกไว้ในความจำระยะยาวแล้ว บุคคลจะสามารถเรียกข้อมูลต่าง ๆ ออกมาใช้ได้ ซึ่งในการเรียกข้อมูลออกมาใช้ บุคคลจำเป็นต้องถอดรหัสข้อมูล (Decoding) จากความจำระยะยาวนั้น และส่งต่อไปสู่ตัวก่อกำเนิดพฤติกรรมตอบสนอง ซึ่งจะเป็แรงขับหรือกระตุ้นให้บุคคลมีการเคลื่อนไหว หรือการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

กระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูลข้างต้น จะได้รับการสมองในการประมวลสารข้างต้น จะได้รับการบริหารควบคุมอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งหากเปรียบเทียบกับคอมพิวเตอร์แล้ว ก็คือ โปรแกรมสั่งงาน หรือ “Software” นั่นเอง การบริหารควบคุมการประมวลข้อมูลของสมองก็คือการที่บุคคลรู้ถึงการคิดของตนและสามารถควบคุมการคิดของตนให้เป็นไปในทางที่ตนต้องการ การรู้ในลักษณะนี้ใช้ศัพท์ทางวิชาการว่า “Metacognition” หรือ “การรู้คิด” ซึ่งหมายถึงการตระหนักรู้ (Awareness) เกี่ยวกับความรู้และความสามารถของตนเอง และใช้ความเข้าใจในการรู้ดังกล่าวในการจัดการควบคุมกระบวนการคิด การทำงานของตนด้วยกลวิธี (Strategies) ต่าง ๆ อันจะช่วยให้การเรียนรู้และงานที่ทำประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการ (Osman and Hannafin) องค์ประกอบสำคัญของ การรู้คิดที่ใช้ในการบริหารควบคุมกระบวนการประมวลข้อมูล ประกอบด้วยแรงจูงใจ ความตั้งใจ และความมุ่งหวังต่าง ๆ รวมทั้งเทคนิคและกลวิธีต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการบริหารควบคุม

กระบวนการรู้คิดเริ่มตั้งแต่ ความใส่ใจ (Attention) ในการรับรู้ ตัวอย่างเช่น หากผู้เรียนตระหนักรู้ว่าตนจะสามารถเรียนได้ดี หากใช้ความเอาใจใส่จากครู อาจารย์ผู้สอน ผู้เรียนคนนั้นก็ จะควบคุมตนเอง ให้ใส่ใจในสิ่งที่ครู อาจารย์สอน การรู้คิดประการต่อไปคือการรับรู้ (Perception) ตัวอย่างเช่น ผู้เรียนที่ตระหนักรู้ว่า การรับรู้ของตนอาจผิดพลาดได้ จะยังไม่ได้ตัดสินใจ จนกว่าจะได้ข้อมูลที่พอเพียง แสดงให้เห็นว่า การรู้คิดสามารถควบคุมการกระทำได้ การรู้คิดอีกประการหนึ่งได้แก่ กลวิธีต่าง ๆ (Strategies) ตัวอย่างเช่น หากผู้เรียนตระหนักรู้ว่าตนไม่สามารถจดจำสิ่งที่ครู อาจารย์สอนได้ การตระหนักรู้ดังกล่าวจะนำไปสู่การคิดหากกลวิธีต่าง ๆ ที่จะมาช่วยให้ตนจดจำสิ่งที่เรียนได้ดี เช่น การท่อง การจดบันทึก และการใช้เทคนิคช่วยจำอื่น ๆ เช่น การผูกเรื่องที่ต้องจำเป็นกลอน การ

จำตัวย่อ การทำรหัส การเชื่อมโยงในสิ่งที่สัมพันธ์กัน เป็นต้น ดังนั้น ความรู้ในเชิงเมตาคognition หรือ การรู้คิด (Metacognitive knowledge) จึงมักประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับบุคคล (Person) งาน (Task) และกลวิธี (Strategy) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ย่อย ๆ ที่สำคัญดังนี้

(๑) ความรู้เกี่ยวกับบุคคล (Person) ประกอบไปด้วยความรู้ความเชื่อเกี่ยวกับ ความแตกต่างภายในตัวบุคคล (Intra Individual Differences) ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Inter Individual Differences) และลักษณะสากลของกระบวนการรู้คิด (Universals of Cognition)

(๒) ความรู้เกี่ยวกับงาน (Task) ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับขอบข่ายของงาน ปัจจัยเงื่อนไขของงาน และลักษณะงาน

(๓) ความรู้เกี่ยวกับกลวิธี (Strategy) ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับกลวิธีการรู้คิด เฉพาะด้านและโดยรวม และประโยชน์ของกลวิธีนั้นที่มีต่องานแต่ละอย่าง

ในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แพริและคณะ จำแนกความรู้เมตาคognition ออกเป็น ๓ ประเภท เช่นเดียวกัน ได้แก่

(๑) ความรู้ในเชิงปัจจัย (declarative Knowledge) คือ ความรู้เกี่ยวกับปัจจัย ต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่องาน

(๒) ความรู้เชิงกระบวนการ (procedural Knowledge) ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการและวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน

(๓) ความรู้เชิงเงื่อนไข (conditional Knowledge) ได้แก่ความรู้เกี่ยวกับ สถานการณ์ ข้อจำกัด เหตุผล และเงื่อนไขในการใช้กลวิธีต่าง ๆ และการดำเนินงาน

๒) กระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศ

กระบวนการทางสมองในการจัดการเก็บข้อมูลข่าวสารที่เป็นสิ่งแวดล้อมภายนอกตัว บุคคล ผ่านการรับรู้เข้ามาในสมอง นำไปเข้ารหัสข้อมูล จัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ แล้วเก็บบันทึกไว้ใน สมอง ซึ่งสามารถเรียกกลับมาใช้ใหม่ได้ เรียกว่าเป็นกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศ (Information Processing)

ข้อมูลจากสิ่งแวดล้อมที่ผ่านกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศของสมอง จะถูก จัดเก็บในรูปความจำและเปลี่ยนรูปแบบความจำไปในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ จำแนกรูปแบบ ความจำได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ

(๑) ความจำจากการสัมผัส (Sensory Memory) เป็นการจัดเก็บข้อมูล เบื้องต้นที่ตรงตามสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของสิ่งเร้า ข้อมูลนี้จะอยู่ระยะสั้นเพียง ๑-๒ วินาที เพื่อรอการตัดสินใจว่า จะให้ความสนใจต่อหรือไม่ ถ้าสนใจก็จะเข้ารหัสเก็บไว้ในความจำระยะ สั้น (STM) ซึ่งกระบวนการควบคุมให้เกิดความจำระยะสั้นคือ การระลึกได้ (Recognition) ถึงสิ่งที่ได้ เรียนรู้มาแล้ว และความใส่ใจ (Attention) ต่อข้อมูลที่รับรู้

(๒) ความจำระยะสั้น (Short-term Memory) เป็นความจำที่เกิดขึ้นหลังจากการรับรู้สิ่งเร้าที่ได้เข้ารหัสแล้วจะคงอยู่ในความจำระยะสั้น และมีความจุได้ในปริมาณจำกัด หากไม่ได้รับการจัดกระทำใด ๆ เช่น การท่องหรือการทบทวน ข่าวสารข้อมูลนั้นก็จะหายไปในเวลาไม่กี่วินาที โดยก่อนที่สมองจะบันทึกข้อมูลในความจำระยะยาว (LTM) สมองจะทำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่จะบันทึกเสียใหม่ เพื่อให้เข้ากับหมวดหมู่ของข้อมูลเก่าที่ได้บันทึกไว้แล้ว เพื่อความสะดวกในการเรียกข้อมูลมาใช้อีกในอนาคต

๓) ความจำระยะยาว (Long-term Memory) เป็นความจำที่มีความคงทนถาวร สามารถจัดเก็บข้อมูลได้ไม่จำกัดจำนวนโดยมีการจัดเก็บเรียงลำดับเป็นระบบเครือข่าย (Network) ถ้าเป็นข้อมูลใหม่ที่ไม่สัมพันธ์กับข้อมูลเดิมก็จะไม่ได้รับการจัดรวมกับเครือข่ายเดิม แต่จะจัดระบบเพิ่มเครือข่ายใหม่ขึ้นเอง ข้อมูลในความจำระยะยาวจะจัดเก็บเป็นภาษาและภาพโดยจัดเก็บแยกจากกัน แต่มีความสัมพันธ์กัน ปัญหาอยู่ที่ว่าทำอย่างไรข้อมูลข่าวสารจึงจะถูกเก็บอยู่ในความจำระยะยาว เป็นสิ่งที่นักจิตวิทยาให้ความสนใจศึกษา เช่น การจำคำคำเดียว ไม่เพียงพอที่จะทำให้คำนี้เข้าไปอยู่ในความจำระยะยาว แต่ต้องใส่รายละเอียดขณะที่เห็นคำคำนี้ด้วย ข้อมูลที่เก็บไว้ในความจำระยะยาวจึงมีการแปรรูปและปรุงแต่งตามกรอบความคิดของแต่ละบุคคล

๓) ขั้นตอนการประมวลข้อมูลสารสนเทศ

เมื่อข้อมูลผ่านเข้าไปในสมองของมนุษย์ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าจะเกิดการแปรข้อมูล เพื่อเตรียมนำไปเก็บไว้ในความจำรูปแบบต่าง ๆ และพร้อมที่จะให้เรียกกลับขึ้นมาใช้ได้อีก ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้^{๑๔}

(๑) ขั้นการเข้ารหัส (Encoding) เมื่อสมองรับรู้ข้อมูลที่จะจำแล้ว ก็จะผ่านข้อมูลที่รับรู้ไปยังสมอง สมองไม่ได้บันทึกข้อมูลที่รับสัมผัสโดยตรง แต่จะเปลี่ยนเป็นรหัสเสียก่อน เช่น เมื่อผู้เรียนได้ยินเสียงครู อาจารย์สอน เสียงครู อาจารย์ไม่ได้ถูกบันทึกเข้าไปในสมองจริง แต่เสียงนั้นจะถูกเปลี่ยนให้เป็นรหัสเสียก่อน จึงจะนำเข้าไปจำไว้ในสมองส่วนความจำระยะสั้นต่อไป

(๒) ขั้นเก็บรหัส (Storage) เป็นการบันทึกข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงเป็นรหัสเรียบร้อยแล้ว ในความจำระยะสั้นบันทึกลงบนสมองให้เป็นความจำระยะยาว โดยสมองจะนำการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่บันทึกเสียใหม่ เพื่อให้เข้ากับหมวดหมู่ของข้อมูลเก่าที่ได้บันทึกไว้แล้วทุกครั้ง และเพื่อความสะดวกในการระลึกข้อมูลนั้นในอนาคต เช่น จะบันทึกข้อมูล ปากกา แก้วน้ำ จาน ยางลบ ขาม ดินสอ ถาด ไม้บรรทัด สมองจะจัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็น ๒ ชุด คือ ชุดเครื่องเขียน ได้แก่ ปากกา ยางลบ ดินสอ ไม้บรรทัด และชุดภาชนะ คือ แก้วน้ำ จาน ขาม ถาด จากนั้นสมองจึงทำการบันทึกความจำโดยสร้างรอยความจำ (Memory Trace) ไว้ในสมอง

^{๑๔} Holland, 1974, อ้างใน วรณิ ลิ้มอักษร, จิตวิทยาการศึกษา = Educational psychology, (สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖), หน้า ๖๗.

(๓) **ขั้นการถอดรหัส (Retrieval)** เป็นการคิดค้นหรือการคืนมาของข้อมูลที่บันทึกเอาไว้ในความจำระยะยาว กลับเข้ามาสู่ความจำระยะสั้น หากข้อมูลที่ระลึกได้ตรงกับข้อมูลที่บันทึกไว้แสดงว่าจำได้ แต่ถ้าข้อมูลที่ระลึกได้ไม่ตรงกับข้อมูลที่บันทึกไว้ แสดงว่ามีการลืมเกิดขึ้น กระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศของสมอง

๔) องค์ประกอบของกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศ

การที่บุคคลจะมีกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีระบบความจำข้อมูลที่ดี การจำข้อมูลได้มาก-น้อยเพียงใดก็ขึ้นกับกระบวนการทางปัญญาของบุคคลนั้น ซึ่งประกอบด้วย^{๑๔}

(๑) **การใส่ใจ (Attention)** หากบุคคลมีความใส่ใจในข้อมูลที่ได้รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส (SM) ข้อมูลนั้นก็จะถูกนำไปสู่ความจำระยะสั้น (STM) ต่อไป หากไม่ได้รับความใส่ใจ ข้อมูลนั้นก็จะเลือนหายไปอย่างรวดเร็ว

(๒) **การรับรู้ (Perception)** เมื่อบุคคลใส่ใจในข้อมูลใดที่รับเข้ามาทางประสาทสัมผัส บุคคลก็จะรับรู้ข้อมูลนั้น และนำข้อมูลนี้เข้าสู่ความจำระยะสั้น (STM) ต่อไป ข้อมูลที่รับรู้จะเป็นความจริงตามการรับรู้ (Perceived reality) ของบุคคลนั้น ซึ่งอาจไม่ใช่ความจริงเชิงปรนัย (Objective reality) เนื่องจากเป็นความจริงที่ผ่านการตีความจากบุคคลนั้นมาแล้ว

(๓) **การทำซ้ำ (Rehearsal)** หากบุคคลมีกระบวนการรักษาข้อมูลโดยการทบทวนซ้ำแล้วซ้ำอีก ข้อมูลนั้นก็จะยังคงถูกเก็บรักษาไว้ในความจำระยะสั้น (STM) หรือความจำปฏิบัติการ

(๔) **การเข้ารหัส (Encoding)** หากบุคคลมีกระบวนการสร้างตัวแทนทางความคิด (Mental representation) เกี่ยวกับข้อมูลนั้น โดยมีการนำข้อมูลนั้นเข้าสู่ความจำระยะยาว (LTM) และเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่มีอยู่แล้วในความจำระยะยาว การเรียนรู้ย่อมมีความหมายก็จะเกิดขึ้น

(๕) **การเรียกคืน (Retrieval)** การเรียกคืนข้อมูลที่จำไว้ในความจำระยะยาว (LTM) เพื่อนำออกมาใช้ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเข้ารหัส หากการเข้ารหัสทำให้เกิดการเก็บจำได้ดีก็มีประสิทธิภาพ การเรียกคืนก็จะมีประสิทธิภาพตามไปด้วย

อาจกล่าวได้ว่า สิ่งสำคัญของการประมวลข้อมูลสารสนเทศอยู่ที่ความสามารถในการเก็บบันทึกข้อมูลที่ได้รับเข้ามาในสมองส่วนความจำระยะยาว และสามารถเรียกขึ้นมาใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ได้มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะ ความจำเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของการ

^{๑๔} Joyce et al., 1992, อ้างใน ทศนา แชมมณี, ศาสตร์การสอน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๘๖.

เรียนรู้ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ลักษณะใดก็ตามจะเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างการเรียนรู้กับการคิดของบุคคลนั้นๆ

๕) การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศ

เมื่อข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ในสมองมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของบุคคล การส่งเสริมให้มีกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลต่อความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลด้วย การจัดการเรียนการสอนจึงต้องคำนึงว่า จะทำอย่างไรจึงจะสามารถเก็บสิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ไว้ในความจำระยะยาว(LTM) และสามารถเรียกขึ้นมาใช้ได้การเรียนการสอนจึงต้องส่งเสริมกระบวนการประมวลข้อมูลของสมองให้มีประสิทธิภาพ โดยอาจใช้แนวทางดังต่อไปนี้

(๑) การใช้เทคนิคที่หลากหลายที่จะกระตุ้นและดึงความสนใจของผู้เรียน ทำให้รู้สึกสนุกสนานในการเรียน และได้เรียนรู้ในสิ่งที่มีความหมาย

(๒) ก่อนสอนทุกครั้งครู อาจารย์ต้องสร้างภาพรวม พูดย่อ หรือใช้แผนที่ปัญญา เพื่อช่วยผู้เรียนในการสร้างรูปแบบการรับรู้เข้าไปเก็บในความจำระยะยาว

(๓) ครู อาจารย์ อาจารย์ ต้องให้ความสำคัญกับข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาเดิม หรือประโยชน์ในการนำไปใช้ จะช่วยให้ผู้เรียนจำสิ่งที่เรียนได้มากขึ้น

(๔) ใช้เทคนิคการท่องจำอย่างมีความหมาย และสามารถเชื่อมโยงคำที่ท่องจำกับสิ่งที่เคยรู้มาแล้ว

(๕) ครู อาจารย์ อาจารย์ ต้องจัดสิ่งที่จะให้เรียนอย่างเป็นระบบระเบียบ จะช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงได้กับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกัน และเรียกข้อมูลกลับมาใช้ได้ง่ายขึ้น

(๖) สอนความเป็นเหตุเป็นผลของข้อความรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของสิ่งนั้นด้วยตนเอง

(๗) สอนกลยุทธ์ในการจำให้แก่ผู้เรียนหลายๆ รูปแบบ เช่น การจัดกลุ่มสิ่งที่มีลักษณะเดียวกันไว้ด้วยกัน การสร้างเรื่องจากข้อมูลที่ต้องการจำการสร้างคำคล้องจอง การจัดลำดับข้อมูล ใช้การเปรียบเทียบสิ่งที่จำกับสิ่งที่เรารู้จักดีอยู่แล้ว สร้างมโนภาพในสิ่งที่จำ เป็นต้น

๖) การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน

ทฤษฎีที่ดังกล่าวมาข้างต้น นำมาประยุกต์กับการเรียนการสอนหลายประการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อหลายทาง ดังนี้

(๑) เนื่องจากการรู้จัก (Recognition) มีผลต่อการรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากเรารู้จักสิ่งนั้นมาก่อน เราก็มักจะเลือกรับรู้สิ่งนั้น และนำไปเก็บไว้ในหน่วยความจำต่อไป การที่บุคคลจะรู้จักสิ่งใด ก็ย่อมหมายความว่า บุคคลรู้หรือเคยมีประสบการณ์กับสิ่งนั้นมาก่อน ดังนั้น การนำเสนอสิ่งเร้าที่ผู้เรียนรู้จักหรือมีข้อมูลอยู่ แล้วจะสามารถช่วยให้ผู้เรียนหันมาใส่ใจและรับรู้สิ่งนั้น ซึ่งผู้สอนสามารถเชื่อมโยงไปถึงสิ่งใหม่ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นได้

(๒) เนื่องจากความใส่ใจ (Attention) เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการรับข้อมูล เข้ามาไว้ในความจำระยะสั้น ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน จึงควรจัดสิ่งเร้าในการเรียนรู้ให้ตรงกับ ความสนใจของผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนใส่ใจและรับรู้สิ่งนั้น และนำไปเก็บบันทึกไว้ใน ความจำระยะสั้นต่อไป

(๓) เนื่องจากข้อมูลที่ผ่านการรับรู้มาแล้ว จะถูกนำไปเก็บไว้ในความจำระยะสั้น ซึ่งนักจิตวิทยาการศึกษาพบว่า จะคงอยู่เพียง ๑๕-๓๐ วินาทีเท่านั้น ดังนั้น หากต้องการที่จะจำสิ่งนั้น นานกว่านี้ ก็จำเป็นต้องใช้วิธีการต่างๆช่วย เช่น การท่องซ้ำกันหลายๆครั้ง หรือการจัดสิ่งเร้าให้ เป็นหมวดหมู่ ช่วยแก่การจำ เป็นต้น

(๔) หากต้องการจะให้ผู้เรียนจดจำเนื้อหาสาระใด ๆ ได้เป็นเวลานาน สาระนั้น จะต้องได้รับการเข้ารหัส (Encoding) เพื่อนำไปเข้าหน่วยความจำระยะยาว วิธีการเข้ารหัสสามารถ ทำได้หลายวิธี เช่น การท่องจำซ้ำ ๆ การทบทวน หรือการใช้กระบวนการขยายความคิด (Elaborative Operations Process) ซึ่งได้แก่ การเรียบเรียง ผสมผสาน ขยายความ และการ สัมพันธ์ความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

(๕) ข้อมูลที่ถูกนำไปเก็บไว้ในหน่วยความจำระยะสั้นหรือระยะยาวแล้ว สามารถ เรียกออกมาใช้งานได้โดยผ่าน “Effector” ซึ่งเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมทางวาจาหรือการกระทำ (Vocal and Motor Response Generator) ซึ่งทำให้บุคคลแสดงความคิดภายในออกเป็นพฤติกรรม ที่สังเกตเห็นได้ การที่บุคคลไม่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่เก็บไว้ได้ อาจจะเป็นเพราะไม่สามารถ เรียกข้อมูลให้ขึ้นถึงระดับจิตสำนึกได้ (Conscious Level) หรือเกิดการลืมขึ้น

(๖) เนื่องจากกระบวนการต่าง ๆ ของสมองได้รับการควบคุมโดยหน่วยบริหาร ควบคุมอีกชั้นหนึ่ง (Executive Control Of Information Processing) ซึ่งเปรียบได้กับโปรแกรม สิ่งงาน ซึ่งเป็น “Software” ของเครื่องคอมพิวเตอร์ ดังนั้น การที่ผู้เรียนรู้ตัวและรู้จักการบริหาร ควบคุมกระบวนการทางปัญญาหรือกระบวนการคิดของตนเองก็จะสามารถทำให้บุคคลนั้นสามารถสั่งงาน ให้สมองกระทำการต่าง ๆ อันจะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ เช่น หากผู้เรียนรู้ตัว ว่า เรียนวิชาใดวิชาหนึ่งไม่ได้ดี เพราะไม่ชอบครู อาจารย์ที่สอนวิชานั้น ผู้เรียนก็อาจหาทางแก้ปัญหา นั้นได้ โดยอาจสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง หรือใช้เทคนิคกลวิธีต่าง ๆ เข้าช่วย

สรุปได้ว่ากระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศมีความสำคัญต่อการเรียนรู้อย่างยิ่ง การเรียนรู้สิ่งใหม่จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกเก็บบันทึกเอาไว้ โดยเชื่อมโยงข้อมูลที่มีอยู่เดิมกับข้อมูล ที่รับเข้ามาใหม่ หากมีการเก็บบันทึกสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้วอย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถเรียกข้อมูล เหล่านั้นกลับมาใช้ได้โดยง่าย ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้ใหม่นั้นเกิดได้ง่ายขึ้น อาจารย์ผู้สอนจึงต้องให้ ความสำคัญกับการส่งเสริมกระบวนการประมวลกระบวนการประมวลข้อมูลสารสนเทศให้แก่ผู้เรียน การสอนสิ่งที่มีความหมาย สอนให้เชื่อมโยงกับสิ่งที่เรียนรู้มาแล้ว การจัดเตรียมเนื้อหาที่สอนอย่างเป็น

ระบบระเบียบ และการสอนให้ผู้เรียนจำอย่างมีความหมาย จะช่วยส่งเสริมกระบวนการประมวล
ข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียน และส่งผลให้เรียนรู้สิ่งใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข. ทฤษฎีนวัตกรรมเครือข่ายเทคโนโลยี

การพัฒนาแนวความคิดเรื่องนวัตกรรมภายใต้ชื่อ “ระบบสังคม” ทฤษฎีนี้ อธิบายว่า
องค์กร กลุ่ม หรือสถาบันฯ มีบทบาทในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ควรจะมีการเชื่อมโยงและ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ความเข้มแข็งเกิดจากการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถาบัน
ภายนอก มีการถ่ายทอดข้อมูลทางนวัตกรรม มีการเชื่อมโยงทางเทคนิค เชื่อมโยงทางการตลาดและ
เครือข่ายข้อมูลนวัตกรรม นวัตกรรมเกิดจากการผสมผสานระหว่างทุนที่จับต้องได้กับทุนที่จับต้อง
ไม่ได้ ซึ่งช่วยให้องค์กรมีขีดความสามารถในการดูดซับข้อมูลทางนวัตกรรมให้เพิ่มสูงขึ้น ทฤษฎีนี้มีชื่อ
ว่า “ทฤษฎีนวัตกรรมเครือข่ายเทคโนโลยี (the technology network theory of
innovation)” แนวคิดดังกล่าวนี้ถูกรวบรวมโดย Bruce Lundvall ในปลายทศวรรษ ช่วงระหว่าง
ค.ศ. ๑๙๘๐ – ๑๙๙๐ ซึ่งในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ นักวิชาการกลุ่มนี้ได้สร้างทฤษฎีขึ้นมาใหม่ขึ้นมา
ทฤษฎีนี้อาจเรียกว่า ระบบของนวัตกรรม (systems of innovation) เพื่อใช้อธิบายการเชื่อมโยงทาง
เทคโนโลยีและการจัดการนวัตกรรม นักวิชาการกลุ่มนี้ตั้งสมมติฐานว่า องค์กรนวัตกรรมจะเชื่อมโยง
เข้ากับหน่วยงานต่าง ๆ หลากหลายผ่านเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยน
ข้อมูลข่าวสาร ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของที่มาของข้อมูลดังกล่าวว่ามาจากภายนอกองค์กร คือมา
จากลูกค้า ซัพพลายเออร์ ที่ปรึกษา ห้องปฏิบัติการ หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาจะแยก
คำออกเป็น ๒ ส่วน คือ คำว่าเครือข่าย (Network) และคำว่าเทคโนโลยี (technology)^{๑๖}

เครือข่าย (Network) ถ้าเราพิจารณาจะสามารถแบ่งออกเป็น ตาข่าย (Net) ที่โยงใยถึง
กันและพร้อมที่จะ “Work” เมื่อต้องการใช้งาน เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความพยายาม
และการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบและอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อปฏิบัติ
ภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่สูญเสีย
เอกลักษณ์ และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวม ๆ เฉพาะ
กิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กันอย่าง
ชัดเจน ซึ่ง รศ.ดร.ประดิษฐ์ เถลิงรังสฤษฎ์ ได้สรุปไว้คือ

- ๑) การเชื่อมโยง (Connection)
- ๒) ความร่วมมือ (Cooperation)
- ๓) การติดต่อสื่อสาร (Communication)

^{๑๖} ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, เครือข่ายการเรียนรู้, สารานุกรมวิชาชีพครู, [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
[https:// sites. google.com/site/supoldee/kherux-khay-kar-reiyn-ru](https://sites.google.com/site/supoldee/kherux-khay-kar-reiyn-ru) [๓๐ กันยายน ๒๕๖๔].

๔) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Lend a hand)

๕) การสานสร้างสัมพันธ์ (Relationship)

๖) การเสริมความเข้มแข็ง (Empowerment or Enrichment)

กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้งิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงาน อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการณรงค์เรื่องต่างๆถ้าทำเป็นเครือข่ายจะได้ผลมากกว่า

เทคโนโลยี หมายถึง การนำความรู้ทางธรรมชาติวิทยาและต่อเนื่องมาถึงวิทยาศาสตร์ มาเป็นวิธีการปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ อันก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร แม้กระทั่งองค์ความรู้นามธรรมเช่น ระบบหรือกระบวนการต่าง ๆ เพื่อให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น^{๓๗}

๑) เป็นพื้นฐานปัจจัยจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์

๒) เป็นปัจจัยหลักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา

๓) เป็นเรื่องราวของมนุษย์ และธรรมชาติ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นจนสามารถสร้าง นวัตกรรม (Innovation) ซึ่งก็คือ การเรียนรู้ การผลิตและ การใช้ประโยชน์จาก ความคิดสร้างสรรค์ ให้กลายเป็นสิ่งใหม่ ให้เกิดผลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม จนเกิดการยอมรับกันเป็นวงกว้างกลายเป็นเทคโนโลยีทำให้สังคมโลกจากเรียบง่าย กลายเป็นสังคมที่มีการดำรงชีวิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ก่อให้เกิดกระแสแห่งความไร้พรมแดน หรือ กระแสโลกาภิวัตน์ ที่เข้ามาสู่ทุกประเทศอย่างรวดเร็ว จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเป็นการผสมผสาน ๔ ศาสตร์ เข้าด้วยกันได้แก่ อิเล็คทรอนิกส์ โทรคมนาคม และข่าวสาร (Electronics , Computer ,Telecommunication and Information หรือเรียกย่อๆ ว่า ECTI) ทำให้สังคมโลกสามารถสื่อสารกันได้ทุกแห่งทั่วโลกอย่างรวดเร็ว สามารถรับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ได้พร้อมกัน สามารถบริหารจัดการและตัดสินใจได้ทุกขณะเวลา การลงทุนค้าขาย และธุรกรรมการเงินที่ได้้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นเทคโนโลยีกำลังทำโลกใบนี้ “เล็กลง” ทุกขณะ เป็น ทฤษฎีเทคโนโลยีซึ่งอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น เกิดจากปัจจัยทางเทคโนโลยีที่มีชื่อเสียงมาก คือ ทฤษฎีของ William F. Ogburn ทฤษฎีนี้มี ฐานคติ (Assumption) อยู่ ๓ ประการ คือ ประการแรก การประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้นมาจะเพิ่มความสลับซับซ้อนของวัฒนธรรม ชีวิตของมนุษย์ก็

^{๓๗} ปราการ เกิดมีสุข, เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phojae.skn.go.th/Knowledge/pakarn.pdf> [25 กันยายน 25๖๔].

สับสนขึ้นตามเนื้อหาของวัฒนธรรมนั้น ประการที่ ๒ การประดิษฐ์สิ่งใหม่จะเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ เทคนิคใหม่ๆ จะทำให้การผลิตเพิ่มขึ้น การวิภาคสินค้าและบริการก็กระจายออกไปในสังคมมากขึ้น ประการที่ ๓ โครงสร้างทางสังคมจะมีการปรับตัวให้เป็นระบบการผลิต การวิภาค และการบริโภค การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นผลจากกระบวนการปรับตัวนี้เอง ออกเบอร์น ยังอธิบายว่า วัฒนธรรมนั้น มีอยู่ ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุและไม่ใช้วัตถุ การเปลี่ยนแปลงมักจะเกิดขึ้นทางวัตถุก่อน ซึ่งต่อมาทางไม่ใช้วัตถุจะต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุจึงเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านไม่ใช้วัตถุ และวัฒนธรรมด้านไม่ใช้วัตถุจะพยายาม ปรับตัวให้ทันกัน ด้วยเหตุนี้ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่อันเกิดการใช้เทคโนโลยีจึง เป็นเหตุให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป^{๑๘}

ดังนั้น ทฤษฎีนวัตกรรมเครือข่ายเทคโนโลยี (the technology network theory of innovation) คือ ความสามารถในการกระจายสื่อสารโดยใช้การติดต่อสื่อสารโดยตรงหรือใกล้เคียงกัน จากคนหนึ่งไปยังอีกคนจำนวนมากหรือสื่อสารได้พร้อมกันในหลายสถานที่ ซึ่งมีความแตกต่างกันสามารถใช้ได้หลากหลายวิธีในการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างรวดเร็วและทุกรูปแบบอย่างที่ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของที่มาของข้อมูลดังกล่าวว่ามาจากภายนอกองค์กร คือมาจากลูกค้า ผู้ประกอบการ ที่ปรึกษา ห้องปฏิบัติการ หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยี เครือข่าย บน"ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือระบบเน็ตเวิร์ก คือกลุ่มของคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ถูกนำมาเชื่อมต่อกันเพื่อให้ผู้ใช้ในเครือข่ายสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ ในเครือข่ายร่วมกันได้" เครือข่ายนั้นมีหลายขนาด ตั้งแต่ขนาดเล็กที่เชื่อมต่อกันด้วยคอมพิวเตอร์เพียงสองสามเครื่อง เพื่อใช้งานในบ้านหรือในบริษัทเล็ก ๆ ไปจนถึงเครือข่ายขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกันทั่วโลก ผ่านอุปกรณ์การสื่อสารที่นับวันยังมีหลายรูปแบบ มีการแลกเปลี่ยนการทำงาน เช่น ระบบกลุ่มเมฆ Cloud computing เป็นต้น และอีกช่องทางของเครือข่ายเทคโนโลยี คือ เทคโนโลยีของเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ซึ่งในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงการเกิดขึ้นและเติบโตของอุปกรณ์ดีไวซ์ชนิดใหม่ ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนและแท็บเล็ต ซึ่งวิวัฒนาการเช่นนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการใช้งานเพื่อประโยชน์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้ปริมาณการใช้งานบนเครือข่ายเติบโตมากขึ้นตามไปด้วย นั่นก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเครือข่ายที่ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเชื่อมต่อถึงกันได้ ดังนั้น เทคโนโลยีการสื่อสารบนเครือข่ายโทรศัพท์มือถือที่มีใช้อยู่ทั่วไปในปัจจุบัน

^{๑๘} ปรีดา ยังสุขสถาพร, (๒๕๕๖), Innovation System สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สถาบันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue= \[๓๐ กันยายน ๒๕๖๔\]](http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue= [๓๐ กันยายน ๒๕๖๔]).

จะยังคงได้รับการพัฒนาต่อไป เพื่อปรับปรุงคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความสามารถของระบบให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีเสริมเพื่อใช้ในกรณีเฉพาะ ซึ่งการใช้งานร่วมกันอย่างราบรื่นระหว่างเทคโนโลยีเสริมและเทคโนโลยีหลักอย่าง 3G และ 4G จะทำให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้งานและบริการรูปแบบใหม่ ๆ มากยิ่งขึ้น วิวัฒนาการของเทคโนโลยีลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นต้นแบบของยุค 5G ซึ่งประกอบไปด้วยการใช้เทคโนโลยีสัญญาณวิทยุหลายประเภทรวมกันอย่างเป็นระบบ ก็จะทำให้สังคมเครือข่ายเกิดขึ้นได้จริงภายในปี ๒๕๖๓ โดยเทคโนโลยีหลักในอนาคตยังคงเป็น LTE, HSPA และ Wi-Fi ซึ่งล้วนจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยกันทั้งหมด แม้กระทั่ง GSM ซึ่งยังคงมีความสำคัญในหลายพื้นที่ทั่วโลก ดังนั้น ยุค 5G ในอนาคตไม่ใช่การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่เพื่อทดแทนของเก่า แต่จะเป็นวิวัฒนาการของเทคโนโลยีเดิมรวมกับการใช้ RATs (Radio Access Technology) ใหม่ ๆ เพื่อเสริมสมรรถนะของระบบโดยรวมเพื่อใช้งานเฉพาะด้านเท่านั้น ทำให้เกิด ความท้าทายใหม่ของโลกเครือข่าย กล่าวคือ ผู้ใช้เครือข่ายเคลื่อนในอนาคต จะสามารถเชื่อมต่อสู่โลกอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายไร้สายได้อย่างไร้ขีดจำกัด หมายถึงการเชื่อมต่อและได้รับบริการตามต้องการในทันที โดยไม่ต้องใช้เวลานานหรือติดปัญหาในการเชื่อมต่อ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้งานทั่วไปหรือภาคธุรกิจ นอกจากนั้นแล้ว อุปกรณ์ลูกข่ายและบริการใหม่ที่หลากหลายเพื่อเชื่อมต่อสิ่งต่าง ๆ จะปรากฏขึ้นให้เห็นในอนาคต ไม่ว่าจะเป็น สัญญาณจราจร ยานพาหนะ อุปกรณ์ทางการแพทย์ ถึงขยะ ระบบการส่งไฟฟ้า และอื่น ๆ อีกมากมายที่ได้รับประโยชน์จากการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีทั้งต่อบุคคล ธุรกิจ และสังคมโดยรวม ระบบ 5G จะต้องสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพสูง เพื่อการใช้งานที่หลากหลายดังกล่าว

จากการประมาณการด้วยวิธีที่แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ว่า ในช่วงหลังจากปี ๒๕๖๓ เครือข่ายโทรศัพท์มือถือจะต้องรองรับปริมาณการใช้งานที่มากกว่า ๑,๐๐๐ เท่า เมื่อเทียบกับปัจจุบัน ซึ่งทุกวันนี้อุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายโทรศัพท์มือถือมีจำนวนมากถึง ๕ พันล้านเครื่อง โดยส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์แบบพกพาหรืออุปกรณ์เพื่อการใช้โมบายล์บรอดแบนด์ผ่านคอมพิวเตอร์และแท็บเล็ตในอนาคตมีการคาดการณ์ว่าอุปกรณ์ที่ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างมนุษย์เป็นหลักจะมีจำนวนน้อยกว่าอุปกรณ์เพื่อการสื่อสารระหว่างเครื่องจักรสิ่งของ ๑๐-๑๐๐ เท่า ไม่ว่าจะเป็นกล้องวงจรปิด อุปกรณ์สำหรับ Smart City, Smart Home และ Smart Grid รวมทั้งเซ็นเซอร์ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งเน้นย้ำถึงความเข้มข้นที่เกิดจากการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถาบันภายนอก มีการถ่ายทอดข้อมูลทางนวัตกรรม มีการเชื่อมโยงทางเทคนิค เชื่อมโยงทางการตลาดและเครือข่ายข้อมูลนวัตกรรม อันเกิดจากทฤษฎีแนวคิดของนวัตกรรมทางด้านเครือข่ายเทคโนโลยีนี้เอง

ค. ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายทางสังคม

การศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมนั้นมักจะอยู่ในรูปของการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis) โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย (Network

Theory) ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างขวางมาก ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะทฤษฎีเครือข่ายภายใต้มุมมองของสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น

เครือข่าย หมายถึง ชุดหรือกลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง (Actor) หรือตัวเชื่อมต่อ (Node) เครือข่ายที่เล็กที่สุดจึงประกอบด้วยตัวแสดง 2 ตัวที่มีความสัมพันธ์กัน โดยทั่วไปตัวแสดงจะเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายต้องมีความเป็นไปได้ในเชิงพื้นที่โดยตัวแสดงที่อยู่ “ติดกัน” มีแนวโน้มจะเชื่อมต่อกันมากกว่าตัวแสดงที่อยู่ห่างไกลออกไป

การมีเครือข่ายทางสังคมมากทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลและความรู้ใหม่ ๆ ได้มากขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างนวัตกรรมในแง่ของการมีปัจจัยนำเข้าที่ดี นอกจากนี้เครือข่ายสังคมที่หนาแน่นยังช่วยในการผลักดันให้การสร้างนวัตกรรมเกิดเป็นรูปธรรมได้ง่ายขึ้นเพราะสามารถเข้าถึงทรัพยากรและการสนับสนุนด้านอื่นๆที่จำเป็นได้มากขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี ของนวัตกรรมมี ๔ ทฤษฎี คือ

๑) ทฤษฎี Schumpeter's theory of innovation Schumpeter

เป็นค่านิยมค่านวัตกรรมต่างๆ ก็คือ การทำลายสิ่งที่ยั่งยืน ซึ่งมีการคิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อที่จะทำลายสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกำไรเพิ่มขึ้นให้กับองค์กร การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยกลยุทธ์นวัตกรรม

ประเภทของนวัตกรรมของ Schumpeter ได้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทคือ

- (๑) การเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร
- (๒) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือกระบวนการนำนวัตกรรมสู่ตลาด
- (๓) การเปลี่ยนตำแหน่งนวัตกรรมสินค้าที่เคยออกสู่ตลาดมาแล้วให้มีการรับรู้สิ่งใหม่
- (๔) การเปลี่ยนแปลงกระบวนการที่สนับสนุนนวัตกรรมองค์กรให้มีการเปลี่ยนความคิดใหม่

๒) ทฤษฎี แบบผ่าเหล่าผ่ากอ

เป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์ เคลย์ตัน คริสเตนเซน ที่บอกว่าทฤษฎี แบบผ่าเหล่าผ่ากอเป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีสินค้าหรือบริการ ที่สามารถที่จะล้มล้างเทคโนโลยี สินค้าหรือบริการที่มีอยู่เดิมมาเปลี่ยนแปลงให้ใหม่ขึ้น แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ

- (๑) การเปลี่ยนแปลงตลาด
- (๒) การนำเสนอเทคโนโลยีใหม่

๓) ทฤษฎีหุบเหวแห่งการดับของนวัตกรรม

การยอมรับนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมโดยนวัตกรรมใดที่สังคมมีความต้องการ และเกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ สังคมนั้นๆก็就会有การยอมรับนวัตกรรมตัวนี้ แต่ถ้านวัตกรรมใดที่สังคมต้องการน้อยและมีปัญหาเกิดขึ้นนวัตกรรมตัวนี้ก็จะถูกดับไป

๔) ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

เกิดจากการผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ประดิษฐ์และผู้ใช้ในสังคม กลับไปกลับมาหลายครั้งจนเกิดการยอมรับในสังคม กลุ่มคนในสังคมที่ยอมรับการแพร่กระจายทางเทคโนโลยีมีด้วยกัน ๕ ประเภทคือ

(๑) คนกลุ่มแรกในสังคม เป็นทั้งผู้ประดิษฐ์คิดค้นแล้วยังเป็นผู้ใช้งานที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และชอบติดตามเทคโนโลยีอยู่เสมอตนเอง

(๒) กลุ่มชอบลองอะไรใหม่ ๆ และค่อนข้างมีฐานะ เป็นนักวิชาการหรือคนดังในสังคม

(๓) กลุ่มนี้จะตัดสินใจได้ต้องคิดหลายรอบแต่ต้องใช้งานได้ง่าย และมีประโยชน์ของนวัตกรรม

(๔) กลุ่มที่มีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอาจจะเริ่มตกรุ่นไปแล้ว และมีความจำเป็นที่จะใช้งานจริงๆ

(๕) กลุ่มใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเมื่อตกรุ่นไปแล้ว และเป็นกลุ่มสุดท้ายในสังคม สถานะในการแพร่กระจายของเทคโนโลยีในสังคมมี ๓ สถานะ คือ
 สถานะที่ ๑ เป็นช่วงเวลาของการประดิษฐ์คิดค้นจนพบความสำเร็จ
 สถานะที่ ๒ เป็นช่วงเวลาที่สังคมได้รับรู้ถึงเทคโนโลยีในสังคม
 สถานะที่ ๓ เป็นช่วงเวลาและเทคโนโลยีอิ่มตัว มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุดและไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้อีก

หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำมาใช้ในการด้านการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น อาจสรุปได้ดังนี้

๑) กลุ่มพฤติกรรมนิยม คือ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า และแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมา

๒) กลุ่มปัญญานิยม คือเรียนรู้เป็นกระบวนการของจิตที่ต้องมีการรับรู้จากการกระทำ และตีความ สามารถให้เหตุผลจนเกิดเป็นความรู้

๓) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม คอนสตรัคติวิสต์ เป็นการอาศัยประสบการณ์เดิมทางปัญญาที่มีอยู่เดิม

๔) ทฤษฎีการสื่อสาร คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคล โดยใช้สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน

๕) ทฤษฎีระบบ จัดเป็นสาขาวิชาที่เกิดขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ ๒๐ โดยอาศัยทฤษฎีหลายสาขาวิชา โดยนำแนวคิดแต่ละวิชามาประยุกต์รวมกัน สร้างเป็นทฤษฎีระบบขึ้นมา

๖) ทฤษฎีการเผยแพร่ เกิดจากการผสมผสานทฤษฎีหลักการ และความรู้ ความจริง จากหลายสาขาวิชา มาเป็นนวัตกรรมของศาสตร์นั้น ๆ มาเผยแพร่ขึ้น^{๑๙}

ง. ทฤษฎีการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนโดยทั่วไปบุคคลจะเข้าใจว่า การรับรู้คือ การรู้ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับสัมผัส จากอวัยวะทั้ง ๕ ซึ่งมีใช้เพียงเท่านั้น การรับรู้จะเริ่มตั้งแต่การรับสัมผัส และจะเข้าระบบประสาทส่วนกลางเพื่อเก็บข้อมูลต่าง ๆ ไว้ผสมผสานกับสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วประมวลผลข้อมูลเชื่อมโยงไปยังศูนย์กลางการควบคุมประสาทต่าง ๆ ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง นักจิตวิทยาหลายท่านศึกษาเรื่องการรับรู้และได้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

โดยสรุปการรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายของสมองของคนเราที่มีสิ่งเร้ามากระทบจากการสัมผัสของร่างกาย ซึ่งจะแสดงออกเป็นพฤติกรรม หรือทัศนคติ ทั้งนี้ต้องอาศัยประสบการณ์เดิม หรือการเรียนรู้ หรือความคิดในการตีความนั้น ๆ

กระบวนการรับรู้ การรับรู้เป็นกระบวนการที่สร้างประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกันและมีอิทธิพลนำไปสู่การกระทำ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล กระบวนการรับรู้มีขั้นตอนต่าง ๆ

๑) อาการสัมผัส หมายถึง อาการที่อวัยวะรับสัมผัสรับสิ่งเร้า หรือสิ่งเร้าผ่านเข้ามากระทบกับอวัยวะรับสัมผัสต่าง ๆ เพื่อให้คนเรารับรู้ภาวะแวดล้อมรอบตัว

๒) การแปลความหมายจากอาการสัมผัสส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้การแปลความหมายดีหรือถูกต้องเพียงใดนั้น ต้องอาศัย

(๑) สถิติปัญญาหรือความเฉลียวฉลาด

(๒) การสังเกตพิจารณา

(๓) ความสนใจและความตั้งใจ

(๔) คุณภาพของจิตใจขณะนั้น

๓) ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม ซึ่งได้แก่ ความคิดความรู้และการกระทำที่ได้เคยปรากฏแก่ผู้นั้นแล้วในอดีตมีความสำคัญมากสำหรับช่วยในการตีความหรือแปลความหมายของการสัมผัสได้แจ่มชัด ความรู้เดิมและประสบการณ์เดิมที่ได้สะสมไว้สำหรับช่วยในการแปลความหมาย

^{๑๙} พิชรี เทพสุริบุรณ์, แนวคิด ทฤษฎี นวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/553766> [๒๗ ธันวาคม ๒๕๖๔].

ได้นั้นจะต้องมีคุณสมบัติ^{๒๐} ดังนี้ (๑) เป็นความรู้ที่แน่นอน ถูกต้อง ชัดเจน (๒) ต้องมีปริมาณมาก กล่าว คือ รู้หลายอย่างจึงจะช่วยแปลความหมายต่าง ๆ ได้สะดวกและถูกต้องดี

สรุปได้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมเช่น ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มประมวลสารสนเทศ ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายเทคโนโลยี ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายทางสังคม และทฤษฎีการรับรู้

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแนะแนว

แนวคิดการแนะแนวในประเทศตะวันตกอย่างแนวคิดของ ซิเซโร (Cicero) ปราชญ์แห่งยุคโรมันโบราณ ได้กล่าวไว้ว่า ..เราต้องคิดก่อนว่าเราต้องการให้ประชาชนพลเมืองของเราเป็นคนแบบไหน และจะให้เขามีอาชีพอะไรบ้าง..

ส่วนจอห์น ล็อก (John Locke) นักปรัชญา นักการศึกษาชาวอังกฤษในยุคคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ กล่าวว่า ..ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวกับเด็กพึงพิจารณาให้ดีถึงธรรมชาติ นิสัยและความถนัดของเด็ก และทดลองดูว่าเด็กคนไหนจะหันไปทางอาชีพอะไรจึงจะเหมาะสม

อย่างไรก็ตามแนวคิดทั้งหลายเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตมาตั้งแต่อดีตสืบมาจนถึงปัจจุบัน สภาพสังคมของสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาการ และเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบต่อคนในชาติรวมถึงเยาวชน การที่จะทำให้การจัดการบรรลุตามเป้าหมายของนั้น ปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การแนะแนว ทั้งนี้เพราะการแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือให้รู้จักตนเองในด้านต่าง ๆ พัฒนาตามศักยภาพที่มีอยู่ เพื่อดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

๒.๒.๑ การแนะแนว

ก. ความหมายของการแนะแนว มีนักวิชาการไทยหลายท่านให้ความหมายการแนะแนวไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

การแนะแนว เป็นศัพท์บัญญัติมาจาก Guidance ในภาษาอังกฤษซึ่งหมายถึง การชี้ช่องทาง หรือการนำทาง อย่างมีระบบแบบแผน ส่วนความหมายของการแนะแนวที่แท้จริงมีนักการศึกษา นักวิชาการไทยและของตะวันตกให้คำนิยามเกี่ยวกับการแนะแนวไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

การแนะแนว เป็นการแนะนำแนวทางว่าควรจะทำอย่างไร^{๒๑} การแนะแนว หมายถึง กระบวนการช่วยเหลือบุคคลแต่ละคน (เอกัตบุคคล) ให้รู้จัก เข้าใจตนเอง โลกที่เขาอาศัยอยู่ และ

^{๒๐} สุริโย ชัยโสภณ, ทฤษฎีการรับรู้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thesis.rru.ac.th/files/pdf> [๓ ธันวาคม ๒๕๖๔].

บุคคลอื่น ๆ ที่เขาเกี่ยวข้องด้วย ให้เขาสามารถช่วยตนเองหรือนำตนเองในสิ่งแวดล้อมได้อย่างฉลาด ให้สามารถพัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ในทุกด้าน ให้สามารถนำศักยภาพของตนมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตน สังคม และดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

กระบวนการ หมายถึง กรรมวิธีของการกระทำหรือลำดับขั้นต่าง ๆ ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่สืบต่อเนื่องกันเพื่อไปสู่เป้าหมายของความเจริญก้าวหน้า

การช่วยเหลือบุคคลแต่ละคน (เอกัตบุคคล) หมายถึงกระบวนการช่วยเหลืออย่างถูกต้องที่เกิดขึ้นจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับการฝึกฝนอบรมเป็นพิเศษ โดยเน้นการช่วยร่วมกัน ๓ ด้าน คือ ด้านป้องกัน ด้านการแก้ไขซ่อมเสริม และด้านการสร้างเสริมพัฒนา

เอกัตบุคคล หมายถึง ผู้เรียนที่อยู่ในสถานศึกษา เป็นผู้เรียนปกติ และปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการความช่วยเหลือเกี่ยวข้องกับพัฒนาการที่เป็นปกติ

รู้จักเข้าใจตนเอง โลกที่เขาอยู่ และบุคคลอื่น ๆ หมายถึง การรู้ตัวตนเป็นใคร รู้ลักษณะส่วนตัว จุดเด่นจุดด้อย ขอบเขต ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด อุปนิสัย รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของตน รวมทั้งการเรียนรู้ ประสบการณ์ และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ช่วยตนเองหรือนำตนเองได้อย่างฉลาด หมายถึง การที่เอกัตบุคคลสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง รู้จักเลือกตัดสินใจ มีความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจนั้น วางแนวทางดำเนินชีวิตและปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดี

พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ในทุกด้าน หมายถึง การช่วยบุคคลให้พัฒนาตนเองในทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ ความรู้ความเข้าใจ สติปัญญา บุคลิกภาพ และสังคมให้เจริญงอกงามให้มากที่สุด รวมทั้งได้รู้ช่องทางโอกาสต่าง ๆ ที่จะนำศักยภาพและความสามารถของตนที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตน^{๒๑}

การแนะแนว หมายถึงกระบวนการให้ความช่วยเหลือบุคคลเพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้ที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง สามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับบริบททางสังคม^{๒๒}

การแนะแนว หมายถึงกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้รู้จักและเข้าใจตนเอง เข้าใจสภาพแวดล้อม สามารถตัดสินใจในการแก้ปัญหาต่าง ๆ และวางแผนชีวิตได้อย่างฉลาด โดยพัฒนาตนเองให้เติบโตเต็มศักยภาพและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าต่อสังคม^{๒๓}

^{๒๑} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๔๕.

^{๒๒} จำเนียร ชวงโชติ, การบริการปรึกษาและแนะแนวเบื้องต้น Introduction to Counseling and Guidance, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๑), หน้า ๗-๘.

^{๒๓} รังสรรค์ โฉมยา, การแนะแนวในสถานศึกษา : หลักจิตวิทยาสำหรับครู, (มหาสารคาม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕), หน้า ๓.

การแนะแนว หมายถึงกระบวนการช่วยเหลือให้รู้จัก เข้าใจ เห็นคุณค่าตนเองและผู้อื่น คิด เป็นใช้ชีวิตเป็น สามารถตัดสินใจและวางแผนการศึกษา อาชีพ และปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมี ความสุข^{๒๕}

มีนักวิชาการตะวันตกหลายท่าน ให้ความหมายการแนะแนวไว้อย่างหลากหลายด้วย ดังนี้ **โครว์และโครว์** (Crow and Crow)^{๒๖} กล่าวว่า การแนะแนว คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาให้ ความช่วยเหลือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะอยู่ในวัยใดก็ตาม ให้สามารถที่จะช่วยเหลือตนเองได้ รู้จักคิดและตัดสินใจ รวมทั้งรับผิดชอบเกี่ยวกับปัญหาทุก ๆ ด้านของตนเองได้ด้วยดี

มิลล์เลอร์ (Miller)^{๒๗} กล่าวว่า การแนะแนวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางการศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือแต่ละบุคคลให้สามารถเข้าใจตนเอง ตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และมีการ วางแผนในการพัฒนาระบบของชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น

โจนส์ (Jones)^{๒๘} กล่าวว่า การแนะแนว เป็นการช่วยเหลือให้บุคคลรู้จักตัดสินใจว่าเขา ต้องการจะไปที่ไหน เขาต้องการจะทำอะไร ช่วยให้เขาสามารถตัดสินใจได้ว่าเขาจะทำให้ความหวัง หรือจุดมุ่งหมายของเขาสัมฤทธิ์ผลโดยสมบูรณ์ได้อย่างไร ช่วยให้เขาสามารถแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ซึ่งเขา ต้องประสบในชีวิตได้ด้วยดี

คาร์เตอร์ วี. กู๊ด (Carter V. Good)^{๒๙} ให้ความหมายของการแนะแนว ว่า

๑) การแนะแนว คือรูปแบบการช่วยเหลือที่มีระเบียบแบบแผนอย่างหนึ่ง ที่ นอกเหนือจากการเรียนการสอนตามปกติ แก่ผู้เรียนนักศึกษาหรือบุคคลอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนรู้จัก แสวงหาความรู้ความฉลาด โดยปราศจากการบังคับ เป็นการนำทางให้รู้จักการนำทางด้วยตนเอง

^{๒๕} อัครา อิบสุลสิรี, **จิตวิทยาสำหรับครู**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๙๖.

^{๒๖} สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **แผนยุทธศาสตร์การแนะแนวระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙)**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๔), หน้า ๓๓.

^{๒๗} Crow, L. and Crow, A., **An Introduction to Guidance**, (New York: American Book Company, 1960), p. 1.

^{๒๘} Miller, Carroll H., **Foundations of Guidance**, (New York: Harper & Row publisher, Inc., 1976) p.13.

^{๒๙} Jones, Arthur J., **Principle of Guidance Methods**, (New York: Mc Grow. Hill Book Company, 1951), p.71.

^{๒๙} Good Carter V., **Dictionary of Education**, (New York: McGraw-Hill Book Co., 1955), p. 194.

๒) การแนะแนว คือกลวิธีนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายที่ต้องการโดยจัดสภาพแวดล้อมให้ตอบสนองความต้องการมูลฐานของผู้เรียนเพื่อช่วยให้ความต้องการสัมฤทธิ์ผล

๓) การแนะแนว คือวิธีการที่สำคัญวิธีหนึ่งในการสอนแบบพัฒนาการ (Progressive Teaching) โดยการที่ครู อาจารย์เป็นผู้นำเด็กให้รู้จักค้นคว้า และช่วยตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

วิลเลียม เอ็ม. พร็อกเตอร์ (William M. Proctor)^{๓๐} กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึง บริการซึ่งจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือผู้เรียนทั้งที่เป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มทั้งที่ยังศึกษาในสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษาเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวได้ดี รู้จักตัดสินใจเลือกอาชีพ สันทนาการ สุขภาพ และทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

อาร์เธอร์ เจ. โจนส์ (Arthur J.)^{๓๑} กล่าวว่า การแนะแนว หมายถึงการช่วยเหลือให้บุคคล รู้จักตัดสินใจว่า เขาต้องการจะไปไหน เขาต้องการจะทำอะไร ช่วย使他ตัดสินใจได้ว่าเขาจะทำให้ความหวังหรือจุดมุ่งหมายนั้นสัมฤทธิ์ผลโดยสมบูรณ์ได้อย่างไร และช่วยให้เขาสามารถแก้ปัญหา ต่าง ๆ ที่เขาได้ประสบในชีวิตได้ด้วยดี

ลีโอนาร์ด คาร์มิกเคิล (Leonard Carmichael)^{๓๒} กล่าวว่า การแนะแนวมีความสัมพันธ์กับการศึกษาอย่างแยกกันไม่ออก สรุปความหมายได้ ดังนี้

๑) การแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ คือการแนะแนว (Effective Education is Guidance)

๒) การศึกษาที่แท้จริง คือการสอนให้คนรู้จักนำตนเอง (True education is always in a sense self-direction)

๓) การแนะแนวที่แท้จริง คือการแนะแนวตัวเอง (Realistic Guidance is Self-Guidance)

การแนะแนว สามารถจำแนกความหมายได้เป็น ๓ นัย คือ ๑) ความหมายตามรูปศัพท์ ๒) ความหมายในแง่กระบวนการ ๓) ความหมายในแง่บริการ ได้แก่

๑) ความหมายตามรูปศัพท์ (vocabulary) การแนะแนว คือ การชี้แนะ การชี้ช่องทางให้ การบอกแนวทางให้ เพื่อช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาตัดสินใจได้

^{๓๐} Proctor, William M., "The Task of Guidance in a Modern School", *California journal of secondary Education*, (March 1973): 142-143.

^{๓๑} Jones, Arthur J., *Principles of Guidance and Pupil Personnel Work*, 4thed, (New York: McGraw-Hill Book Co., 1951), p. 12.

^{๓๒} Carmichael, Leonard, " College President Looks at Vocational Guidance" , *occupation*, 28 (May, 1950): 500-501.

๒) ความหมายในแง่กระบวนการ (process) คือกระบวนการช่วยเหลือบุคคลให้เข้าใจตนเองและโลกของตนเอง กระบวนการแนะแนวมี ๔ ประการคือ

(๑) กระบวนการ (process) หมายถึงปรากฏการณ์ซึ่งแสดงการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา กระบวนการแสดงให้เห็นว่า การแนะแนวไม่ใช่เหตุการณ์เดี่ยวแต่เกี่ยวข้องกับชุดของการกระทำหรือลำดับขั้นซึ่งก้าวหน้าขึ้นเรื่อย ๆ จนไปสู่เป้าหมาย

(๒) การช่วยเหลือ (helping) หมายถึงการช่วย อนุเคราะห์ สงเคราะห์ การให้ประโยชน์ มีอาชีพที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือ (helping occupations) เป็นจำนวนมาก เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ฯลฯ ต่างก็มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อการป้องกัน (prevention) การซ่อมเสริม (remediation) การเยียวยาแก้ไข (amelioration) ความยุ่งยาก และความยากลำบากของมนุษย์

(๓) บุคคล (individual) หมายถึงผู้เรียนที่อยู่ในสถานศึกษา การแนะแนวจัดว่าเป็นการช่วยเหลือให้กับผู้เรียนปกติ (normal) ซึ่งต้องการความช่วยเหลือสำหรับการพัฒนาการตามปกติ

(๔) การเข้าใจตนเองและโลกของตน (understand themselves and their world) หมายถึง การที่บุคคลรู้ว่าตนเป็นใคร มีเอกลักษณ์อย่างไร (personal identity) วัฒนธรรมชาติของตนอย่างกระจ่าง มีประสบการณ์เกี่ยวกับโลกของตน สิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและผู้คนที่ตนมีปฏิสัมพันธ์ด้วยอย่างลึกซึ้งและสมบูรณ์^{๓๓}

๓) ความหมายในแง่บริการ (service) คือบริการอย่างหนึ่งที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือผู้เรียนทั้งเป็นรายบุคคล เป็นกลุ่ม ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่ สามารถเลือกและตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาดแก้ปัญหาต่าง ๆ ของตนได้อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดีและดำรงตนอยู่อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข^{๓๔}

การจัดโครงการแนะแนวในสถานศึกษามีบริการต่าง ๆ ที่จะต้องจัดขึ้นเพื่อบริการแก่ผู้เรียนจำแนกเป็นบริการหลัก และบริการเสริม ดังนี้

บริการหลัก เป็นบริการสำคัญของการจัดโครงการแนะแนวในสถานศึกษาจะขาดบริการเหล่านี้ไม่ได้ บริการหลัก มี ๕ ประการ ได้แก่

^{๓๓} Shertzer, Bruce and Stone, Shelley C. **Fundamentals of Guidance**, 3rded, (Boston : Houghton Mifflin Co., 1976), p. 38.

^{๓๔} Hill, George E. **Management and Improvement of Guidance**, (New York: Meredith Publishing Company, 1965), p. 9.

๑) บริการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล (individual inventory service or appraisal service)

๒) บริการสนเทศ (information service)

๓) บริการให้คำปรึกษา (counseling service)

๔) บริการจัดวางตัวบุคคล (placement service)

๕) บริการติดตามผล (follow-up service)

สรุปการแนะแนว เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เด็กและเยาวชนแต่ละคนเข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขทั้งในปัจจุบันและในอนาคต สามารถวางแผนชีวิตอนาคตของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม อันจะนำไปสู่ความสุขและความสำเร็จในชีวิต

ข. ความแตกต่างระหว่างการแนะแนวกับการแนะนำ การแนะแนวและการแนะนำมีความหมายและการปฏิบัติที่ต่างกัน ดังนี้

การแนะนำ (advice) เป็นการชี้แนวทางให้ทำหรือปฏิบัติ เช่น แนะนำให้ดูหนังสือ แนะนำวิธีการใช้ยา หรือการบอกให้รู้จักกันตามธรรมเนียม^{๓๕} การแนะนำ หมายถึง การยึดถือตัวผู้แนะนำเป็นจุดศูนย์กลางในการให้ความคิดเห็นแก่ผู้รับคำแนะนำได้ทราบถึงวิธีการแก้ปัญหา การแนะนำเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือแบบมีเงื่อนไข ซึ่งแม้ว่าบุคคลจะได้รับคำแนะนำที่ดี สามารถนำคำแนะนำไปใช้แก้ปัญหาได้แล้วก็ตาม แต่หากไปพบกับปัญหาอื่น ๆ อีก ก็ไม่อาจช่วยตนเองในการแก้ปัญหาครั้งใหม่ จะต้องกลับไปขอคำแนะนำใหม่ทุกครั้ง ไม่มีความเชื่อมั่นในตนเองต้องพึ่งพาอาศัยผู้แนะนำอยู่เสมอทุกครั้งที่เกิดมีปัญหา อย่างไรก็ตาม การแนะนำยังเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการบริการให้คำปรึกษา ซึ่งผู้ให้คำแนะนำจะต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจข้อมูลต่าง ๆ ของผู้ที่มาขอคำแนะนำมากพอสมควร ไม่ใช่เป็นการแนะนำโดยใช้ประสบการณ์ความรู้ความเชี่ยวชาญของผู้ให้คำแนะนำเพียงฝ่ายเดียว ฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า การแนะนำได้ถูกนำไปใช้บ้างในการบริการให้คำปรึกษา ผู้สันตติกรณ์ในวงการแนะแนวบางท่านให้ทรรศนะว่า การให้คำแนะนำมีผลเสียมากกว่าผลดี^{๓๖}

ส่วนการแนะแนว เป็นการชี้แนวทางให้ผู้รับบริการแนะแนวรู้จักเข้าใจตนเอง เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสังคม สิ่งแวดล้อม และสามารถวางแผนชีวิตของตน ผู้แนะแนวจะเป็นผู้เอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการแนะแนวเกิดการเรียนรู้ที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

^{๓๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๖๔๕.

^{๓๖} ศุภวดี บุญดวงศ์, การแนะแนวเบื้องต้น, (สงขลา: โครงการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๙), หน้า ๒.

๑ การแนะนำ	ใช้แนะนำ	โปรดจำไว้
แนะนำให้	ชี้ทาง	สว่างไสว
มีที่ทาง	บอกกล่าว	เล่าความไป
เด็กจะเดิน	ทางใด	ก็เลือกเอา
ส่วนแนะนำ	ให้เด็กทำ	ตามเราสิ้น
เหมือนคู่มือ	ภูมิปัญญา	ว่าโง่เขลา
แม่นยำหนึ่ง	ช่วยคลายทุกข์	ได้บรรเทา
แต่ต่อไป	ทำให้เขา	คิดไม่เป็น ^{๑๗}

จากความแตกต่างระหว่างการแนะนำและการแนะนำ จะเห็นได้ว่าการแนะนำไม่สามารถช่วยให้ผู้รับบริการได้ใช้ความคิดในการตัดสินใจที่จะแก้ปัญหาได้ และนำไปสู่การมีความรับผิดชอบตนเองต่ำ และมักพึ่งพาคนอื่นให้ช่วยตัดสินใจแทน ซึ่งตรงกันข้ามกับการแนะนำ ซึ่งเป็นวิธีการที่ผู้ให้บริการเอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการได้ค้นพบต้นเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถใช้ความคิดในการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งการแนะนำจะช่วยให้ผู้รับบริการมีประสบการณ์ในการแก้ปัญหา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความเข้มแข็งทางจิตใจ และสามารถพึ่งตนเองได้ แม้ว่าจะไม่มีผู้ให้การแนะนำอยู่ด้วย

ค. ความสำคัญของการแนะนำ

ในปัจจุบันการแนะนำได้เข้ามามีบทบาททางการศึกษามากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากการแนะนำมีจุดมุ่งหมายและหลักการที่สอดคล้องเหมือนกันกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือการช่วยให้ผู้เรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติให้เป็นผู้ที่คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น โดยเน้นให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาในทุกด้าน มุ่งสนองตอบความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ดังจะเห็นได้ว่าหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ด้วยวิสัยทัศน์ว่า มุ่งพัฒนาทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลกยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้ การให้บริการแนะนำที่จัดขึ้นได้ระบุไว้ว่า การแนะนำที่ได้จัดขึ้น จะต้องครอบคลุมการแนะนำทั้ง ๓ ประเภท คือ

^{๑๗} สุรรัตน์ บุณยวัฒน์, การแนะนำเบื้องต้น, (นครปฐม: ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖), หน้า ๑.

- ๑) การแนะแนวการศึกษา
- ๒) การแนะแนวอาชีพ
- ๓) การแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม

โดยเฉพาะด้านความประพฤติ การแนะแนว เรียกอีกอย่างว่า จิตวิทยาการแนะแนวเมื่อเข้ามาบทบาทในการศึกษามากขึ้น เนื่องจากเยาวชนในระดับการศึกษานี้มีความสำคัญที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ซึ่งจะต้องเป็นพลเมืองของประเทศชาติต่อไป

ง. ประเภทของการแนะแนว

การแนะแนวสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ตามลักษณะของปัญหานิสิตที่ต้องการความช่วยเหลือจากทางสถานศึกษา เช่น หากนิสิตมีปัญหาด้านการเรียน การศึกษาต่อ การอ่านหนังสือ การช่วยเหลือที่สถานศึกษาจัดให้นิสิตเพื่อขจัดปัญหาเหล่านี้เรียกว่า การแนะแนวการศึกษา หากนิสิตมีปัญหาด้านการเลือกอาชีพ การหางานทำ การปรับตัวให้เข้ากับงาน การช่วยเหลือที่สถานศึกษาจัดให้นิสิตเรียกว่า การแนะแนวอาชีพ หากนิสิตมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย การช่วยเหลือที่สถานศึกษาจัดให้นิสิตเรียกว่า การแนะแนวสุขภาพ หากนิสิตมีปัญหาเกี่ยวกับการแสดงออก การคบเพื่อน มารยาทในสังคม การช่วยเหลือที่สถานศึกษาจัดให้นิสิตเรียกว่า การแนะแนวด้านสังคม เป็นต้น

ดังนั้น การแบ่งประเภทของการแนะแนวสามารถสรุปเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

- ๑) การแนะแนวการศึกษา
- ๒) การแนะแนวอาชีพ
- ๓) การแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม

๑) การแนะแนวการศึกษา (Education Guidance) หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาโดยเฉพาะ เช่น แนวทางการศึกษาต่อ การเลือกโปรแกรมการเรียน การลงทะเบียน หลักสูตร การเรียนการสอน การวัดประเมินผล การค้นคว้า การเขียนรายงาน การวิจัยในชั้นเรียน การอ่านหนังสือ การเตรียมตัวสอบ การสร้างสมาธิในการเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตร ฯลฯ

การให้บริการแนะแนวการศึกษาจะช่วยให้ผู้เรียนรู้จักเลือกและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในเรื่องการศึกษาของตนทั้งยังช่วยให้สามารถวางแผนการศึกษาต่อได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จุดมุ่งหมายของการแนะแนวการศึกษา

(๑) เพื่อให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดประเมินผล ตลอดจนกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ ของสถานศึกษา เพื่อผู้เรียนจะได้ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

(๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองอย่างถ่องแท้ซึ่งจะช่วยให้สามารถตัดสินใจเลือกแผนการเรียนได้ถูกต้องตามความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการ และความสามารถของตน

(๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับข้อเสนอแนะทางการศึกษาด้านต่าง ๆ เช่น คุณสมบัติของผู้ที่จะเข้าศึกษา วิธีการรับเข้าศึกษา จำนวนนักศึกษาที่รับ ค่าใช้จ่าย และระยะเวลาในการศึกษา เป็นต้น

(๔) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ความสามารถพิเศษของผู้เรียนปรากฏเด่นชัดและได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาอย่างเต็มที่

(๕) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการศึกษาตามแผนการเรียนการสอน

๒) การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance) หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเกี่ยวกับการวางแผนและการตัดสินใจเลือกอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสภาพร่างกายของตน

การแนะแนวอาชีพ เป็นการช่วยผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพ ลักษณะของงาน คุณสมบัติที่จำเป็น การฝึกหัดอบรม รายได้ สวัสดิการ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สิ่งแวดล้อม ข้อดีและข้อเสีย รวมทั้งการแสวงหางาน การสมัครงาน การปรับตัวให้เข้ากับงาน และการปฏิบัติตนให้มีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน

การให้บริการแนะแนวอาชีพจะช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นพบและตัดสินใจเลือกอาชีพได้อย่างถูกต้องและจะเป็นผลทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจงานในอาชีพของตน ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการช่วยให้ทรัพยากรมนุษย์ได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้ เกิดประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติอย่างแท้จริง

จุดมุ่งหมายของการแนะแนวอาชีพ

(๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มองเห็นความสำคัญของอาชีพการทำงาน

(๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ตัวเมืองเมืองหลวง และในโลกกว้าง

(๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงอิทธิพลของสิ่งต่าง ๆ เช่น ความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา สภาพร่างกายที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ

(๔) เพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับอาชีพที่น่าสนใจแก่ผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้เข้าใจในอาชีพนั้นอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

(๕) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหางาน การสมัครงาน วิธีการปรับตัวให้เข้ากับงานและวิธีการปฏิบัติตนให้มีความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่อาชีพการงาน

(๖) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพที่สุจริตทุกอาชีพ

๓) การแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม (Personal and Social Guidance)

หมายถึงกระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในเรื่องที่นอกเหนือจากด้านการศึกษาและอาชีพ เป็นการช่วยให้เกิดความเข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อม สามารถปรับตัวดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข การแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม เป็นการช่วยผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการรักษาสุขภาพกายและสุขภาพจิต มารยาททางสังคม การคบเพื่อนต่างเพศและเพศเดียวกัน การใช้เวลาว่าง บุคลิกภาพและการแต่งกาย อารมณ์และการควบคุมอารมณ์ มนุษยสัมพันธ์ จริยธรรมและค่านิยม การใช้จ่ายและการประหยัด การนับถือศาสนา ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ฯลฯ

จุดมุ่งหมายของการแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม คือ

- (๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะและบุคลิกภาพที่เหมาะสมน่าชื่นชมแก่ผู้พบเห็น
- (๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเอง ยอมรับความจริงเกี่ยวกับตนเอง และรู้จักปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนให้เปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น
- (๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจผู้อื่น สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นได้ดี และดำรงชีพในสังคมได้อย่างมีความสุข
- (๔) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักรักษาสุขภาพและสุขภาพจิตของตนเพื่อไม่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคต่อการดำรงชีพของตน
- (๕) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีเจตคติ ค่านิยม และจริยธรรม ไม่ประพฤติตนไปในทางเสื่อมเสีย
- (๖) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้เวลาว่าง ใช้จ่ายเงินให้เป็นประโยชน์แก่ตนเองอย่างแท้จริง^{๓๘}

จ. จุดมุ่งหมายของการแนะแนว การแนะแนวสามารถจำแนกเป็น ๒ ประเภท คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป และจุดมุ่งหมายเฉพาะ

๑) จุดมุ่งหมายทั่วไป หมายถึงความมุ่งหมายของการแนะแนวโดยส่วนรวมคือ การแนะแนว ไม่ว่าจะเป็นจัด ณ สถานที่ใดก็ตามย่อมจะมีจุดมุ่งหมายทั่วไปเหมือนกัน หรือเรียกว่า หน้าที่ของการแนะแนว ๓ ประการ ได้แก่

(๑) เพื่อป้องกันปัญหา (Prevention) การแนะแนวมุ่งป้องกันไม่ให้ผู้เรียนเกิดปัญหาหรือความยุ่งยากในการดำเนินชีวิตของตน เพราะปัญหาและความยุ่งยากต่าง ๆ สามารถ

^{๓๘} พนม ลิ้มอารีย์, การแนะแนวเบื้องต้น, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๗-๘.

ป้องกันได้ และการปล่อยให้ผู้เรียนเกิดปัญหาขึ้นมาก่อนแล้วจึงค่อยช่วยเหลือตามแก้ไขปัญหานั้น ภายหลังจะทำให้ได้ยากและต้องใช้เวลาในบางกรณีอาจแก้ไขไม่ได้อีกด้วย

(๒) เพื่อแก้ไขปัญหา (Problem Solving) การแนะนำผู้เรียนให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในการแก้ไขปัญหานั้น ๆ ที่เกิดขึ้นกับตน เพราะหากปล่อยให้ผู้เรียนประสบกับปัญหาโดยไม่ให้ความช่วยเหลือแล้ว ย่อมทำให้ผู้เรียนไม่สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ในบางครั้งอาจตัดสินใจเลือกหนทางที่ผิดพลาด ทำให้เกิดปัญหาซ้ำซ้อนขึ้นมาได้อีก

(๓) เพื่อส่งเสริมพัฒนา (Development) การแนะนำผู้เรียนให้ส่งเสริมผู้เรียนทุกคนให้เกิดความเจริญงอกงาม มีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ อย่างสมบูรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับการส่งเสริมและแสดงความสามารถในด้านต่าง ๆ ของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยไม่มีสิ่งใดมาเป็นอุปสรรคขัดขวางความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียน

๒) จุดมุ่งหมายเฉพาะ หมายถึงความมุ่งหมายของการแนะนำในสถานศึกษา ซึ่งจัดให้มีบริการแนะนำเป็นผู้นำขึ้น มา เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา หลักสูตร และสภาพสังคมของสถานศึกษานั้น ๆ อย่างไรก็ตาม จุดมุ่งหมายเฉพาะของการแนะนำสำหรับสถานศึกษาแต่ละแห่งย่อมมีความคล้ายคลึงกันและไม่แตกต่างกันมากนัก การแนะนำโดยเฉพาะมีหน้าที่ ๗ ประการ ได้แก่

(๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-Understanding) คือการช่วยให้ผู้เรียนรู้ถึงความต้องการ ความคิด ความสามารถ ความถนัด และข้อจำกัดต่าง ๆ ของตน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้เรียนในการเลือกแนวทางการศึกษา อาชีพและการดำเนินชีวิต

(๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (Self-Adjustment) คือการช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวิธีปฏิบัติตนเพื่อจะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

(๓) เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self-Determination) คือการช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้จักใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถของตนแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้อย่างชาญฉลาดและเหมาะสม สามารถวางแผนการชีวิตของตนในอนาคต และสามารถนำตนเองไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๔) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้วิจารณญาณ ในการคาดการณ์ล่วงหน้า ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น รู้จักหลีกเลี่ยง และรู้จักป้องกัน ในสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน โดยไม่คาดคิด

(๕) เพื่อส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครู อาจารย์กับผู้เรียน เพราะการมีสัมพันธภาพที่ดีจะช่วยให้การบริหารงานของสถานศึกษาดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ

(๖) เพื่อช่วยฝึกเรื่องประชาธิปไตยให้แก่เยาวชนของชาติ เพราะการฝึกให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่พลเมือง และมีการปฏิบัติได้จริง จะช่วยให้ผู้เรียนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

(๗) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด และ ชุมชน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนในที่สุด^{๓๙}

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการแนะแนวว่า การแนะแนวต้องมุ่งเน้นที่จะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและยอมรับตนเอง
- ๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้วิธีการเข้ากับผู้อื่นและเข้าใจโลกที่ตนอาศัยอยู่ได้มากยิ่งขึ้น
- ๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเป็นผู้รักการเรียนรู้แสวงหาความรู้ใ้ตนเอง แม้สำเร็จการศึกษาไปแล้ว

๔) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนค้นหาเกี่ยวกับตนเองในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตนเอง ตลอดจนเรียนรู้เกี่ยวกับโลกของงานและหาแนวทางในการใช้ความสามารถที่มีอยู่เพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม

๕) ช่วยวางแผนเกี่ยวกับการศึกษาและช่วยหาประสบการณ์ในงานด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน

ศุภวดี บุญญวงค์^{๔๐} กล่าวถึงจุดมุ่งหมายการแนะแนวว่า การแนะแนวจะต้องพิจารณาจัดตั้งจุดมุ่งหมายอย่างชัดเจนเพื่อดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จได้ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ ดังนี้

- ๑) จัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียนภายในสถานศึกษา โดยคำนึงถึงพัฒนาการทุก ๆ ด้านของผู้เรียนแต่ละวัยด้วย
- ๒) ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดี ระหว่างครู อาจารย์กับผู้เรียน ซึ่งส่งผลไปสู่ประสิทธิภาพของการเรียนรู้และการปรับตัวของผู้เรียน
- ๓) เพื่อปรับปรุงการสอนของครู อาจารย์ การจัดวิชาเรียนและแผนการเรียนของทางสถานศึกษาให้เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

๔) ช่วยเหลือผู้เรียนเกี่ยวกับการวางแผนชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความสามารถและสมรรถนะ (Capacity) อันจะส่งเสริมผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในการเรียนและการทำงาน

๕) มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านความเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง เพื่อช่วยให้แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม มีความสามารถที่จะตัดสินใจได้ด้วยตนเอง อันเป็นคุณลักษณะที่

^{๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

^{๔๐} ศุภวดี บุญญวงค์, การแนะแนวเบื้องต้น, หน้า ๖.

จะทำให้ผู้เรียนไปสู่ความเป็นอิสระและพึ่งตนเองได้และมีความสามารถในการปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการแนะแนว คือการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้บุคคลได้รับการพัฒนาใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการเข้าใจตนเอง (Self-Understanding) ๒) ด้านการปรับตนเอง (Self-Adjustment) และ ๓) ด้านการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self-Determination)

ฉ. วิธีการบริการแนะแนวและประโยชน์ของการแนะแนว การแนะแนวในสถานศึกษาหรือสถานศึกษา มีงานบริการแนะแนว ๕ บริการ คือ

- ๑) บริการสำรวจเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service)
- ๒) บริการสารสนเทศ (Information Service)
- ๓) บริการให้การปรึกษา (Counseling Service)
- ๔) บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service)
- ๕) บริการวิจัยและติดตามผล (Follow up and Guidance Research Service)

๑) บริการสำรวจเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service) คือ การรวบรวมรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวผู้เรียนในในทุก ๆ ด้าน เช่น ด้านความสนใจ ความถนัด ความสามารถ ลักษณะนิสัย อารมณ์ ฯลฯ พร้อมทั้งสภาพแวดล้อมของผู้เรียน เช่น สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัว อาชีพ ฐานะเศรษฐกิจทางครอบครัว เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ ผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้นเพื่อรู้จักตนเองให้มากที่สุดเพื่อนำรายละเอียดข้อมูลไปใช้ในการแนะแนว

วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์หรือผู้เกี่ยวข้องได้รู้จัก และเข้าใจผู้เรียนได้มากขึ้น
- (๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจตนเองเพื่อทำความรู้จักและเข้าใจตนเองในด้านต่าง ๆ มากขึ้น
- (๓) เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียน เพื่อพัฒนาการตนเองอย่างเต็มที่

หลักในการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล

(๑) ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนตัวผู้เรียน คือวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่จะช่วยให้ครู อาจารย์ได้รู้จักและเข้าใจผู้เรียนของตนได้ตรงจุดมุ่งหมายที่สุด ครู อาจารย์และผู้แนะแนวจำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเพื่อให้สามารถคาดการณ์ ทำนายพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคตให้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุดเพื่อจะได้ให้ความช่วยเหลือได้ถูกต้อง เหมาะสมทันต่อเหตุการณ์

(๒) ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้เรียน คือการศึกษาคุณลักษณะต่าง ๆ ของผู้เรียน เช่น สภาพร่างกาย บุคลิกภาพ ระดับสติปัญญา ความถนัด ความสนใจ การควบคุมอารมณ์ การเข้า

สังคม ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน อุปนิสัยใจคอ ตลอดจนภูมิหลังของผู้เรียนเหล่านี้มีประโยชน์อย่างมากในการช่วยสร้างเสริมพัฒนาการของผู้เรียน

(๓) ข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมผู้เรียน คือวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ทางบ้าน พื้นฐานทางครอบครัว ชุมชนที่อาศัย สิ่งแวดล้อมในชั้นเรียน ในสถานศึกษา ความสัมพันธ์กับเพื่อน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวผู้เรียนเหล่านี้ล้วนมีผลต่อพฤติกรรม การแสดงออกของผู้เรียนทั้งสิ้น

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาคุณค่าของข้อมูลรายบุคคล

(๑) ความเที่ยงตรง (Validity) คือข้อมูลที่เก็บรวบรวมไว้มีความถูกต้องตรงต่อความเป็นจริงและสมบูรณ์ ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการเก็บรวบรวมไว้

(๒) ความแม่นยำเชื่อถือได้ (Reliability) คือข้อมูลที่รวบรวมได้มีความคงที่แน่นอน ไม่แปรผันไม่เปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเก็บรวบรวมข้อมูลซ้ำกี่ครั้งก็ตาม

(๓) ความเป็นปรนัย (Objectivity) คือข้อมูลที่ได้มาต้องมีลักษณะเป็นกลางไม่มีความคิดเห็น ความรู้สึกส่วนตัวของผู้เก็บรวบรวมข้อมูลเข้ามาเกี่ยวข้อง

(๔) ความสามารถเพิ่มความเข้าใจตัวผู้เรียน (More Understanding) คือข้อมูลที่ได้ ครู อาจารย์ได้เก็บรวบรวมไว้ทำให้เข้าใจผู้เรียนมากขึ้น

(๕) มีลักษณะสะสมและกว้างขวาง (Cumulative and Developmental)

(๖) มีการบ่งบอกวัน เวลา และสถานที่ (Time and Place)

(๗) มีการเปรียบเทียบ (Comparison) คือข้อมูลรายบุคคลที่ได้มา จะช่วยให้เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคลในกลุ่มเดียวกัน ช่วยในการวางแผนช่วยเหลือผู้เรียนได้เป็นอย่างดี^{๔๑}

วิธีการ เทคนิคหรือเครื่องมือที่นำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคล มีหลากหลายชนิดแบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

๑) วิธีการไม่ใช่แบบทดสอบ

๒) วิธีการใช้แบบทดสอบ ดังนี้

๑) วิธีการที่ไม่ใช่แบบทดสอบ คือวิธีการที่สร้างขึ้นมาอย่างไม่เป็นมาตรฐานมีลักษณะเป็นอัตนัย ทำให้เห็นรูปแบบพัฒนาการของผู้เรียนในหลายด้านและสะดวกในการนำไปใช้ได้แก่

(๑) การสังเกต (Observation)

(๒) การสัมภาษณ์ (Interview)

(๓) แบบสอบถาม (Questionnaire)

(๔) ระเบียนสะสม (Cumulative Record)

^{๔๑} พนม ลิ้มอารีย์, การแนะแนวเบื้องต้น, หน้า ๔๖-๔๗.

(๕) การเยี่ยมบ้าน (Home Visitation)

(๖) สังคมมิติและกลวิธีไครเอย์

(๗) อัตชีวประวัติและบันทึกประจำวัน

(๘) การศึกษารายกรณี

(๑) การสังเกต (Observation) หมายถึง การพิจารณาสิ่งหนึ่งหรือหลายสิ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยใช้ข้อวัชระในการสัมผัสทั้ง ๕ ส่วน (หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง) แบ่งได้ ๓ ประเภท ได้แก่

(๑.๑) การสังเกตอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Observation) คือการสังเกตโดยไม่มีเตรียมการไว้ก่อน ตามโอกาสได้ทุกที่ตลอดเวลา

(๑.๒) การสังเกตโดยกำหนดช่วงเวลา (Time Sampling Observation) คือการสังเกตที่มีการเตรียมการวางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะสังเกตใคร เมื่อใด ใช้ระยะเวลาเท่าใด

(๑.๓) การสังเกตโดยบอกเฉพาะพฤติกรรมตามสภาพการณ์ (Informal Observation) คือการกำหนดเจาะจงเฉพาะว่าอยากทราบอะไรจากการสังเกตนั้น

(๒) การสัมภาษณ์ (Interview) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนาระหว่างผู้สัมภาษณ์ (Interviewer) กับผู้ให้สัมภาษณ์ (Interviewee) โดยเป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย ในขณะเดียวกันผู้สัมภาษณ์สามารถสังเกตสีหน้าท่าทางของผู้ให้สัมภาษณ์และนำผลที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ไปใช้ในการวิเคราะห์หาข้อมูลที่แท้จริงตามความต้องการได้

การสัมภาษณ์แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ

(๒.๑) การสัมภาษณ์เพื่อหาข้อเท็จจริง (Fact finding Interview) คือการสัมภาษณ์โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้เรียน ทำให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น

(๒.๒) การสัมภาษณ์เพื่อให้คำปรึกษา (Counseling Interview) คือการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์สนทนาซักถาม เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เข้าใจตนเองและสภาพแวดล้อมตนเองดีขึ้น เข้าใจปัญหาของตนได้แจ่มแจ้ง และตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ความคุ้นเคยไว้วางใจระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ ทำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้เข้าใจและรู้จักตนเองอย่างถูกต้องและสามารถแก้ปัญหาตนเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

(๓) แบบสอบถาม (Questionnaire) หมายถึง เครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบกรอกเติม เขียนรายละเอียดข้อมูลตามประเด็นหัวข้อที่ต้องการทราบ การใช้แบบสอบถามจะช่วยให้การรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว ใช้เวลาน้อย ๆ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้กว้างขวางครบถ้วน

(๔) ระเบียบสะสม (Cumulative Record) หมายถึง เอกสารชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับบันทึกข้อมูล ข้อเท็จจริง รายละเอียดในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างมีระบบ แบบแผนและ

ต่อเนื่อง (Record or Set of Data) ได้แก่ ข้อมูลทางด้านส่วนตัว สังคม ครอบครัว และการเรียน ตั้งแต่อดีต ปัจจุบันและความมุ่งหวังในอนาคต ระเบียบสะสมที่นิยมใช้ทั่วไปมี ๓ ชนิด คือ

(๔.๑) ชนิดเป็นซองหรือแฟ้มพับได้ (Packet or Folder Type)

(๔.๒) ชนิดบัตรแผ่นเดียวหรือบัตรพับได้ (Single Card or Folder)

(๔.๓) ชนิดผสมหรือรวมเป็นเล่ม (Combination)

นอกจากนี้ สมัยปัจจุบันยังมีระเบียบสะสมออนไลน์ซึ่งสถาบันต่างๆ จัดทำเว็บไซต์ให้ผู้เรียนนักศึกษาเข้าไปบันทึกข้อมูล ข้อเท็จจริง รายละเอียดในด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน

(๕) การเยี่ยมบ้าน (Home Visitation) หมายถึงการติดต่อกันระหว่างสถานศึกษากับบ้าน โดยครู อาจารย์กับมารดาบิดาหรือผู้ปกครองผู้เรียน เพื่อครู อาจารย์ที่ไปเยี่ยมบ้านจะมีข้อมูลเกี่ยวกับทางบ้าน ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้เรียน และได้มีโอกาสพูดคุยปรึกษาหารือกับผู้ปกครอง เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียนในโอกาสต่อไป

หลังการเยี่ยมบ้าน ครู อาจารย์ต้องเขียนบันทึกข้อมูลที่ได้จากการเยี่ยมบ้านเพื่อนำเสนอฝ่ายบริหาร หรือเก็บสะสมร่วมกับข้อมูลของผู้เรียนแต่ละคนที่รวบรวมจากวิธีการอื่น ๆ

(๖) สังคมมิติ/กลวิธี 'ใครเอ่ย' (Sociometry Technique and Guess Who Technique)

(๖.๑) สังคมมิติ หมายถึงเครื่องมือที่ใช้ศึกษาสถานภาพทางสังคมของผู้เรียนหรือบุคคลภายในกลุ่มเดียวกันภายใต้สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงระดับความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ทราบถึงความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้เรียนในชั้นเรียนเดียวกันว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร แบ่งเป็นกลุ่มหรือไม่ และกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มมีใครบ้าง

(๒) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ทราบถึงสถานภาพทางสังคมของผู้เรียนแต่ละคนในกลุ่มว่า ผู้เรียนคนใดที่เพื่อนไม่ยอมรับหรือได้รับการยอมรับมากที่สุด ผู้เรียนคนที่เพื่อนไม่ชอบ ไม่ยอมให้เข้ากลุ่มหรือถูกกลุ่มทอดทิ้ง

(๓) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ทราบถึงแบบแผนความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้เรียนด้วยกันว่าอยู่ในรูปใดเพื่อครู อาจารย์จะสามารถจัดสภาพแวดล้อมให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(๗) อัตชีวประวัติและบันทึกประจำวัน

อัตชีวประวัติ หมายถึง การเขียนเรื่องราว ประวัติความเป็นมาในชีวิตด้วยตนเอง โดยเขียนถึงรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง ได้แก่

(๗.๑) ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้เรียน

(๗.๒) ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความรู้สึก

(๗.๓) ข้อมูลเกี่ยวกับความมุ่งหวังในอนาคตของผู้เรียนทางการดำเนินชีวิต การศึกษาและการประกอบอาชีพ

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดถึงเรื่องราวของตนเองอย่างถี่ถ้วนถี่ถ้วนแท้ อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

(๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลดความตึงเครียดด้วยการเขียนระบายความรู้สึกที่ตนเองต้องการ

(๓) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ทราบความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม

(๔) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ทราบข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้เรียนมากขึ้น

บันทึกประจำวัน หมายถึง ข้อมูลที่ผู้เรียนเขียนขึ้นตามความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของตนเองในแต่ละวันหรือแต่ละช่วงเวลา หากเขียนถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปฏิบัติเป็นตารางเวลาในแต่ละวัน เรียกว่า บันทึกประจำวัน (Diary Record) ถ้าเป็นการเขียนเพื่อบันทึกเหตุการณ์เรื่องราวต่าง ๆ ที่ตนได้สัมผัสในแต่ละวันเป็นการระบายความรู้สึกหรือบันทึกความทรงจำ ซึ่งถือว่าเป็นเอกสารสำคัญ ส่วนตัวผู้เรียน เรียกว่า อนุทินส่วนตัว (Diaries)

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ได้ทราบว่าในแต่ละวันผู้เรียนมีกิจกรรมอะไรบ้าง

(๒) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ได้ทราบเกี่ยวกับการแบ่งเวลาของผู้เรียนในแต่ละวัน ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด

(๓) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ได้ทราบความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ตามที่ผู้เรียนได้สัมผัสในแต่ละวัน

(๔) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์ได้รู้จักและเข้าใจผู้เรียนแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้เรียนที่ได้จากวิธีการนี้เป็นข้อมูลที่หาได้ยากและมักจะแตกต่างไปจากวิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการอื่น ๆ

(๕) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเองเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในแต่ละวัน ซึ่งทำให้เกิดความเข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง และรู้จักปรับปรุงแก้ไขตนเองให้ดียิ่งขึ้น

(๖) เป็นการช่วยสร้างนิสัยให้ผู้เรียนได้ ในการเป็นผู้จัดบันทึกเหตุการณ์หรือสิ่งที่ประทับใจอยู่ตลอดเวลา

(๗) เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสระบายความตึงเครียดในแต่ละวันลงได้บ้าง โดยเขียนลงในอนุทินส่วนตัว

(๘) เป็นการบันทึกกิจกรรมคุณความดีที่ผู้เรียนได้กระทำในแต่ละวัน^{๔๒}

หลักการปฏิบัติ

(๑) ก่อนที่ครู อาจารย์จะให้ผู้เรียนเขียนบันทึกประจำวันและอนุทินส่วนตัว จะต้องมีความมั่นใจว่ามีความสัมพันธ์และคุ้นเคยกับผู้เรียนเป็นอย่างดี เพื่อให้มีความไว้วางใจในตัวครู อาจารย์

(๒) ครู อาจารย์ควรชี้แจงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการเขียนบันทึกประจำวันและอนุทินส่วนตัวให้ชัดเจน

(๓) ครู อาจารย์ควรกำหนดให้เขียนอย่างต่อเนื่องเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑ สัปดาห์รวมทั้งวันหยุดด้วย เพื่อครู อาจารย์จะได้ทราบถึงกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนอย่างครบถ้วน สำหรับการเขียนอนุทินส่วนตัวควรให้ผู้เรียนเขียนด้วยความรู้สึกที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง เป็นการเขียนในช่วงเวลาว่างจากการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ

(๘) การศึกษารายกรณี (Case Study) หมายถึง การร่วมพิจารณาปัญหาของบุคคลหนึ่ง โดยผู้ใกล้ชิดหรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นในการวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหาจากข้อมูล ต่าง ๆ ให้เข้าใจอย่างถูกต้องมากขึ้น ตลอดจนช่วยสนับสนุน แก้ไขปัญหาให้บรรลุผลสำเร็จ

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อช่วยให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมสามารถเข้าใจผู้เรียนแต่ละคนได้ดียิ่งขึ้น และร่วมกันเสนอแนวทางเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้เรียนในการแก้ปัญหา

(๒) เพื่อช่วยให้สมาชิกที่เคยเข้าร่วมประชุมรายกรณี เพิ่มความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหาของผู้เรียนแต่ละคนได้มากยิ่งขึ้น

(๓) เพื่อช่วยให้สมาชิกที่เข้าร่วมประชุมเข้าใจถึงสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียน ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู อาจารย์เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการช่วยเหลือด้านการปรับตัวของผู้เรียน

(๔) เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์หรือผู้เกี่ยวข้องกับผู้เรียน ตัดสินหรือพิจารณาปัญหาของผู้เรียนตามความเป็นจริง โดยไม่พิจารณาอย่างผิวเผินหรือสอดแทรกอคติของตนเองลงไปด้วย

๒) วิธีการที่ใช้แบบทดสอบ คือวิธีการที่สร้างโดยผู้เชี่ยวชาญด้านนั้นโดยตรง อาจารย์แนะแนวจึงได้ใช้ดำเนินการทดสอบอย่างเป็นทางการ เพื่อได้ข้อมูลที่ได้มีความเชื่อถือได้ (Reliability) และความเที่ยงตรง (Validity) แบบทดสอบที่ดีจะต้องมีบรรทัดฐาน (Norms) สำหรับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้ทราบสมรรถภาพ ความสนใจ ความสามารถทางสติปัญญาและบุคลิกภาพ เรียกว่า แบบทดสอบและแบบสำรวจเพื่อการแนะแนว ได้แก่

^{๔๒} นิรันดร์ จุลทรัพย์, การแนะแนวเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (สงขลา : บริษัท นำศิลป์โฆษณา จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๔๕.

- (๑) แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญา
- (๒) แบบทดสอบวัดความถนัด
- (๓) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
- (๔) แบบทดสอบและแบบสำรวจวัดความสนใจ

(๑) แบบทดสอบวัดเชาวน์ปัญญา (Intelligence Test) หรือแบบทดสอบความสามารถทางสมอง (Mental ability Tests) คือแบบทดสอบที่ใช้วัดเพื่อคาดคะเนระดับเชาวน์ปัญญาบุคคล เพื่อช่วยให้ครู อาจารย์แนะแนวได้ทราบถึงความสามารถในการศึกษา เรียนรู้ได้ดีเพียงใด และคัดแยกผู้เรียนบางคนที่มีเชาวน์ปัญญาแตกต่างจากผู้อื่นอย่างมากเข้ารับการศึกษเป็นกรณีพิเศษ

(๒) แบบทดสอบวัดความถนัด (Aptitude Test) คือแบบทดสอบที่ใช้วัดหรือค้นคว้าหาความถนัดของบุคคลที่มีความหมายเกี่ยวกับการศึกษาและการเลือกอาชีพ การแนะแนวใช้เป็นเครื่องทำนายแนวโน้มที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการศึกษาและการทำงาน เพื่อช่วยในการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ แบบทดสอบวัดความถนัด ที่สร้างขึ้นมาใช้โดยทั่วไปมี ๒ แบบ คือ

(๒.๑) แบบทดสอบวัดความถนัดชนิดตัวประกอบพหุคูณหรือความถนัดเชิงผสม (Multifactor Aptitude Tests) คือแบบทดสอบย่อย ๆ หลายชุดซึ่งสามารถวัดความถนัดด้านต่าง ๆ ได้หลายด้าน ทำให้ผู้รับการทดสอบมีความเข้าใจตนเองมากยิ่งขึ้น ตัวอย่าง แบบทดสอบวัดความถนัดชนิดตัวประกอบพหุคูณ ที่มีชื่อเสียงและสามารถติดต่อกับศึกษาค้นคว้าได้ในประเทศไทย

ปัจจุบันการคัดเลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในสถาบันอุดมศึกษา (Admission) ได้ใช้การทดสอบความถนัดทั่วไป (General Aptitude Test : GAT) มาประกอบการคัดเลือก ประกอบด้วย การวัด ๒ อย่าง คือ ๑) การอ่าน เขียนคิดวิเคราะห์ และการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ ๒) การสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ

(๒.๒) แบบทดสอบวัดความถนัดชนิดพิเศษเฉพาะอย่าง (Separate Aptitude Tests) คือแบบทดสอบใช้วัดความถนัดได้เฉพาะอย่าง เช่น ความถนัดทางดนตรี ความถนัดเชิงจักรกล ความถนัดเชิงเขียน ความถนัดทางศิลปะ ความถนัดทางการเรียน เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นความถนัดเชิงวิชาชีพ/วิชาการ (Professional Aptitude Test : PAT) ปัจจุบันนำมาใช้เลือกบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา (Admissions) โดยแบ่งเป็น ๖ ประเภท ได้แก่

- PAT 1 วัดศักยภาพทางคณิตศาสตร์
- PAT 2 วัดศักยภาพทางวิทยาศาสตร์
- PAT 3 วัดศักยภาพทางวิศวกรรมศาสตร์
- PAT 4 วัดศักยภาพทางสถาปัตยกรรมศาสตร์
- PAT 5 วัดศักยภาพทางครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์

PAT 6 วัดศักยภาพทางศิลปกรรมศาสตร์

นอกจากนี้ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยังได้สร้างแบบทดสอบความถนัดทางการเรียน (Scholastic Aptitude) ขึ้นมาหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ใช้กับระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา

(๓) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Achievement Tests) คือ แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้มากนักน้อยเพียงใด คะแนนต่าง ๆ ของการทดสอบจะสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนมีหรือได้รับทั้งภายในและนอกสถานศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ

(๑) เพื่อการประเมินผล (Evaluation) ความสำเร็จในการเรียนของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักสูตรของสถานศึกษา

(๒) เพื่อการตรวจวิเคราะห์ (Diagnosis) ความเข้มแข็งและความบกพร่อง

(๓) เพื่อการทำนาย (Prediction) ความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักสูตรของสถานศึกษา

(๔) แบบทดสอบและแบบสำรวจวัดความสนใจ (Interest Tests and Inventories) คือแบบทดสอบและแบบสำรวจทำให้ทราบว่าผู้เรียนมีความสนใจสิ่งใดบ้างและมากน้อยเพียงใด

๒) บริการสารสนเทศ (Information Service) คือ งานเผยแพร่ข่าวสารความรู้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในด้านการศึกษา อาชีพและสังคมอย่างกว้างขวางสามารถนำความรู้ในด้านการศึกษาและอาชีพไปพิจารณาและตัดสินใจเลือกแนวทางการศึกษา การประกอบอาชีพ และปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สารสนเทศ (Information Service) การชี้แจงข้อมูลข่าวสารแบ่งเป็น ๓ ประเภท ได้แก่

(๑) สารสนเทศทางการศึกษา (Educational Information) คือการจัดหา รวบรวม และเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาทั้งในปัจจุบันและอนาคตเพื่อกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องการศึกษาที่กำลังเรียนอยู่ในสถานศึกษา ซึ่งจะต้องตัดสินใจในการศึกษาต่อ ตัวอย่างเช่น ระเบียบวินัยในสถานศึกษา หลักสูตรและการวัดผล กิจกรรมเสริมหลักสูตร บริการต่าง ๆ ในสถานศึกษา เช่น ศูนย์แนะแนว ศูนย์บริการสารสนเทศ ฯลฯ ค่าใช้จ่ายในการศึกษาและทุนการศึกษา วิธีการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการดำเนินชีวิตในสถานศึกษา เป็นต้น

(๒) สารสนเทศทางอาชีพ (Occupational Information) คือการจัดหา รวบรวม และเสนอข้อมูลเกี่ยวกับโลกของงาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนสำรวจ จำกัดขอบเขตอาชีพที่ตนสนใจและถนัดให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยมีข้อมูลเกี่ยวอาชีพ คือ

- หน้าที่ลักษณะของการทำงาน
- ความต้องการของตลาดแรงงาน (จากกรมแรงงาน หรือเว็บไซต์หางาน)
- แหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาเรื่องอาชีพ
- การเตรียมตัวเพื่อประกอบอาชีพ
- การเตรียมตัวเข้าสู่โลกของงาน (การสอบข้อเขียน การสอบสัมภาษณ์)
- ความก้าวหน้าและสวัสดิการในอาชีพ
- วิธีการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) สารสนเทศด้านส่วนตัวและสังคม (Personal-Social Information) คือการจัดหา รวบรวมและเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในตนเอง ปรับปรุง และส่งเสริมพัฒนาการตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ มีสารสนเทศด้านส่วนตัวและสังคม ได้แก่

- วิธีการสำรวจและประเมินตนเอง
- วิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น
- การเข้าใจพฤติกรรม บุคลิกภาพและลักษณะของตนเองและผู้อื่น
- วิธีการคบเพื่อน
- ความรู้เรื่องเพศศึกษาและการสมรส
- ความรู้เกี่ยวกับคุณธรรม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี
- การใช้ชีวิตในสังคม การวางแผนดำเนินชีวิต^{๔๓}

วัตถุประสงค์

- (๑) เพื่อพัฒนาความเข้าใจตนเองและการยอมรับตนเองของบุคคล
- (๒) เพื่อช่วยพัฒนากระบวนการตัดสินใจของบุคคล
- (๓) เพื่อช่วยแสดงให้เห็นว่าบุคคลทุกคนมีคุณค่า มีเกียรติและมีศักดิ์ศรีแห่งตน
- (๔) เพื่อทำให้ทราบว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในด้านความสนใจ ความถนัด ความสามารถ และค่านิยมของตน
- (๕) เพื่อช่วยให้ทราบว่าความชำนาญงานแต่ละอาชีพของบุคคลมีความแตกต่างกัน
- (๖) เพื่อให้บุคคลตระหนักว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสภาพสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการด้านอาชีพของบุคคล
- (๗) เพื่อให้ทราบโอกาสและปัญหาในการศึกษาและการพัฒนาอาชีพทุกระดับ

^{๔๓} จตุรพร ลีมนันจริง, วิธีการสอนวิชาแนะแนว = Methods of Guidance Teaching, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๔), หน้า ๒๔-๒๕.

(๘) เพื่อให้บุคคลตระหนักว่ามีความจำเป็นที่จะต้องทราบข้อสารสนเทศทางด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม ที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

(๙) เพื่อให้บุคคลได้ทราบและเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่าง ๆ อย่างกว้างขวางทั้งด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัว และสังคม

(๑๐) เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถนำเทคนิค วิธีการต่าง ๆ มาใช้ตีความและแปลความหมายของข้อมูลต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจได้

(๑๑) เพื่อช่วยเสริมสร้างเจตคติและนิสัยที่จะช่วยให้การตัดสินใจและการปรับตัวของบุคคล

(๑๒) เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจทำกิจกรรมตามขอบเขตที่เหมาะสมกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของบุคคล

(๑๓) เพื่อพัฒนาความสนใจในการประกอบอาชีพที่ปกติบุคคลธรรมดาไม่มีความสามารถประกอบอาชีพได้ มีแต่บางบุคคลเท่านั้นที่ทำได้^{๔๔}

๓) **บริการให้การปรึกษา (Counseling Service)** คือการพูดคุยกับผู้เรียนเพื่อช่วยให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การป้องกันปัญหา ตัดสินใจแก้ปัญหาหรือพัฒนาในสิ่งที่ตนเองปรารถนาอย่างเหมาะสม โดยผู้รับบริการให้การให้คำปรึกษาพร้อมที่รับผลที่จะเกิดขึ้นตามมา หลังจากการตัดสินใจกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดของตน

ตารางที่ ๒.๑ ความแตกต่างระหว่างบริการให้การปรึกษากับจิตบำบัด^{๔๕}

บริการให้การปรึกษา	จิตบำบัด
๑) ปัญหาผู้รับบริการปรึกษาเกี่ยวกับการเลือกสาขาที่เรียน เลือกอาชีพ การปรับตัวกับบุคคล สิ่งแวดล้อมและการทำงาน	๑) ปัญหาผู้มารับบริการมีความลึกซึ้งกว่า เช่น ได้รับความกระทบกระเทือนรุนแรงทางจิตใจ ท้อแท้ สิ้นหวัง ระวัง บางรายคิดฆ่าตัวตาย
๒) ผู้รับบริการต้องการความช่วยเหลือในการแก้ปัญหา การเปลี่ยนพฤติกรรม มีจุดประสงค์ช่วยตัดสินใจดำเนินชีวิตมีพัฒนาการ สุขภาพจิต	๒) ผู้รับบริการมีความผิดปกติด้านจิตใจ จุดประสงค์ คือการปรับปรุงโครงสร้างบุคลิกภาพของผู้มารับบริการ
๓) ใช้ระยะเวลาในการให้การปรึกษาสั้น ๆ	๓) การให้บริการจิตบำบัดใช้ระยะยาวนาน
๔) ตั้งอยู่ในสถานศึกษา	๔) อยู่ในโรงพยาบาลหรือสถานบำบัดทางจิตเวช

^{๔๔} Norris, Willa, Zeran Franklin R. and Raymond N. Hatch, **The Information Service in Guidance**, (Chicago: Rand Mc Nally, 1960), p.p. 24-25.

^{๔๕} นิรันดร์ จุลทรัพย์, **การแนะแนวเบื้องต้น**, หน้า ๒๓๓.

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อจัดให้ผู้ให้คำปรึกษาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ได้ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียน

(๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนยอมรับตนเอง กล้าเผชิญกับความเป็นจริง รับรู้ในข้อบกพร่องของตนเอง เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องเหล่านั้น

(๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสระบายความคับข้องใจกับผู้ที่ไว้วางใจ และพร้อมที่จะรับฟังด้วยดี ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความเครียดในชีวิตประจำวันลงได้

(๔) เพื่อช่วยฝึกหัดให้ผู้เรียนเกิดทักษะการแก้ปัญหา สามารถเผชิญกับความยุ่งยากต่าง ๆ ในชีวิต สามารถเลือกและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ตลอดจนปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามอัตภาพ

(๕) เพื่อช่วยส่งเสริมความสามารถให้แก่ผู้เรียนในด้านการตัดสินใจและการวางแผนโครงการในอนาคตของตนเอง

(๖) เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความมุ่งมั่นในการกระทำ ไม่จับจดเมื่อตัดสินใจที่จะทำสิ่งใดแล้วก็มีใจจดจ่อ ตั้งใจกระทำจนสำเร็จลุล่วง

วิธีการให้คำปรึกษา แบ่งได้เป็น ๓ วิธี ได้แก่

(๑) การให้คำปรึกษาแบบนำทางหรือทางตรง (Directive Counseling) คือ การให้คำปรึกษาที่ยึดผู้ให้คำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง (Counselor Center Counseling) วิลเลียมสันและแพทเทอร์สัน E.G. Williamson and Donald G. Patterson) เป็นผู้นำแนวทางการให้คำปรึกษาโดยการวิเคราะห์บุคลิกลักษณะและองค์ประกอบต่าง ๆ ของผู้รับการปรึกษา ถือหลักความเป็นกันเองจนเป็นที่พอใจแล้ว จึงแนะแนวทางแก้ปัญหาโดยตรง

(๒) การให้คำปรึกษาไม่นำทางหรือแบบอ้อม (Non-directive Counseling) คือ การให้คำปรึกษาที่ยึดผู้รับคำปรึกษาเป็นศูนย์กลาง (Client-Centered Counseling) คาร์ล อาร์. โรเจอร์ส (Carl R. Rogers) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันเป็นผู้นำแนวทางการให้คำปรึกษาเพื่อช่วยให้ผู้รับการปรึกษายอมรับความจริง พิจารณา เปิดตนเอง มีความเชื่อมั่น ลดความหวั่น ท้อแท้สิ้นหวัง สามารถปฏิบัติการกิจด้านส่วนตัว การศึกษา และการทำงาน

(๓) การให้คำปรึกษาแบบผสมหรือแบบสายกลาง (Eclectic Counseling) คือ วิธีการให้คำปรึกษา ที่ไม่ยึดวิธีการแบบใดแบบหนึ่ง โดยจะนำวิธีการแบบนำทางและแบบไม่นำทางมาผสมกันเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้รับคำปรึกษาและลักษณะของปัญหาผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเป็นผู้มีความสามารถมีความสามารถในระดับสูงมาก โดยไม่ใช้วิธีการนี้แบบเข้าข้างตนเองคือจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในทฤษฎี ประสิทธิภาพการให้คำปรึกษาจนสามารถใช้ความรู้เลือกสรรวิธีการที่เหมาะสมที่สุดมาใช้กับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

๔) บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service) คือบริการที่จัดขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เรียนทางด้านการเพิ่มพูนประสบการณ์ การได้รับการสงเคราะห์ตามควรแก่กรณี เป็นงานที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จากการฝึกฝนหรือการช่วยเหลือ ขณะที่อยู่ในสถานศึกษาหรือเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนที่ได้รับบริการหรือสวัสดิการที่จำเป็น สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของผู้เรียน

(๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ สอดคล้องกับความถนัด ความสามารถ และความสนใจของตน

(๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนอย่างเหมาะสม เช่น เลือกวิชาเรียน เลือกแผนการเรียน เลือกคณะ และสถานศึกษา เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับการศึกษาต่อและประกอบอาชีพในอนาคต

(๔) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ทางอาชีพ โดยจัดหางานพิเศษนอกเวลาเรียน และยังช่วยตอบสนองความต้องการของชุมชนด้วย

(๕) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนในห้องเรียนเดียวกันกับผู้เรียนที่มีระดับความสามารถทางการเรียนใกล้เคียงกัน

(๖) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประกอบอาชีพได้เหมาะสมกับความสนใจ ความถนัดและความสามารถของตน ซึ่งผู้เรียนเหล่านี้อาจจะออกจากสถานศึกษากลางคันหรือสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดในสถานศึกษา

(๗) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสวงหาความก้าวหน้า ได้พัฒนาประสบการณ์ และปรับปรุงตนเองในด้านต่าง ๆ

วิธีการจัดบริการจัดวางตัวบุคคลภายในสถานศึกษา แบ่งเป็น ๓ รูปแบบ คือ

(๑) รูปแบบการกระจายอำนาจ (Decentralized pattern) คือรูปแบบที่หมวดวิชา ภาควิชา หรือคณะเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการจัดวางตัวบุคคลเอง

(๒) รูปแบบการรวมอำนาจ (Centralized pattern) คือรูปแบบการจัดที่ฝ่ายแนะแนวเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินการจัดวางตัวบุคคลแต่เพียงฝ่ายเดียว ผู้เรียนที่ต้องการขอรับบริการความช่วยเหลือต้องมาติดต่อโดยตรงกับฝ่ายแนะแนว

(๓) รูปแบบผสม (a combination of Centralized and Decentralized pattern) คือรูปแบบที่มีการกระจายความรับผิดชอบไปยัง หมวดวิชา ภาควิชา หรือคณะ ผู้เรียนที่ต้องการใช้บริการสามารถติดต่อกับหมวดวิชา ภาควิชา หรือคณะที่ตนสังกัดได้โดยตรง แล้วหมวดวิชา ภาควิชา หรือคณะจะทำหน้าที่ประสานงานกับฝ่ายแนะแนวให้ต่อไป

การดำเนินงานจัดบริการจัดวางตัวบุคคล

บริการจัดวางตัวบุคคลเกี่ยวกับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภายในและนอกสถานศึกษา โดยการทำงาน ดังนี้

(๑) ศึกษาข้อมูล ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน เพื่อนำไปจัดกิจกรรมได้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนแต่ละคน เช่น ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลทางการศึกษา ปัญหาทางเศรษฐกิจ ความต้องการหารายได้ระหว่างเรียน เป็นต้น

(๒) จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานจัดวางตัวบุคคลเป็นรายเดือน ตลอดปีการศึกษา เช่น เดือนพฤษภาคม สํารวจข้อมูล ปัญหา และความต้องการของผู้เรียน โดยใช้แบบสอบถาม แบบสำรวจปัญหา สัมภาษณ์ผู้เรียนและแจกเอกสารรายงานผลการเรียนของผู้เรียนเพื่อจัดห้องเรียน จัดทุนการศึกษา และจัดทุนกู้ยืม เป็นต้น

๕) บริการวิจัยและติดตามผล (Follow up and Guidance Research Service)

บริการวิจัย คืองานวิจัยและการติดตามผลการดำเนินงานการจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียน โดยแบ่งเป็น ๓ ลักษณะ คือ

(๑) งานวิจัย เป็นกระบวนการแสวงหาหรือพัฒนาองค์ความรู้ทางด้านการแนะแนวอย่างมีระเบียบแบบแผนโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เชื่อถือได้

(๒) งานติดตามผล เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลที่ได้จากการจัดบริการแนะแนวและนำผลมาสรุปให้ชัดเจน เพื่อประโยชน์ในการจัดบริการแนะแนวให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

(๓) งานประเมินผล เป็นการพิจารณาผลที่ได้จากการดำเนินโครงการแนะแนวว่ามีคุณค่ามากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์

(๑) เพื่อช่วยให้การช่วยเหลือผู้เรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องเมื่อพบว่าผู้เรียนที่ได้รับการช่วยเหลือแล้วยังประสบปัญหาอยู่ หรือมีปัญหาใหม่เกิดขึ้น

(๒) เพื่อเป็นการประเมินผลการจัดบริการแนะแนวที่ดำเนินการไปแล้วว่าได้ผลเพียงใด อันจะเป็นแนวทางนำมาปรับปรุงแก้ไข และแสวงหาแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป

(๓) เพื่อทราบถึงสาเหตุการออกจากสถานศึกษากลางคันของผู้เรียน โดยยังไม่สำเร็จการศึกษา

(๔) เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมและงานบริการด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่าเหมาะสมเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพต่อไป

(๕) เพื่อต้องการทราบถึงสภาพปัญหาที่มีต่อการศึกษาต่อหรือการประกอบอาชีพของผู้เรียนที่สำเร็จไปแล้ว เพื่อเป็นการเตรียมการป้องกันผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน

(๖) เพื่อทราบถึงความต้องการของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพื่อสถานศึกษาจะได้มีโอกาสจัดโครงการให้ความช่วยเหลือเป็นบริการต่อเนื่องต่อไป

(๗) เพื่อต้องการทราบเกี่ยวกับสถิติของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาไปแล้วว่า ได้ศึกษาต่อ ประกอบอาชีพหรือว่างงานมากน้อยเพียงใด

(๘) เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสถานศึกษากับผู้เรียน ศิษย์เก่า ผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งจะมีผลต่อความร่วมมือในการพัฒนาและเผยแพร่ชื่อเสียงของสถานศึกษา

(๙) เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการติดตามผลมาจัดเป็นโครงการศึกษาวิจัยทางการแนะแนวต่อไป^{๔๖}

การวิจัยทางการแนะแนว

ประเภทของการวิจัยทางการแนะแนว จำแนกตามบทบาทของผู้วิจัย โดยเฉพาะบทบาทในการเก็บข้อมูลหรือบันทึกข้อมูล ๒ ประเภท คือ ประเภทที่ใช้การทดลอง และประเภทที่ไม่ต้องใช้การทดลอง ดังนี้

(๑) ประเภทที่ใช้การทดลอง (Experimental Research)

(๒) ประเภทที่ไม่ต้องใช้การทดลอง (Non-Experimental Research)

หรือการวิจัยเชิงธรรมชาติผู้วิจัยจะทำหน้าที่สังเกต บันทึก รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลหรือปรากฏการณ์ที่ตนศึกษา เพื่อสรุปเป็นผลการวิจัย เป็นการวิจัยมุ่งหาคำตอบเพียงว่ามีอะไรเกิดขึ้นบ้างจากสภาพที่เป็นอยู่ ได้แก่

(๒.๑) การสังเกตภาคสนาม (Field Observation) คือการสังเกตในสถานการณ์จริง

(๒.๒) การศึกษารายกรณี (Case Study) คือการศึกษารายละเอียดของบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างต่อเนื่องระยะเวลาหนึ่งแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อค้นหาสาเหตุของปัญหา

(๒.๓) การสำรวจกลุ่มตัวอย่าง (Sample Survey) หรือการวิจัยเชิงสำรวจ คือการวิจัยเพื่อหาลักษณะของประชากรที่ต้องการศึกษา โดยการสำรวจลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกจากประชากรนั้น ๆ

(๒.๔) การวิจัยเชิงสหสัมพันธ์ (Correlational Research) คือการวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ค่าที่แสดงว่าตัวแปรตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไปว่า มีความสัมพันธ์กันมากน้อยเพียงใด เรียกว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เช่น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น

สำหรับการวิจัยโดยทั่วไป แบ่งประเภทตามประโยชน์หรือสาเหตุที่ทำให้วิจัย ๒ ประเภท คือ การวิจัยพื้นฐาน และการวิจัยประยุกต์ ดังนี้

^{๔๖} นิรันดร์ จุลทรัพย์, การแนะแนวเบื้องต้น, หน้า ๒๖๗.

(๑) การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) คือการวิจัยมุ่งเน้นแสวงหาความรู้เพื่อการทดสอบหรือสร้างทฤษฎีที่จะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อวงการวิชาการ เป็นการวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Research) ที่ไม่คำนึงถึงการนำไปใช้ประโยชน์หรือแก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน ถ้าจะนำผลการวิจัยพื้นฐานไปใช้ประโยชน์ต้องผ่านการศึกษาค้นคว้าและตรวจสอบที่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจึงจะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ศึกษาแบบแผนการจัดบริการแนะแนวในสถานศึกษา ประถมศึกษา ความสอดคล้องระหว่างสาขาวิชาที่ศึกษากับบุคลิกลักษณะการอาชีพ ซึ่งวัดโดยแบบทดสอบ SDS เป็นต้น

(๒) การวิจัยประยุกต์ (Applied Research) คือการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาคำถามชีวิตโดยตรง มุ่งเน้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความเข้าใจปัญหาและสาเหตุของปัญหา และคาดหวังว่าจะนำไปใช้วางแผนกำหนดวิธีการดำเนินงานต่อไปได้ทันที

บริการติดตามผล คือบริการที่จัดขึ้นเพื่อติดตามผลการบริการแนะแนวและการบริหารจัดการในสถานศึกษาว่าได้รับความสำเร็จหรือไม่ มากหรือน้อยเพียงใด โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น รวบรวมปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ประสบ การประเมินผลบริการแนะแนว และบริการต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ส่วนผู้เรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบันมีการติดตามผลภายหลังการให้คำปรึกษาแต่ละครั้งหรือเมื่อดำเนินการกิจกรรมพิเศษในแต่ละโครงการเสร็จสิ้น

วิธีการติดตามผล

- (๑) การสัมภาษณ์ผู้เรียน นายจ้าง และผู้ปกครอง
- (๒) การสังเกต (นิยมใช้กับศิษย์รุ่นปัจจุบัน)
- (๓) การประชุมศิษย์เก่า
- (๔) การใช้แบบสอบถาม
- (๕) การใช้สื่อออนไลน์ ฯลฯ

สรุปได้ว่า การแนะแนว สามารถจำแนกจุดมุ่งหมายเป็น ๒ ประเภท คือ จุดมุ่งหมายทั่วไป หมายถึงความมุ่งหมายของการแนะแนวโดยรวม เรียกว่า หน้าที่ของการแนะแนว ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อป้องกันปัญหา (Prevention) ๒) เพื่อแก้ไขปัญหา (Problem Solving) และ ๓) เพื่อส่งเสริมพัฒนา (Development) และจุดมุ่งหมายเฉพาะ หมายถึง ความมุ่งหมายของการแนะแนวในสถานศึกษา ซึ่งจัดให้มีบริการแนะแนวเป็นผู้นำกำหนดขึ้นมา เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญา หลักสูตร และสภาพสังคมของสถานศึกษานั้น ๆ การแนะแนวโดยเฉพาะมีหน้าที่ ๗ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้ (Self-Understanding) ๒) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม (Self-Adjustment) ๓) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจได้ด้วยตนเอง (Self-Determination) ๔) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนรู้จักใช้วิจารณ์ญาณในการคาดการณ์ล่วงหน้า ๕) เพื่อส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครู อาจารย์กับผู้เรียน ๖) เพื่อช่วยฝึกเรื่องประชาธิปไตยให้แก่เยาวชน

ของชาติ และ ๗) เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด และชุมชน จุดมุ่งหมายการแนะแนวคือการให้ความช่วยเหลือเพื่อให้บุคคลได้รับการพัฒนาใน ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการเข้าใจตนเอง (๒) ด้านการปรับตัวตนเอง และ ๓) ด้านการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

ข. การบริการแนะแนวในสถาบันระดับอุดมศึกษา

ในสถาบันอุดมศึกษา โดยเฉพาะสถาบันที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาในอดีต บริการแนะแนวอยู่ในความรับผิดชอบของคณาจารย์ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษาหรือภาควิชาจิตวิทยาคณะศึกษาศาสตร์หรือครุศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ทบวงมหาวิทยาลัยได้กำหนดอัตรานักแนะแนวการศึกษาให้สถาบันอุดมศึกษาในสังกัด บรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย สาย ข. (ผู้ช่วยทางวิชาการ) สังกัดกองกิจการนิสิตนักศึกษา ต่อมาได้มีการเปลี่ยนตำแหน่งเป็น นักแนะแนวการศึกษาและอาชีพ มีหน้าที่รับผิดชอบงานบริการแนะแนว งานบริการและสวัสดิการ งานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ รัฐบาลมีนโยบายให้พัฒนาและจัดตั้งบริการแนะแนวอาชีพในสถาบันการศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการและสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย จึงได้มีหลายสถาบันจัดตั้งหน่วยบริการจัดหางานและห้องสมุดอาชีพขึ้นมา ส่วนการจัดบริการด้านอื่น ๆ ก็จัดเช่นเดียวกับบริการแนะแนว ประกอบด้วยบริการแนะแนว ๕ บริการเช่นเดียวกับการบริหารจัดการงานแนะแนวในระดับมัธยมศึกษา

บริการจัดหางาน (Employment Service) เป็นส่วนหนึ่งของบริการแนะแนว กองกิจการนิสิตนักศึกษา มีหน้าที่หลักของการจัดหางานคือ การช่วยหางานให้กับผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อไปประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับบุคลิกภาพ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตน และมีหน้าที่ช่วยจัดหางานพิเศษให้นิสิตนักศึกษาได้ทำงานในเวลาว่าง หรือระหว่างปิดภาคเรียนฤดูร้อน เพื่อช่วยให้นิสิตนักศึกษามีรายได้พิเศษและเป็นการฝึกประสบการณ์ในการทำงานเพิ่มขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อช่วยนิสิตนักศึกษาแสวงหาโอกาสในการประกอบอาชีพ
- ๒) เพื่อช่วยสถาบันอุดมศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา
- ๓) เพื่อช่วยเป็นสื่อกลางระหว่างนายจ้างกับสถาบันอุดมศึกษา
- ๔) เพื่อช่วยนิสิตนักศึกษาหางานพิเศษทำระหว่างปิดภาคเรียนและหรือนอกเวลาเรียน
- ๕) เพื่อช่วยศิษย์เก่าแสวงหางาน หรืออาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง
- ๖) เพื่อทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์สถาบันอุดมศึกษา
- ๗) เพื่อทำการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับบริการจัดหางาน

จากวัตถุประสงค์ทำให้เห็นว่า บริการจัดหางานในสถาบันอุดมศึกษาไม่ได้มีเพียงบทบาทในการช่วยหางานให้ผู้สำเร็จการศึกษาแล้วเท่านั้น แต่ยังให้บริการด้านอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของบริการจัดหางานด้วย ได้แก่

๑) บริการข้อมูลด้านอาชีพ เกี่ยวกับ

(๑) คุณสมบัติของผู้ที่จะประกอบอาชีพในสาขาต่าง ๆ

(๒) การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของอาชีพต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคต

๒) บริการจัดหางานพิเศษให้นิสิตนักศึกษา การจัดบริการให้นิสิตนักศึกษาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ได้ทำงานในช่วงปิดภาคการศึกษาหรือนอกเวลาเรียนทั้งภายในและภายนอกสถาบัน เป็นการช่วยให้นิสิตนักศึกษามีรายได้มาใช้จ่ายในการศึกษาและช่วยสร้างเสริมประสบการณ์การทำงานให้มากขึ้น

๓) บริการจัดหางานสำหรับผู้สำเร็จการศึกษา เป็นบริการที่สำคัญที่สุดของบริการจัดหางานในสถาบันอุดมศึกษา การช่วยผู้สำเร็จการศึกษาให้มีความก้าวหน้า มีหลากหลายวิธี ดังนี้

(๑) ประกาศตำแหน่งงานว่างทั้งภาครัฐและเอกชนให้นิสิตนักศึกษาได้ทราบ

(๒) การจัดให้มีการสอบข้อเขียนและสอบสัมภาษณ์ในสถาบันอุดมศึกษา โดยติดต่อ โรงงาน นายจ้างหรือบริษัทห้างร้านที่มีความประสงค์จะรับนิสิตนักศึกษาเข้าทำงาน

(๓) การแจ้งแหล่งที่จะหางานให้นิสิตนักศึกษาได้ทราบ

(๔) การฝึกหัดกรอกใบสมัครงาน การสอบข้อเขียนและการสอบสัมภาษณ์แก่นิสิตนักศึกษา

(๕) การจัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์บัณฑิตส่งให้หน่วยงานบริษัทห้างร้านทราบ

๔) บริการศิษย์เก่า เมื่อบัณฑิตสำเร็จการศึกษาแล้วยังไม่สามารถหางานได้ บางคนต้องยอมทำงานไม่ตรงกับสาขาวิชาตามความรู้ความสามารถของตน หรือยอมรับค่าแรงต่ำกว่าที่ควรจะได้ตามวุฒิการศึกษา ทำให้ต้องประสบปัญหาในการหางานอีกเป็นเวลานาน บริการจัดหางานในสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความช่วยเหลือบัณฑิตซึ่งถือว่าเป็นศิษย์เก่าให้สามารถประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองได้ การช่วยเหลือก่อให้เกิดประโยชน์อย่างมากแก่สมาคมศิษย์เก่าและประเทศชาติ

๕) บริการทางวิชาการ ในการให้บริการจัดหางานทำได้หลายประการ เช่น การรับนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีหรือระดับบัณฑิตศึกษา การเข้าฝึกภาคปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือกับสถาบันอื่นโดยการเปิดให้มีการศึกษา ดูงาน การจัดให้บุคลากรในหน่วยบริการจัดหางานไปเป็นวิทยากรให้แก่หน่วยงานหรือสถานศึกษาต่าง ๆ และการทำงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดหางาน เป็นต้น

๒.๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการแนะแนวในพระพุทธศาสนา

แนวคิดเกี่ยวกับการแนะแนวมีมาเป็นเวลานานมาแล้ว ตั้งแต่กว่า ๒,๕๐๐ ปี สมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสสอนเกี่ยวกับหลักการแนะแนวทางการดำเนินชีวิตไว้มากมาย อาทิ

อตตาทิ อตตโน นาโถ แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน

เย ปมตตา ยถา มตา แปลว่า คนประมาทก็เหมือนคนตาย ฯลฯ

การแนะแนวในทางพระพุทธศาสนา คือ การช่วยให้บุคคลพึ่งตนเองได้ ในแง่ของพุทธศาสนามีหลักการที่ให้ทุกคนพึ่งตนเอง ด้วยพุทธภาษิตที่ว่า

อตตา หิ อตตโน นาโถ แปลว่า ตนแลเป็นที่พึ่งของตน^{๔๗}

ในสังคมไทยผู้คนส่วนใหญ่มักจะเคยได้ยินพุทธภาษิตข้อนี้และมีพระพุทธรูปเกี่ยวกับการแนะแนวมามากมาย เช่น

อตตา หิ กิริ ทุทโธ นาโถ แปลว่า เพราะตนนั้นแลฝึกได้ยากยิ่ง^{๔๘}

เอกภเจ เขยยมตตานํ แปลว่า ผู้ชนะตนได้ชื่อว่าผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม^{๔๙}

แสดงให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการพึ่งตนเอง เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วเวลามีปัญหา ย่อมสามารถเป็นที่พึ่งของตน แต่บางกรณีคนที่พึ่งตนเองไม่ได้จะอย่างไร

หลักการเบื้องต้น คือ ชีวิตที่ดีต้องเป็นชีวิตที่พึ่งตนเองได้ ถ้าเป็นชีวิตที่พึ่งตนเองไม่ได้ก็จะมีปัญหา เช่น เมื่อเดินทางร่วมกันหลายคน หากเกิดมีใครคนหนึ่งเดินไม่ได้เพราะหมดแรงหรือบาดเจ็บ ก็จะเป็นภาระขึ้นมากับการเดินทางทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ตนเองเดือดร้อนก่อน ต่อมาหากคนอื่นมีมนุษยธรรม ห่วงใยรักใคร่ก็ต้องหาทางช่วยเหลือกัน ทำให้คนอื่นพลอยลำบากไปด้วย ทำให้การเดินทางขลุกขลักไปหมด ดังนั้น หากทุกคนพึ่งตนได้ต่างคนต่างเดินทางได้ดีมีกำลังแข็งแรง การเดินทางนั้นก็สะดวกราบรื่น

ในทางพระพุทธศาสนาถือหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ คุณค่าของพระพุทธศาสนาอยู่ที่การช่วยให้มนุษย์พึ่งตัวเองได้ เช่น พระรัตนตรัย เป็นหลักของการพึ่งตนเอง ตอนสมาทานศีลเริ่มต้นเรียกว่า ไตรสรณคมนั่นคือการน้อมใจระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย เข้าใจความหมายอย่างถูกต้องและยึดถือเป็นหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติ เป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต เป็นสรณะว่า

พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

ธมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมเป็นสรณะ และ

สงฺฆํ สรณํ คจฺฉามิ ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ

คำว่า สรณะ หมายความว่า ท่านมาช่วยแนะแนว คือ ช่วยแนะนำบอกกล่าวให้เรารู้จักพึ่งตนเอง คำว่า สรณะ แปลเป็นภาษาอังกฤษยังแย้งกันอยู่ บางพวก ใช้คำว่า refuge แปลว่า ที่พึ่ง อีกพวกหนึ่งใช้ guide แปลว่า ผู้นำทาง หรือผู้ทำการแนะแนว คือผู้ชี้แนะแนวทาง หมายถึง แนวทางชีวิตหรือดำเนินชีวิต พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้แนะแนวที่สำคัญ หลักการพระพุทธศาสนาสนับสนุนทัศนะที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นการแนะแนว พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้ค้นพบ

^{๔๗} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๖๐/๔๕, พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๖๐/๘๒.

^{๔๘} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๕๙/๔๕, พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๕๙/๘๒.

^{๔๙} พุ.ธ. (บาลี) ๒๕/๑๐๓/๓๕, พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๖๒.

ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อพบแล้วทรงนำเอามาเปิดเผย มาชี้แนะแนว บอกทางให้แก่ผู้อื่น ดังพระพุทธพจน์ว่า

อกขาตาโร ตถาคตา แปลว่า ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก คือชี้ทางให้

ตุมเหติ กิจจํ อาตบปี แปลว่า ส่วนตัวการกระทำเป็นเรื่องที่ท่านต้องเพียรพยายามเอาเอง พระพุทธเจ้า เป็นผู้ชี้ทาง เป็นผู้ค้นพบธรรม แล้วเอามาเปิดเผยให้แก่เรา เมื่อท่านชี้แนวทางให้แล้ว การที่จะปฏิบัติให้สำเร็จผลก็ต้องทำด้วยตนเอง คือนำเอาธรรมนั้นมาปฏิบัติ ธรรมนั้นเป็นเรื่องของการที่ต้องเข้าใจด้วยปัญญา เมื่อรู้เข้าใจแล้วก็ปฏิบัติไปตามนั้น ธรรมเป็นตัวชี้แนวทาง

เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วก็มีธรรมเป็นหลัก หากไม่มีผู้ช่วยอธิบายชี้แจง ถ่ายทอด ธรรมก็จะหายไปไม่มาถึงเรา จึงต้องมีพระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดชี้แนะแนวทางต่อมา

สรุปว่า พระรัตนตรัย มีหน้าที่หลัก คือ การชี้แนะแนวทาง เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิชาการแนะแนว ซึ่งโดยหลักการ คือ ช่วยให้คนพึ่งตนเองได้ ดังนั้น หลักการที่สำคัญก็คือ อดตา หิ อดตโน นาโถ ตนต้องเป็นที่พึ่งของตนโดยทั่วไป คนทั้งหลายยังช่วยตัวเองไม่ได้เต็มทีหรือมีระดับแห่งการพึ่งตนเองที่ยังไม่สมบูรณ์จึงต้องการผู้มาช่วยแนะแนวเพื่อให้ช่วยตัวเองได้ในระดับสูงยิ่งขึ้นไป แต่ในระดับพื้นฐานทีเดียว คนจำนวนมากก็ยังพึ่งตนเองไม่ได้ เมื่อพึ่งตนเองไม่ได้ก็ต้องมีผู้ช่วยให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้ภาษา และกิจกรรม เป็นต้น เข้ามาช่วย การช่วยคนให้พึ่งตนเองได้ ก็คือ หน้าที่ของการแนะแนวการแนะแนว จะมีความมุ่งหมาย ความสำคัญ ความจำเป็น หรือมีแนวทางปฏิบัติอย่างไร ต้องเกิดจากความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ก่อนเป็นเบื้องต้น เป็นพื้นฐาน ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ รวมไปถึงความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการการศึกษาด้วย เพราะกระบวนการของการศึกษาที่แท้จริง เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าเป็นกระบวนการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ก็จะเกิดความติดขัด แล้วไม่ได้ผลจริง เพราะฉะนั้น จึงต้องกลับไปหาความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งไปเกี่ยวกับธรรมชาติทั่วไปของโลกและชีวิตทั้งหมด ดังนั้น ในแง่พุทธศาสนา จึงต้องศึกษาว่า พระพุทธศาสนามองเรื่องความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิตอย่างไร

ก. ขอบข่ายของการแนะแนวทางพระพุทธศาสนา

การแนะแนวทางกับบุคคลปกติที่มีความทุกข์ในลักษณะปกติและความทุกข์ จะอยู่ในขอบข่ายของปัญหา ต่อไปนี้

๑) ปัญหาทางด้านการศึกษา ช่วยให้ผู้รับการแนะแนว มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางในการศึกษา วางอนาคตของชีวิตทางการศึกษาให้เหมาะสมกับความสามารถ ความกล้า และความสนใจของแต่ละคน

๒) ปัญหาทางด้านอาชีพ ช่วยให้ผู้รับการแนะแนวเข้าใจถึงโลกของงานวิชาชีพได้ดียิ่งขึ้น เลือกอาชีพที่เหมาะสมกับคุณสมบัติของตนเอง ตลอดถึงความสุขใจในการประกอบอาชีพ

๓) ปัญหาทางด้านสังคมส่วนตัว ช่วยให้ผู้รับการแนะแนวสามารถปรับตัวได้ดี ในขณะที่ดำเนินชีวิตอยู่ในครอบครัว ในที่ทำงาน หรือในสถานศึกษา ช่วยทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตที่ดี เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง และยอมรับผู้อื่นได้ดีมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การทำงานร่วมกับผู้อื่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันเป็นการสร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคม^{๕๐}

ในปัญหาทั้ง ๓ ด้านนี้ ถือเป็นปัญหาที่อยู่ภายนอกตัวเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่สำคัญคือ ปัญหาที่อยู่ภายใน คือ ปัญหาทางด้านจิตใจ ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องจิตเป็นอย่างมาก เพราะฉะนั้น การแก้ไขปัญหาของพระพุทธองค์ ทรงเน้นการให้บุคคลแก้ปัญหาคือใจของตนเองเป็นสำคัญ

ข. ความเป็นมาของการแนะแนวการศึกษาสมัยพุทธกาล

ก่อนคริสตศักราช ๖๒๓ ปี ชมพูทวีปในสมัยพุทธกาลแบ่งเป็น ๑๖ แคว้น (โสฬสมหาชนบท) นับจากตะวันออกไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ คือ ๑) อังคะ ๒) มคธ ๓) กาสี ๔) โกศล ๕) วัชชี ๖) มัลละ ๗) เจตี ๘) วังสะ ๙) กุรุ ๑๐) ปัญจาละ ๑๑) มัจฉะ ๑๒) สุรเสนะ ๑๓) อัสสกะ ๑๔) อวันตี ๑๕) คันธาระ ๑๖) กัมโพชะ^{๕๑} (กัมโพชะบางที่เรียกควบกับโยนะ เป็นโยนะ-กัมโพชะ หรือ โยนก-กัมโพชะ) ใน ๑๖ แคว้นนี้ บางแคว้นได้สูญสิ้นหรือกำลังเสื่อมอำนาจ บางแคว้นมีชื่อเสียงหรือกำลังเรืองอำนาจขึ้นมา โดยเฉพาะแคว้นที่จะมีอำนาจสูงสุดคือ แคว้นมคธ

สมัยพุทธกาลมีครู อาจารย์ที่มีชื่อเสียง ๖ คน เป็นที่นับถือของคนทั่วไปในชมพูทวีป ได้แก่

๑) ปุณณกัสสปะ ๒) มกขลิโคศล ๓) อชิตเกสกะ ๔) ปุกุทธกัจจายณะ ๕) สัตถะย เวลัญฐบุตร ๖) นิครนถนาฏบุตร^{๕๒} พระพุทธศาสนากำเนิดในอินเดีย (สมัยนั้นเรียกชมพูทวีป) ก่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี พระพุทธองค์ทรงประสูติที่ลุมพินีวัน ทรงตรัสรู้วัย ๔ ความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการที่พุทธคยา ก่อนพุทธศักราช ๔๕ ปี ทรงประกาศพระธรรมเทศนา ฉัมมจักกัปปวัตตนสูตร ที่สารนาถ จากนั้นทรงจาริกด้วยพระบาทเปล่าเพื่อสั่งสอนพุทธบริษัทในอินเดียทางตะวันออกเฉียงเหนือ ในเมืองสำคัญ ได้แก่ คยา ราชคฤห์ นาลันทา เวสาลี ปัตนะ สารนาถ โกสัมพี สังกัสสะ กบิลพัสดุ์ สาวตถี พระพุทธองค์ทรงสังฆทานถึง ๔๕ ปี จึงเสด็จดับขันธปรินิพพานที่เมืองกุสินารา

^{๕๐} แสง จันทร์งาม, *วิธีสอนของพระพุทธเจ้า*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๒๖), หน้า ๘.

^{๕๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๗๓.

ค. การแนะนำการศึกษาสมัยพุทธกาล

การศึกษาในพระพุทธศาสนาสมัยพุทธกาล จุดมุ่งหมายในการแนะนำหรือแสดงพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์ในแต่ละครั้ง ทรงมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีคำว่า โอวาทานุสาสนี แปลว่า คำกล่าว คำตักเตือนและแนะนำพร่ำสอน หรือการแนะนำ^{๕๓} ทรงมีพระประสงค์แน่นอนที่จะให้เกิดผลในการเรียนรู้หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาบุคคลในด้านใด ส่วนมากผู้ที่ได้รับการแนะนำหรือฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วมักจะได้บรรลุธรรมระดับใดระดับหนึ่ง เช่น โสดาบัน สกิทาคามี อนาคามีและอรหัตผลเป็นที่สุด การดับกิเลสและความทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง คือการได้บรรลุ พระนิพพานอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดที่ทุกคนปรารถนา เพราะเป็นสภาพไร้ปัญหาอย่างถาวร เห็นได้จากทรงแนะนำปัญจวัคคีย์ ภิกษุวัชชี พระราหุล พระจูฬปันถก

ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพุทธกิจประจำวัน ได้แก่ ๑) เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต ๒) เวลาเย็นทรงแสดงธรรม ๓) เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ ๔) เที่ยงคืนทรงตอบปัญหาเทวดา ๕) จวนสว่างทรงพิจารณาและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่ พุทธวิธีการแนะนำของพระพุทธองค์แก่พุทธบริษัทตลอด ๔๕ พรรษา เช่น พรรษาที่ ๑ ประทับจำพรรษา ณ อสิปตนมฤคทายวัน กรุงพาราณสี

พระพุทธองค์ทรงแนะนำปัญจวัคคีย์

พระปัญจวัคคีย์ คือพวกพระทั้ง ๕ ประกอบด้วย โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ เป็นพระอรหันต์สาวกรุ่นแรกของพระพุทธเจ้า^{๕๔} ทั้ง ๕ ท่านออกบวชตามพระพุทธองค์ เป็นอุปัฏฐากครั้งที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ด้วยหวังว่าหากพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้แล้วพวกตนจะได้รับผลจากการตรัสรู้นั้นด้วย ต่อมาเมื่อทรงเลิกบำเพ็ญทุกรกิริยาจึงละทิ้งพระองค์แล้วพากันไปอยู่ในป่าอสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี หลังจากตรัสรู้และเสวยวิมุตติสุข พระพุทธเจ้าทรงมีพระดำริที่จะทรงแสดงธรรมที่ได้ตรัสรู้ ทรงระลึกถึงอาจารย์ทั้ง ๒ คืออาหารดาบสกาลามโคตร และอุทกดาบสรามบุตร แต่ทราบว่ายานทั้งสองสิ้นชีพไปแล้ว จึงทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ที่เคยมีอุปการคุณแก่พระองค์เมื่อสมัยทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา ทรงเห็นว่าท่านทั้ง ๕ มีสติปัญญามาก มีกิเลสเบาบาง ควรแก่การตรัสรู้ จึงตกลงพระทัยเสด็จไปแสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์

ในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๘ พระพุทธองค์เสด็จไปโปรดปัญจวัคคีย์ตั้งแต่เช้า พวกปัญจวัคคีย์เห็นพระพุทธองค์เสด็จมาแต่ไกลจึงนัดหมายกันว่า พวกเราไม่พึงไหว้ ไม่ลุกขึ้นต้อนรับ ไม่รับบาตรเพียงจัดอาสนะไว้ หากปรารถนาจะนั่งก็จงนั่งเถิด เมื่อเสด็จมาถึง ต่างพากันลืมสัญญา กลับทำการต้อนรับเป็นอย่างดีดังที่เคยทำมา แต่ยังใช้คำทักทายว่า อาวุโส และเรียกพระนาม โคตมะ อันเป็นถ้อยคำแสดงถึงการไม่เคารพ พระพุทธองค์ตรัสห้ามว่า พวกท่านอย่าเรียกพระตถาคตโดยระบุชื่อ และ

^{๕๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔๑.

^{๕๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๖๔.

อย่าใช้คำว่าอาวโส ตถาคตเป็นพระอรหันต์ตรัสรู้เองโดยชอบ พวกท่านจงเงี้ยวโสตสดับ เราได้บรรลุอมตธรรม^{๕๕} แล้ว เราจะสั่งสอนจะแสดงธรรม หากพวกท่านปฏิบัติตามสิ่งที่เราสอน ไม่นานก็จะทำให้แจ้งซึ่งคุณประโยชน์อันยอดเยี่ยมอันเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ที่กุลบุตรทั้งหลายผู้ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบันนี้แน่แท้^{๕๖}

พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมจกกับปวัตตนสูตร มีใจความสำคัญคือ (๑) ทรงแสดงที่สุดสองอย่างคือ กามสุขัลลิกานุโยค (การหมกมุ่นในสุข) และอัตตกิลมณานุโยค (การทรมานตนให้ลำบาก) แล้วจึงทรงแสดงทางสายกลาง (๒) ทรงแสดงอริยสัจ ๔ อย่างละเอียด (๓) ทรงแสดงญาณทัสสนะมีรอบ ๓ มีอาการ ๑๒ จบพระธรรมเทศนาพระโกณฑัญญะได้ธรรมจักขุ คือดวงตาเห็นธรรม (บรรลุพระโสดาบัน พระอริยบุคคลขั้นต้น) ท่านโกณฑัญญะก้าวพ้นจากความเป็นปุถุชน สู่ความเป็นพระอริยเจ้าโดยสมบูรณ์ ครั้นได้เห็นธรรมแล้วทูลขอบวช พระพุทธองค์ประทานเอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ ภิกษุผู้ที่ได้รับอุปสมบทจากพระพุทธเจ้าโดยตรง ได้บวชเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา ด้วยพระพุทธองค์ดำรัสว่า เธอจงเป็นภิกษุมาเถิดธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด^{๕๗}

พระอรรถกถาจารย์กล่าวว่า ท่านโกณฑัญญะบวชในวันอาสาฬหบูชา (วันเพ็ญเดือน ๘) ถัดมาพระวัปปะได้ดวงตาเห็นธรรมในวันแรม ๑ ค่ำ พระภัททิยะได้ดวงตาเห็นธรรมในวันแรม ๒ ค่ำ ครั้นนั้น พระพุทธองค์ได้เสวยพระกระยาหารที่ท่านทั้งสามนำมาถวาย และประทานโอวาทสั่งสอนธรรมแก่ภิกษุที่เหลือ (พระมหานามะได้ดวงตาเห็นธรรมในวันแรม ๓ ค่ำ และพระอัสสชิได้ดวงตาเห็นธรรมในวันแรม ๔ ค่ำ) แล้วทูลขอบรรพชา อุปสมบท ซึ่งก็ทรงอนุญาตด้วยวิธีเดียวกันทั้งหมด

ต่อจากนั้นวันแรม ๕ ค่ำ จึงทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร มีใจความสำคัญคือ

(๑) รูป เวทนา สัญญาสังขาร และวิญญาณ ไม่ใช่ตน ถ้าเป็นตนจะบังคับบัญชาให้เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ได้ เพราะไม่ใช่ตนจึงบังคับบัญชาไม่ได้

(๒) แล้วตรัสถามเป็นข้อ ๆ ว่า ชันธ ๕ (มีรูป เวทนา สัญญา เป็นต้น) เที่ยงหรือไม่ เที่ยง ตอบว่า ไม่เที่ยงฯ สิ่งที่ไม่เที่ยงเป็นสุขหรือทุกข์ ตอบว่า เป็นทุกข์ ควรหรือที่ตามเห็นว่าเป็นของเรา ตอบว่า ไม่ควร

(๓) ตรัสสรุปว่า เพราะเหตุนี้ควรเห็นด้วยปัญญาอันชอบว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ไม่ใช่ของเรา เราไม่ได้เป็นนั่น นั่นไม่ใช่ตัวตนเรา

^{๕๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘๒.

^{๕๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒/๒๐.

^{๕๗} วิ. มห. (ไทย) ๑/๑๘/๒๓.

(๔) ตรัสแสดงผลว่า พระอริยสาวกผู้เห็นอย่างนี้ ย่อมเปื้อนหายใน รูป เวทนา สัญญาสังขาร และวิญญูณ เมื่อเปื้อนหายย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจึงหลุดพ้น รู้ว่าสิ้นชาติ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำหน้าที่เสร็จแล้ว ไม่ต้องทำหน้าที่อื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้อีก

ภิกษุปัญจวัคคีย์มีจิตหลุดพ้นจากอาสวะ ไม่ยึดมั่นด้วยอุปทาน บรรลุพระอรหัตตผล ครั้นนั้นมีพระอรหันต์ในโลก ๖ องค์ (รวมทั้งพระพุทธเจ้า)

พระพุทธเจ้าทรงแนะนำแก่พวกพระปัญจวัคคีย์ ด้วยวิธีการให้ศึกษาซึ่งมีขั้นตอน คือ เริ่มต้นด้วยการสร้างสัมพันธภาพระหว่างกัน โดยเสด็จเข้าไปหาท่านเหล่านั้นถึงที่อยู่ เมื่อประทับนั่งเรียบร้อยแล้ว จึงตรัสถึงการได้บรรลุธรรมของพระองค์ให้พระปัญจวัคคีย์ฟัง ครั้งแรกพวกปัญจวัคคีย์ไม่เชื่อ ซ้ำยังแสดงพุดด้วยอาการไม่เคารพ พระพุทธองค์ตรัสเตือนสติว่า ท่านทั้งหลายจำได้หรือไม่ ว่าจาเช่นนี้เราเคยพุดกับท่านบ้างหรือไม่ พระปัญจวัคคีย์ทบทวนถึงอดีตที่ผ่านมาจึงเปิดใจยอมรับ พร้อมตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา การตรัสพระดำรัสดังกล่าวเป็นเทคนิควิธีการกระตุ้นความรู้สึกให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด จากนั้นจึงทรงแสดงพระธรรมเทศนา คือ อัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัวที่พระปัญจวัคคีย์สัมผัสอยู่ตลอดเวลา คือ ทางสุดโต่ง ๒ สาย ได้แก่ การปฏิบัติแบบทรมานตนให้ลำบาก และการเสพความสุขตามความอยากทุกอย่าง ทรงแสดงให้เห็นว่ามีใช้หนทางจะพ้นทุกข์ได้ แต่หนทางแห่งการพ้นทุกข์ คือการดำเนินตามมรรคมืด ๘ ซึ่งเป็นทางสายกลาง พร้อมทั้งแสดงอริยสัจ ๔ จนกระทั่งโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรม และอีก ๔ ท่านได้ดวงตาเห็นธรรมตามลำดับ สาเหตุที่พระองค์แสดงธรรมเกี่ยวกับทางสุดโต่งก่อน เพราะต้องการให้พวกปัญจวัคคีย์ได้ความเข้าใจว่า การที่พระองค์เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยาเพราะอะไร หลังจากนั้นจึงทรงแนะนำหนทางที่ดีกว่าให้แก่พระปัญจวัคคีย์ นั่นคือทางสายกลางและอริยสัจ ๔ จนกระทั่งพระปัญจวัคคีย์มีความเข้าใจอย่างเดียวกัน สุดท้าย พระพุทธองค์ทรงรอให้บรรดาพระปัญจวัคคีย์มีความพร้อมของอินทรีย์ จึงแสดง อนัตตลักขณสูตร โดยใช้เทคนิควิธีการตั้งคำถามให้ตอบ ซึ่งเป็นวิธีการให้ได้คิดตามเรื่องที่พระองค์ทรงแสดงอยู่ตลอดเวลา พร้อมทั้งทบทวนเรื่องราวต่าง ๆ ด้วย ในที่สุดทั้งหมดได้หลุดพ้นจากการยึดมั่นถือมั่นในเบญจขันธ์ จนกระทั่งปล่อยวางได้

อรธกถา อังคุตตรนิกาย เอกนิบาตกล่าวว่า ภิกษุปัญจวัคคีย์บรรลุธรรมวันละท่าน ดังนี้

วันเพ็ญเดือน ๘	ท่านโกณฑัญญะ	บรรลุโสดาปัตติผล
วันแรม ๑ ค่ำ	ท่านวัปปะ	บรรลุโสดาปัตติผล
วันแรม ๒ ค่ำ	ท่านภัททิยะ	บรรลุโสดาปัตติผล
วันแรม ๓ ค่ำ	ท่านมหานามะ	บรรลุโสดาปัตติผล
วันแรม ๔ ค่ำ	ท่านอัสสชิ	บรรลุโสดาปัตติผล

วันแรม ๕ ค่ำ พระพุทธองค์ทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร จบพระธรรมเทศนา พระปัญจวัคคีย์ทั้งหมดได้บรรลุพระอรหัตตผล

อนึ่ง สาเหตุที่พระพุทธองค์ทรงแสดงเรื่องนี้ เพราะต้องการให้พระปัญจวัคคีย์ปล่อยวางจากการยึดมั่นในความเป็นตัวตน ที่ยึดถือกันมาช้านานในสมัยนั้นและเป็นการเปลี่ยนความคิดเรื่องอัตตาที่เป็นความเชื่อของท่านเหล่านั้น ช่วยปลดปล่อยตนเองให้เป็นอิสระและปล่อยวางเสียได้ การแนะนำกรณีนี้ มีการปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ตลอดเวลา เพื่อให้เหมาะสมกับบุคคลที่อยู่ตรงหน้าพระองค์ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ตามอุปนิสัยของแต่ละบุคคล จนกระทั่งประสบผลสำเร็จในที่สุด

พระพุทธองค์ทรงแนะนำภิกษุวัชชี

ครั้งพุทธกาล สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามรวณ โกสัลกรู เวสาลี ภิกษุวัชชีรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้า กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สิกขาบท ๑๕๐ ถ้วนนี้ (ขณะนั้นทรงบัญญัติไว้เพียง ๑๕๐ สิกขาบท ต่อมาทรงบัญญัติจนถึง ๒๒๗ สิกขาบท) มาถึงวาระที่จะยกขึ้นแสดงในท่ามกลางสงฆ์เป็นข้อ ๆ ตามลำดับทุกกึ่งเดือน ข้าพระองค์ไม่สามารถศึกษาในสิกขาบทนี้ได้

พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า เธออาจศึกษาในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาหรือไม่ ภิกษุวัชชีบุตรนั้นกราบทูลว่า ข้าพระองค์อาจศึกษาในสิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขาได้ พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ถ้าเช่นนั้น เธอจงศึกษาในสิกขา ๓ เมื่อเธอศึกษาอธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เมื่อนั้นก็จักละราคะ โทสะ และโมหะได้ เธอจักไม่ทำกรรมที่เป็นอกุศล จักไม่ประพฤตสิ่งที่เลวทรามอีก^{๕๘}

การแนะนำ คือการแนะนำเป็นแนวทางว่าควรจะทำปฏิบัติอย่างไร^{๕๙} พระพุทธองค์ทรงแนะนำทางการศึกษาแก่ภิกษุวัชชีบุตรว่าศึกษาไตรสิกขาก็เท่ากับศึกษาสิกขาบททั้ง ๑๕๐ ข้อ ตรัสว่า

สิกขา คือข้อที่จะต้องปฏิบัติ ได้แก่ สีล เรียกว่า ศีลสิกขา สมาธิ เรียกว่า จิตสิกขา ปัญญา เรียกว่า ปัญญาสิกขา รวมเรียกว่า ไตรสิกขา สิกขา คือ การศึกษา การเล่าเรียน เช่น ปรียัติสิกขา ปฏิบัติสิกขา เป็นคำบาลี สันสกฤตว่า ศึกษา^{๖๐}

หลักไตรสิกขา หรือ สิกขา ๓ ได้แก่

- ๑) อธิศีลสิกขา (สิกขา คือศีลอันยิ่ง)
- ๒) อธิจิตสิกขา (สิกขา คือจิตอันยิ่ง)
- ๓) อธิปัญญาสิกขา (สิกขา คือปัญญาอันยิ่ง)^{๖๑}

^{๕๘} วัชชีปุตตสูตร ว่าด้วยภิกษุวัชชีบุตร, อง. ดิก. (ไทย) ๒๐/๘๕/๓๑๑.

^{๕๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๓), หน้า ๖๔๕.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓๐.

^{๖๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

คำว่า ไตรสิกขา มีรากศัพท์มาจากคำสองคำ คือ

๑) ไตร หรือ ตรี เป็นภาษาสันสกฤตตรงกับภาษาบาลีว่า ตี แปลว่า สาม และ

๒) คำว่า สิกขา เป็นภาษาบาลี ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า ศีกษา

ไตรสิกขา หมายถึง การศึกษา การปฏิบัติ และการอบรมความประพฤติให้บริสุทธิ์^{๖๒}

ส่วนคำว่า ตี หรือ ไตร นั้น หมายถึง องค์ประกอบ ๓ ประการ คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา อธิปัญญาสิกขา หรือ ศील สมาธิ ปัญญา

สิกขา ๓ หรือ ไตรสิกขา แปลว่า ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรม กาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ได้แก่

๑) อธิศีลสิกขา (สิกขา คือ ศीलอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมทางความประพฤติอย่างสูง

๒) อธิจิตสิกขา (สิกขา คือ จิตอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่นสมาธิอย่างสูง

๓) อธิปัญญาสิกขา (สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง^{๖๓}

คำสอนในพระพุทธศาสนามุ่งเน้นที่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในตนเองด้วยศีล สมาธิ ปัญญา โดยสำรวจตนเองจากสภาวะภายใน แตกต่างจากจิตวิทยาตะวันตกที่มุ่งเน้นพิจารณาพฤติกรรมในการแสดงออกเป็นหลัก อย่างไรก็ตามหลักการทางจิตวิทยาคำนึงผลการปรับเปลี่ยนพัฒนาพฤติกรรม รวมทั้งการแก้ปัญหาในตัวบุคคลทุกระดับ การที่จะได้ผลสัมฤทธิ์มีประสิทธิภาพสูงจะต้องมาจากตัวบุคคลนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ว่า เมื่อเข้าใจตนเองถึงที่สุดแล้วก็สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเองได้ การปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและพฤติกรรมบุคคลให้เป็นทางกุศล มาจากการประพฤติปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น เปลี่ยนจากผู้มีนิสัยการแสดงออกที่ก้าวร้าว โมโห ดุร้าย กลับมาเป็นผู้ที่มีสติปัญญาสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้

พระพุทธองค์ทรงแนะนำพระราหุล

พระราหุล เป็นสาวกอายุน้อยรูปแรกที่บวชตั้งแต่อายุ ๗ ปี เป็นโอรสของเจ้าชายสิทธัตถะครั้งที่พระพุทธเจ้าเสด็จถึงกรุงกบิลพัสดุ์ ในวันที่ ๗ พระนางยโสธราส่งราหุลราชกุมารไปเฝ้าทูลขอประทานทายาทสมบัติ ราหุลกุมารตามเสด็จไปเบื้องหลังทูลขอว่า ข้าแต่สมณะ โปรดประทานทรัพย์มรดกแก่หม่อมฉัน พระพุทธองค์มิได้ตรัสตอบเสด็จไปจนถึงนิโครธาราม สถานที่ประทับนอกเมืองทรงดำริว่า ราหุลปรารถนาทรัพย์อันเป็นสมบัติของบิดาซึ่งเป็นไปตามวิญญูอันมีแต่ความคับแค้น เรา

^{๖๒} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๙๑/๓๒๐.

^{๖๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒๗.

จะให้อริยทรัพย์ ๗ ประการซึ่งเป็นโลกุตตรทรัพย์ จึงรับสั่งให้พระสารีบุตร บรรพชาราหุลกุมาร เนื่องจากไม่เคยมีเด็กบวชมาก่อน พระสารีบุตรทูลถามว่า จะทรงผนวชพระราหุลกุมารอย่างไร ตรัสว่า ขึ้นต้น พึงให้โกนผมแล้วให้ครองผ้าய้อมผาดด้วยการห่มเฉวียงบ่า ให้กราบเท้าภิกษุทั้งหลาย นั่ง กระหย่ง^{๖๔} ประคองอัญชลี แล้วให้รับไตรสรณคมน์

หลังจากบวชสามเณรราหุลเป็นผู้ใคร่ต่อการศึกษา ทุกเช้าสามเณรจะลงมากอบทรายกอบทรายเต็มกำมือ อธิษฐานว่า วันนี้ขอให้เราได้ฟังโอวาทจากพระพุทธเจ้าและพระอูปัชฌาย์มากมายดุจทรายในกำมือนี้ สามเณรราหุลไม่เคยถือตนว่าเป็นโอรสพระพุทธเจ้า ท่านเป็นคนว่าง่ายและมีความเคารพในหมู่สงฆ์ ครึ่งหนึ่งภิกษุจากชนบทจำนวนหนึ่งมาพักจำพรรษาที่พระเชตวันวิหาร เนื่องจากมีพระวินัย ห้ามภิกษุนอนในที่เดียวกันกับอนุปสัมบัน ภิกษุจึงไล่สามเณรราหุลให้ไปนอนที่อื่น สามเณรไม่ทราบจะไปไหนได้เข้าไปพักในวัจกุฎี (ส้วม) ของพระพุทธเจ้าพระพุทธองค์เสด็จไปพบทรงทราบเรื่อง จึงนำกลับมายังคันธกุฎี จากเหตุการณ์ครั้งนั้น ทรงผ่อนปรนสิกขาบทข้อห้ามภิกษุอยู่ในที่มุงบังเดียวกันกับอนุปสัมบันเกินหนึ่งคืน ขยายเวลาออกเป็น ๓ คืน พระพุทธเจ้าทรงแนะนำโดยการสอนอย่างง่ายที่เหมาะสมกับอุปนิสัยสามเณรเกี่ยวกับเรื่องการพูดเท็จ มีเรื่องโดยย่อ ดังนี้

พระพุทธเจ้าทรงจับขันน้ำล้างพระบาท ทรงเทน้ำลงพื้นดินน้อยหนึ่ง ตรัสถามว่า ราหุล เห็นน้ำที่เทลงพื้นดินน้อยหนึ่งหรือไม่ ทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ตรัสสอนว่า ‘คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมเทคุณความดีออกจากตนที่ละนิด เหมือนเทน้ำออกจากขันน้ำนี้’

พระพุทธเจ้าทรงจับขันน้ำ ทรงเทน้ำลงพื้นดินจนหมดขัน แล้วตรัสถามว่าราหุล เห็นขันน้ำที่คว่ำหรือไม่ ทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ตรัสสอนว่า ‘คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมคว่ำคุณธรรมออกจากตนจนหมด เหมือนเทน้ำออกจากขันน้ำนี้จนหมด’

พระพุทธเจ้าทรงคว่ำขันน้ำล้างพระบาท ตรัสถามว่า ราหุล เห็นขันน้ำที่คว่ำหรือไม่ ทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ‘คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมคว่ำคุณธรรมออกจนหมด ดุจขันที่คว่ำนี้’

พระพุทธเจ้าทรงหงายขันน้ำเปล่า แล้วตรัสถามว่า ราหุล เห็นขันน้ำเปล่าที่เราหงายขึ้นไม่มีน้ำเหลืออยู่เลย ทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ‘คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมไม่มีความดีเหลืออยู่ ดุจขันเปล่านี้’

การสอนด้วยสื่อการสอน เป็นขั้นตอนที่เหมาะสมกับความรู้สำหรับเด็กทำให้เข้าใจแจ่มแจ้งใน ‘คุณความดี’ ท่านใช้คำว่า สามณญฺ แปลว่าความเป็นสมณะหรือความเป็นภิกษุ คนที่พูดเท็จทั้งที่รู้ ย่อมเทความเป็นพระภิกษุออกทีละน้อยจนไม่มีเหลือ กลายเป็นอลัชชีหรือคนโกหกหลอกลวง ในที่สุด ครั้งสุดท้าย พระพุทธองค์ทรงแนะนำแนวการศึกษาแก่ท่านในจุฬาราลูโลวาท มีเนื้อหาว่าด้วยขันธ ๕ (รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ) ว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ท้ายพระสูตรบันทึกว่า ท่านได้บรรลุพระอรหัตแต่ไม่ได้บอกว่าท่านบรรลุเมื่ออายุเท่าไร เมื่ออายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุ พระราหุลมีอีกชื่อที่เพื่อนพรหมจารีเรียกว่า ราหุลภัททะแปลว่าราหุลผู้ดีงาม

^{๖๔} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, หน้า ๖๑.

หรือราहुลผู้โชคดี ท่านยอมรับว่าคำพูดนี้เป็นความจริงคือ ท่านมีโชคดี ๒ อย่าง โชคชั้นที่หนึ่ง ได้เป็นโอรสเจ้าชายสิทธัตถะแห่งศากยวงศ์ โชคอีกอย่าง ได้เป็นโอรสทางธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

อรรถกถาว่า พระราहुล สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ ๒ ประการ คือ ชาติสมบัติ เพราะเป็นโอรสของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติสมบัติ เพราะเป็นผู้มีปัญญาเห็นธรรมทั้งหลาย^{๖๕}

พระโมคคัลลานะถวายผ้ากาสาวะ พระสารีบุตรถวายสโรชะ พระมหากัสสปะเป็นพระโอวาทาจารย์บรรพชาราहुลกุมาร เป็นสามเณรองค์แรกในพระพุทธศาสนา^{๖๖}

พระพุทธบิดาทรงเสียพระทัยว่า เมื่อเจ้าชายนันทะกับพระราहुลบวชแล้วจักไม่มีผู้สืบสันตติวงศ์ จึงเข้าทูลขอพรว่า พระองค์ไม่พึงบรรพชาให้กุลบุตรผู้ไม่ได้รับอนุญาตจากมารดาบิดาหรือผู้ปกครอง พระพุทธองค์มีพุทธบัญญัติ ห้ามมิให้บรรพชาแก่กุลบุตรผู้ที่ยังได้รับอนุญาตจากมารดาบิดาหรือผู้ปกครอง ทรงบัญญัติว่า ผู้ที่อายุยังไม่ครบอุปสมบทให้บรรพชาเป็นสามเณร โดยวิธีรับไตรสรณคมน์ คือเปล่งวาจาขอถึงพระรัตนตรัยคือพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์เป็นที่พึ่ง และให้สมาทานศีล ๑๐ วิธีการบวชนี้ เรียกว่า ตีสรณคมน์อุปสัมปทา ทรงอนุญาตภิกษุรับสามเณรเป็นอุปัชฌาย์ได้เกินกว่า ๑ รูป พระราहुลเถระนิพพานเมื่ออายุเท่าไรไม่มีบันทึก ทราบเพียงนิพพานก่อนพระสารีบุตรผู้เป็นพระอุปัชฌาย์ และก่อนพุทธปรินิพพาน สถานที่นิพพานคือ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์^{๖๗}

พระพุทธองค์ทรงแนะนำพระจูฬปันถก

พระจูฬปันถก เป็นพระมหาสาวกองค์หนึ่งในอสีติมหาสาวก เป็นบุตรของธิดาเศรษฐีกรุงราชคฤห์ และเป็นน้องชายของพระมหาปันถกะ มารดาท่านเป็นธิดาคนเดียวของตระกูลเศรษฐี มารดาบิดาเลี้ยงดูอย่างเคร่งครัดกวดขันดูแลไม่ให้คบหาบุรุษใด ๆ ภายหลังได้รักใคร่กับคนรับใช้ในตระกูล เกรงความผิดจึงชวนสามีหนีไปอาศัยอยู่ที่อื่นในชนบท ต่อมานางตั้งครรภ์ ตอนใกล้คลอดนึกถึงมารดาบิดาจึงชวนสามีกลับบ้าน แต่สามีเกรงความผิดที่พาลูกสาวเศรษฐีหนีจึงไม่พากลับไป นางฉวยโอกาสที่สามีไม่อยู่เดินทางไปบ้าน สามีมาทันจึงมาพานางกลับที่อยู่ตน บังเอิญระหว่างทางนางคลอดบุตรชายจึงได้นามว่า ปันถก (แปลว่า ผู้คลอดระหว่างทาง) ต่อมานางตั้งครรภ์บุตรคนที่สองก็หนีสามีกลับบ้านอีก นางคลอดบุตรระหว่างทางเช่นเดียวกับคนที่ เรียกว่า มหাপันถก (ปันถกคนโต) เรียกน้องว่า จูฬปันถก (ปันถกคนเล็ก) เมื่อบุตรทั้งสองเติบโตขึ้นมาสามีภรรยานำไปให้ธิดาเศรษฐีซึ่งเป็นตายายของบุตรทั้งสองเป็นผู้เลี้ยงดู

^{๖๕} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อปทาน เล่มที่ ๘ ภาคที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๖.

^{๖๖} สุริย์ มีผลกิจและวิเชียร มีผลกิจ, พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมพิวเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^{๖๗} เสฐียรพงษ์ วรรณปก, พุทธสาวก พุทธสาวิกา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๔๙.

มหาปันถก ผู้เป็นพี่ชายเกิดศรัทธาขออนุญาตตายายไปบรรพชาในสำนักพระพุทธองค์ ตั้งแต่อายุน้อย เมื่ออายุครบบวชได้รับการอุปสมบทจากพระพุทธองค์แล้วพากเพียรบำเพ็ญสมณธรรมไม่นานก็บรรลุพระอรหัต พร้อมปฏิสัมภิทา (ความแตกฉาน) ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะ (ตำแหน่งความเป็นเลิศกว่าผู้อื่น) ด้านมีความฉลาดในปัญญาวิภูษะ (ฉลาดเชี่ยวชาญในวิปัสสนา) ต่อมารำลึกถึงพระจูฬปันถกผู้น้อง จึงไปขออนุญาตกับโยมตายาย ให้บวชในพระพุทธศาสนา ปรากฏว่าพระจูฬปันถกเป็นผู้มีปัญญาที่บึกบึน จำอะไรไม่ค่อยได้ เมื่อบวชแล้วดำรงมั่นในศีล ๑๐ ข้อดีแล้ว จึงให้เรียนคาถาในสำนักพระมหาปันถกว่า

ปทุม ียถา โจนท์ สุนธ	ปาโต ลียา ผลลุมวิตคนธ
องคิรส ปสส วิตรจมาน	ตปนตมาทิจจิมิวนตลิกเข
แปลว่า ดอกบัวโกกนุท มีกลิ่นหอม	บานแต่เช้า มีกลิ่นอบอวล ฉันท
เธอ จ ง ดุ จ พระ อัง คี ร ส เจ้า	ผู้รุ่งโรจน์ดุจอาทิตย์สว่างกลาง
(พระพุทธเจ้า)	หาว ฉันทัน

พระจูฬปันถกพยายามท่องอยู่ ๔ เดือนก็ยังไม่สามารถจำคาถานี้ได้ มหาปันถก กล่าวว่า เธอช่างอาภัพในพระศาสนานี้ เวลาผ่านไป ๔ เดือนยังไม่สามารถเรียน จำได้แม้หนึ่งคาถา แล้วเธोजักให้กิจแห่งบรรพชิตถึงที่สุดได้อย่างไร ไป เธอจงออกไปเสียจากที่นี่ เมื่อถูกพระเถระพี่ชายประณามขับไล่ ไม่รู้จะไปไหนได้แต่ยื่นร้องไห้ใกล้ซุ้มประตู ขณะนั้นหมอชีวกโกมารภัจจ์ไปหาพระมหาปันถกเพื่อขอนิมนต์พระภิกษุทั้งหมด มีพระพุทธเจ้าเป็นประธานไปฉันภัตตาหารที่บ้านของตนในฐานะที่ท่านเป็น ภัตตุเทศก์ (ผู้จัดพระไปกิจนิมนต์) พระมหาปันถกกล่าวว่า เว้นพระจูฬปันถก นอกนั้นอาตมาภาพรับนิมนต์ได้ พระจูฬปันถกได้ฟังคำนั้นยิ่งเสียใจมากขึ้น พระพุทธเจ้าทรงทราบถึงความทุกข์นั้น ทรงดำริว่าจะต้องใช้วิธีการแนะนำพระจูฬปันถกจึงจะบรรลุธรรมได้ จึงแสดงพระองค์ตรัสถาม ปันถกะ เธอร้องไห้ทำไม กราบทูลว่า พระพี่ชายขับไล่ข้าพระองค์ พระเจ้าข้า ตรัสว่า อย่าคิดมากไปเลย จงรับผ้าผืนนี้ไปแล้วบริกรรมในใจว่า รโซโหรณ รโซโหรณ ๆ ๆ (ผ้าเช็ดธุลี ผ้าเช็ดธุลี ๆ ๆ) พระพุทธองค์ประทานท่อนผ้าสะอาดอันสำเร็จด้วยฤทธิ์ให้ พระจูฬปันถกบริกรรมคาถาพร้อมกับลูบคลำผ้าผืนนั้นไปมา ผ้าสะอาดก็กลายเป็นเศร้าหมอง เมื่อลูบคลำ พร้อมกับบริกรรมไปเรื่อย ๆ ผ้าสะอาดก็เหมือนผ้าเช็ดหม้อข้าว เพราะจิตเป็นสมามีวิญญาณอันแก่กล้าจึงคิดได้ว่า เดิมผ้าผืนนี้บริสุทธิ์สะอาด เพราะอาศัยสรีระอันมีวิญญาณครอบครอง เมื่อถูกราคะ โทสะ โมหะเข้ามาครอบครองจึงกลายเป็นอย่างอื่นเศร้าหมองไป ดังนั้น ผ้าผืนนี้เป็นอนิจจัง แม้จิตก็เป็นเช่นนั้น จึงเริ่มตั้งความสิ้นไป เสื่อมไปยังญาณในนิมิตนั้นให้เกิดขึ้น ทำญาณให้เป็นบาท เริ่มเจริญวิปัสสนาก็ได้บรรลุพระอรหัตพร้อมทั้งอภิญญา ๔ (ความสามารถพิเศษเหนือสามัญวิสัย)

เวลานั้น หมอชีวกโกมารภัจจ์ยกภัตตาหารไปถวายพระพุทธเจ้าและให้คนอื่น ๆ ไปถวายภิกษุทั้งหลาย พระพุทธองค์ทรงยกพระหัตถ์ปิดบาตรเสีย ทูลถามว่าเหตุใดจึงไม่รับภิกษา พระเจ้าข้า

ตรัสว่า ชิวก ยังมีภิกษุอยู่ในวัดมิใช่หรือ หมอชิวกจึงให้คนไปนิมนต์พระคุณเจ้าที่วิหารมา พอไปถึงวิหารได้พบภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป ที่พระจุฬป็นถกเนรมิต แต่ละรูปมีรูปร่างหน้าตา กิริยาท่าทางไม่เหมือนกัน จึงกลับไปบอกว่าภิกษุในวิหารมีมากกว่าภิกษุที่มาในบ้านนี้ ท่านจะให้ไปนิมนต์พระคุณเจ้ารูปไหน หมอชิวกทูลถาม พระพุทธรองค์ตรัสว่า เธอชื่อ จุฬป็นถก คนรับใช้กลับไปวิหารถามหาพระคุณเจ้าชื่อ จุฬป็นถก ภิกษุทั้ง ๑,๐๐๐ รูป ตอบพร้อมกันว่า เราชื่อจุฬป็นถก เราชื่อจุฬป็นถก คนรับใช้กลับมาบอก หมอชิวกทราบโดยนัยว่าพระภิกษุนั้นคงมีฤทธิ์ จึงสั่งคนรับใช้ไปนิมนต์ กล่าวว่า พระศาสดามีรับสั่งให้ท่านทั้งหลายไปหา โดยเฉพาะรูปที่ท่านรับก่อน เธอจงจับชายจีวรไว้ คนรับใช้กลับไปวิหารได้ทำตามคำสั่ง ภิกษุเนรมิตก็อันตรธานหายไป คนรับใช้จึงนำพาพระเถระมาบ้านหมอชิวก

พระพุทธรองค์ทรงรับข้าวยาคุและของอื่น ๆ ต่างชนิด เสร็จภัตกิจแล้ว ทรงรับสั่งให้พระจุฬป็นถกกระทำอนุโมทนา ด้วยความเป็นผู้แตกฉานในปฏิสัมภิทาพระเถระได้อนุโมทนาพระพุทธพจน์ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์^{๖๘}

เรื่องพระจุฬป็นถกให้แง่คิดอย่างดี สำหรับครู อาจารย์ผู้สอนที่ไม่รู้จักนิสัย อุปนิสัย และ อธิมุติ (ความถนัด) ของศิษย์หรือผู้เรียนย่อมสอนศิษย์ไม่สำเร็จผลผู้เป็นครู อาจารย์อาจารย์ต้องรู้จุดเด่น จุดด้อยจะต้องเรียนรู้เทคนิควิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน การสอนนั้นจึงจะสัมฤทธิ์ผล พระมหาป็นถกซึ่งเป็นพระพี่ชาย ไม่รู้อุปนิสัยที่แท้จริงของพระน้องชาย จึงสอนพระจุฬป็นถกไม่ถูกทาง กล่าวคือ ผู้เรียนที่มีหัวช้า ความจำไม่ดีกลับเกณฑ์ให้เรียนหนังสือ ท่องจำคาถา ย่อมยากที่จะทรงจำได้ แต่พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการอย่างอื่นที่ไม่ใช่ท่อง สาธยาย ทรงให้พระจุฬป็นถกลูบผ้าขาว กล่าวคาถาสั้น ๆ ซ้ำ ๆ คือ ทรงบอกวิธีปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานนั่นเอง เพียงแต่ไม่ตรัสบอกโดยตรงเท่านั้น เมื่อไม่ต้องท่องจำคาถา ๔ ประโยค เพียงลูบผ้ากับบริกรรมสั้น ๆ ซ้ำ ๆ ทำให้พระจุฬป็นถกมีกำลังใจเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง หลังจากได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของพระพุทธองค์แล้วจึงเกิดความรู้แจ้ง เห็นจริงในที่สุด พระจุฬป็นถกได้รับการยกย่องว่าเป็นเอตทัคคะด้านเป็นผู้มีมโนมยิทธิ (มีฤทธิ์ทางใจ) ได้เป็นกำลังสำคัญในการประกาศเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อถึงกาลเวลาก็นิพพานไปตามอายุขัย

พระพุทธองค์ทรงแนะนำปิณฑลิมาณพ

สมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าประทับ ณ คันธกุฎี ที่เวฬุวันวิหาร ปิณฑลิมาณพ บุตรของกบิลพราหมณ์ (ปิณฑลิ เป็นชื่อเดิมของพระมหากัสสปเถระเมื่อก่อนออกบวช ส่วน กัสปะ เป็นชื่อตามตระกูล) ตอนอายุย่างเข้า ๒๐ ปี มารดาบิดาให้ท่านแต่งงานกับนางภัททกาปิลาณี โดยท่านทั้งสองไม่มีใจยินดีในโลภะวิสัยแต่งงานแล้วมิได้ยุ่งเกี่ยวในกามคุณ เมื่อมารดาบิดาของทั้งสองคนเสียชีวิตไปแล้ววันหนึ่ง ปิณฑลิไปตรวจนาเห็นฝูงนกจิกกินไส้เดือน จึงถามบริวารว่าบาปของสัตว์พวกนั้นจะตกแก่ใคร

^{๖๘} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อปทาน เล่มที่ ๘ ภาคที่ ๒, หน้า

ตอบว่า บายย่อมตกแก่ท่านปิปผลิ จึงเกิดสังเวชใจว่าหากอภุศลกรรมนี้ตกแก่ท่านแล้ว ถึงเวียนว่าตายเกิดไปพ้นชาติก็คงไม่พ้นทุกข์ กลับไปบ้านสละสมบัติให้แก่คนในเรือน ตกลงกับนางภัททกาปิลาณี ผู้เป็นภรรยาออกจากมหาตตคามเพื่อแสวงหาอาจารย์ผู้จะชี้แนะแนวทางชีวิตใหม่ ไปถึงทางสองแพร่งแยกจากกันไปแสวงหาสัจธรรม นางภัททกาปิลาณีไปบวชในสำนักภิกษุณี

ระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาลันทา ปิปผลิมาณพอกบวชปลงผม นุ่งผ้ากาสาละ (ผ้าย่อมผาด กาสาวพัสดุคือผ้าเหลืองพระ) ระหว่างทางเห็นพระพุทธองค์ประทับนั่งขัดสมาธิที่ควงไม้พทุพตนิโรธมีพระรัศมีเปล่งจากพระวรกาย แน่ใจว่าท่านนี้คือศาสดา จึงไปเฝ้ากราบทูลขอเป็นสาวกทรงประทานอุปสมบทด้วยพระโอวาท ๓ ข้อ ตรัสว่า กัสสปะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า

๑) เราจักตั้งความละอายและความเกรงใจไว้ในภิกษุ ทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ผู้ใหม่ และผู้ปานกลางอย่างแรงกล้า (คือมีหิริโอตตัปปะอย่างแรงกล้าในภิกษุทั้งหลายผู้เป็นเถระ ผู้เป็นนวกะ และผู้เป็นมัชฌิมะ)

๒) เราจักพึงธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประกอบด้วยกุศล เราจักเจียหลงพึงธรรมและพิจารณาเนื้อความตามธรรมนั้น (คือพึงธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งประกอบด้วยกุศล จักกระทำธรรมนั้นทั้งหมดให้เป็นประโยชน์ มนสิการถึงธรรมนั้นทั้งหมด จักประมวลจิตมาทั้งหมด เจียโสธสตัปธรรม)

๓) เราจักไม่ละสติที่เป็นไปในกายเรา จักพิจารณากายคตาสติ (คือไม่ละกายคตาสติที่ประกอบด้วยความยินดี)^{๒๙}

การอุปสมบทวิธีนี้ชื่อว่า โอวาทปฏิกคหณุปสัมปทา เป็นอุปสัมปทาของพระกัสสปะ พระพุทธองค์ประทานอุปสมบทแก่พระมหากัสสปะด้วยโอวาท ๓ ข้อแล้วเสด็จออกจากควงไม้ให้พระมหากัสสปะเป็นปัจฉาสมณะ (พระผู้ติดตาม พระเดินตาม) ระหว่างทางทรงแวะข้างทางที่โคนต้นไม้แห่งหนึ่ง พระมหากัสสปะพับผ้าสังฆาฏิ (ผ้าทาบคลุมจีวร เป็นหนึ่งในไตรจีวร) ผืนเก่าของท่านเป็น ๔ ชั้นให้พระพุทธองค์ประทับนั่ง ทรงใช้พระหัตถ์ลูบคลำผ้า ตรัสว่า สังฆาฏิผืนเก่าผืนนี้อ่อนนุ่ม พระเถระจึงกราบทูลถวายผ้าสังฆาฏิ ตรัสว่า เธอจักห่มอะไร ทูลว่า ข้าพระองค์เมื่อได้ผ้าสำหรับห่มของพระองค์จึงจักห่ม พระเจ้าข้า ตรัสว่า เธอจักครองผ้าบังสุกุลผืนนี้ได้หรือ ในวันที่เราถือเอาผ้าผืนนี้ มหาปฐพีที่รองรับน้ำโดยรอบได้เกิดหวั่นไหว ธรรมดาจีวรเก่าใช้แล้วของพระพุทธเจ้าผู้ไม่มีคุณความดีมากพอไม่อาจครองผ้านี้ได้ ภิกษุผู้ถือบังสุกุลเป็นวัตรมาแต่กำเนิด เป็นผู้ฉลาดสามารถในการบำเพ็ญปฏิบัติเท่านั้นจึงควรครองจีวรนี้ แล้วทรงเปลี่ยนจีวรกับพระมหากัสสปะ อรรถกถาว่าครั้งนั้นทำให้เกิดแผ่นดินไหว เพราะทรงทำสิ่งที่ทำได้ยาก ชื่อว่า จีวรที่ทรงใช้ห่มของพระพุทธเจ้าซึ่งแลกเปลี่ยนกับสาวกนั้นไม่เคยมี มิได้มีอีกแล้ว แม้พระมหากัสสปะได้รับพระมหากรุณาธิคุณก็ได้ถือตัวว่าตนเป็นผู้ได้ใช้จีวรของพระพุทธเจ้า แต่จะกระทำให้อย่างขึ้น ท่านสมათานธุดงค์ ๑๓ ในสำนักของพระพุทธองค์และถือมั่นใน ๓ ประการ คือ ๑) ถือบังสุกุลจีวรเป็นวัตร ๒) ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ๓) ถือการอยู่

^{๒๙} สุริย์ มีผลกิจและวิเชียร มีผลกิจ, พระพุทธกิจ ๔๕ พรรษา, หน้า ๑๓.

ปาเป็นวัตร พระกัสสปะเป็นเสขบุคคล (ปุณฺณ) เพียง ๗ วัน ครั้นวันที่ ๘ ตอนรุ่งอรุณได้บรรลุพระอรหัตผล พร้อมด้วยปฏิสัมภิทา ๔ พระพุทธองค์ทรงยกย่องว่า ท่านพระมหากัสสปเถระ เป็นเลิศกว่าภิกษุทั้งหลายทางด้านธุดงค์^{๗๐} เมื่อพระพุทธเจ้าประจวบหน้าใกล้เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระมหากัสสปเถระอยู่ต่างเมืองได้ทราบข่าวนี้ จึงชวนภิกษุจำนวนมากเดินทางไปเฝ้าพระพุทธองค์ระหว่างทางทราบข่าวพระพุทธปรินิพพาน ภิกษุที่เป็นพระอรหันต์พากันนั่งสงบปลงธรรมสังเวช ฝ่ายภิกษุปุณฺณก็ร้องให้คร่ำครวญอาลัยอาวรณ์ มีภิกษุสูงอายุชื่อ สุภทฺทะ กล่าวพลอบให้ภิกษุทั้งหลายคลายความโศกเศร้าว่า พระศาสดาปรินิพพานไปแล้วก็ดี เพราะต่อไปนี้จักทำอะไรได้ตามปรารถนา ทำให้พระเถระหวนรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมอบความไว้วางใจแก่ท่าน จึงดำริทำสังคายนา

ท่านมหากัสสปะเป็นพระเถระผู้ใหญ่บวชเมื่อสูงอายุ พยายามปฏิบัติตนเคร่งครัดทำตนเป็นแบบอย่างแก่ภิกษุรุ่นหลัง เป็นผู้มีส่วนสำคัญได้เป็นหัวหน้าชักชวนพระสงฆ์ให้ทำสังคายนา คือ ร้อยกรองหรือจัดระเบียบพระธรรมวินัยครั้งแรก ท่านเป็นผู้ถามทั้งพระวินัยและพระธรรม มีพระอุบาลีเป็นผู้ตอบเกี่ยวกับพระวินัย พระอานนท์เป็นผู้ตอบเกี่ยวกับพระธรรม พระอรหันต์ประชุมกัน ๕๐๐ รูป กระทำอยู่ ๗ เดือนจึงสำเร็จ พระเจ้าชาตศัตรูทรงอุปถัมภ์ ท่านมหากัสสปะมีอายุ ๑๒๐ ปี นิพพาน ณ เขากูกกุฏสัมปาบรรพต เมืองราชคฤห์

พระอัสสชิแนะแนวแก่อุปติสสะ

คุณสมบัติประการหนึ่ง ในทางบุคลิกภาพของผู้ให้การแนะแนวสมัยพุทธกาล คือเรื่องพระอัสสชิช่วยแนะแนวให้อุปติสสะได้ดวงตาเห็นธรรม ต่อจากนั้นอุปติสสะได้นำความรู้นั้นไปช่วยทำให้โกติสะได้ดวงตาเห็นธรรมด้วย มีเรื่องโดยย่อว่า

อุปติสสะ เป็นชื่อเดิมครั้งเยาว์วัยของพระสารีบุตร ผู้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า บิดาชื่อ วัณฺณตพราหมณ์ มารดาชื่อ สารี (ชื่ออุปติสสะ เพราะเป็นบุตรหัวหน้าอุปติสคาม) ท่านมีเพื่อนสนิทคือ โกติสะ (ชื่อโกติสะ เพราะเป็นบุตรหัวหน้าโกติสคาม ต่อมาคือพระมหาโมคคัลลานะ)^{๗๑} วันหนึ่งทั้งสองคนไปคุมหรสพ ขณะนั้นได้พิจารณาเห็นความจริงจากอาการกิริยาอาการของผู้แสดง คนดู และตนเอง จึงฉุกละเอิบคิดว่า อีกไม่ถึง ๑๐๐ ปี ผู้แสดง คนดู และตนเองก็ต้องตายทั้งหมด เกิดธรรมสังเวช คิดแสวงหาโมกขธรรม จึงชวนกันไปค้นหาสำนักปฏิบัติจิตตภาวนา เพื่อให้ชีวิตมีค่ามากขึ้น ในเวลานั้นทั้งสองท่านศึกษาในสำนักสัณฺฑยปิพาสก ได้รับการแต่งตั้งเป็นอาจารย์สอนศิษย์รุ่นต่อไป แต่ท่านมีความเห็นว่าความรู้ที่สำเร็จได้ ยังไม่ใช่มรรคธรรมที่ต้องการ จึงตกลงแยกย้ายกันไปแสวงหา ทั้งสองท่านตกลงกันว่าหากใครค้นพบธรรมวิเศษก่อนก็ให้มาบอกได้รู้ด้วย

^{๗๐} มหามกุฏราชวิทยาลัย, พระสูตรและอรรถกถาแปล ขุททกนิกาย อปทาน เล่มที่ ๘ ภาคที่ ๑, หน้า ๕๓๘-๕๔๐.

^{๗๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๓๖.

วันหนึ่งอุปติสสปริพาชกเข้าไปในกรุงราชคฤห์แต่เช้าตรู่ เห็นนักบวชรูปหนึ่งกำลังบิณฑบาตด้วยลักษณะอาการสุภาพเรียบร้อย มีความสงบเสงี่ยมเยือกเย็น อย่างไม่เคยพบเห็นมาก่อน จึงไปสังเกตใกล้ ๆ ได้เห็นใบหน้าเต็มเปี่ยมด้วยความสุข สงบและไม่หวั่นไหว มีกิริยาก้าวไป ถอยกลับ แลดูเหลียวดู คู้เข้า เขยียดออก นำเลื่อมใส มีจักขุทอดลง ถึงพร้อมด้วยอิริยาบถ^{๗๒}แล้วคิดว่าภิกษุรูปนี้คงเป็นองค์ใดองค์หนึ่งบรรดาพระอรหันต์หรือท่านผู้ดำเนินสู่หนทางแห่งความเป็นพระอรหันต์ในโลกเป็นแน่ คิดในใจว่าบรรพชิตนี้คงเป็นบุคคลผู้บรรลุลุทธิธรรมที่กำลังแสวงหา จึงเดินตามห่าง ๆ กระทั่งท่านบิณฑบาตเสร็จแล้วจึงเข้าไปทำความเคารพ กล่าวว่า ข้าพเจ้าใคร่ทราบว่า ผู้ใดเป็นครู อาจารย์ อาจารย์ของท่านและคำสอนของท่านเป็นอย่างไร พระอัสสชิ^{๗๓} ตอบว่า ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้ามีพระมหาสมณะแห่งวงศ์ศากยะผู้หนึ่งได้บวชประพาสพิภพจรริยเป็นครู อาจารย์อาจารย์ เราเพิ่งบวชใหม่ มีเวลาศึกษาน้อย ไม่ทราบในคำสอนของพระองค์มากนักไม่สามารถอธิบายโดยละเอียด แต่อาจบอกได้บ้างสักคำสองคำ อุปติสสะกล่าวว่า ท่านจงกล่าวตามความสามารถ การแทงตลอดธรรมเป็นภาระของข้าพเจ้า ต้องการรู้เพียงใจความสำคัญ พระเถระกล่าวคาถาว่า

เย ธมมา เหตุปฺปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต เตสยจ โย นิโรธो จ เอวํ วาที มหาสมณโณ
แปลว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะเจ้ามีปกติตรัสอย่างนี้

ด้วยการแสดงธรรมจากพระอัสสชิอย่างย่อ อุปติสสะได้ฟังแล้วก็เกิดความแจ่มแจ้งขึ้นในใจอย่างรุ่งโรจน์บรรลุโสดาบัน ได้ดวงตาเห็นธรรม เป็นธรรมที่แสดงให้ทราบว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นแล้วหรือกำลังจะเกิดขึ้นก็ตาม จะต้องดับไป ไม่มีทางหลีกเลี่ยงได้ ยกเว้นสิ่งที่ไม่มีการเกิดเท่านั้น ที่เป็นอิสระเหนือกฎที่จะต้องดับหรือต้องตาย สิ่งนั้นคือ อมตธรรม หลังจากนั้นได้ไต่ถามถึงที่ประทับของพระศาสดา นิมนต์ให้พระเถระล่วงหน้าไปก่อน ตนจะไปหาสหายเพื่อบอกธรรมอันลึกซึ้งนี้เมื่อไปถึงที่อยู่สหาย โกลิตะเห็นอุปติสสะเดินมาแต่ไกล มีสีหน้าผ่องใสไม่เหมือนวันก่อน ๆ จึงคิดว่าเพื่อนคงได้บรรลุลุทธิธรรมอย่างแน่นอน เมื่อไต่ถามทราบความแล้ว อุปติสสะจึงกล่าวคาถาที่ตนได้ฟังมาพอจบคาถา โกลิตะได้บรรลุโสดาบัน หลังจากนั้นจึงเดินทางไปเฝ้าพระศาสดาทูลขออุปสมบท อุปติสสะได้นามว่า พระสารีบุตร ท่านบรรลุอรหัตผลใน ๑๕ วัน ส่วนโกลิตะได้นามว่า พระโมคคัลลานะ ท่านบรรลุอรหัตผลใน ๗ วัน พระเถระทั้งสองท่านทำหน้าที่กัลยาณมิตรช่วยให้พระภิกษุสามเณรและฆราวาสได้บรรลุลุทธิธรรมเป็นจำนวนมาก^{๗๔}

^{๗๒} วิ.มหา. (ไทย) ๔/๖๐/๗๒.

^{๗๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐๓.

^{๗๔} อจ. เอกก. อ. (ไทย) ๓๒/๒๖๘-๒๗๔.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการแนะแนว

พระพุทธศาสนาก็เป็นศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว อย่างน้อยมองในแง่พื้นฐานที่ว่า เป็นศาสนาที่ต้องการช่วยเหลือคน เริ่มตั้งแต่ทางด้านจิตใจ ก็ต้องให้คำแนะนำ ชี้แนะ ให้คำสั่งสอน ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการแนะแนว^{๗๕} ดังนั้นหลักธรรมในพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญกับการแนะแนวเป็นอย่างมาก ในการวิจัยครั้งนี้ขอนำเสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

๒.๓.๑ หลักไตรสิกขากับการแนะแนว

ไตรสิกขา เป็นกระบวนการของการศึกษา ๓ ขั้นตอน เมื่อศึกษาให้เข้าใจในกระบวนการของการศึกษาดีแล้ว จึงนำเอามาฝึกปรือให้เกิดผลในทางปฏิบัติในมรรค^{๗๖}

๑) อธิศีลสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่ฝึกปรือให้เกิด สัมมาวาจา สัมมาคันถมัตตะ และ สัมมาอาชีวะ จนบุคคลมีความพร้อมทางความประพฤติ วินัย และความสัมพันธทางสังคม เป็นพื้นฐานของการสร้างเสริมคุณภาพจิตได้ดี

๒) อธิจิตตสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาวายามะ สัมมาสติ และ สัมมาสมาธิ เจริญองกามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางคุณธรรม มีคุณภาพจิตและสมรรถภาพจิตที่พัฒนา เป็นพื้นฐานแห่งการพัฒนาปัญญาได้ดี และ

๓) อธิปัญญาสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญองกามขึ้นจนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญา สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา มีจิตผ่องใส เบิกบาน ไร้ทุกข์ หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นต่าง ๆ เป็นอิสระเสรีด้วยปัญญาอย่างแท้จริง ดังนั้น เมื่อกระบวนการของการศึกษาตามหลักไตรสิกขา นำมาสู่ภาคปฏิบัติที่เป็นรายละเอียด เป็นเนื้อหาตามมรรคมีองค์ ๘ จึงเป็นขั้นตอนของการเข้าถึงการศึกษาก็ถูกต้อง

วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรคซึ่งมีองค์แปด หรือมัชฌิมาปฏิปทา หรืออริยอัฏฐังคิกมรรคซึ่งสอดคล้องกับ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้อธิบายไว้ดังนี้^{๗๗}

(๑) สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ หมายถึง การรู้การเห็นอริยสัจ ๔ อย่างถูกต้อง โดยมีลักษณะเด่น ๆ ดังนี้

^{๗๕} พระพรหมคุณาภรณ์, พุทธศาสตร์กับการแนะแนว, ครั้งที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๔๕, ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.

^{๗๖} พระอดิเทพ อธิวัฒน์ (หมกทอง), การใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนท่าชนะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี, บัณฑิตวิทยาลัย, ๒๕๖๐, หน้า ๓๔.

^{๗๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๕.

(๑.๑) ความเข้าใจชัดว่า อะไรคือทุกข์ อะไรคือสาเหตุแห่งทุกข์ อะไรคือความดับทุกข์และอะไรคือขอบปฏิบัติที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์

(๑.๒) ความเข้าใจชัดว่า อะไรคืออกุศลกรรม อะไรคืออกุศลกรรม

(๑.๓) ความเข้าใจหลักปฏิจจนสมุปบาท คือกระบวนการเกิดขึ้นและการดับแห่งทุกข์โดยเป็นปัจจัยอาศัยกันสมมติฐานเป็นจุดเริ่มต้นหรือตัวกำหนดที่สำคัญที่นำผู้ปฏิบัติให้ดำเนินไปถูกทางและก้าวหน้าในการปฏิบัติ

(๒) สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบหรือความคิดชอบมีลักษณะเด่น ๆ ดังนี้

(๒.๑) ความคิดที่โปร่ง ไม่หมกมุ่นพัวพันอยู่ในสิ่งที่สนองความอยาก อันได้แก่ รูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ที่เรียกว่า กามคุณ รวมความคิดเสียสละปราศจากการครุ่นคิดหาผลประโยชน์ใส่ตัว (เนกขัมมวิตก)

(๒.๒) ความคิดที่ไม่พยาบาทมุ่งร้ายใคร เต็มไปด้วยเมตตาและกรุณา (อพยาบาทวิตก)

(๒.๓) ความคิดไม่เบียดเบียนใคร ไม่คิดทำร้ายหรือทำลายใคร (อวิหิงสาวิตก)

(๓) สัมมาวาจา การเจรจาชอบมีลักษณะเด่น ๆ ดังนี้

(๓.๑) การเว้นจากการพูดเท็จ (มุสาวาท)

(๓.๒) การเว้นจากการพูดส่อเสียดหรือการพูดยุยงให้เขาแตกกัน (ปสุณวาจา)

(๓.๓) การเว้นจากการพูดค าหยาบคาย (ผรุสวาจา)

(๓.๔) การเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อหรือพูดสิ่งไร้สาระ (สัมผัปปลาปะ)

(๔) สัมมากัมมันตะ การท างานชอบ มีลักษณะเด่น ๆ ดังนี้

(๔.๑) การเว้นจากการท าลายชีวิตคนอื่นและสัตว์อื่น (ปาณาติบาต)

(๔.๒) การเว้นจากการขโมยของของคนอื่น (อทินนาทาน)

(๔.๓) การเว้นจากการประพฤติดีในกาม (กามะสุ มิจฉาจาร)

(๕) สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ หมายถึง การทำมาหากินด้วยอาชีพสุจริต เวนมิจฉาชีพต่างๆ เป็นต้นว่า การโกงหรือหลอกลวง การประจบประแจง การใช้เครื่องหมายนิมิต การบีบบังคับขู่เข็ญ และการต่อลาภด้วยลาภ

(๖) สัมมาวายามะ ความเพียรชอบ หมายถึง เพียรพยายามทางจิตอย่างยิ่งใหญ่ (สัมมัปปธาน) ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

(๖.๑) เพียรระวังมิให้ความชั่วเกิดขึ้น (สังวรปธาน)

(๖.๒) เพียรละความชั่วที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป (ปหานปธาน)

(๖.๓) เพียรสร้างความดีที่ยังไม่เกิดขึ้น (ภาวนาปธาน)

(๖.๔) เพียรรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เสื่อม (อนุรักษนาปธาน)

(๗) สัมมาสติการตั้งสติชอบ หมายถึง สติปฏฐาน ๔ การตั้งสติพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ๔ ประการ ดังต่อไปนี้

(๗.๑) พิจารณาความเป็นไปของร่างกาย มีหลายวิธี เช่น กำหนดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก เป็นต้น (กายานุปัสสนาสติปฏฐาน)

(๗.๒) พิจารณาความเป็นไปของเวทนาว่ามีความเป็นสุข เป็นทุกข์ หรือไม่สุขไม่ทุกข์ (เวทนานุปัสสนาสติปฏฐาน)

(๗.๓) พิจารณาความเป็นไปของจิตว่า เศร้าหมองเพราะกิเลสชนิดใด หรือผ่องใสเพราะปราศจากกิเลสเหล่านั้น (จิตตานุปัสสนาสติปฏฐาน)

(๗.๔) พิจารณาธรรมต่างๆ ทั้งฝ่ายดี ฝ่ายชั่ว และฝ่ายกลางว่าธรรมชนิดใดผ่านเข้ามาในจิต (ธัมมานุปัสสนาสติปฏฐาน)

(๘) สัมมาสมาธิ การตั้งจิตมั่นชอบ หมายถึง การทำจิตให้ เป็นสมาธิผ่านระดับต่ำระดับกลาง ถึงระดับสูง จนบรรลุฌาน

สรุปได้ว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นกระบวนการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง ๓ ด้าน คือ ศีล เป็นหลักการพัฒนาตนเองให้มีสัมพันธกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม สมาธิ เป็นหลักการพัฒนาจิตใจให้มีสมรรถภาพและประสิทธิภาพในการคิดพิจารณาตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำการใด ๆ และปัญญา เป็นหลักการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รู้จักสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น และสามารถแยกแยะวิเคราะห์สืบหาสาเหตุของสิ่งทั้งหลายได้ชัดเจน ไตรสิกขาก็คือเป็นกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการ ด้วยมรรควิธี ๘ ประการ

๒.๓.๒ หลักพรหมวิหารธรรมกับการแนะนำ

พรหมวิหารธรรม^{๗๘} หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์หลักธรรมข้อนี้ระบุว่า เป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองที่จำเป็นจะต้องประพฤติปฏิบัติ อีกทั้งพรหมวิหารธรรม “...เป็นธรรมเครื่องอยู่อาศัยที่ประเสริฐ และไม่มีโทษ” มี ๔ ประการ ดังนี้

๑.๑) เมตตา คือความรักปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้า

๑.๒) กรุณา คือความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวง สัตว์

^{๗๘} วิชชุดา ฐิติโชติรัตนนา, การพัฒนารูปแบบการปรึกษาแนวพุทธจิตวิทยาบูรณาการของ พระสงฆ์ที่มีบทบาทให้การปรึกษา, ปริญญานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙.

๑.๓) มุทิตา คือความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ด้วยอาการแช่มชื่น เบิกบานอยู่เสมอต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุขเจริญงอกงามยิ่งขึ้น

๑.๔) อุเบกขา คือความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วย ปัญญา คือมีจิตเรียบตรง เทียงธรรมดุจดังตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลาย

กล่าวโดยสรุป ผู้ให้การแนะนำวิธีพุทธ พึงมีหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ คือเมตตา การมีความรัก ความปรารถนาดี มุ่งหวังให้ใคร่รู้แนะนำมีความสุข โดยไม่หวังผลประโยชน์ ตอบแทน มีความกรุณา มีความสงสาร ต้องการช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ความยากลำบากที่เกิดขึ้น ยินดีช่วยเหลือดูแลให้สามารถคลี่คลายปัญหาได้ ให้ความช่วยเหลืออย่างจริงใจโดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยและเบื่อหน่าย มีมุทิตา การมีความยินดีกับผู้อื่น เมื่อเห็นผู้อื่นมีความสุขสมหวังหรือประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ มีความยินดีให้อย่างจริงใจ รู้สึกเบิกบาน พลอยมีความสุขกับเขาไปด้วย เพราะมีความปรารถนาอยากเห็นทุกคนมีความสุขอยู่แล้ว จึงพลอย ยินดีเป็นอย่างยิ่งเสมือนเป็นความสุขของตนเอง ไม่ไปอิจฉาริษยา ในความสุขความสำเร็จของผู้อื่น แม้แต่น้อย ยิ่งถ้าเห็นผู้อื่นมีความสุขมากเท่าใด เราก็จะมีความสุขมากขึ้นเท่านั้น และ อุเบกขา การวางตัวเป็นกลาง มีความหนักแน่น มั่นคง ไม่หวั่นไหวในการทำหน้าที่ผู้ให้การแนะนำ

๒.๓.๓ หลักสังคหวัตถุธรรมกับการแนะนำ

พระพุทธองค์ตรัสในสังคหวัตถุสูตร “..ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ ทาน การให้ ๑ เปยยวัชชะ ความเป็นผู้มีวาจาน่ารัก ๑ อตถจริยา ความประพฤติประโยชน์ ๑ สมานัตตา ความเป็นผู้มีตนเสมอ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลายสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แลฯ” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของสังคหวัตถุ ๔ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคีดังต่อไปนี้

๒.๑) ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

๒.๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๒.๓) อตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวน ช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุง ส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๒.๔) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอดันเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้เป็นครูแนะแนวนั้นจะต้องมีสังคหวัตถุ ๔ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน เกื้อกันระหว่างครูบาอาจารย์กับศิษย์ สถาบันการศึกษา กับบุคลากร ได้แก่ ๑) ทาน คือ การให้ การเสียสละ และการแบ่งปัน ๒) ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน ๓) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น ๔) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอ

๒.๓.๔ หลักอิทธิบาท ๔ กับการแนะแนว

หลักอิทธิบาทธรรม^{๗๙}ประกอบด้วย ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ฉันทะ คือ ความพอใจรักศรัทธาและเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ ๒) วิริยะ คือ ความพากเพียร มุ่งมั่นทุ่มเทในสิ่งที่ทำ ๓) จิตตะ คือ ความตั้งมั่น จดจ่อและรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ และ ๔) วิมังสา คือ การใคร่ครวญ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิดได้ทำมา ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์ หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือแปลงาย ๆ ว่าทางแห่งความสำเร็จ^{๘๐} ซึ่งจะได้อธิบายต่อไป

๑) ฉันทะ คือ ความพอใจในการทำงานที่ทำ หมายความว่ารัก ชอบ งานแนะแนวของตนเอง งานในที่นี้หมายถึงสิ่งที่เราทำ ผู้ใดมีงานอะไรแล้วมีความรักใคร่พอใจในงานนั้น เรียกว่า มีฉันทะ คนที่ขาดฉันทะ ไม่พอใจในงานของตนเองมักจะทำงานด้วยความเหน็ดเหนื่อยใจและชอบทิ้งงานให้จับจดและคั่งค้าง^{๘๑} และความพึงพอใจหรือต้องการที่จะทำหรือใฝ่ใจจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป^{๘๒}

๒) วิริยะ คือ ความอาจหาญแก้อุปสรรค บากป่วนก้าวไป ใจสู้ ไม่ย่อท้อไม่หวั่นกลัวต่ออุปสรรคและความยากลำบาก เมื่อคนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าควรแก่การบรรลุถึง ถ้าวิริยะเกิดแก่เขาแล้ว แม้ได้ยินว่าจุดหมายนั้นจะบรรลุถึงได้ยากนักก็มีอุปสรรคมากมาย หรืออาจใช้เวลายาวนาน ก็ไม่ท้อถอย กลับเห็นเป็นสิ่งที่ท้าทายที่จะเอาชนะให้ได้ทำให้สำเร็จ คนที่มีความเพียรเท่าเทียมกับมีแรงหมุนเวลาทำงาน

^{๗๙}ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๗/๑๗๗.

^{๘๐}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พุทธธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๘๔๒.

^{๘๑}ปิ่น มุทุกันต์, **บันทึกธรรมฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๘), หน้า ๑๔๕-๑๔๖.

^{๘๒}บุญมี แท่นแก้ว, **จริยศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๖.

หรือปฏิบัติธรรมก็ตามจิตใจจะแน่วแน่ มั่นคงพุ่งตรงต่อจุดหมาย สมาชิกเกิดขึ้นได้ เรียกว่าเป็นวิริยะสมาธิ^{๘๓}

๓) จิตตะ คือ ความคิด จดจ่อหรือเอาใจฝักใฝ่ ได้แก่ ความมีจิตผูกพัน จดจ่อ ฝักใฝ่ เรื่องนั้น ใจอยู่กับงานนั้นไม่ปล่อย ไม่ห่างไปไหน ถ้าจิตตะเป็นไปอย่างแรงกล้าในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง หรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง คนผู้นั้นจะไม่สนใจไม่สนใจไม่รับรู้เรื่องอื่น ๆ ใครพูดอะไร เรื่องอื่น ๆ ไม่สนใจ แต่ถ้าพูดเรื่องงานนั้นจะสนใจเป็นพิเศษทันที บางทีจัดทำเรื่องนั้น งานนั้น ชลุกลงนอนได้ทั้งวัน ทั้งคืน ไม่เอาในใส่ร่างกายการแต่งเนื้อแต่งตัว อะไรจะเกิดขึ้นก็ไม่สนใจ เรื่องอื่นเกิดขึ้นใกล้ ๆ บางทีก็ไม่รู้ ทำจนลืมนอน ลืมกินลืมนอน ความมีใจจดจ่อฝักใฝ่เช่นนี้ย่อมทำให้ให้สมาชิกเกิดขึ้น จิตจะแน่วแน่ แนบสนิทในกิจที่ทำมีกำลังมากเฉพาะสำหรับกิจนั้น เรียกว่าเป็นจิตสมาธิ^{๘๔}

๔) วิมังสา คือ การสอบสวนไตร่ตรอง ได้แก่ การใช้ปัญญาพิจารณาตรวจตราหา เหตุผลและตรวจสอบหาข้อยิ่งหย่อน เกิดเลย บกพร่องหรือขัดข้องในกิจที่ทำ เป็นต้น รู้จัดทดลอง คิดค้นหาทางแก้ไขปรับปรุง คนมีวิมังสาชอบคิดค้นหาเหตุผล ชอบสอบสวนทดลองการคิดหาเหตุผล และชอบสอบสวนทดลองอย่างนี้ย่อมช่วยร่วมจิตให้คอยกำหนด และติดตามเรื่องที่พิจารณาอย่างติด แจตตลอดเวลาเป็นเหตุให้จิตแน่วแน่แล่นดังไปกับเรื่องที่พิจารณา ไม่ฟุ้งซ่านไม่วกแวก และมีกำลัง เรียกว่าเป็น วิมังสาสมาธิ^{๘๕}

พุทธทาสภิกขุ ได้อธิบายว่า อธิธิบาท แยกเป็น อธิธิ แปลว่า ความสำเร็จ ส่วนคำว่า บาท แปลว่า ฐาน เจริญ ดังนั้น อธิธิบาทจึงแปลว่า รากฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งมี ๔ อย่าง คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา^{๘๖} ทางด้านพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้กล่าวถึงอธิธิ บาท แปลว่า บาทฐานแห่งความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรม เครื่องให้ลุถึงความสำเร็จตามที่ตน ประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้องทำตนให้สมบูรณ์ ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อธิธิบาท ซึ่งจำแนกไว้เป็น ๔ คือ^{๘๗}

- ๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
- ๒) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น
- ๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น

^{๘๓}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๘๔๔.

^{๘๔}พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๘๔๔-๘๔๕.

^{๘๕}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๔๕.

^{๘๖}พุทธทาสภิกขุ, การงานเป็นสุข, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๓๗), หน้า ๙๐.

^{๘๗}พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ทำอย่างไรจึงเรียนเก่ง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

๔) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น ธรรม ๔ อย่างนี้ ย่อมเนื่องกัน แต่ละอย่าง ๆ มีหน้าที่เฉพาะของตน คือ

ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ ตนถือว่า ดีที่สุด ที่มนุษย์เรา ควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังใจอันแรก ที่ทำให้เกิด คุณธรรม ขั้วต่อไป ทุกข้อ

วิริยะ คือความพากเพียร หมายถึง การกระทำที่ติดต่อกัน ไม่ขาดตอน เป็นระยะยาว จนประสบ ความสำเร็จ คำนี้ มีความหมายของ ความกล้าหาญ เจืออยู่ด้วย ส่วนหนึ่ง

จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้ง สิ่งนั้น ไปจากความรู้สึก ของตัว ทำสิ่งซึ่งเป็น วัตถุประสงค์ นั้นให้เด่นชัด อยู่ในใจเสมอ คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า สมาธิ อยู่ด้วยอย่างเต็มที่

วิมังสา หมายถึงความสอดส่องใน เหตุและผล แห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งๆ ขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้ รวมความหมาย ของคำว่า ปัญญา ไว้อย่างเต็มที่

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า อิทธิบาท แปลว่า ธรรมเครื่องให้ถึงอิทธิ (ฤทธิ์ หรือความสำเร็จ) หรือธรรมที่เป็นเหตุให้ประสบความสำเร็จหรือเปล่งง่าย ๆ ว่า ทางแห่งความสำเร็จ มี ๔ อย่างคือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ความคิดจดจ่อ) และวิมังสา (ความ สอดส่องไตร่ตรอง) แปลให้จำง่ายตามลำดับว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาจิตฝึกฝน ใช้ปัญญาสอดส่อง อิทธิบาท มาจากคำ ๒ คำ คือ อิทธิ หมายถึง ความสำเร็จ ความสัมฤทธิ์ การบรรลุผล และ บาท หมายถึง วิถีทาง เป็นรากฐานที่นำไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้น อิทธิบาท หมายถึง วิถีทางที่จะนำไปสู่ ความสำเร็จ เป็นหลักในการสร้างความสำเร็จให้แก่ตนเอง เป็นหลักธรรมที่นำมาใช้ในการประกอบกิจ ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ โดยความหมายของความสำเร็จนั้น ควรเป็นความสำเร็จในทางที่ดี ทาง สร้างสรรค์ มากกว่าความชั่วทางทำลาย หลักธรรมนี้เรียกอีกอย่างว่าธรรมสามัคคี เป็นหลักธรรมที่การ ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกัน ผู้กระทำจะต้องร่วมกันกระทำทั้ง ๔ ข้อ ถึงจะไปถึงความสำเร็จที่หวังไว้จะทำ เพียงข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้^{๘๘} ท่านยังได้อธิบายต่อเกี่ยวกับ อิทธิบาท ๔ สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ไม่เคย ล้าสมัย หรือหลักธรรมอันเป็นหลักแห่งความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จ ๔ ประการ ที่ในปัจจุบัน แม้เราจะหลงลืมกันไปบ้างว่า คืออะไร แต่ถ้าหากได้ย้อนรำลึกกันบ้างว่า มีอะไร และคืออะไร จะเห็น ได้ว่าหลักธรรมอายุ ๒ พันกว่าปีนี้ ไม่มีคราวใดที่จะเรียกว่าล้าสมัย

๑. ฉันทะ เพราะเหตุว่าทรงรักสิ่งที่ทรงทำ จึงได้ทำสิ่งที่ทำอยู่ในขณะนี้

๒. วิริยะ คือความพากเพียร ความพยายามไม่ย่อท้อ

๓. จิตตะ คือความเอาพระทัยจดจ่อในสิ่งที่ทรงทำ เพราะฉะนั้นท่านจึงทำได้

๔. วิมังสา ทำงานแล้วไม่ทิ้ง คอยตรวจสอบ ทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณา

^{๘๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๔๖-๒๔๘.

ดังนั้น หลักความสำเร็จ ปฏิบัติตามหลักธรรม ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จแห่งกิจการ ที่เรียกว่า อิทธิบาท (ธรรมให้ถึงความสำเร็จ) ซึ่งมี ๔ ข้อ คือ

๑. ฉันทะ : รักงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) คือ มีใจรัก พอใจจะ ทำสิ่งนั้น และทำด้วยใจรัก ต้องการทำให้เป็นผลสำเร็จอย่างดีแห่งกิจหรืองานที่ทำ มิใช่สักว่าทำพอให้ เสร็จๆ หรือเพียงเพราะอยากได้รางวัลหรือผลกำไร

๒. วิริยะ : สู้งาน (ความเพียร เห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) คือ พากเพียรทำ ขยันหมั่นประกอบ หมั่นกระทำให้สำเร็จด้วยความพยายามเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ทอดถอย ก้าวไปข้างหน้าจนกว่าจะสำเร็จ

๓. จิตตะ : ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) คือ เอาจิต ผักเฝ่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดไม่ปล่อยจิตใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอย ใช้ความคิดใน เรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจหรืองานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ

๔. วิมังสา : ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุง แก้ไข) ใช้ปัญญาสอบสวน คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจสอบหาเหตุผล และตรวจสอบข้อ ยิงหย่อนเกินเลยบกพร่องขัดข้อง เป็นต้น ในสิ่งที่ทำนั้น โดยรู้จักทดลอง วางแผน วัดผล คิดค้น วิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น เพื่อจัดการและดำเนินงานนั้นให้ได้ผลดียิ่งขึ้นไป^{๘๘}

หลักการทำงานโดยใช้อิทธิบาท ๔ นี้ สมเด็จพระสัมมาพุทธเจ้าทรงใช้มาแล้วทั้งใน การศึกษาและปฏิบัติงานทางโลก ทั้งในการค้นคว้าอย่างกว้างขวาง แม้ว่าพระองค์ปรินิพพานแล้วถึง ๒๕ ศตวรรษ การทำงานของพระพุทธองค์นั้นจะมีการต้องการความประสงค์ไวล่วงหน้า แล้วใช้หลักอิทธิ บาท ๔ ในการทำสิ่งนั้นให้บรรลุความประสงค์ เช่น ตอนเสด็จออกผนวช ก็ทรงตั้งความประสงค์ไว้ว่า จะแสวงหาทางพ้นทุกข์ จะทรงสอนศาสนา ก็ทรงตั้งความมุ่งหมายไว้ว่าจะทรงสอนให้ผู้ฟังรู้จริง เห็น จริง หลักอิทธิบาท ๔ นี้ พระองค์ทรงทำจนได้ผลเป็นที่พอพระทัยแล้วจึงทรงวางเป็นหลักสูตรไว้ให้เรา ได้ศึกษา^{๘๙} อิทธิบาท ๔ แปลได้ ๒ ทาง คือ ทางหนึ่ง แปลว่าข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงฤทธิ์ อีกอย่างหนึ่ง แปลว่า ข้อปฏิบัติที่ให้บรรลุถึงความสำเร็จ^{๙๐} ทั้งนี้อิทธิบาท ๔ ว่าเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้ มีขึ้นในจิตใจและพัฒนาให้เจริญงอกงามจนกลายเป็นมโนธรรม เนื่องจากเป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ๔ ประการ ได้แก่

^{๘๘}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๔๖, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ ศาสนา กรมศาสนา, ๒๕๔๕), หน้า ๔๐.

^{๘๙}ปิ่น มุทุกันต์, แนวสอนธรรมะ ตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๘.

^{๙๐}สุชีพ ปุญญานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๙.

๑) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่งขึ้นไป

๒) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นเพียร ทำด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง

๓) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิต ผูกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเสื่อมถอยไป

๔) วิมังสา ความใคร่ครวญหรือทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญ ตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ ค้นหาวิธีแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล^{๙๒}

๒.๓.๕ หลักพละ ๕ กับการแนะนำ

องค์ธรรมของพละมี ๕ ประเภท พร้อมกับลักษณะขององค์ธรรมนั้นๆ คือ (๑) สัทธา พละ กำลังคือศรัทธา (๒) วิริยพละ กำลังคือวิริยะ (๓) สติพละ กำลังคือสติ (๔) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ (๕) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา^{๙๓} ดังนี้^{๙๔}

๑) สัทธาพละ กำลังคือศรัทธา ศรัทธา แปลว่า ความเชื่อ กิริยาที่เชื่อ ความปลงใจเชื่อ ความเลื่อมใสยิ่ง ศรัทธา สัทธินทรีย์สัทธาพละ ๗ ว่าโดยสาระ คือ ผู้มีศรัทธาเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า^{๙๕} หมายถึง ความเชื่อ ความมั่นใจพระปรีชาญาณของพระพุทธเจ้า ในฐานะที่ทรงเป็นต้นแบบหรือ ผู้นำของมนุษย์ที่ยืนยันถึงสมรรถวิสัยของมนุษย์ว่า มนุษย์สามารถยังรู้สัจธรรม เข้าถึงความดีงามสูงสุดได้ด้วยสติปัญญา และความเพียรพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเอง เป็นพลังทำให้เกิดความมั่นคง^{๙๖} ศรัทธามีความหมายสามัญว่า ความเชื่อที่มีเหตุผล มั่นใจในความดีของสิ่งที่นับถือหรือปฏิบัติ มีกิจหน้าที่น้อมใจตั้งหรือเด็ดเดี่ยว ศรัทธาจะพัฒนามีกำลังเป็นศรัทธาพละได้ ต้องไม่หวั่นไหวในความไม่มีศรัทธา คือมีศรัทธา ที่เป็นพลังด้านทานมิให้เกิดความเกิดขึ้นได้ เพราะถ้าไม่เชื่อว่าพระพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัสรู้จริง ไม่เชื่อหรือล่งเลว่าหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาจิตเพื่อ

^{๙๒} สมพร เทพสิทธิ, **คุณธรรมและจริยธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๒), หน้า ๒๙.

^{๙๓} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๗๐๕-๗๑๖/๓๖๙.

^{๙๔} ธฤชิตา แก้วภราดัย, **ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ ๕ กับอิทธิบาท ๔ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ๒๕๖๑** หน้า ๑๐-๑๑

^{๙๕} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**, , หน้า ๑๐๙

^{๙๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรม ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๖๑), หน้า ๑๘๗.

ความหลุดพ้นทุกข์ได้ในที่สุด จิตใจก็จะขาดความความเชื่อมั่นไม่มีพลัง การพัฒนาจิตก็เป็นได้ยาก^{๙๗}

๒) วิริยะพละ กำลังคือวิริยะ วิริยะพละ คือ การปรารภความเพียรทางใจ ความขะมักเขม้น ความบากบั่น ความชวนชวย ความพยายาม ความอดสาหะ ความทนทาน ความเข้มแข็ง ความหมั่น ความมุ่งมั่นอย่างไม่ทอดถอย ความไม่ทอดทิ้งฉันทะ ความไม่ทอดทิ้งธุระ ความเอาใจใส่ธุระ วิริยะ วิริอินทรีย์ สัมมาวายามะได้แก่ ผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อให้กุศลธรรมเกิดมีความเข้มแข็ง มีความบากบั่นมั่นคงไม่ทอดธุระในกุศลธรรม วิริยะมีความหมายสามัญว่าความเพียรพยายามมีกำลังใจก้าวหน้าไม่ทอดถอย มีหน้าที่ยกจิตใจไว้ ความเพียรจะพัฒนามีกำลังเป็นวิริยะพละได้ ต้องไม่หวั่นไหวในความเกียจคร้าน คือมีความเพียรที่เป็นพลังด้านทานมิให้ความเกียจคร้านเกิดขึ้นได้ โดยการปฏิบัติทำความเพียรติดต่อกันทุกวันไม่หยุดหย่อน เมื่อทำได้มากความเพียร ก็จะเกิดพลังเพิ่มขึ้น

๓) สติพละ กำลังคือสติ สติพละ คือ สติ ความระลึก ความหวนระลึก กิริยาที่ระลึก ความทรงจำ ความไม่เลื่อนลอย ความไม่หลงลืม สตินทรีย์ สัมมาสติ ได้แก่ ผู้มีสติ ประกอบด้วยสติปัญญา เป็นเครื่องรักษาทนอย่างยิ่ง ระลึกถึงสิ่งที่ทำ คำที่พูด สติมีความหมายสำคัญว่า ความระลึกได้กำกับใจไว้กับกิจบางทีให้ความหมายอย่างง่ายว่า การมีสติครองตัวที่เวยถิง สามารถระลึกนึกทวนถึงกิจที่ทำคาที่พูดได้แม้ระยะเวลาจะล่วงผ่านมานานแล้ว หน้าที่ของสติ คือการดูแลหรือคอยกำกับจิต สติจะพัฒนามีกำลังเป็นสติพละได้ ต้องไม่หวั่นไหวในความประมาทคือมีความระลึกได้ที่พลังด้านทานมิให้ความประมาทความเลือนลอยเกิดขึ้นได้ เพราะถ้าประมาทไม่พยายามให้รู้ตัวอยู่เสมอในขณะที่ทำ พูด คิด สติจะไม่เกิดเป็นสติพละ เมื่อไม่มีพลังก็ยากที่จะหยั่งรู้สภาวะธรรมหรือยากที่จะข่มกิเลส ฉะนั้น ต้องฝึกสติในทุกอริยบทอย่างถูกวิธี สติจึงจะเกิดพลังขึ้นมาได้

๔) สมาธิพละ กำลังคือสมาธิ สมาธิพละ คือ ความตั้งอยู่แห่งจิต ความดำรงอยู่ ความตั้งมั่น ความไม่ซัดส่าย ความไม่ฟุ้งซ่าน ความที่จิตไม่ซัดส่าย สมถะ สมาธิินทรีย์ สัมมาสมาธิ ได้แก่ ผู้สงัดจากกามและอกุศลธรรมทั้งหลายแล้วบรรลุฌาน ๔ สมาธิมีความหมายสามัญว่า ความมีใจมั่น แน่วแน่ในกิจในสิ่งที่กำหนด บางครั้งหมายถึงตัวฌาน ๔ หรือให้ความหมายอย่างง่ายได้ว่าการทำภาวะปล่อยวางให้เป็นอารมณ์แล้วได้สมาธิ ได้สภาวะจิตเป็นอารมณ์เดียว หน้าที่ของสมาธิคือ การทำจิตให้ไม่ส่าย สมาธิจะพัฒนาเป็นสมาธิพละได้ต้องไม่หวั่นไหวใน อุทธัจจะ คือมีสมาธิที่เป็นพลังด้านทานมิให้ความฟุ้งซ่านเกิดขึ้นได้ เป็นการฝึกจิตให้รวมเข้าสู่อารมณ์เดียวจนจิตไม่มีอาการฟุ้งซ่าน มีอาการสงบ แสดงว่ามีสติมีพละมากขึ้น

๕) ปัญญาพละ กำลังคือปัญญา ปัญญาพละ คือปัญญา กิริยาที่รู้ชัด ความวิจยความเลือกสรร ความวิจยธรรม ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะภาวะที่รู้

^{๙๗} พระธรรมวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), การพัฒนาจิต, (กรุงเทพมหานคร: สร้างสรรค์บุ๊คส์, ๒๕๔๙),

ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้อย่างแจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญเป็นเครื่องทำลายกิเลสเป็นเครื่องนำทาง ความเห็นแจ้ง ความรู้ดี ปัญญาบริสุทธิ์ เปรียบเสมือนศัสตราความสว่างคือปัญญา แสงสว่างคือปัญญา ปัญญาเหมือนดวงประทีป ปัญญาเหมือนดวงแก้ว ความไม่หลงมกมาย ความเลือกเฟ้นธรรมสมาธิภูมิ ได้แก่ ผู้มีปัญญาประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเห็นถึงความเกิดขึ้นและความเสื่อมสิ้นไปเป็นอริยะ ชำแรกกิเลสอันจะให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบปัญญามีความหมายสามอย่าง ความรู้เข้าใจตามจริง รู้สิ่งที่ทำที่ปฏิบัติ หยั่งรู้หรือรู้เท่าทันสภาวะ หน้าที่ของปัญญาคือการเห็นความจริง ปัญญาจะพัฒนามีกำลังเป็นปัญญาพลະได้ต้องไม่หวั่นไหวในอวิชชา

๒.๓.๖ หลักโยนิโสมนสิการกับการแนะนำ

การแนะนำโยนิโสมนสิการ เป็นการฝึกใช้ความคิด ให้รู้จักคิดอย่างถูกวิธี คิดอย่างมีระเบียบ รู้จักคิดวิเคราะห์ที่ไม่มองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างผิวเผิน เป็นขั้นสำคัญในการสร้างปัญญาที่บริสุทธิ์ เป็นอิสระทำให้ทุกคนช่วยตนเองและผู้อื่นได้ และนำไปสู่จุดมุ่งหมายของพุทธธรรมอย่างถ่องแท้ การคิดที่กล่าวมานี้ตรรกวิทยาไม่ถือว่าเป็น “การคิดด้วยเหตุผล”(reasoning) เพื่อการตัดสินใจ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึง วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ ไว้ว่า การนำเอาโยนิโสมนสิการมาใช้ในทางปฏิบัติหรือโยนิโสมนสิการที่เป็นภาคปฏิบัติการ วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการเรียกสั้น ๆ ว่า โยนิโสมนสิการนี้ มีหลายวิธี แต่โดยหลักการ มี ๒ แบบ คือ ๑) โยนิโสมนสิการ ที่มุ่งสกัดหรือการกำจัดอวิชชาโดยตรง และโยนิโสมนสิการที่มุ่งกำจัดอวิชชาโดยตรงนั้น ตามปกติเป็นแบบที่ต้องใช้ในการปฏิบัติการจนถึงที่สุด เพราะทำให้เกิดความเข้าใจตามความเป็นจริง เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตรัสรู้ ๒) โยนิโสมนสิการแบบสกัดหรือบรรเทาต้นเหตุ มักใช้เป็นข้อปฏิบัติในขั้นต้น ที่มุ่งเตรียมพื้นฐานหรือพัฒนาตนเองในด้านคุณธรรมให้ผู้พร้อมสำหรับการปฏิบัติขั้นสูงสุด เพราะเป็นเพียงขั้นขัดเกลากิเลส แต่โยนิโสมนสิการหลายวิธีใช้ประโยชน์ได้ทั้ง ๒ อย่าง คือ ทั้งกำจัดอวิชชาและบรรเทาต้นเหตุไปพร้อมกันท่านได้กล่าวต่อไปอีกว่า วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการเมื่อประมวลเป็นแบบใหญ่ ๆ^{๔๘} ได้ดังนี้

๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปรากฏการณ์หรือปัญหาที่เป็นผลจากสภาวะที่เห็นจริงด้วยความต่อเนื่องของเรื่องราวที่เกิดขึ้น ด้วยการลำดับเหตุการณ์และผลกระทบเพื่อหาหนทางแก้ไข ด้วยการค้นหาสาเหตุ และปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา ในลักษณะปัจจัยสัมพันธ์และแบบสอบถามโดยการตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ อาจเรียกว่า วิธีคิดแบบอิติปปัจจยตาหรือคิดตามหลักปฏิจจสมุปบาท จัดเป็นโยนิโสมนสิการแบบพื้นฐาน ดังเห็นว่า บางครั้งท่านใช้บรรยายการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า วิธีการนี้กล่าวตามภาษาบาลีพบตามแนวปฏิบัติดังนี้

^{๔๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม, หน้า ๒๗.

๑.๑) คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ โดยอริยสาวกโยนิโสมนสิการการที่สิ่งทั้งหลายอาศัยกันจึงเกิดขึ้น “เมื่อสิ่งนั้นมี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนั้นจึงเกิด เมื่อสิ่งนั้นไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ”^{๙๙}

๑.๒) คิดแบบสืบสวน คิดแบบสอบสวน หรือ ตั้งคำถาม เป็นที่พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า “เรานั้นได้มีความคิดว่า เมื่ออะไรมีอยู่หนอ อุปาทานจึงมีอุปาทานมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ลำดับนั้น เพราะโยนิโสมนสิการ จึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า เมื่อตัณหา มีอยู่ อุปาทานจึงมีอุปาทานมีเพราะตัณหาเป็นปัจจัย “ลำดับนั้น เราได้มีความคิดว่า เมื่ออะไรมีอยู่หนอ ตัณหาจึงมีตัณหา มี เพราะอะไรเป็นปัจจัย? ลำดับนั้น เพราะโยนิโสมนสิการ จึงรู้ได้ด้วยปัญญาว่า เมื่อเวทนา มีอยู่ ตัณหาจึงมีตัณหา มี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย”^{๑๐๐}

๒) วิธีคิดแบบแยกส่วน

วิธีคิดแบบแยกส่วน คือ วิธีคิดแบบแยกส่วน เป็นการคิดวิเคราะห์ที่แยกเป็นส่วน ๆ ขององค์ประกอบในประเด็นหลัก ก่อนที่จะนำมาบูรณาการเป็นองค์รวม โดยต้องแยกแยะออกมาเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ ได้ กระบวนการคิดแบบนี้ ได้แก่ การแตกประเด็นย่อย การจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประเด็นย่อย และหมวดหมู่ และการสรุปประเด็นปัญหา เหตุ และผล และแนวทางแก้ไข

วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นการคิดที่มุ่งให้มองและให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเองอีกแบบหนึ่งในทางธรรม ท่านมักใช้ พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสาร หรือความไม่เป็นตัวตนที่แท้จริง ของสิ่งทั้งหลายให้หายยึดติดถือมั่นในสมมติบัญญัติ โดยเฉพาะการพิจารณาเห็นสัตว์บุคคล เป็นเพียงการประชุมกันเข้าขององค์ประกอบต่างๆ ที่เรียกว่า ขันธ์ทั้ง ๕ และขันธ์ทั้ง ๕ แต่ละอย่างก็เกิดขึ้นจากส่วนประกอบย่อยต่ออีก การพิจารณาเช่นนี้ช่วยให้มองเห็นอนัตตา ดังที่ตรัสถึงเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ และมีคาถาสรรพว่า “พระอาทิตย์พันธุ์ (พระพุทธเจ้า) ได้ตรัสแสดงไว้ว่า รูปอุปมาเหมือนพุ่มพองแม่น้ำเวทนาอุปมาเหมือนพองน้ำฝน สัญญาอุปมาเหมือนพยับแดด สังขารอุปมาเหมือนต้นกล้วย วิญญาณอุปมาเหมือนมายากล ภิกษุพินิจดูพิจารณาโดยแยบคายซึ่งเบญจขันธ์นั้น ด้วยประการใดๆ ก็มีแต่สภาวะที่ว่างเปล่า”^{๑๐๑}

๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ

วิธีคิดแบบสามัญลักษณะหรือ วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมตา คือ มองอย่างรู้เท่าทันความเป็นอยู่ เป็นไปของสิ่งทั้งหลาย ซึ่งจะต้องเป็นอย่างนั้นๆ ตามธรรมดาของมันเอง โดยเฉพาะกัมมที่ประดาสัตว์และสิ่งที่คนทั่วไปจะรู้เข้าใจถึงได้ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่างปรุงแต่งขึ้น

^{๙๙}ดูรายละเอียดใน ส.นิ.(บาลี) ๑๖/๑๔๔/๗๗.

^{๑๐๐}ดูรายละเอียดใน ส.นิ.(บาลี) ๑๖/๒๖/๑๑.

^{๑๐๑}ดูรายละเอียดใน ส.ข.๑๗/๒๔๒-๗/๑๗๑-๔

จะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยธรรมดาที่ว่ามันได้แก่ อาการที่สิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เกิดจากปัจจัยปรุงแต่งเมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็จะต้องดับ ไป ไม่เที่ยงแท้ไม่คงที่ ไม่ยั่งยืน ไม่คงอยู่ตลอดไป เรียกว่าเป็นอนิจจัง

และวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์นี้แบ่งได้เป็น ๒ ขั้นตอน

ขั้นที่หนึ่ง คือรู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าที่ต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าที่แห่งปัญญา ท่าที่แห่งความเป็นอิสระ ไม่ถูกมัดตัว แม้เมื่อประสบสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาหรือมีเรื่องราวไม่น่าพึงใจเกิดขึ้นแล้ว คิดขึ้นได้ ว่าสิ่งนั้น ๆ เหตุการณ์นั้นๆ เป็นไปตามคติธรรมดา เป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน คิดได้อย่างนี้ก็เป็นท่าที่แห่งการปลดตกถอนตัวขึ้นได้หายจากความทุกข์ หรืออย่างน้อยก็ทำให้ทุกข์นั้นบรรเทา หรือเมื่อประสบสถานการณ์ มีเรื่องราวเช่นนั้นเกิดขึ้น เพียงตั้งจิตสำนึกขึ้นได้ในเวลานั้นว่า เราจะมองตามความเป็นจริง ไม่มองตามความอยากให้เป็นอย่างนั้นหรือไม่ให้เป็น ทางที่จะเป็นทุกข์ก็ผ่อนคลายลงได้ทันที เพราะปล่อยตัวเป็นอิสระได้ ไม่เอาตัวเข้าไปให้ถูกกดถูกบีบ (ความจริงคือไม่สร้างตัวตนขึ้นให้ถูกกดถูกบีบ)

ขั้นที่สอง คือ แก่ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นการปฏิบัติด้วยปัญญา ด้วยความรู้เท่าทัน เป็นอิสระ ไม่ถูกมัดตัว กล่าวคือเมื่อรู้อยู่แล้วว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยขึ้นต่อเหตุปัจจัย เราต้องการให้มันเป็นอย่างไร ก็ศึกษาให้รู้เข้าใจเหตุปัจจัยทั้งหลายที่จะทำให้เกิดมันเป็นไปอย่างนั้นแล้วแก่ไข ทำการจัดการที่ตัวเหตุปัจจัยเหล่านั้น เมื่อทำเหตุปัจจัยบริบูรณ์ที่จะให้มันเป็นไปอย่างนั้นแล้ว ถึงเราจะอยากหรือไม่อยากมันก็ต้องกล่าวสั้นคือ แก่ไขด้วยความรู้และแก่ที่ตัวเหตุปัจจัย ไม่ใช่แก่ด้วยความอยาก เพียงแต่กำหนดรู้ความอยากของตน และกำหนดรู้เหตุปัจจัย แล้วแก่ไข กระทำการที่เหตุปัจจัย เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ ถอนตัวเป็นอิสระได้ ไม่ถูกความอยากพาตัว (ความจริงคือสร้างตัว) เข้าไปให้ถูกกดถูกบีบ เป็นการปฏิบัติอย่างไม่ถูกมัดตัวเป็นอันว่าทั้งทำการ และทั้งปล่อยให้สิ่งทั้งหลายมันเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็นวิธีปฏิบัติที่ทั้งได้ผลดีที่สุด และตนเองก็ไม่เป็นทุกข์

๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ

วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือ คิดแบบแก้ปัญหา เรียกตามโวหารทางธรรมได้ว่า วิธีแห่งความดับทุกข์ จัดเป็นวิธีคิดแบบหลักอย่างหนึ่ง เพราะสามารถขยายให้ครอบคลุมวิธีคิดแบบอื่นๆ ได้ทั้งหมด บาลีที่พึงอ้างในข้อนี้มีความสั้น ๆ ดังนี้

“ภิกษุณัณย่อมมนสิการโดยแยบคาย (โยนิโสมนสิการ) ว่า ทุกข์คือดังนี้ ย่อมมนสิการโดยแยบคายว่า เหตุเกิดแห่งทุกข์คือดังนี้ ย่อมมนสิการโดยแยบคายว่า ความดับแห่งทุกข์คือดังนี้ ย่อมมนสิการโดยแยบคายว่าข้อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับทุกข์คือดังนี้ เมื่อเธอมนสิการโดยแยบคายอยู่อย่างนี้ สังโยชน ๓ อย่างคือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และสีลัพพตปรามาส ย่อมถูกละเสียได้”^{๑๐๒}

วิธีคิดตามเหตุและผล มีลักษณะทั่วไป ๒ ประการคือ

^{๑๐๒}ดูรายละเอียดใน ม.ที.ม. (บาลี) ๑๐/๒๔๖/๓๔๓.

๑. เป็นวิธีคิดตามเหตุและผล ไปตามเหตุและผล สืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไข

คู่ที่ ๑ : ทุกข์เป็นผล เป็นตัวปัญหา เป็นสถานการณ์ที่ประสบซึ่งไม่ต้องการสมุทัยเป็นเหตุ เป็นที่มาของปัญหา เป็นจุดที่จะต้องกำจัดหรือแก้ไข จึงจะพ้นจากปัญหาได้

คู่ที่ ๒ : นิโรธเป็นผล เป็นภาวะสิ้นปัญหา เป็นจุดหมายซึ่งต้องการจะเข้าถึง มรรคเป็นเหตุ เป็นวิธีการ เป็นข้อปฏิบัติที่ต้องกระทำในการแก้ไขสาเหตุ เพื่อบรรลุผล หมายถึงภาวะสิ้นปัญหา อันได้แก่ความดับทุกข์

๒. เป็นวิธีคิดที่ตรงจุดตรงเรื่อง ตรงไปตรงมา มุ่งตรงต่อสิ่งที่จะต้องทำต้องปฏิบัติต้องเกี่ยวข้องของชีวิต ใช้แก้ปัญหา ไม่ฟุ้งซ่านออกไปในเรื่องฟุ้งเพื่อที่สักราคิดเพื่อสนองตัณหาตามะทิฐิ ซึ่งไม่อาจนำมาใช้ปฏิบัติ ไม่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา

ได้กล่าวแล้วว่าวิธีคิดแบบนี้ รับกันหรือต่อเนื่องกันกับวิธีคิดแบบที่ ๓ กล่าวคือ เมื่อประสบปัญหาได้รับความทุกข์ และเมื่อสามารถวางใจวางท่าที่ต่อสถานการณ์ได้อย่างถูกต้องตามวิธีคิดแบบที่ ๓ ขั้นที่ ๑ แล้ว ต่อจากนั้นเมื่อจะปฏิบัติด้วยปัญญาเพื่อแก้ไขปัญหตามวิธีปฏิบัติขั้นที่ ๒ ของวิธีการคิดแบบที่ ๓ นั้นพึงดำเนินความคิดในส่วนรายละเอียดขยายออกไปตามขั้นตอนอย่างที่ได้แสดงในวิธีการคิดแบบที่ ๔ นี้

หลักการหรือสาระสำคัญของวิธีคิดแบบอริยสัจจ์ คือ การเริ่มต้นจากปัญหาหรือความทุกข์ที่ประสบ โดยกำหนดรู้ ว่าความเข้าใจกับปัญหาคือความทุกข์นั้นให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ไข ในเวลาเดียวกันกำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ และเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหาโดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้นั้น ในการคิดตามวิธีนี้ จะต้องตระหนักถึงกิจหรือหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่ออริยสัจจ์แต่ละข้ออย่างถูกต้องด้วย เพื่อให้มองเห็นเค้าความในเรื่องนี้ จะกล่าวถึงหลักอริยสัจจ์และวิธีปฏิบัติโดยย่อดังนี้

ขั้นที่ ๑ ทุกข์ คือสภาพปัญหา ความขัดข้อง ติดขัด กัดค้น บีบคั้น พกพร่อง ที่เกิดมีแก่ชีวิตหรือที่คนได้ประสบ ซึ่งเมื่ออย่างกว้างที่สุดก็คือภาวะที่สังขารหรือนามรูปหรือขันธ์ ๕ หรือโลก และชีวิตตกอยู่ในอำนาจของกฎธรรมดา เป็นของไม่เที่ยงแท้คงที่ ถูกเหตุปัจจัยต่างๆ กัดค้นบีบคั้นและขึ้นต่อเหตุปัจจัย ไม่มีตัวตนที่จะอยู่ในอำนาจครอบครองบังคับได้จริงนั่นเอง สำหรับทุกข์นี้เรามีหน้าที่เพียงกำหนดรู้ คือทำความเข้าใจและกำหนดขอบเขตให้ชัด เหมือนอย่างแพทย์กำหนดรู้หรือตรวจให้รู้ว่าเป็นอาการของโรคอะไร เป็นที่ไหน หน้าที่นี้เรียกว่า ปริยญา เราไม่มีหน้าที่เอาทุกข์มาครุ่นคิดมาแบกไว้หรือคิดขัดเคืองเป็นปฏิปักษ์กับความทุกข์หรือหวั่นกังวลอยากหายทุกข์ เพราะคิดอย่างนั้นมีแต่จะทำให้ทุกข์เพิ่มขึ้นเราอยากแก้ทุกข์ได้ แต่เราก็แก้ทุกข์ด้วยความอยากไม่ได้ เราต้องแก้ด้วยรู้มันและกำจัดเหตุของมัน ดังนั้นจะอยากไปก็ไม่มีประโยชน์ มีแต่โทษเพิ่มขึ้น ขั้นนี้นอกจากกำหนดรู้แล้วก็เพียงวางใจวางท่าที่แบบรู้เท่าทันคตินิยามอย่างที่ได้กล่าวแล้วในขั้นที่ ๑ ของวิธีที่สาม เมื่อกำหนดรู้

ทุกข์หรือเข้าใจปัญหา เรียกว่า ทำปริญญญาแล้ว ก็เป็นอันปฏิบัติหน้าที่ต่อทุกข์หรือต่อปัญหาเสร็จสิ้น พึงก้าวไปสู่ขั้นที่สองทันที

ขั้นที่ ๒ สมุทัย คือเหตุเกิดแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา ได้แก่เหตุปัจจัยต่าง ที่เข้าสัมพันธ์ขัดแย้งส่งผลสืบทอดกันมาจนปรากฏเป็นสภาพบีบคั้น กดดัน คับข้อง ติดขัด อึดอัด บทพร่อง ในรูปต่าง ๆ แปลก ๆ กันไป อันจะต้องค้นหาให้พบ แล้วทำหน้าที่ต่อมันให้ถูกต้องคือ ปหาน ได้แก่ กำจัดหรือละเสีย ตัวเหตุแกนกลางที่ยืนพื้นหรือยืนโรงกำกับชีวิตอยู่ควบคู่กับความทุกข์พื้นฐานของมนุษย์ พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ทั้งระดับตัวแสดงหน้าโรงคือตัณหา^{๑๐๓} และระดับเต็มกระบวนหรือเต็มโรง คือการสัมพันธ์สืบทอดกันแห่งเหตุปัจจัยตามหลักปฏิจสมุปปาต เมื่อประสบทุกข์หรือปัญหา จำเพาะแต่ละกรณีก็ต้องพิจารณาสืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ใช้ วิธีคิดแบบที่ ๑ ถ้าเป็นปัญหาเกี่ยวกับปัจจัยด้านมนุษย์ ที่พื้งนำเอาตัวเหตุแกนกลางหรือเหตุยืนโรงมาพิจารณาร่วมกับ เหตุปัจจัยเฉพาะกรณีด้วย เมื่อสืบค้นวิเคราะห์และวินิจฉัยจับมูลเหตุของปัญหา ซึ่งจะต้องกำจัด หรือ แก้ไขได้แล้ว ก็เป็นอันเสร็จสิ้นการคิดขั้นที่สอง

ขั้นที่ ๓ นิโรธ คือความดับทุกข์ ความพ้นทุกข์ ภาวะไร้ทุกข์ ภาวะพ้นปัญหา หหมดหรือปราศจากปัญหา เป็นจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ สัจฉิกิริยา หรือประจักษ์แจ้ง ทำให้เป็นจริง ทำให้สำเร็จ หรือบรรลุถึง ในขั้นนี้จะต้องกำหนดได้ว่าจุดหมายที่ต้องการคืออะไร การที่ปฏิบัติอยู่นี้ หรือจะปฏิบัติเพื่ออะไร จะทำกันไปไหน จุดหมายนั้นเป็นไปได้หรือไม่ เป็นไปได้อย่างไร มีหลักการในการเข้าถึงอย่างไร มีจุดหมายรอง หรือจุดหมายลดหลั่นแบ่งเป็นขั้นตอนในระหว่างได้อย่างไรบ้าง

ขั้นที่ ๔ มรรค คือ ทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ หรือวิธีแก้ไขปัญหา ได้แก่ วิธีการและรายละเอียดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเพื่อกำจัดเหตุปัจจัยของปัญหา ให้เข้าถึงจุดหมายที่ต้องการ ซึ่งเรามีหน้าที่ ภาวนา คือปฏิบัติหรือลงมือทำ สิ่งที่เราทำในขั้นของความคิด ก็คือ กำหนดวางวิธีการ แผนการและรายการสิ่งที่จะต้องทำ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขสาเหตุของปัญหาได้สำเร็จโดยสอดคล้องกับจุดหมายที่ต้องการ

๕) วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์

วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ คือ การคิดตามหลักการ และจุดมุ่งหมาย คือ กระบวนการคิดที่พิจารณาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ กับ จุดมุ่งหมาย ซึ่งกระบวนการคิดที่พิจารณาถึงหลักการ กับ จุดมุ่งหมาย จะช่วยให้เราสามารถกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง และทำให้เกิดผลต่อเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หากต้องการเงินเพื่อมาซื้อโทรศัพท์ แต่เงินไม่มี หรือมีไม่พอ ดังนั้น แล้วจำเป็นต้องหาเงินมาเพิ่ม แต่จะหาด้วยวิธีใดบ้าง และคำสอนในทางพุทธศาสนากล่าวถึงการไม่กระทำผิดในหลายประการ เช่น ไม่ลักทรัพย์ ดังนั้นแล้ว ก็ควรจะหาเงินด้วยวิธีอื่นที่ถูกต้องตามหลักคุณธรรมหรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย คือ พิจารณาให้เข้าใจ

^{๑๐๓}ดูรายละเอียดใน อง.ตัก (บาลี) ๒๐/๕๐๑/๒๒๗.

ความสัมพันธ์^{๑๐๔} ระหว่าง ธรรม กับ อรรถ หรือ หลักการ กับ ความมุ่งหมาย เป็นความคิดที่มีความสำคัญมาก ในเมื่อจะลงมือปฏิบัติธรรม หรือทำการตามหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย ไม่กลายเป็นการกระทำที่เคลื่อนไหวคลาด เลื่อนลอย หรือมลาย “ธรรม” แปลว่า หลัก หรือหลักการ คือ หลักความจริง หลักความดีงาม หลักการปฏิบัติหรือหลักที่จะเอาไปใช้ ปฏิบัติรวมทั้งหลักคำสอนที่จะให้ ประพฤติปฏิบัติและกระทำการได้ถูกต้อง “อรรถ” (อรรถะ ก็เขียน) แปลว่า ความหมาย ความมุ่งหมาย จุดหมาย ประโยชน์ที่ต้องการ หรือสาระที่พึงประสงค์

๖) วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษ แลทางออก

วิธีคิดแบบพิจารณาคุณโทษ แลทางออก หรือ วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก หรือพิจารณาให้เห็นครบทั้ง อัสสาหะ อาทีนวะ และ นิสสรณะ เป็นการมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง อีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามที่เป็นจริง ๆ เป็นอยู่ทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีด้านเสีย และเป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องกับการปฏิบัติมาก เช่นบอกมาก่อนจะแก้ปัญหาก็ต้องเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน และรู้ที่ไปให้ดีกว่าก่อน หรือก่อนจะละจากสิ่งหนึ่งไปหาอีกสิ่งหนึ่ง ต้องรู้จักทั้งสองฝ่ายดีพอที่จะให้เห็นได้ว่าการละและไปหานั้น หรือการทิ้งอย่างหนึ่งไปเอาอีกอย่างหนึ่งนั้น เป็นการกระทำที่รอบคอบสมควรและดีจริง

อัสสาหะ แปลว่า ส่วนดี ส่วนอร่อย ส่วนหวานชื่น คุณ คุณค่า ข้อที่น่าพึงพอใจ

อาทีนวะ หรืออาทีนพ แปลว่าส่วนเสีย ข้อเสีย ช่องเสีย โทษ ข้อบกพร่อง

นิสสรณะ แปลว่า ทางออก ทางรอด ภาวะหลุดรอดปลอดภัย หรือสลัดออกได้ ภาวะที่ปลอดภัยปราศจากปัญหา มีความสมบูรณ์ในตัว ดีงามสมบูรณ์ในตัว ดีงามจริงโดยไม่ต้องขึ้นต่อข้อดี ข้อเสีย ไม่ขึ้นต่ออัสสาหะ และอาทีนวะของสิ่งที่เป็นปัญหา หรือภาวะที่สลัดออกมานั้น การคิดแบบนี้มีลักษณะที่พึงย้า ๒ ประการ

๑. การที่จะเชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริงนั้น จะต้องมองเห็นทั้งด้านดี ด้านเสีย หรือทั้งคุณและโทษของสิ่งนี้ ๆ ไม่ใช่มองแต่ด้านดีหรือคุณอย่างเดียว และไม่ใช้เห็นแต่โทษหรือด้านเสียอย่างเดียว เช่น ที่เชื่อว่ามองเห็นตามเป็นจริง คือรู้ทั้งคุณและโทษของกาม

๒. เมื่อจะแก้ปัญห ปฏิบัติ หรือดำเนินมรรควิธีออกไปจากภาวะที่ไม่พึงประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งนั้น เพียงรู้คุณโทษ ข้อดีข้อเสีย ของสิ่งที่เป็นปัญหาหรือภาวะที่ไม่ต้องการเท่านั้น ยังไม่เพียงพอจะต้องมองเห็นทางออก มองเห็นจุดหมาย และรู้ว่าจุดหมายหรือจะไปนั้น คืออะไร คืออย่างไร ดีกว่าและพ้นจากข้อบกพร่อง จุดอ่อน โทษ ส่วนเสียของสิ่งหรือภาวะที่เป็นปัญหาอยู่นี้อย่างไร ไม่ต้องขึ้นต่อคุณโทษ ข้อดีข้อเสียแบบเก่าอีกต่อไปจริงหรือไม่ จุดหมายหรือที่ไปหรือภาวะปลอดภัยปัญหานั้นมีอยู่จริงหรือเป็นไปได้อย่างไร ไม่พึงผลิผลลามละทิ้งสิ่งที่คิดว่าเป็นปัญหาหรือ

^{๑๐๔}ดูรายละเอียดใน ที.ปา.๑๑/๑๔๓/๑๖๙

ผลิผลามปฏิบัติ เช่น พระพุทธเจ้าทั้งที่ทรงทราบแจ่มแจ้งว่าเรามีข้อเสีย มีโทษมากมาย แต่ถ้ายังไม่ทรงเห็นนิสสรณะแห่งกามก็ไม่ทรงยืนยันว่าจะไม่เวียนกลับมาหากามอีก^{๑๐๕}

๗) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม

วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้-คุณค่าเทียม หรือ การพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสวนาคือการใช้สอย หรือ บริโภค เป็นวิธีคิดแบบสลัดหรือบรรเทาต้นเหตุ เป็นขึ้นฝึกหัดขัดเกลากิเลสหรือทางไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจแล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับ การบริโภคใช้สอยปัจจัย ๔ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ มีหลักการโดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพราะเรามีความต้องการและเห็นว่าสิ่งนั้นๆ จะสนองความต้องการของเราได้ สิ่งใดสามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้น มีคุณค่าแก่เรา หรือที่เรานิยมเรียกว่ามันมีประโยชน์คุณค่านี้จำแนกได้เป็น ๒ ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

๑. คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลาย ในแง่ที่สนอง ความ ต้องการของชีวิตโดยตรง หรือที่มนุษย์นำมาใช้แก้ปัญหาของตนเพื่อความดำรงอยู่ ด้วยดีของชีวิตหรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่าหรือ วัดราคา จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยง ร่างกาย ให้ดำรง ชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก มีกำลังเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญกิจหน้าที่ รรถยนต์ ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็ว เกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่การงาน ความเป็นอยู่ การบำเพ็ญประโยชน์สุข ครอบมุงเอาความสะดวก ปลอดภัย แข็งแรง ทนทาน

๒. คุณค่าพอกเสริม หรือ คุณค่าเทียม หมายถึงความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูนให้แก่สิ่งนั้น เพื่อปรนเปรอการเสพส่วยเวทนา หรือเพื่อเสริมราคาเสริมขยาย ความ มั่นคงยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่าหรือวัดราคา จะเรียกว่า คุณค่าสนอง ตัณหาก็คือได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่อง แสดงฐานะความโก้หรือหรา รรถยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความโก้ความมั่งมี มุงเอาความสวยงาม และความเด่น

๘) วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม

วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม อาจเรียกง่าย ๆ ว่า วิธีคิดแบบเร้ากุศล หรือคิดแบบ กุศลภาวนา เป็นวิธีคิดในแนวสกัดกันหรือบรรเทาและขัดเกลาต้นเหตุ จึงจัดได้ว่าเป็นข้อปฏิบัติระดับ ต้นๆ สำหรับส่งเสริมความเจริญองกามแห่งกุศลธรรมและสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกิยะ

หลักการทั่วไปของวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม มีอยู่ว่า ประสพการณ์คือสิ่งที่ได้ ประสพหรือได้รับอย่างเดียวกันบุคคลผู้ประสพหรือรับรู้ต่างกัน อาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคน ละอย่าง สุดแต่โครงสร้างแนวทาง ความเคยชินต่าง ๆ ที่เป็นเครื่องปรุงของจิตคือสังขารที่ผู้นั้นได้สั่ง

^{๑๐๕}ดูรายละเอียดใน อง.ตัก (บาลี) ๒๐/๒๔๓/๓๓๒-๕.

สมไว้ หรือสุดแต่การทำใจในขณะนั้นๆ ของอย่างเดียวกัน หรืออาการกิริยาเดียวกัน คนหนึ่งมองเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล แต่อีกหนึ่งเห็นแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดี ไม่งาม เป็นโทษ เป็นอกุศล แม้แต่บุคคลคนเดียวก็เหมือนกัน มองเห็นของอย่างเดียวกัน หรือประสบอารมณ์อย่างเดียวกัน แต่ต่างขณะ ต่างเวลา ก็อาจคิดเห็นปรุงแต่งต่างออกไปครั้งละอย่าง คราวหนึ่งร้าย คราวหนึ่งดี ทั้งนี้โดยเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้ว การทำใจที่ช่วยตั้งต้นและชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์เรียกว่าเป็นวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม หรือโยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลในที่นี้ โยนิโสมนสิการแบบเร้ากุศลนี้ มีความสำคัญทั้งในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้น ๆ และในแง่ที่ช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้าย ๆ ของจิตที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ ๆ ที่ดีงามให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกันด้วย ในทางตรงข้าม หากปราศจากอุบายแก้ไขเช่นนี้ความคิดและการกระทำของบุคคลก็จะถูกชักนำให้เดินไปตามแรงชักจูงของความเคยชินเก่า ๆ ที่ได้สั่งสมไว้เดิมเพียงอย่างเดียว และช่วยเสริมความเคยชินอย่างนั้นให้มีกำลังแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยไป

๙) วิธีคิดอยู่กับปัจจุบัน

วิธีคิดอยู่กับปัจจุบัน เป็นวิธีคิดในแนวทางของความรู้หรือคิดด้วยปัญญา ดังนั้นเรื่องเป็นอยู่ในขณะนี้หรือเป็นเรื่องที่ล่วงไปแล้ว หรือเป็นเรื่องภายหน้าก็จัดเป็นการอยู่ในปัจจุบันทั้งนั้นโดยต้องคิดพิจารณาตามแนวทางของปัญญากับเรื่องอดีต ปัจจุบันหรืออนาคตเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และมีความสำคัญในเรื่องปัจจุบัน อันช่วยให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ช่วยให้การปฏิบัติในปัจจุบันถูกต้องได้ผลดียิ่ง ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้มีการตระเตรียมและวางแผนกิจการล่วงหน้า ส่วนการคิดถึงเรื่องอดีตและอนาคตตามแนวของตณหาที่เพ้อฝันเลื่อนลอยจะผลาญเวลาและคุณภาพของจิตใจให้สูญไปกับอดีตและอนาคต โดยไม่มีฐานแห่งความเป็นจริงปัจจุบัน

๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาท

วิธีคิดแบบวิภาษวาท ความจริงวิภาษวาท ไม่ใช่วิธีคิดโดยตรง แต่เป็นวิธีพูดหรือการแสดงหลักการแห่งคำสอนแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การคิดกับการพูดเป็นกรรมใกล้ชิดกันที่สุด ก่อนจะพูดก็ต้องคิดก่อน สิ่งที่ถูกพูดแล้วสำเร็จมาจากความคิดทั้งสิ้น ในทางธรรมก็แสดงหลักไว้ว่า วจีสังขาร(สภาวะที่ปรุงแต่งคำพูด) ได้แก่วิตกและวิจาร ดังนั้น จึงสามารถกล่าวถึงวิภาษวาทในระดับที่เป็นความคิดได้ยิ่งกว่านั้นคำว่าวาระต่าง ๆ หรือที่เรียกกันว่าวาทะอย่างนั้นอย่างนี้ ก็มีความหมายลึกซึ้งไปถึงระบบความคิดทั้งหมด ซึ่งเป็นที่มาแห่งระบบคำสอนทั้งหมด ที่เรียกกันว่าเป็นลัทธิหนึ่ง ศาสนาหนึ่ง หรือปรัชญาสายหนึ่ง เป็นต้น คำว่าวาทะ จึงเป็นไวพจน์แห่งกันและกันของคำว่า ทิฎฐิ ทิฐิ หรือทฤษฎี เช่น สัพพัตถิกวาท คือ สัพพัตถิกทิฎฐิ นัตถิกวาท คือนัตถิกทิฎฐิ สัสสตวาท คือสัสสตทิฎฐิ อจเฉทวาท คืออจเฉททิฎฐิ อเหตุกวาท คืออเหตุกทิฎฐิ เป็นต้น คำว่าวิภาษวาทนี้ เป็นชื่อเรียกอย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนา เป็นคำสำคัญคำหนึ่งที่ใช้แสดงระบบความคิดที่เป็นแบบของพระพุทธศาสนาและวิธี

คิดแบบวิภาษวาท ก็มีความหมายคลุมถึงวิธีคิดแบบต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วได้หลายอย่าง การกล่าวถึงวิธีคิดแบบวิภาษวาท นอกจากทำให้รู้จักวิธีคิดแง่อื่น ๆ เพิ่มขึ้นแล้ว ยังจะช่วยให้เข้าใจวิธีคิดบางอย่างที่กล่าวมาแล้วข้างต้นชัดเจนขึ้นอีกด้วย

สรุปได้ว่า การคิดแบบโยนิโสมนการ หมายถึง การคิดของบุคคลที่ต้องมีสติปัญญาเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถคิดเป็น วิเคราะห์เป็น โดยคิด และวิเคราะห์ได้อย่างถูกวิธี มีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุสู่ผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วยวิธีคิด ๑๐ วิธี

๑) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ การพิจารณาปัญหา หาหนทางแก้ไขด้วยการ ค้นหาสาเหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์สืบทอดกันมา

๒) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ คือ การกระจายเนื้อหาเป็นการคิดที่มีมุมมอง และให้รู้จักสิ่งทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง

๓) วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ คือ มองอย่างรู้เท่าทันความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายซึ่ง จะต้องเป็นอย่างนั้นๆ ตามธรรมดาของมันเอง

๔) วิธีคิดแบบอริยสัจ คือ แบบแก้ปัญหาตามไวยาหารทางธรรมวิธีแห่งความดับทุกข์

๕) วิธีคิดแบบบรรณสัมพันธ์ คือ คิดตามหลักการและความมุ่งหมาย

๖) วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก คือ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงทุกแง่ทุกด้าน ทั้งด้านดีและด้านเสีย

๗) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม คือ คิดแบบสกัถบรรเทาต้นหา

๘) วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม คือ แนวสกัถกันหรือบรรเทาและขัดเกลาต้นหา

๙) วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือ วิธีคิดแบบอยู่กับปัจจุบัน

๑๐) วิธีคิดแบบวิภาษวาท คือ เป็นวิธีพูดหรือแสดงหลักการแห่งคำสอน

ด้วยความสำคัญดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้นำเป็นคนดีมีคุณธรรม มีความประพฤติดี มีปัญญา รอบรู้ และเป็นผู้มีจิตใจเมตตา สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนในกาเรียนและชุมชน เพื่อยังประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันหรือการทำงานร่วมกันให้เกิดขึ้นด้วยความเรียบร้อยดีงาม สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า และสามารถนำมาเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก่อให้เกิดความมีเอกภาพ ประสิทธิภาพและคุณภาพอย่างยั่งยืน

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกาพัฒนานวัตกรรม การแนะแนว ดังนี้

๒.๔.๑ งานวิจัยภายในประเทศ

วรदानันท์ เหมนิธิ^{๑๐๖} ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวโน้มการใช้วัตกรรมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาในอนาคตและเพื่อทราบความคิดเห็นของคณาจารย์ที่มีต่อการใช้วัตกรรมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในอนาคต ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า

๑) รูปแบบและวิธีการใช้วัตกรรมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามีการใช้สื่อแผ่นใสและเครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ เครื่องวิซวลไลเซอร์ และเครื่องวิดีโอโปรเจกเตอร์ ในการนำเสนอมากขึ้น

๒) ด้านการบริหารมีการใช้ระดับ Office Automation ในหน่วยงานและใช้ระดับ Teleconference ในการประชุม มีการติดตั้งระบบเครือข่ายสารสนเทศในหน่วยงานและใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการบริหารจัดการในกาประชาสัมพันธ์ทาง Internet มากขึ้น

๓) ด้านแหล่งทรัพยากรการเรียนมีการสร้างสื่อบทเรียน มีการใช้ เครือข่าย Internet เป็นแหล่งทรัพยากรการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแทนสื่อ หนังสือ และสิ่งพิมพ์มากขึ้น

๔) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอน มีการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อเสริมเพื่อสนับสนุนการสอนของอาจารย์ ผู้เรียนและผู้สอนมีการเรียนการสอนและติดต่อกันทางระบบออนไลน์ ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตลอดเวลาสื่อการเรียนการสอนเป็นระบบทางไกลมากขึ้น

๕) ด้านการสอนและจัดกระบวนการสอนในห้องเรียน ผู้เรียนสามารถผลิตสื่อด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนการสอน เน้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดวิเคราะห์โดยการค้นคว้าอ้างอิงผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในห้องสมุด

ปิยะนันท์ หิรัญย์ชโลธร และสิทธิกร สุมาลี^{๑๐๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา”

^{๑๐๖} วรदानันท์ เหมนิธิ, “แนวโน้มการใช้วัตกรรมการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของอาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร”, รายงานวิจัย, (คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๑), บทคัดย่อ.

^{๑๐๗} ปิยะนันท์ หิรัญย์ชโลธร และสิทธิกร สุมาลี, “โครงการศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา”, รายงานวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

ผลการวิจัยพบว่า ๑. นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้นนี้มีลักษณะเป็นคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ในเล่มคู่มือฯ ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กระบวนการและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ตัวอย่างการนำ ขั้นตอนและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ และการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑ ลองทำดูเราทำได้ !! ขั้นที่ ๒ เราจะเรียนรู้อะไรในวันนี้ ขั้นที่ ๓ ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งาน และขั้นที่ ๔ นำเสนอผลงานและสะท้อนคิด ๒. ผลที่ได้จากการนำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ในส่วนของผลที่เกิดขึ้นกับครู พบว่า ๑) ครูกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านความรู้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดสูงกว่าครูกลุ่มควบคุม โดยครูกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านความรู้อยู่ในระดับสูง ส่วนครูกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง ๒) ครูมีด้านทักษะการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิด อยู่ในระดับมาก ๓) ครูมีความคิดเห็นต่อนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากในทุกด้าน และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน พบว่า ๑) นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านทักษะการคิดสูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยนักเรียนกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านทักษะการคิดอยู่ในระดับสูง ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง และ ๒) นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากในทุกด้าน

ชวน ภารังกุล^{๑๐๘} ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผลการวิจัยพบว่า ๑) นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบด้วย ๙ องค์ประกอบ คือ (๑) ภาวะผู้นำ (๒) การพัฒนานวัตกรรม (๓) การกระจายอำนาจ (๔) การวางแผน (๕) การจัดการความรู้ (๖) การใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (๗) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (๘) การยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญและ (๙) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๒) องค์ประกอบ นวัตกรรมการบริหาร สถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำการพัฒนานวัตกรรม การกระจายอำนาจ การวางแผน การจัดการความรู้ การใช้สถานศึกษาเป็นฐาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

^{๑๐๘} ชวน ภารังกุล, นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ชวน ภารังกุล”, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

จารุวรรณ นาดัน^{๑๐๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการบริหารงานสถานศึกษา ประถมศึกษาขนาดเล็ก” ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า มีนวัตกรรมการบริหารในรูปแบบต่างๆ ทั้งหมด ๕๓ นวัตกรรม ส่วนนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาประถมศึกษา ขนาดเล็ก ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา พบว่า นวัตกรรมที่ถูกเลือกมากที่สุด คือ นวัตกรรมที่ ๓๕ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการยืนยันโดยมี ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาโดยมีความเห็นที่สอดคล้องกัน คือ เห็นด้วยกับผลงานวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดนโยบายและเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริม คุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก

ปิยะนันท์ หิรัณย์โชโลทรและคณะ^{๑๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ในระดับประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า 1) นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตัวอย่างกิจกรรมและการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2) ผลที่เกิดขึ้นกับครู พบว่า ครูกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านความรู้สูงกว่ากลุ่มควบคุม มีทักษะการสอนเพื่อพัฒนา ทักษะการคิดอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นต่อนวัตกรรมฯ อยู่ในระดับมากเช่นกัน สำหรับผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านทักษะการคิดสูงกว่ากลุ่มควบคุม และส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากในทุกด้าน

อรนุช มั่งมีสุขศิริ^{๑๑๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์” ผลการวิจัยพบว่า จากการวิเคราะห์วิธีปฏิบัติที่ดีจากครูและนักเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี พบว่า ครูที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้ พัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์ มีปรัชญา ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีทัศนคติว่าผู้เรียนทุกคนเป็นนักประดิษฐ์ได้จัดการเรียนรู้ โดยเป็นผู้อำนวยการให้เกิดการเรียนรู้ (learning facilitator) สร้างเสริมกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียน คิดสิ่งใหม่ๆ มีการวางแผนและจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ จัดบรรยากาศให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วย ตนเอง การวัดประเมินผลทั้งความรู้ที่จำ เป็น และด้านคุณลักษณะ ทักษะของนักประดิษฐ์ บทวนสรุป ภาพความสำเร็จ และ

^{๑๐๙} จารุวรรณ นาดัน, “นวัตกรรมการบริหารงานสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็ก”, **ปริญาพทุธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^{๑๑๐} ปิยะนันท์ หิรัณย์โชโลทรและคณะ, “การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ในระดับประถมศึกษา”, ๒๕๖๑.

^{๑๑๑} ออรนุช มั่งมีสุขศิริ, “การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์”, ๒๕๖๒.

ปรับปรุงแก้ไขร่วมกับผู้เรียน สำหรับคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์ที่ ค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ คุณลักษณะของนักประดิษฐ์ได้แก่ ๑) มีแรงบันดาลใจกล้าคิดหาสิ่งใหม่ ๒) มีความเพียรพยายามที่จะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ๓) เปิดใจกว้างยอมรับความผิดพลาด และ ๔) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ดี ส่วนทักษะของนักประดิษฐ์ ได้แก่ ทักษะทางการคิด ทักษะการวิจัย และทักษะการทำงานเป็นทีม ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมจัดการการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะของนักประดิษฐ์ในงานวิจัยครั้งนี้ได้สร้างนวัตกรรมประเภทสื่อประสมเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับครูวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในรูปแบบ หนังสือประกอบภาพยนตร์สั้น เรื่อง “การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักประดิษฐ์จาก..บทเรียนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สร้างนักประดิษฐ์” ประกอบด้วย ๓ บท คือ บทที่ ๑ ให้ความรู้หลักการ ทฤษฎีของการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะและทักษะของผู้เรียนให้เป็นนักประดิษฐ์ บทที่ ๒ บทเรียนการจัดการเรียนรู้ของครูที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี ๕ เรื่อง และมีคิวอาร์โค้ด (QR Code) ภาพยนตร์สั้นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ และการสร้างสิ่งประดิษฐ์ ประกอบบทเรียน เรื่องละ ๕-๗ นาที บทที่ ๓ สรุปบทเรียน ผลจากการศึกษาคุณภาพของนวัตกรรมจัดการเรียนรู้หนังสือประกอบภาพยนตร์สั้น ครั้งนี้ปรากฏว่า มีเนื้อหาสาระถูกต้อง เหมาะสม มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้จัดการเรียนรู้ ผลการประเมินความคิดเห็นจากครูผู้สอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในระดับมีคุณภาพมาก

๒.๔.๒ งานต่างประเทศ

อาร์บัคเคิล (Arbuckle)^{๑๑๒} ได้ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบที่มีผลต่อการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาหรือการนวัตกรรมการต่าง ๆ เข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ผลดี มีดังนี้ ๑) ครู อาจารย์ผู้สอนต้อง เข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการใช้นวัตกรรมนั้นเป็นอย่างดี ๒) ผู้บริหารต้องใช้วิจารณ์ญาณการ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุน ๓) จัดให้มีการฝึกอบรมและติดตามผล การใช้นวัตกรรมนั้น ๔) โครงการใหม่ในการใช้นวัตกรรมต้องนำไปสู่การปฏิบัติจริง ๕) โครงการต้อง ได้รับความช่วยเหลือจากท้องถิ่นในด้านทรัพยากรและงบประมาณ ๖) โครงการต้องมีการปรับปรุงครู อาจารย์และการปฏิบัติตามโครงการ ๗) โครงการต้องจำกัดจำนวนประชากร ๘) โครงการต้องมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาการศึกษา

^{๑๑๒} A. Arbuckle, “ A Study of faciliating Continued Implementation of Educational change”, Dissertaion Abstracts International 38, (October 1977).

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๑) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๒) เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๓) เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยแบ่งการดำเนินการวิจัยเป็น ๒ ระยะ ดังนี้ ระยะที่ ๑ พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ และระยะที่ ๒ การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ ดังต่อไปนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ซึ่งมีการดำเนินการวิจัย ๒ ระยะ ดังนี้

ระยะที่ ๑ พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย เป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑) วิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรม กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแหล่งข้อมูล เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ

๒) การประเมินความต้องการจำเป็นของบุคลากรทางการศึกษาในพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ แหล่งข้อมูล คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๑๒ รูป/คน การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบด้วยบุคลากรทางการศึกษาในกรุงเทพมหานคร จังหวัดสงขลา จังหวัดลำปาง จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดสระบุรี จังหวัดอ่างทอง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดปทุมธานี ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการแนะนนวนวัตกรรม และวิถีพุทธ เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ ๑ ฉบับ

๓) พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

(๑) เครื่องมือสำหรับใช้ในการดำเนินงานวิจัย จำนวน ๑ ฉบับ คือ นวัตกรรมฉบับร่าง

(๒) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

(๓) เครื่องมือสำหรับใช้ในการทดลอง นวัตกรรม จำนวน ๑ ฉบับ คือ แบบประเมินนวัตกรรมและสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อนวัตกรรม

๔) การตรวจสอบนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย (ฉบับร่าง) โดย

๔.๑) ร่างแบบคำถามเพื่อใช้ในประเมินโปรแกรม และการสนทนากลุ่ม โดยใช้ด้วยหลักการประเมิน ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (Accuracy) ด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (Feasibility) และ ความมีประโยชน์ (Utility)

ระยะที่ ๒ การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย กลุ่มบุคลากรทางการศึกษาผู้ทดลองใช้ ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง สำหรับทดลองใช้นวัตกรรม ๑๘ รูป/คน

๓.๒ ระยะที่ ๑ พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

การศึกษาขั้นที่ ๑ (R1)

การศึกษาขั้นที่ ๑ คือ การวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรม กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ โดยผู้วิจัยได้ศึกษา แหล่งข้อมูล เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นจึงนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการแนะแนว

(๑) ศึกษาศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยกระบวนการแนะแนวตามแนวคิดทางตะวันตก

(๒) ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแนะแนว

๒) ศึกษาแนวทางการพัฒนานวัตกรรม

ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎี หลักการสำคัญ เทคนิคและกระบวนการพัฒนานวัตกรรม รวมทั้งการทบทวนวรรณกรรมวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อทำความเข้าใจและนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรม

การพัฒนาขั้นที่ ๑ (D1)

การพัฒนาขั้นที่ ๑ (D1) คือ สร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในขั้นตอน D1 ผู้วิจัยได้บูรณาการการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ๒ ชุด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินนวัตกรรมและสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อนวัตกรรมฯ ดังนี้

๑) ร่างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในประเมินนวัตกรรมฯ โดยการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ

๒) แบบประเมินนวัตกรรมฯ สอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ โดยใช้ด้วยหลักการประเมิน ด้านความถูกต้องและครอบคลุม (Accuracy) ด้านความเหมาะสม (Propriety) ด้านความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ (Feasibility) และ ความมีประโยชน์ (Utility)

การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ (D1)

ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(๑) การกำหนดประชากรและการคัดเลือกตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อ่างทอง ปทุมธานี ประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๔,๔๙๘ รูป/คน

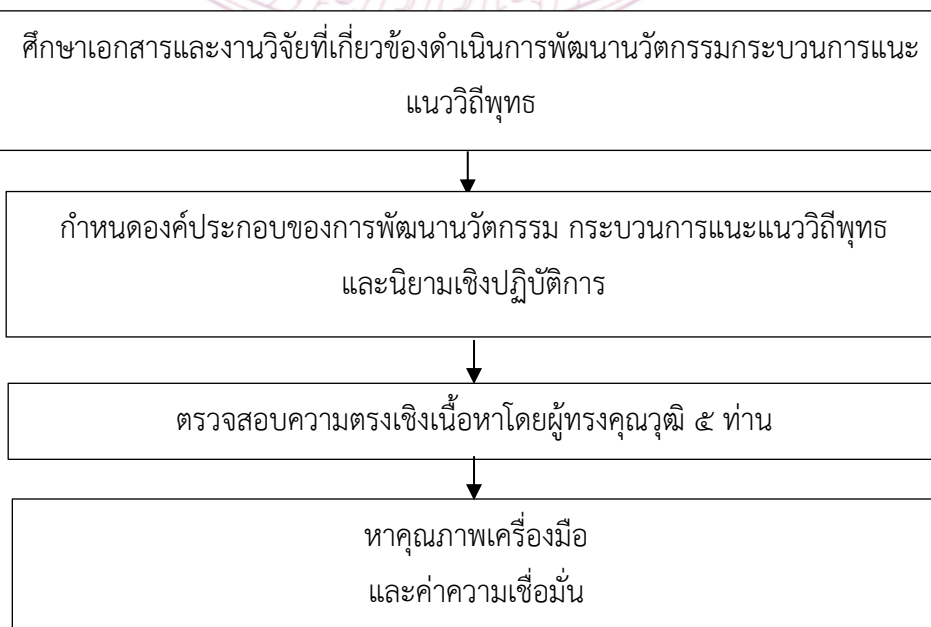
กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง สำหรับทดลอง ๑๘ รูป/คน

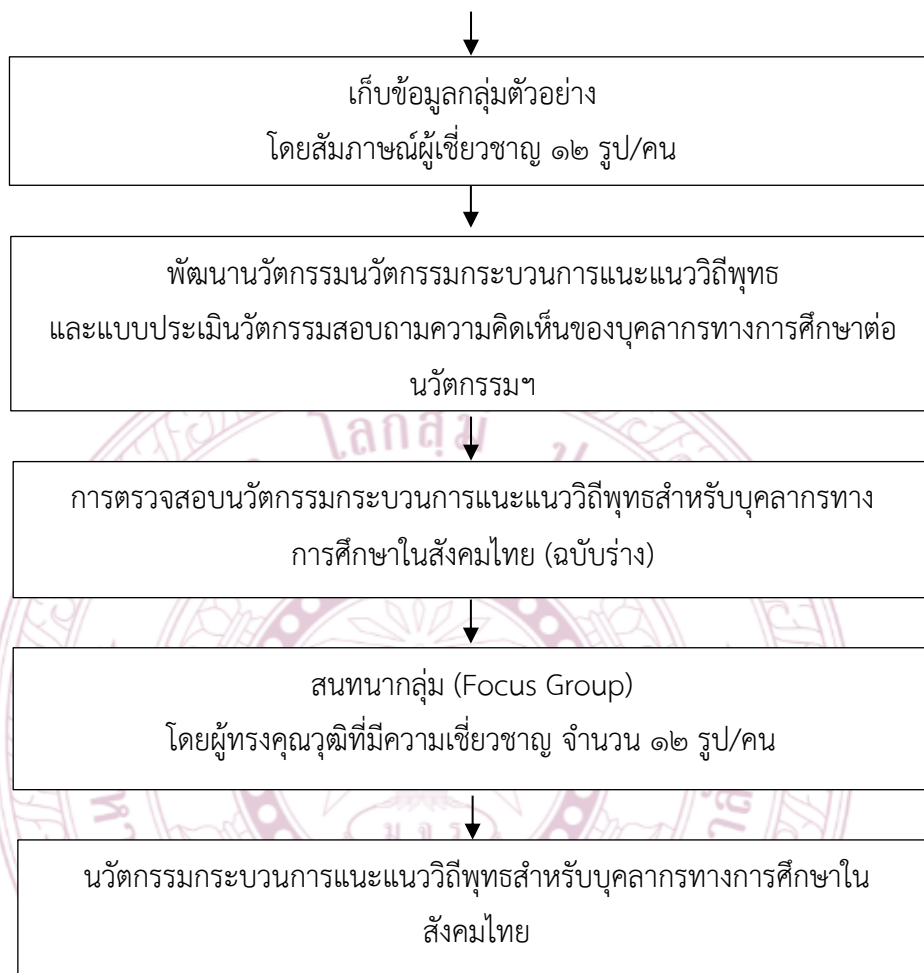
สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๒ รูป/คน

สนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ จำนวน ๑๒ รูป/คน

(๒) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (D1)

ขั้นตอนการพัฒนา ออกแบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินนวัตกรรมสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อนวัตกรรมฯ

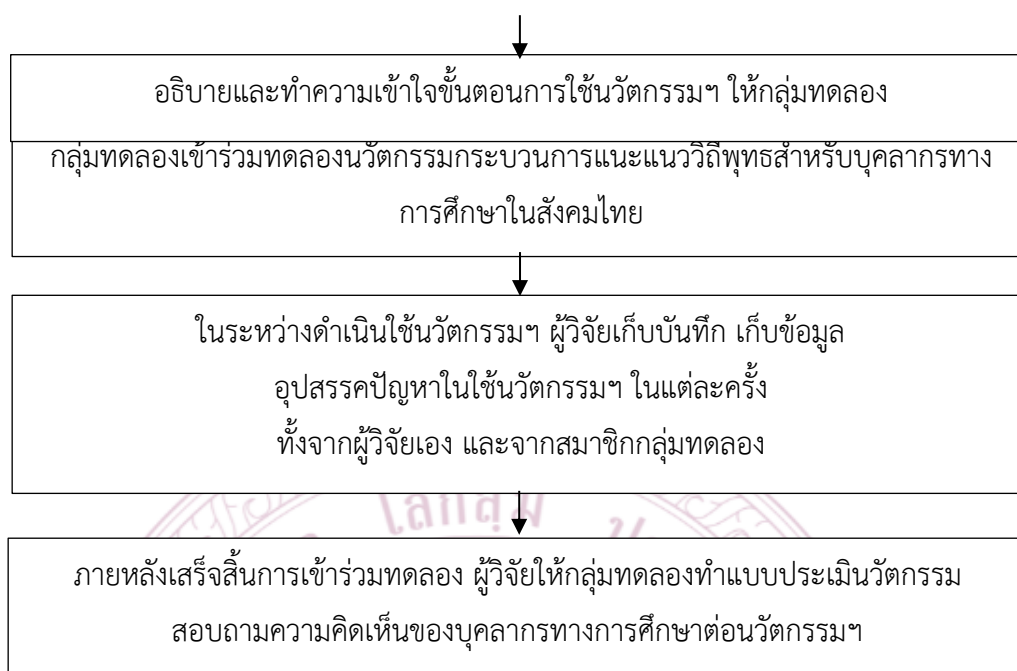
แผนภาพที่ ๓.๑ ขั้นตอนการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ

๓.๓ ระยะที่ ๒ การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

การศึกษาขั้นที่ ๒ (R2)

การศึกษาขั้นที่ ๒ (R2) คือ การศึกษาการทดลองใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย โดยมีขั้นตอนดังนี้

สอบถามความสมัครใจสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ปทุมธานี อ่างทอง ประจวบคีรีขันธ์
สุ่มอย่างง่ายเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่าง (กลุ่มทดลอง) จำนวน ๑๘ คน

ภาพที่ ๓.๒ ขั้นตอนทดลองการใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธสำหรับบุคลากรทาง
การศึกษาในสังคมไทย

การพัฒนาขั้นที่ ๒ (D2)

การพัฒนาขั้นที่ ๒ (D2) คือ สรุปรายการทดลองใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธ
สำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย และปรับปรุงพัฒนาโปรแกรมให้สมบูรณ์ โดยมีขั้นตอน
ดังนี้

๑) เครื่องมือที่ใช้ (D2)

- ๑.๑) ใบประเมินบันทึกประสบการณ์การเข้าร่วมทดลองใช้นวัตกรรมฯ
- ๑.๒) ไฟล์ถอดเสียงบทสนทนาระหว่างดำเนินการ
- ๑.๓) การสังเกตจากผู้วิจัยระหว่างดำเนินการ

๒) ขั้นตอนดำเนินการพัฒนา (D2)

๒.๑) ขั้นเตรียมการ

- ๒.๑.๑) ผู้วิจัยให้สมาชิกกลุ่มได้เขียนใบประเมินบันทึกประสบการณ์การเข้าร่วม

ทุกครั้ง

- ๒.๑.๒) ผู้วิจัยขออนุญาตสมาชิกกลุ่มบันทึกเสียงสนทนาระหว่างดำเนินการ

ทุกครั้ง

๒.๑.๓ ผู้วิจัยสังเกตสมาชิกกลุ่มด้านพฤติกรรม อากัปกริยา ท่าที การแสดงออกทางสีหน้า แววตา น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ คำพูด ทักษะคติ ผ่านการแบ่งปันในกลุ่ม และการมีส่วนร่วมต่อกระบวนการกลุ่มในทุก ๆ ครั้ง

๒.๒) ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล

๒.๒.๑) หลังจากจบการทดลองใช้นวัตกรรม ผู้วิจัยนำใบประเมินบันทึกประสบการณ์การเข้าร่วมมาจัดกระทำข้อมูลวิเคราะห์ค่าคะแนน ซึ่งมี ๕ ระดับ ความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากการตอบใบแบบประเมินนวัตกรรมและสอบถามความคิดเห็นของบุคลากรทางการศึกษาต่อนวัตกรรมฯ

๒.๒.๒) ผู้นำกลุ่มนำไฟล์ถอดเสียงบทสนทนาที่บันทึกระหว่างดำเนินการทดลองใช้นวัตกรรมฯ ทำการทบทวนขั้นตอนการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ การดำเนินกระบวนการกลุ่มเทคนิควิธีที่ใช้

๒.๓) ขั้นดำเนินการพัฒนา

๒.๓.๑) ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อค้นพบทั้งจุดเด่นและสิ่งที่ต้องพัฒนาในทดลองใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๒.๓.๒) ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงพัฒนาทดลองใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ที่มีความสมบูรณ์เหมาะสม

๒.๔) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่

๒.๔.๑) ร้อยละ (Percentage)

๒.๔.๒) ตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Means) หรือค่าเฉลี่ย

๒.๔.๓) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ข้อมูลเชิงคุณภาพ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technic) เทคนิควิธีการยืนยันความเที่ยงตรงของข้อมูล Triangulation Technic เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพแบบยืนยัน ๓ เสา จากแหล่งข้อมูล ๓ แหล่ง, คน ๓ คน จาก ๓ พื้นที่ หรือ ๓ เทคนิควิธีวิจัยแล้วได้ผลลัพธ์ตรงกัน

๒.๕) ขั้นนำเสนออภิปราย

ผู้วิจัยนำนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทยมานำเสนออภิปรายผลการวิจัย

๓.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์การพัฒนา
นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ส่วนที่ ๒ นวัตกรรม
กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ส่วนที่ ๓ แบบประเมิน
นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

ส่วนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์การพัฒนา นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากร
ทางการศึกษาในสังคมไทย จำนวน ๙ ข้อ

ส่วนที่ ๒ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาใน
สังคมไทย

ตารางที่ ๓.๑ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

โมดูลที่	ชื่อโมดูล	วัตถุประสงค์	หลักสูตร	สาระสำคัญ
๑	คุณค่าของงาน แนะแนววิถี พุทธ	๑. เพื่อให้เห็น ความสำคัญของ การนำหลักสูตร ไปประยุกต์กับ งานแนะแนวได้ ๒. เพื่อตระหนักใน คุณค่าของการ แนะแนววิถีพุทธ ที่มีต่อการทำงาน แนะแนวของ ตนเอง	กัลยาณมิตร อิทธิบาท ๔	๑. บทบาทของครูแนะแนวในการ ประยุกต์หลักสูตรเพื่อสร้าง คุณค่าชีวิตให้กับนักเรียน ๒. บทบาทของครูแนะแนวในการ ประยุกต์หลักสูตรเพื่อสร้าง คุณค่าชีวิตให้กับตนเอง ๓. หลักสูตรที่สามารถนำไป ประยุกต์กับงานแนะแนว
๒	เสริมศรัทธาครู แนะแนววิถี พุทธ	๑. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมได้มีความ ศรัทธาและ เข้าถึงวิถีธรรม	พรหมวิหารธรรม พละ ๕	๑. จุดเริ่มต้นของการแนะแนววิถี พุทธสภาวะจิตใจของบุคลากร ทางการศึกษาก็มีความสำคัญ อย่างยิ่ง ความสงบร่มเย็นภายใน

โมดูลที่	ชื่อโมดูล	วัตถุประสงค์	กิจกรรม	สาระสำคัญ
		ทางพุทธศาสนา ๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับ การอบรมเกิด ความตระหนักรู้ ถึงสภาวะใจของ ตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็น เครื่องมือสำคัญ ในการทำงานใน หน้าที่แนะแนว ๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับ การอบรมได้เกิด ความงอกงาม ยินดี เห็น ความหมายและ คุณค่าของการ ทำงานแนะแนว ของตน		จิตใจ ๒. กระบวนการกลุ่มช่วยให้ ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ทำความเข้าใจการแนะแนววิถีพุทธจาก การเรียนรู้ในเชิงแนวคิด (conceptual) มาได้เข้าใจเห็น ผ่านประสบการณ์การทำงาน (experiential) พื้นที่การแบ่งปัน ประสบการณ์และการได้มี ปฏิสัมพันธ์กันที่ตึงภายในกลุ่ม
๓	ครูแนะแนว หัวใจพุทธ	๑. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมตระหนักถึง ความสำคัญใน การเป็นครูแนะ แนววิถีพุทธ ๒. เพื่อให้ผู้เข้า	กัลยาณมิตร อิทธิบาท ๔ โยนิ โสมนสิการ	พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้แนะแนวที่สำคัญ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบทาง ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อพบแล้ว ก็นำมาเปิดเผยมาให้การแนะแนว ชี้บอกทางให้แก่ผู้อื่น พระธรรม

โมดูลที่	ชื่อโมดูล	วัตถุประสงค์	หลักสูตร	สาระสำคัญ
		อบรมเห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นครูแนะแนววิธีพุทธ ๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นประโยชน์ในการนำการแนะแนววิธีพุทธไปช่วยเหลือนักเรียน		เป็นตัวชี้แนวทาง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานไปแล้ว ก็มีพระธรรม ไว้เป็นหลักในการยึดถือปฏิบัติ ส่วนพระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมของพระพุทธเจ้าชี้แนะแนวทางต่อการเป็นครูแนะแนวให้ทราบว่า สิ่งใดควรประพฤติสิ่งใดควรละหนทางไหนนำไปสู่ความเจริญหนทางไหนนำไปสู่ความเสื่อมชี้ให้เห็น ถึงคุณประโยชน์และโทษทั้งสองฝ่าย หมายความว่าพระรัตนตรัยมีหน้าที่หลัก คือการแนะแนวเพื่อให้ทุกคนพึ่งตนเองได้
๔	ขอบข่ายงานแนะแนววิธีพุทธ	๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายงานแนะแนววิธีพุทธ ๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรม	หลักไตรสิกขา มรรคมีองค์ ๘	๑. ขอบข่ายงานแนะแนว ๓ ด้าน คือด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วยตัวและสังคม ๒. หลักสูตรไตรสิกขา กับการนำไปประยุกต์ใช้กับขอบข่ายงานแนะแนว

โมดูลที่	ชื่อโมดูล	วัตถุประสงค์	หลักสูตร	สาระสำคัญ
		ในการดำเนินงาน แนะแนว ๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับ การอบรมสมา รถประยุกต์ หลักสูตรสู่การ ปฏิบัติงานแนะ แนวเนื้อหาสาระ		
๕	บริการแนะแนว วิถีพุทธ	๑. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมได้มีความรู้ ความเข้าใจใน บริการแนะแนว วิถีพุทธ ๒. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมความ ตระหนักถึง ความสำคัญใน การนำหลักสูตร จัดบริการแนะ แนว ๕ บริการ ๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับ การอบรมสมา รถประยุกต์ หลักสูตรสู่การ	ไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ธรรม	๑. การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการคือ บริการศึกษารวบรวม ข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้ การปรึกษา บริการจัดวางตัว บุคคล และบริการติดตามผล ๒. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการ ของวัยรุ่นในยุคเทคโนโลยี ๓. หลักสูตรไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหาร ธรรม

โมดูลที่	ชื่อโมดูล	วัตถุประสงค์	หลักสูตร	สาระสำคัญ
		จัดบริการแนะ แนวที่ ๕ ด้านได้		
๖	กระบวนการ แนะแนววิถี พุทธสู่การ ปฏิบัติ	๑. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมได้มีมุมมอง กระบวนการแนะ แนววิถีพุทธอย่าง เป็นองค์รวม ๒. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมได้มีขั้นตอน ในการดำเนินงาน แนะแนววิถีพุทธ ๓. เพื่อให้ผู้เข้า อบรมมั่นใจใน ความสามารถของ ตนในการ ดำเนินงานแนะ แนววิถีพุทธ	ไตรสิกขา พละ๕ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหาร ธรรม	๑. องค์ความรู้ในการประยุกต์ หลักสูตรสู่การปฏิบัติงาน ๒. กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ แบบ PDCA

ส่วนที่ ๓ แบบประเมินวัตรกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทาง
การศึกษาในสังกัดไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน ๑ ฉบับ แบ่งเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ ข้อมูลผู้ประเมินการใช้นวัตรกรรมฯ จำนวน ๔ ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ
การศึกษา ประสบการณ์การแนะแนวในสถานศึกษา

ตอนที่ ๒ แบบประเมินวัตรกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทาง
การศึกษาในสังกัดไทย แบ่งเป็น ๖ โมดูล จำนวน ๓๐ ข้อ

๓.๕ การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

ในการทำวิจัยผู้วิจัยได้คำนึงถึงสิทธิ และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มตัวอย่าง ดังนั้น ผู้วิจัยได้มีการพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่างโดยเสนอโครงการเพื่อรับการพิจารณาการรับรองจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว ผู้วิจัยจึงดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ การร่วมโครงการวิจัย อธิบายข้อมูล การเก็บรักษาข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างเป็นความลับ โดยไม่มีการเปิดเผย ชื่อ - นามสกุลของกลุ่มตัวอย่าง และจะนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ให้โอกาสกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัย และตอบข้อมูลในแบบสอบถาม ด้วยความสมัครใจ กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิที่จะปฏิเสธการให้ข้อมูล หรือไม่เข้าร่วมโครงการระหว่างการดำเนินการวิจัยได้ตลอดเวลา โดยจะไม่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจในการเข้าร่วมโครงการวิจัย ทางผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ที่สามารถติดต่อได้เพื่อความสะดวกในการนัดหมายการเข้าร่วมวิจัย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เป็นการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้ ๑) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๒) เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๓) เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัย ดังนี้

๔.๑ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

การแนะแนวมีบทบาทในสถานศึกษาช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเอง รู้ขอบเขตความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และฐานะทางเศรษฐกิจ อีกทั้งบุคคลเข้าใจสิ่งแวดล้อม มีความรู้เกี่ยวกับแนวทางการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ ความต้องการของตลาดเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน นอกจากนี้ช่วยให้รู้จักวางแผนอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลให้ปรับตัวได้ดี พัฒนาตนเองได้เต็มที่ในทุก ๆ ด้าน และสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้

๔.๑.๑ ขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ

ขอบข่ายของการแนะแนว แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ ๑) ด้านการศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา เทคนิคการเรียน การวางแผนการเรียน แนวทางการศึกษาต่อเพื่ออาชีพ ๒) ด้านอาชีพ รู้จักลักษณะอาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพและการปรับตัวการทำงาน/อาชีพ ๓) ด้านส่วนตัวและสังคม รู้จัก เข้าใจตนเอง พัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ สุขภาพกายให้จิตใจดี

ขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ เริ่มจากส่งเสริมให้ครูแนะแนว หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตร ไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหารธรรม มรรคมีองค์ ๘ และโยนิโสณมสิการ การนำหลักธรรมที่เกี่ยวข้องมาผสมผสานในการจัด

กิจกรรมหรือบริการแนะแนว ตามขอบข่ายด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข พฤติกรรมของผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา/ครูแนะแนว เป็นผู้กระตุ้นในการเรียนรู้ สอนให้เขามีกระบวนการคิด หน้าที่ของครูแนะแนวไม่ใช่แค่ นำความรู้ไปให้ผู้เรียน แต่ต้องแนะแนวให้ผู้เรียนสามารถศึกษา เรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียน กระบวนการแนะแนววิถีพุทธเป็นการเปลี่ยนแปลงชีวิต จิตใจของผู้เรียน ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตตามวิถีทางมรรคร่วมกับ ไตรสิกขา หมายความว่า การฝึกการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ฝึกพฤติกรรมของบุคคล ฝึกความเข้มแข็งภายในจิตใจ การมีสุขภาพที่ดีงามสดใส เพื่อเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนในปัญญาสามารถความคิดพิจารณาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง การดำเนินชีวิตโดยที่มีพุทธศาสนาเป็นหลักจะทำให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดหมายในชีวิต ก็คือการพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพการศึกษา อาชีพ มีอิสระปราศจากทุกข์

๔.๑.๒ บริการแนะแนววิถีพุทธ

บริการแนะแนว ๕ บริการเป็นกระบวนการพื้นฐานของงานแนะแนวมีจุดหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ การป้องกันปัญหา และการแก้ไขปัญหของผู้เรียน และเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเจริญงอกงามและพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และในบริการแนะแนววิถีพุทธประกอบด้วย ๕ บริการ คือ บริการศึกษารวบรวมข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้การปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล บรูณาการพละ ๕ เป็นธรรมประจำใจของครูแนะแนว มีศรัทธา (ความเชื่อ) วิริยะ (ความเพียร) สติ (ระลึกได้) สมาธิ (ความต้องมั่นในจิต) ปัญญา (ความรู้ทั่วชัด) เพื่อให้มีใจที่มั่นคงในการให้บริการแนะแนว เมื่อเจอสิ่งที่มากระทบครูแนะแนวต้องมีความเชื่อในตนเองและผู้เรียน มีความเพียรในการให้บริการ ระลึกในทำหน้าที่ และมีความรอบรู้ในขอบข่ายการแนะแนวและบริการแนะแนว และมีอิทธิบาท ๔

๔.๑.๓ ครูแนะแนววิถีพุทธ

ครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวที่ได้รับการส่งเสริมหลักธรรมกัลยาณมิตร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอก “มีเมตตารักใคร่ พาทำความดี” มีคุณสมบัติ มีความเป็นกัลยาณมิตรอย่างตั้งใจ คือ น่ารัก (ปิโย) มีบุคลิกภาพดีชวนมอง การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป น่าเคารพ (ครุ) ผู้หนักด้านความรู้และคุณธรรม น่านับถือ ทำให้รู้สึกปลอดภัย “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การอบรมตน (ภวนีโย) พัฒนาตนไม่หยุดแสวงหาความรู้ ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต พุดให้ได้ผล (วัตตา จะ) คำพูดประโยคเดียวแล้วให้ได้ผล จะพุดให้ได้ผล ครูแนะแนวต้องเปิดใจรับฟัง ทนต่อถ้อยคำ (วจนักขโม) ครูแนะแนวทำหน้าที่เหมือนช่างปั้นหม้อ เวลาสอนคนต้องพุดค่อยๆ อย่าเปื้อนใน

การให้คำสอน ทนต่อคำถามของผู้เรียน ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ต้องเก็บมาคิด แกล้งเรื่องล้าลึกได้ (คัมภีร์ กถา กัตตา) ให้บริการแนะแนวด้านไหนต้องศึกษาให้เข้าใจก่อน ต้องอ่าน ต้องศึกษาให้จบหาย เป็นของเราเองไม่ใช่ท่องจำ “อย่าพูดเรื่องที่ตนเองไม่เข้าใจ” ให้การแนะแนวตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เลือกใช้ภาษาให้เหมาะสม ไม่แนะแนวในทางที่ผิด (โน อัฐธานะ นิโยชเย) “ต้องมีจรรยาบรรณ”

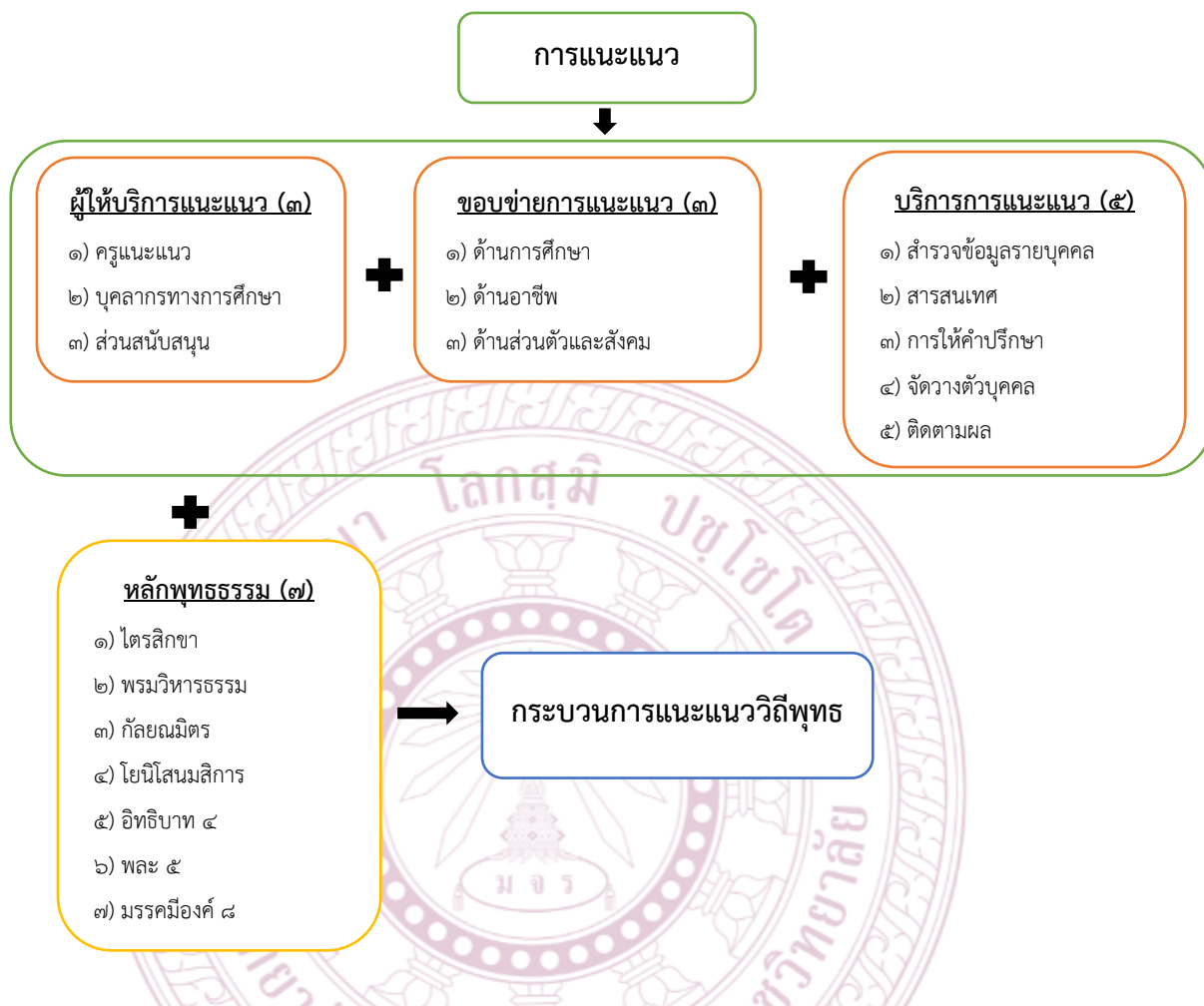
การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน “คิดเป็น” ดังปรัชญาขงจื้อ “เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเรียน ฟังโดยไม่คิดเสียเวลาฟัง คิดโดยไม่เรียน เป็นอันตราย” การคิดอย่างฉลาดหรือฉลาดคิด ครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาต้องคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ จะคิดได้ต้องจำได้ ถึงจะเอาไปคิด “ฉลาด ต้องมีลำดับขั้นตอน” ฉลาดคิด คือ สอนให้รู้ (เก่ง) และดี คือ

๑) คิดเพื่อพัฒนาปัญญา (อุปายนฺมสิการ) (to know) (๑) คิดแบบอริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค (๒) คิดแบบวิรัชชาท (คิดแยกแยะ มองหลายมุม) อคติ ๔ (ลำเองเพราะชอบ ชัง หลง กลัว) ต้องฟังให้รอบด้านเพื่อลดอคติ มองมุมเดียว (เอียงสวาท) ทำให้เห็นไม่รอบด้านแล้วตัดสินใจ

๒) คิดเพื่อพัฒนาคุณธรรม (อุปาทกมนสิการ) คิดให้เกิดความดี ความงาม พัฒนาคุณธรรม เมตตา มองแง่ดี มองข้ามสิ่งไม่ดี “มองโลกแง่ดีมีผล”^๑

สามารถสรุปกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ดังแผนภาพที่ ๔.๑

^๑ คำบรรยายของพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส

แผนภาพที่ ๔.๑ กระบวนการแนะนำวิถีพุทธ

๔.๒ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๔.๒.๑ นวัตกรรมฯ ประกอบด้วย ๖ โมดูล คือ โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ มีรายละเอียดดังนี้

โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้เห็นความสำคัญของการนำหลักธรรมไปประยุกต์กับงานแนะแนวได้
- ๒) เพื่อตระหนักในคุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธที่มีต่อการทำงานแนะแนวของตนเอง

เนื้อหาสาระ

- ๑) บทบาทของครูแนะแนวในการประยุกต์หลักธรรมเพื่อสร้างคุณค่าชีวิตให้กับนักเรียน
- ๒) บทบาทของครูแนะแนวในการประยุกต์หลักธรรมเพื่อสร้างคุณค่าชีวิตให้กับตนเอง
- ๓) หลักธรรม (กัลยาณมิตร อิทธิบาท ๔) ที่สามารถนำไปประยุกต์กับงานแนะแนว

เวลาที่ใช้ ๑.๓๐ ชั่วโมง

วิธีดำเนินการ

- ๑) ผู้นำกิจกรรมแนะนำตัวและกล่าวทักทาย ทำความรู้จักผู้เข้ารับการอบรม
- ๒) ผู้นำกิจกรรมชวนสนทนาเรื่องครูแนะแนวทำหน้าที่เหมือนการโค้ช และองค์สัมมาสัมพุทธเจ้าก็ทำหน้าที่แนะแนวมาโดยตลอด
- ๓) ผู้เข้ารับการอบรมได้ช่วยกันระดมความคิดเกี่ยวกับงานแนะแนวที่พระพุทธรองค์ทรงทำ ซึ่งเหมือนงานแนะแนวที่ครูกำลังทำคือ การพัฒนา ป้องกันและแก้ไข
- ๔) ผู้นำกิจกรรมและผู้เข้าอบรมร่วมกันอภิปรายสรุปถึงคุณค่าของงานแนะแนวที่สามารถประยุกต์หลักธรรมกัลยาณมิตรและอิทธิบาท ๔ ไปดำเนินงานแนะแนวและสามารถพัฒนาตัวครูแนะแนวด้วย

สื่อที่ใช้

- ๑) Power Point
- ๒) กระดาษ A4
- ๓) เรื่องเล่าตัวอย่างประกอบการบรรยาย

๔) ใบความรู้ ๑ “พุทธศาสนากับคุณค่าของครูแนะแนว”

๕) ใบความรู้ ๒ “การแนะแนวเพื่อชีวิตที่ดีงามในคำสอนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)”

การประเมินผล

๑) การสังเกตการมีส่วนร่วม

๒) การตอบคำถาม

๓) การบันทึกในใบงาน

ใบกิจกรรม

เรื่อง คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ

สิ่งที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมนี้

.....

.....

.....

ใบความรู้ ๑

พุทธศาสนากับคุณค่าของครูแนะแนว บรรยายโดยพระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.

การแนะแนวเป็นเรื่องที่สำคัญ จนมีการเปิดการเรียนการสอนเป็นรายวิชา เพื่อผลิต และสร้าง ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการแนะแนว โดยจะนำจิตวิทยาจะต้องทำควบคู่กับการแนะแนว เป็นการนำเอา จิตวิทยามาประยุกต์ใช้กับเรื่องของการเรียนการสอน โดยเฉพาะจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งมีหลักของการแนะแนวอยู่ ๔ ข้อ คือ ๑) อารมณ์ ๒) สังคม ๓) วิชาการ ๔) การวางแผนอนาคต

ครูแนะแนวมีความสำคัญ มีบทบาท และอิทธิพลอย่างยิ่งต่ออนาคตของนักเรียน เพราะครูแนะแนวเป็นผู้ที่มีข้อมูลรายละเอียดของเด็กแต่ละคน ครูที่ปรึกษา หรือครูที่ประจำวิชา อาจจะมองภาพรวมของเด็ก รับผิดชอบรายวิชาของตนเองให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน มองคุณภาพ การศึกษา จึงทำให้ครูแนะแนวต้องเผชิญกับปัญหามากมาย แต่ปัญหาที่จะพบแน่นอน คือ การจัดการกับ อารมณ์ของเด็ก เพราะว่าเด็กรู้สึกท้อแท้ ท้อทอย มีปัญหาจากครอบครัว เพราะฉะนั้นต้องทำให้เขารู้สึก อบอุ่นไม่ต่างจากพ่อ แม่ จะเป็นรากฐานของความสำเร็จในอนาคต ก็เหมือนกับที่พระพุทธเจ้าที่ต้องอาศัย ศาสตร์ของการแนะแนว มาประยุกต์ใช้กับการสอนคนที่มาบวช เพื่อให้เขาสามารถปฏิบัติธรรม และ ประสบความสำเร็จในการบรรลุธรรมได้ เพราะว่าแต่ละคนมาจากครอบครัว และสังคมที่แตกต่างกัน ออกไป เพราะฉะนั้นจะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และนำไปประยุกต์ใช้กับการสอน การให้ คำแนะนำที่สอดคล้องกับอุปนิสัย และความสามารถของแต่ละคนอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปสู่การประสบ ความสำเร็จ เพราะฉะนั้นครูแนะแนวครูแนะแนวต้องรับฟังข้อมูลที่เด็กเล่า และระบายให้มากที่สุด จนได้ ข้อมูลที่ครบถ้วน แล้วก็ค่อยให้คำปรึกษา และคำแนะนำกับเด็ก แต่ไม่ควรแสดงให้เด็กเห็นว่าครูอยู่ฝั่งตรง ข้าม หรือว่าตำหนิเขา ให้เด็กเห็นว่าครูแนะแนวสามารถเป็นเพื่อนกับเขาได้ และพร้อมที่จะช่วยเหลือเขา พ่อ แม่ก็เช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นการเป็นครูแนะแนวไม่ได้ใช้ความรู้ทางวิชาการเพียงอย่างเดียว จึงเป็น เหตุผลว่า ทำไมครูแนะแนวถึงไปเกี่ยวข้องกับจิตวิทยาการแนะแนว มีการใช้ศาสตร์กับศิลป์ เพื่อทำให้เด็ก มีความศรัทธา เชื่อฟัง เป็นแบบอย่างการใช้ชีวิต แล้วก็เข้มแข็งมั่นคงใจ เป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กได้ หลักการนี้จะนำมาเชื่อมโยงกับ กัลยาณมิตร ๗ ประการ

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนายังต้องเริ่มต้นด้วยศรัทธา แล้วก็จบลงด้วยปัญญา ที่เรียกว่า ปริโต โทสะ โยนิสโสมนัสสิกการ เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสื่อสาร

๑) ปริโตโทสะ คือ ปัจจัยภายนอก รวมถึงความเป็นกัลยาณมิตร เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งแห่งความสำเร็จทางการศึกษา

๒) โยนิโสมนสิการ คือ ปัจจัยภายใน ความเป็นผู้ที่รู้จักคิด คิดอย่างเป็นระบบ

สำหรับเด็กจะ让他มีความคิดเลยก็ไม่ได้ ความเป็นกัลยาณมิตรนี้แหละที่จะเป็นทางนำไปสู่การรู้จักคิด เพราะฉะนั้นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เอาศรัทธามาจากสิ่งแวดล้อม จากกัลยาณมิตร จะเห็นได้จากมงคลสูตร ๓๘ ประการ

พระพุทธเจ้าต้องการให้ครูแนะแนว รวมทั้งครูบาอาจารย์ทั้งหลายเป็นเหมือนสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก คือ การศึกษาไม่ได้มองแค่มิติของการศึกษา สอนหนังสือ เรียนหนังสือตามตำรา แต่นี้เป็นเพียงแค่ส่วนเล็ก ๆ ของคำว่า การศึกษา การเรียนหนังสือเป็นเพียงส่วนย่อย แต่เรามักจะเข้าใจว่า การศึกษา เป็นการไปโรงเรียน เรียนหนังสือ ท่องจำ สอบวัดผล แล้วประเมินผล แต่ที่จริงแล้ว การศึกษา คือการปลูกฝังลักษณะนิสัยให้เขาเป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม เพราะฉะนั้นครูแนะแนวต้องมีบทบาทของการเป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก เป็นกัลยาณมิตร และก็สร้างอิทธิพลต่อการปลูกฝังลักษณะนิสัย ต่อการเจริญก้าวหน้าในอนาคตด้วย

ตารางที่ ๔.๑ สรุปโมเดลที่ ๑ คุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	หลักสูตร	ลักษณะสื่อที่ใช้
๑) เพื่อให้เห็น ความสำคัญของการนำหลักธรรมไป ประยุกต์กับงาน แนะแนวได้	๑) บทบาทของครู แนะแนวในการ ประยุกต์หลักธรรม เพื่อสร้างคุณค่า ชีวิตให้กับนักเรียน	๑) อิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา	เวลาที่ใช้ ๑.๓๐ ชั่วโมง สื่อที่ใช้ ๑. Power Point ๒. กระดาษ A4 ๓. เรื่องเล่าตัวอย่าง ประกอบการบรรยาย
๒) เพื่อตระหนักใน คุณค่าของการแนะ แนววิถีพุทธที่มีต่อ การทำงานแนะ แนวของตนเอง	๒) บทบาทของครู แนะแนวในการ ประยุกต์หลักธรรม เพื่อสร้างคุณค่า ชีวิตให้กับตนเอง ๓) หลักธรรมที่ สามารถนำไป ประยุกต์กับการ แนะแนว	๒) กัลยณมิตร ประกอบด้วย ปิโย ครู ภาวนียะ รัตตะ จะ วณักขโม คัมภีรัง กัง กัตตา โน อัมมฐาเน นิโยช เย	๔. ใบความรู้ ๑ “พุทธศาสนา กับคุณค่าของครูแนะแนว” ๕. ใบความรู้ ๒ “การแนะแนว เพื่อชีวิตที่ดีงามในคำสอนของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุต โต)”

โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความศรัทธาและเข้าถึงวิถีธรรมทางพุทธศาสนา
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความตระหนักรู้ถึงสภาวะใจของตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานในหน้าที่แนะแนว
- ๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดความงอกงามยินดี เห็นความหมายและคุณค่าของการทำงานแนะแนวของตน

เนื้อหาสาระ

จุดเริ่มต้นของการแนะแนววิถีพุทธคือ สภาวะใจที่สุขสงบของบุคลากรทางการศึกษา กล่าวได้ว่า นอกจากความรู้เทคนิควิธีการแนะแนวที่ได้รับจากภายนอกแล้ว สภาวะจิตใจของบุคลากรทางการศึกษาก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง ความสงบร่มเย็นภายในจิตใจ เป็นคุณสมบัติและเป็นเครื่องมือภายในที่สำคัญที่ช่วยให้บุคลากรทางการศึกษาสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลรอบตัว ความสงบภายในจะช่วยให้การสังเกต การรับรู้ทัศนคติความคิด ความรู้สึก และการทำเข้าใจทั้งพฤติกรรมของนักเรียนได้อย่างชัดเจน ทำให้สามารถดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมเด็กนักเรียนให้พัฒนาเติบโตได้อย่างเหมาะสมเต็มศักยภาพ

กระบวนการกลุ่มช่วยให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เรียนรู้ทำความเข้าใจการแนะแนววิถีพุทธจากการเรียนรู้ในเชิงแนวคิด (conceptual) มาได้เข้าใจเห็นผ่านประสบการณ์การทำงาน (experiential) พื้นที่การแบ่งปันประสบการณ์และการได้มีปฏิสัมพันธ์กันที่ดีงามภายในกลุ่ม ช่วยทำให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้กับมาสังเกต ตระหนักรู้ และกลับมาดูแลรักษาจิตใจของตนเอง และกระแสของกลุ่มจะช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ร่วมอบรมเกิดความงอกงามภายในจิตใจ เห็นคุณค่า และศรัทธาเชื่อมั่นในงานแนะแนว ได้ขยายแนวคิด ทัศนคติ และได้รับเทคนิควิธีการทำงานจากผู้เข้าร่วมอบรมท่านอื่น ๆ

เวลาที่ใช้ ๒ ชั่วโมง

วิธีดำเนินการ

- ๑) ผู้นำกิจกรรมชวนกราบพระสวดมนต์และเชิญชวนให้ผู้เข้ารับการอบรมจัดเตรียมภัตตาหารสำหรับตักบาตรพระและสามเณร

- ๒) ผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันตั้งกบฏ และน้อมจิตรับพรจากพระสงฆ์เพื่อเป็นสิริมงคล
- ๓) ผู้นำกิจกรรมชวนสนทนาในรูปแบบกลุ่ม โดยผู้นำกิจกรรมอยู่ในฐานะผู้นำกลุ่มเอื้อให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เล่าแบ่งปันประสบการณ์ (Facilitate disclosure) ที่ได้จากการตั้งกบฏ รวมถึงการทำงานแนะแนว ในบรรยายกาศที่อบอุ่น ปลอดภัย และปลอดภัย พร้อมกับการเอื้อให้ผู้เข้าร่วมอบรมท่านอื่นๆ ได้ร่วมรับรู้ความคิด ความรู้สึก ทักษะการทำงาน และร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ติงามต่อกันและกัน (Facilitate interaction and growth) มีความศรัทธาพระพุทธศาสนาและศรัทธาในตนเอง
- ๔) ให้ผู้เข้าอบรมได้สรุปการเรียนรู้ของตนเอง

สื่อที่ใช้

- ๑) อาหารสำหรับตั้งกบฏ
- ๒) การเตรียมสถานที่ตั้งกบฏ

การประเมินผล

- ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา
- ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ตารางที่ ๔.๒ สรุปโมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	กิจกรรม	ลักษณะสื่อที่ใช้
๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความศรัทธาและเข้าถึงวิถีธรรมทางพุทธศาสนา	๑) การแนะแนวเริ่มสภาวะใจที่สุขสงบ นอกจากความรู้ เทคนิควิธีการแนะแนวที่ได้รับจากภายนอกแล้ว สภาวะจิตใจ ความสงบ ร่มเย็นภายในจิตใจ	๑) พรหมวิหารธรรม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์	เวลาที่ใช้ ๒ ชั่วโมง
๒) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดความรู้ถึงสภาวะใจของตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานในหน้าที่แนะแนว	๒) กระบวนการกลุ่มช่วยให้ได้เรียนรู้ทำความเข้าใจการแนะแนววิถีพุทธจากการเรียนรู้ในเชิงแนวคิด (conceptual) มาได้เข้าใจเห็นผ่านประสบการณ์การทำงาน (experiential) พื้นที่การแบ่งปัน ประสบการณ์และการได้มีปฏิสัมพันธ์ที่ดียิ่งภายในกลุ่ม	๒) พละ ๕ ธรรมอันเป็นกำลัง ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา	สื่อที่ใช้ ๑. อาหารสำหรับตักบาตร ๒. การเตรียมสถานที่ตักบาตร
๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้เกิดความองอาจยินดีเห็นความหมายและคุณค่าของการทำงานแนะแนวของตน			การประเมินผล ๑. การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา ๒. การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ
- ๓) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นประโยชน์ในการนำการแนะแนววิถีพุทธไปช่วยเหลือนักเรียน

เนื้อหาสาระ

พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้แนะแนวที่สำคัญ กล่าวคือ พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อพบแล้วก็นำมาเปิดเผยมาให้การแนะแนวชี้บอกทางให้แก่ผู้อื่น พระธรรมเป็นตัวชี้แนวทาง เมื่อพระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานไปแล้ว ก็มีพระธรรม ไว้เป็นหลักในการยึดถือปฏิบัติ ส่วนพระสงฆ์ทำหน้าที่ถ่ายทอดหลักธรรมของพระพุทธเจ้าชี้แนะแนวทางต่อมาเป็นการแนะแนวให้ทราบว่า สิ่งใดควรประพฤติสิ่งใดควรละ หนทางไหนนำไปสู่ความเจริญ หนทางไหนนำไปสู่ความเสื่อม ชี้ให้เห็น ถึงคุณประโยชน์และโทษทั้งสองฝ่าย หมายความว่า พระรัตนตรัยมีหน้าที่หลัก คือ การแนะแนวเพื่อให้ทุกคนพึ่งตนเองได้

เวลาที่ใช้ ๓ ชั่วโมง

วิธีดำเนินการ

- ๑) ผู้รับการอบรมฟังการเทศน์บรรยาย “ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ ” โดยพระพรหมบัณฑิต ศ.ดร.
- ๒) ผู้รับการอบรมแบ่งกลุ่มระดมความคิดที่ได้จากการบรรยาย
- ๓) ผู้รับการอบรมนำเสนอความรู้ ความเข้าใจและสิ่งที่ได้รับการบรรยาย
- ๔) ผู้นำการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมสรุป บทบาทของครูแนะแนววิถีพุทธ

สื่อที่ใช้

- ๑) Power Point
- ๒) กระดาษ A4

การประเมินผล

- ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา
- ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ใบความรู้ ๓

ครูแนะแนวหัวใจพุทธ บรรยายโดยพระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

การแนะแนวให้บริการแนะแนวกับผู้เรียน ครูแนะแนวต้องมีอิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ในพระพุทธศาสนา ศาสดา คือ ครูแนะแนว ถ้าไม่มีระบบการแนะแนว ก็ไม่มีศาสนา ผู้แนะแนวเขาเรียกว่า กัลยาณมิตร และต้องมี สุ จิ ปุ ลิ หน้าที่ของครูแนะแนว ให้การแนะแนวแก่ผู้เรียน ด้านการศึกษา ด้านอาชีพ ส่วนตัวและสังคม ยูเนสโก ได้จัดจตุสดมภ์ของการศึกษา ๔ ประการ คือ ๑) Learning to know ๒) Learning to Do ๓) Learning to Live Together ๔) Learning to Be

ครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวที่ได้รับการส่งเสริมหลักธรรมกัลยาณมิตร ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอก “มีเมตตารักใคร่ พาทำความดี” มีคุณสมบัติ มีความเป็นกัลยาณมิตรอย่างตั้งใจ คือ น่ารัก (ปิโย) มีบุคลิกภาพดีชวนมอง การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป น่าเคารพ (ครุ) ผู้หนักด้านความรู้และคุณธรรม น่านับถือ ทำให้รู้สึกปลอดภัย “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” การอบรมตน (ภวนีโย) พัฒนาตนไม่หยุดแสวงหาความรู้ ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต พูดให้ได้ผล (วัตตา จะ) คำพูดประโยคเดียวแล้วให้ได้ผล จะพูดให้ได้ผล ครูแนะแนวต้องเปิดใจรับฟัง ทนต่อถ้อยคำ (วจนิกขโม) ครูแนะแนวทำหน้าที่เหมือนช่างปั้นหม้อ เวลาสอนคนต้องพูดค่อยๆ อย่าเบื่อในการให้คำสอน ทนต่อคำถามของผู้เรียน ทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ไม่ต้องเก็บมาคิด แกล้งเรื่องล้าลึกได้ (คัมภีรัง กถัง กัตตา) ให้บริการแนะแนวด้านไหนต้องศึกษาให้เข้าใจก่อน ต้องอ่าน ต้องศึกษาให้จรรยาเป็นของเราเองไม่ใช่ท่องจำ “อย่าพูดเรื่องที่ตนเองไม่เข้าใจ” ให้การแนะแนวตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เลือกใช้ภาษาให้เหมาะสม ไม่แนะแนวในทางที่ผิด (โน อฏฐาเน นิโยชเย) “ต้องมีจรรยาบรรณ”

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายใน “คิดเป็น” ดังปรัชญาขงจื้อ “เรียนโดยไม่คิดเสียเวลาเรียน ฟังโดยไม่คิดเสียเวลาฟัง คิดโดยไม่เรียน เป็นอันตราย” การคิดอย่างฉลาดหรือฉลาดคิด ครูแนะแนว/บุคลากรทางการศึกษาต้องคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ จะคิดได้ต้องจำได้ ถึงจะเอาไปคิด “ฉลาด ต้องมีลำดับขั้นตอน” ฉลาดคิด คือ สอนให้รู้ (เก่ง) และดี คือ ๑) คิดเพื่อพัฒนาปัญญา (อุปายุมสนิการ) (to know) ๑) คิดแบบอริยสัจ ๔ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ๒) คิดแบบวิภังขวาท (คิดแยกแยะ มองหลายมุม) ๓) คิดแบบอริยสัจ ๔ (ถ้าเองเพราะชอบ ชัง หลง กลัว) ต้องฟังให้รอบด้านเพื่อลดอคติ มองมุมเดียว (เอกังสวาท) ทำให้เห็นไม่รอบด้านแล้วตัดสินใจ ๒) คิดเพื่อพัฒนาคุณธรรม (อุปาทกมนสิการ) คิดให้เกิดความดี ความงาม พัฒนาคุณธรรม เมตตา มองแง่ดี มองข้ามสิ่งไม่ดี “มองโลกแง่ดีมีผล”

ตารางที่ ๔.๓ สรุปโมเดลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	กิจกรรม	ลักษณะสื่อที่ใช้
๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ ๒) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ ๓) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นประโยชน์ในการนำการแนะแนววิถีพุทธไปช่วยเหลือนักเรียน	พระพุทธเจ้าเป็นผู้ค้นพบทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง เมื่อพบแล้วก็นำมาเปิดเผยมาให้การแนะแนวซึ่งบอกทางให้แก่ผู้อื่น หลักธรรมของพระพุทธเจ้าชี้แนะแนวทางต่อมาเป็นการแนะแนวให้ทราบว่า สิ่งใดควรประพฤติสิ่งใดควรละ หนทางไหนนำไปสู่ความเจริญ หนทางไหนนำไปสู่ความเสื่อม ชี้ให้เห็น ถึงคุณประโยชน์ และโทษทั้งสองฝ่าย หมายความว่า พระรัตนตรัยมีหน้าที่หลัก คือ การแนะแนวเพื่อให้ทุกคนพึ่งตนเองได้	๑) กัลยณมิตร ๒) อิทธิบาท ๔ ๓) โยนิโสณมสิการ	เวลาที่ใช้ ๓ ชั่วโมง วิธีดำเนินการ ๑) ผู้รับการอบรมฟังการเทศน์บรรยาย “ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ ” โดยพระพรหมบัณฑิต ศ.ดร. ๒) ผู้รับการอบรมแบ่งกลุ่มระดมความคิดที่ได้จากการบรรยาย ๓) ผู้รับการอบรมนำเสนอความรู้ ความเข้าใจและสิ่งที่ได้รับจากการบรรยาย ๔) ผู้นำการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมสรุป บทบาทของครูแนะแนววิถีพุทธ สื่อที่ใช้ ๑) Power Point ๒) กระดาษ A4 การประเมินผล ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ
- ๒) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมในการดำเนินงานแนะแนว
- ๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงานแนะแนว

เนื้อหาสาระ

- ๑) ขอบข่ายงานแนะแนว ๓ ด้านคือด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วยตัวและสังคม
- ๒) หลักธรรมไตรสิกขา กับการนำไปประยุกต์ใช้กับขอบข่ายงานแนะแนว

เวลาที่ใช้ ๒ ชั่วโมง

วิธีดำเนินการ

- ๑) ผู้นำการอบรมชวนสนทนาเรื่องขอบข่ายของงานแนะแนว ๓ ด้าน โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ร่วมกันอภิปรายนำเสนอแนวทางการดำเนินงาน พร้อมทั้งปัญหาอุปสรรค
- ๒) ทำความรู้จักตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่นผ่านสิ่งของที่เลือกเป็นตัวแทนของตน
- ๓) ผู้เข้าอบรมมีการเรียนรู้หลักการคิด ขอบข่ายการแนะแนว ผ่านสื่อวิดีโอเรื่องสาวน้อยนางรำ และพ่อเป็นนายร้อย โดยวิเคราะห์การแนะแนวผสมผสานหลักธรรมในตัวเอกของทั้ง ๒ เรื่อง แบ่งกลุ่มวิเคราะห์ทั้ง ๒ เรื่องและนำมาอภิปราย

สื่อที่ใช้

- ๑) Power Point
- ๒) กระดาษ A4
- ๓) ใบความรู้ ๓ “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน”
- ๔) ใบความรู้ ๔ “การแนะแนวในพระพุทธศาสนา : วิเคราะห์พระสูตรต้นตอปัญหา”
- ๕) สื่อออนไลน์ เรื่องสาวน้อยนางรำ และเพลงพ่อเป็นนายร้อย ของคาราบาว

การประเมินผล

- ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา
- ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม
- ๓) การแบ่งปันประสบการณ์ เนื้อหาประโยคคำพูดของผู้เข้าร่วมอบรมที่สื่อถึงการตระหนักรู้สภาวะใจของตนเอง

ใบความรู้ ๔

บทความ

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนลำปลายมาศ ตำบลลำปลายมาศ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์^๒

หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท มี ๓ ประการ ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และ อธิปัญญาสิกขา แนวทางการนำหลักไตรสิกขามาโดยการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขามีสาระสำคัญของกิจกรรมการเรียนการสอน ๓ ประการ คือ ศีล เป็นการฝึกฝนพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ ด้านกายและวาจา สมาธิ เป็นการฝึกด้านคุณธรรม และสมรรถภาพของจิต และ ปัญญา เป็นการฝึกให้เกิดความรู้ ความเข้าใจของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาประกอบไปด้วย ๔ ขั้นตอน คือ ๑) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิขึ้นก่อนซึ่งปัจจัยแห่งสัมมาทิฐินั้นมี ๒ ประการ คือ ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ๒) เกิด สัมมาทิฐิขึ้นในตัวผู้เรียน ๓) จัดกระบวนการศึกษาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล ฝึกด้านความประพฤติ ปฏิบัติควบคุมกาย วาจา สมาธิฝึกด้านจิตใจ และปัญญาฝึกด้านความรู้ความจริงความมีเหตุผล รู้เท่าทันความจริงของโลกและชีวิต ๔) การวัดและประเมินผลตามหลักไตรสิกขาให้ครอบคลุมด้านกาย ศีล สมาธิ และปัญญา

^๒ พระมหาศิริพงศ์ จันทปาโมชโช , พระปลัดกิตติ ยุตติโร , ภัฏขวัชร สุขแสน

ใบความรู้ ๕

บทความ

การแนะแนวในพระพุทธศาสนา : วิเคราะห์พระสูตรต้นตอปัญหา

๑. จุดมุ่งหมายการแนะแนว พบว่า มีการแก้ไขความทุกข์ เพื่อป้องกันความทุกข์ และเพื่อส่งเสริมพัฒนา บุคคลให้ไปสู่เป้าหมายสูงสุดในชีวิต คือ พระนิพพาน (ความดับกิเลส)

๒. หลักการแนะแนว พบว่า ทรงแนะแนวทุกครั้งเมื่อมีโอกาสมที่เหมาะสม ทรงทราบข้อมูลพื้นฐานของบุคคล ทรงตระหนักถึงความพร้อมและความต้องการของบุคคลพร้อมทั้งความแตกต่างของบุคคล ทรงแนะแนวให้บุคคล ตัดสินใจด้วยตนเองและให้ยอมรับตนเองด้วยความเป็นจริง ทรงเสด็จจาริกไปในที่ต่าง ๆ เพื่อแนะแนวบุคคล ทรงสอนให้บุคคลมีความเมตตา กรุณา ทรงคำนึงถึงศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ ทรงมีการวางแผนและมีเป้าหมาย ทรงแนะแนว แก่บุคคลทุกช่วงวัย และทรงให้การแนะแนว แก่บุคคลประเภทต่างๆ มิได้แบ่งแยกชนชั้น

๓. ทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนว พบว่า บุคคลที่พระพุทธเจ้าทรงแนะแนว มีสภาพความทุกข์ (ปัญหา)แตกต่างกัน และมีสภาพความทุกข์ครบทั้ง ๘ กลุ่มทฤษฎี คือ ๑. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงองค์ประกอบและคุณลักษณะ ๒. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงบำบัดด้วยเหตุผล - อารมณ์ ๓. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงศูนย์กลางที่บุคคล ๔. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงบำบัดแนวเกสตัลท์ ๕. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงอัตถิภาวนิยม ๖. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงพฤติกรรม ๗. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง และ ๘. ทฤษฎีการให้คำปรึกษาเชิงวิเคราะห์สัมพันธ์ภาพ

๔. วิธีการแนะแนว พบว่า เทคนิคหรือพุทธวิธีที่ใช้ได้แก่ การทำนามธรรมให้เป็นรูปธรรม มีการยกอุทาหรณ์ ทาน อติตชาติ บุรพกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ การเปรียบเทียบกับข้ออุปมา การใช้อุปกรณหรือสื่อการสอน นอกจากนั้นยังมี การลงโทษและการให้รางวัล การแนะแนวด้วยเหตุการณ์ ปัจจุบัน การใช้ปฏิภาณไหวพริบในการ โต้ตอบ ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ พุทธวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การกระตุ้นด้วยคำพูด การใช้คำในความหมายใหม่ การกระตุ้นด้วยคำถามและคำตอบ การสร้างบรรยากาศในการแนะแนว การซักถามและสนทนาโต้ตอบ การตอบ ปัญหาการบรรยายและการสนทนา ทักทายพระพุทธเจ้าทรงมีขั้นตอนในการแนะแนวทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นราย กลุ่ม และทรงมีบุคลิกภาพของความเป็นนักแนะแนว

๕. ประเภทการแนะแนว พบว่า มีการแนะแนวครบทั้ง ๓ ประเภท คือ การแนะแนวด้านการศึกษา การแนะแนวด้านอาชีพ การแนะแนวด้านส่วนตัวและสังคม รวมทั้งการแนะแนวเพื่อไปสู่สุคติภูมิและเพื่อไปสู่ประโยชน์ที่เป็น สาระแท้แห่งชีวิต (พระนิพพาน)

๖. กระบวนการแนะแนว พบว่า พระพุทธเจ้าทรงเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล การให้ข้อสนเทศ (หลักฐาน) ร่วมกับการให้คำปรึกษา จากนั้นทรงจัดวางตัวบุคคลและทรงติดตามผลหลังจากที่พระองค์ทรงแนะแนว แล้ว

ตารางที่ ๔.๔ สรุปโมดูลที่ ๔ ขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	หลักสูตร	ลักษณะสื่อที่ใช้
๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ	๑) ขอบข่ายงานแนะแนว ๓ ด้านคือด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และด้านส่วนตัวและสังคม	๑) หลักสูตรศึกษา ๒) มรรคมิ้องค์	เวลาที่ใช้ ๒ ชั่วโมง วิธีดำเนินการ ๑) ผู้นำการอบรมชวนสนทนาเรื่องขอบข่ายของงานแนะแนว ๓ ด้าน โดยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ร่วมกันอภิปรายนำเสนอ แนวทางการดำเนินงาน พร้อมทั้งปัญหาอุปสรรค ๒) ทำความรู้จักตนเอง และเรียนรู้ผู้อื่นผ่านสิ่งของที่เลือกเป็นตัวแทนของตน ๓) ผู้เข้าอบรมมีการเรียนรู้หลักการคิด ขอบข่ายการแนะแนว ผ่านสื่อวีดิโอเรื่องสาวน้อยนางรำ และพ่อเป็นนายร้อย โดยวิเคราะห์การแนะแนวผสมผสานหลักสูตรในตัวเอกของทั้ง ๒ เรื่อง
๒) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักสูตรในการดำเนินงานแนะแนว	๒) หลักสูตรไตรสิกขา กับการนำไปประยุกต์ใช้กับขอบข่ายงานแนะแนว		
๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถประยุกต์หลักสูตรสู่การปฏิบัติงานแนะแนวเนื้อหาสาระ			

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	หลักสูตร	ลักษณะสื่อที่ใช้
			แบ่งกลุ่มวิเคราะห์ทั้ง ๒ เรื่อง และนำมาอภิปราย สื่อที่ใช้ ๑) Power Point ๒) กระดาษ A4 ๓) ใบความรู้ ๓ “การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน” ๔) ใบความรู้ ๔ “การแนะแนวในพระพุทธศาสนา : วิเคราะห์พระสูตรตันตปิฎก” ๕) สื่อออนไลน์ เรื่องสาวน้อยนางรำ และเพลงพ่อเป็นนายร้อย ของคาราบาว การประเมินผล ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม ๓) การแบ่งปันประสบการณ์เนื้อหาประโยคคำพูดของผู้เข้าร่วมอบรมที่สื่อถึงการตระหนักรู้สภาวะใจของตนเอง

โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ
๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ
๓. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนวที่ ๕ บริการได้

เนื้อหาสาระ

๑. การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการคือ บริการศึกษารวบรวมข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้การปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล
๒. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่นในยุคเทคโนโลยี
๓. หลักธรรมไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหารธรรม

เวลาที่ใช้ ๒ ชั่วโมง

วิธีดำเนินการ

๑. ผู้นำการอบรมชวนครูสนทนาในทักตะและมุมมองของครูเกี่ยวกับ“ วัยรุ่นในปัจจุบัน”
๒. ผู้นำการอบรมนำเสนอการพัฒนาการของวัยรุ่นทั้งทางร่างกายและจิตใจในยุคสังคมเทคโนโลยี
๓. ผู้นำการอบรมนำเสนอการประยุกต์หลักธรรม ไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหารธรรม กับการบริการแนะแนวทั้ง ๕ บริการ
๔. ผู้รับการอบรมสนทนากลุ่มเพื่อเชื่อมโยงบริการแนะแนวทั้ง ๕ กับหลักธรรมตามตัวอย่างที่ผู้นำการอบรมนำเสนอ
๕. ผู้เข้ารับการอบรมนำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักธรรมกับบริการแนะแนว ๕ บริการ
๖. ผู้นำการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุป

สื่อที่ใช้

๑. Power Point
๒. กระดาษ A4
๓. ใบความรู้ ๕ “การประยุกต์ใช้หลัก ๕ ดีของพุทธทาสภิกขุเพื่อการแนะแนวส่วนตัวและสังคมสำหรับการพัฒนาตน”

การประเมินผล

- ๓) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา
- ๔) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ใบความรู้ ๖

บทความ

การประยุกต์ใช้หลัก ๕ ดีของพุทธทาสภิกขุเพื่อการแนะแนวส่วนตัวและสังคมสำหรับการพัฒนาตน

ครู พุทธทาสภิกขุให้ความสำคัญกับอาชีพของครูมากโดยกล่าวยกย่องว่า “ครู คือ ผู้ยกดวงวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้นมา ๆ โดยวิธีต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนปลาย หรืออย่างน้อยก็ เป็นมัคคุเทศก์ทางวิญญาณ” ซึ่งเรียกได้ว่า ครูบาอาจารย์เป็นผู้มีพระคุณเหนือเกล้าเหนือ เคียร ครูมีพระคุณยิ่งกว่าบิดามารดา ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าบิดามารดา ยังไม่ได้ยกสถานะ ทางวิญญาณ บิดามารดาเพียงแต่ให้กำเนิดชีวิตมาและยกสถานะทางวิญญาณของเด็กเป็น ส่วนน้อย ส่วนหน้าที่ยกดวงวิญญาณของเด็กจนดวงวิญญาณของเด็กของเยาวชนสูงสุด เท่าที่จะสูงได้เพราะครูบาอาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบ

ครูจะต้องนำทางวิญญาณเพื่อให้ วิญญาณเดินถูกทางอยู่เสมอ ส่วนหนังสือครูก็สอนควบคู่กันไป เพราะจำเป็นสำหรับเรื่อง อื่น ๆ ต่อไปในชีวิต หนังสือเป็นสื่อ แต่ไม่ใช่เรื่องสำคัญและไม่ใช่เรื่องจำเป็น เฉพาะหน้า เหมือนเรื่องของพระธรรม โดยเฉพาะโลกุตตรธรรมที่เป็นความหมายใหญ่ คือ ความไม่ เห็นแก่ตัว ครูจะต้องสอนความไม่เห็นแก่ตัวทุกกระเปียดนี้ สอนด้วยปากบ้าง ทำให้ดูบ้าง ทำทุก ๆ ทาง ให้เกิดความรู้สึกที่เป็นธรรม ครูต้องเป็นผู้นำทางวิญญาณให้แก่เด็ก ๆ แม้ กระทั่งเด็กทารก เช่น การสอนเด็กอนุบาลในโรงเรียน ถ้าเด็กอนุบาลร้องไห้เพราะทำตุ๊กตาตกแตกหรือสอปลัดขิก ครูก็สอนให้เด็กรู้ว่า อย่าร้องไห้ เพราะในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดที่ว่า ตนจะได้ไปตามต้องการของตนทุกอย่าง ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเป็นไปตามธรรมชาติ เป็นไป ตามกฎเกณฑ์ เป็นต้น การสอนอย่างนี้เป็นเรื่องการสอนปรมัตถธรรม เรื่องอนิจจัง

ทุกขัง อนัตตา ให้แก่เด็กในชั้นอนุบาล อีกทั้งครูต้องสอนเด็ก ๆ ไม่ให้กลัวผี ไม่ให้กลัวจิ้งจก ตุ๊กแก ไล่เดือน เพราะเป็นความโง่เขลา ถ้าพ่อแม่กลัวผี เด็กต้องไม่กลัว ครูต้องสอนเด็กไม่ ให้รู้จักกลัวอย่างไม่มีเหตุผล เพราะเป็นความโง่เขลา

แนะนำไว้ในหัวใจของครูที่มีอุดมคตินั้น จะต้องมีปัญหาเกี่ยวกับเมตตาเต็มแน่นอยู่ในหัวใจ ปัญหา คือ วิชาความรู้ความสามารถในหน้าที่ที่จะส่องแสงสว่างให้แก่ศิษย์ ส่วนเมตตา คือ ความรัก ความเอ็นดู กรุณาต่อศิษย์ของตนเหมือนกับว่า เป็นลูกของตน คุณธรรมสองประการนี้จะ ต้องเต็มเปี่ยมอัดอยู่ในหัวใจของครูประเภทที่ยึดถืออุดมคติตามหลักพุทธศาสนาซึ่งเป็น เครื่องชี้ให้เห็นว่า ค่าของครูมีมากเพียงใด และค่าของครูจะตั้งอยู่ในฐานะของบุพนิยบุคคล ไม่ใช่ลูกจ้าง ครูที่ละเลยอุดมคติจะกลายเป็นลูกจ้างซึ่งในหัวใจไม่มีอะไรเลย นอกจากต้อ งการรับ ค่า จ้างหรือเงินเดือน และหนักเข้าก็คดโกงเวลาเอาเปรียบในหน้าที่การงานของตน เพราะเห็นแก่ตน เพราะปราศจากปัญญาและเมตตา

วิธีการแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตของพุทธาสภิกขุ

วิธีการแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตของพุทธาสภิกขุนั้นมีลักษณะพิเศษ เฉพาะที่ไม่เหมือนใครซึ่งเกิดจากเอกลักษณ์ส่วนตัวของท่านเองที่เป็นคนพูดจริง รู้แจ้ง รู้จริง และปฏิบัติจริง วิธีการแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตของพุทธาสภิกขุนั้นสามารถ สรุปได้ ๓ ประการ คือ

๑. แนะนำด้วยคำพูด

พุทธาสภิกขุชอบแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตในรูปแบบของการสอนธรรมะ ตลอดเวลา ท่านมีความสุขในการสอนธรรม ในการสอนธรรมหรือแนะนำด้วยคำพูดนั้น ท่านจะสอนเรื่องความจริง ทำสิ่งที่ยากให้เป็นสิ่งง่าย เช่น เมื่อท่านสอนเรื่องนิพพานซึ่ง นิพพาน แปลว่า เย็น ท่านได้ยกตัวอย่างอุปมาให้เห็นว่า คนเราเร่าร้อน โมโหก็ร้อน ถ้า หยุดโมโหได้ก็เย็น เรียกว่าทำสิ่งที่ยากให้เป็นเรื่องง่าย และสอนเรื่องความจริง นำหลัก ธรรมมาทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น อีกทั้งการสอนของท่านนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคคลทั่วไป หันเข้าหาธรรมะ และยึดธรรมะเป็นเครื่องช่วยทำให้ตนเองประสบความสำเร็จในชีวิต

ส่วนในเรื่องภาษาที่ใช้สอนเพื่อแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตนั้น พุทธาสใช้ ถ้อยคำสำนวนง่าย ๆ เพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจได้ หากหลีกเลี่ยงคำบาลีหรือคำศัพท์ศาสนาไม่ได้ ท่านก็จะอธิบายอย่างแจ่มแจ้งเสมอ แนวการสอนเพื่อแนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตของ ท่านจะใช้กลวิธีในการสอนหลาย ๆ วิธี ประกอบกันไม่แน่นอนตามสภาพความต้องการ ความสนใจ หรือพื้นฐานของผู้ต้องการศึกษาแต่ละครั้ง ถ้าผู้ฟังมีการศึกษาสูงท่านก็มักใช้ ศัพท์ภาษาอังกฤษด้วย บางที่ท่านก็ใช้คำพูดตรงและรุนแรงเพื่อเขย่ากิเลส เช่น มัน ตัวกู ของกู ไ้อ้บ้า เป็นต้น บางที่ท่านก็ใช้คำแปลก ๆ ที่ท่านบัญญัติขึ้นเอง เช่น จิตว่าง นอกจากนี้ท่านมักใช้สำนวนแปลน่าคิดเป็นปริศนา เช่น ตายเสีย ก่อนตาย และ ความมิดสีขาว เป็นต้น คนที่เข้ามารับการสอน คือ ถ้าเป็นชาวบ้านธรรมดา ท่านจะสอนด้วยคำพูดที่เข้าใจง่าย ๆ แต่ถ้าเป็นผู้ที่มีการศึกษาสูง

หรือปัญญาชนท่านจะพูดเป็นหลักวิชาการแต่ลึกซึ้ง และน่าฟังมาก ผู้ฟังต้องตั้งใจฟังจริง ๆ มิฉะนั้นจะตามท่านไม่ทัน เพราะความคิดของท่านนั้นลึกซึ้งจนสามารถวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกลับถึง ๗ - ๘ ชั้น ท่านพุทธทาสภิกขุได้ ถอดรหัสแห่งธรรมอันอุดมจากก้อนหิน ดิน ทราย ร่มไม้ ใบบัว ทำให้พุทธศาสนิกชนได้ฟัง เสียงจากธรรมชาติ ซึ่งคือเสียงแห่งธรรมจากโอษฐ์ของท่านพุทธทาสภิกขุอยู่ตลอดเวลา

จะเห็นได้ว่า ในการสอนธรรมเพื่อแนะนำในการดำเนินชีวิตนั้น พุทธทาสภิกขุ ไม่เคยทิ้งชาวบ้านหรือคนธรรมดาซึ่งไม่ใช่ปัญญาชนและชนชั้นสูงเลย อีกทั้งท่านยังคิดค้น วิธีการที่แยกคายหลายอย่างในการเผยแผ่พุทธธรรมเพื่อแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตได้ อย่างมีประสิทธิภาพแก่คนธรรมดาทั่วไป เช่น โรงมหรสพทางวิทยุญาณ เป็นต้น

๒. แนะนำด้วยการทำให้ดู อยู่ให้เห็น

ในการสอนธรรมะเพื่อแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตนั้น พุทธทาสภิกขุจะ ตีความพระพุทธานุชาสนาไม่เหมือนใคร กล่าวคือ กระตุ้นให้บุคคลต่าง ๆ หันมาสนใจธรรมะ อย่างลึกซึ้งพร้อมทั้งประพฤติปฏิบัติตาม อีกทั้งท่านไม่ได้สอนชาวพุทธเพียงปากเปล่า เท่านั้น แต่ท่านยังปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น เมื่อท่านสอนเรื่องจงทำงานทุกชนิดด้วย จิตว่าง ท่านก็พยายามแสดงให้เห็นว่า ในเวลาที่ท่านทำงาน ท่านควบคุมตัวเองให้มี จิตว่างได้ ไม่ให้เกิดความอยากจนกลายเป็นกิเลสหรือทำงานเพื่อต้องการสิ่งนั้นสิ่งนี้ หรือแม้แต่เรื่องที่ท่านสอนอยู่เป็นประจำกล่าวคือ การทำงานคือการปฏิบัติธรรมซึ่งก็จะเห็นได้ ว่า ตัวท่านเองก็ทำมาตลอดชีวิตโดยทำให้ดู ปฏิบัติให้เห็น กล่าวไว้สรุปได้ว่า “...ท่าน เป็นพุทธศาสนบัณฑิตที่แท้ ท่านสอนผู้อื่นอย่างไร ท่านก็เพียรปฏิบัติตามนั้นอย่างสุดความสามารถ ธรรมะที่ท่านสอนนั้นมีใช้ทฤษฎีที่เป็นส่วนเกิน หากเป็นแก่นทฤษฎีที่ท่านทดลอง ปฏิบัติอย่างเห็นผลในชีวิตจริงของท่านแล้วจึงนำเอาความรู้แจ้งอันประเสริฐดังกล่าวไป สอนแก่เพื่อนผู้ร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บตาย จากการอุทิศชีวิตเพื่อพระศาสนาเช่นนี้ ก่อให้เกิดผลงานอย่างมหาศาล อันได้แก่ งานเขียนหนังสือ และการบรรยายด้วยภาษารวมสมัย เข้าใจง่าย ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาทั้งในแง่ของการนำมาใช้กับชีวิตจริงของแต่ละบุคคล และแนวทางในการแก้ปัญหาของสังคม ...การบรรยายธรรมของท่านทำให้ผู้ฟังรุ่นใหม่เกิด ความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า ธรรมะชั้นโลกุตตระ อันคนทั่วไปมักคิดว่าพ้นโลกหรือไม่จริง นั้น แท้จริงคือหัวใจของพุทธศาสนาซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัวและเป็นวิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์แล้วนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลและเห็นชัดได้ด้วยตนเองทุกเวลา การให้สติ ข้อคิด และ แนวทางในการพัฒนาประเทศไทยและสังคมของท่าน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของธรรมะ...”

๓. แนะนำด้วยการแสดงความสุขให้ดู

ในการแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิตนั้น พุทธทาสภิกขุนอกจากจะแนะนำ ด้วยคำพูด แนะนำด้วยการทำให้ดูแล้วท่านยังแนะนำด้วยการแสดงความสุขให้เห็นจน ผู้อื่นพากันปฏิบัติตาม เช่น ท่าน

แนะนำว่า ทุกคนสามารถเข้าถึงนิพพานในชาตินี้ซึ่ง นิพพานในความหมายของท่าน คือ สภาวะของจิตที่ปราศจากอาการเร่าร้อน เมื่อใดก็ตาม ที่เราไม่เห็นแก่ตัว เราก็จะสงบเย็นสบาย หรือได้นิพพานนั่นเอง หรือนรก ทุกคนที่มีชีวิต อยู่สามารถประสบได้ หมายถึง สภาวะของจิตที่เร่าร้อน โดยอยากดิ้นให้พ้นจากสภาวะนั้น ให้เร็วที่สุด ท่านเน้นย้ำเสมอว่า ที่นี่ยุคเดียวนี้ แม้แต่ในการสอนเรื่องตัวกูของกู ซึ่งเป็นเรื่องที่ท่านเน้นมาก ท่านกล่าวว่าพอคลอดก็เข้าคอกอวิชชา และชีวิตเป็นสิ่งที่พัฒนาได้และต้องพัฒนา คำสอนสำหรับแนวทาง การดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนที่เกิดจากการรู้จริง ปฏิบัติจริง และได้ผลจริง คือ อาการที่มีความสุขของท่านอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติธรรมซึ่งปรากฏให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่ คนทั่วไปว่า คำสอนของท่านนั้นชัด ดัดตรง พุ่งแรง เข้าสู่เป้าหมาย พุ่งเข้าตรงหัวใจของ พระพุทธศาสนา ย้ำเรื่องของความทุกข์และการดับทุกข์ ตัดกระแสของความคิดที่วุ่น พุ่งชาน ยึดติด ลังเล สงสัย และไม่แน่ใจออกไปหมดสิ้น คำสอนของท่านพุทธศาสนิกชนมี พลังและให้กำลังใจ เปรียบประหนึ่งแสงสว่างที่สาดส่องเข้ามาในที่มืด เหมือนหนึ่งการเปิดโลกที่เคยแคบ ๆ เฉพาะตัวให้กว้างไกล เปิดใจที่แคบด้วยความเห็นแก่ตัวอย่างเหนียวแน่นให้บางเบา ทำให้ใจกว้างและแผ่แผ่ขึ้น การสอนและการอบรมของท่านพุทธศาสนิกชนเป็นไปตามธรรมชาติให้ความเป็นอิสระการปฏิบัติและนำผลลัพธ์คือความสุขใจให้แก่ทุกคน ท่านพุทธศาสนิกชนนั้นเปรียบเสมือนผู้ปลูกป่าไม้มอกให้เจริญงอกงามขึ้นในใจ ของชาวพุทธ เป็นร่มเงาแห่งความสงบร่มเย็นแก่มหาชน และผลิตดอกออกผลให้ผู้คนได้ เก็บเกี่ยวพืชผลแห่งพุทธธรรมนั้น เพื่อนำพาชีวิตนี้ออกจากทุกข์

กล่าวได้ว่า พุทธศาสนิกชนเป็นพระสงฆ์ผู้ประพฤติปฏิบัติตามธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ บวชจริง เรียนจริงและปฏิบัติจริง เผยแพร่ธรรมะเพื่อแนะนำแนวทางในการดำเนิน ชีวิตด้วยการสอนให้ดู อยู่ให้เห็น และเย็นให้สัมผัสเพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าใจเข้าถึงธรรมะ แบบที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ คือ ความสงบเย็นอยู่เสมอ

ตารางที่ ๔.๕ สรุปโมเดลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	หลักธรรม	ลักษณะสื่อที่ใช้
๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ ๒) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ ๓) เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมสามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนวที่ ๕ บริการได้	๑) การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ คือ บริการศึกษา รวบรวมข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้การปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล ๒) องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของวัยรุ่นในยุคเทคโนโลยี	๑) หลักไตรสิกขา ๒) พละ ๕ ๓) อิทธิบาท ๔ ๔) พรหมวิหาร ๔	เวลาที่ใช้ ๒ ชั่วโมง วิธีดำเนินการ ๑) ผู้นำการอบรมชวนครูสนทนาในทัศนะและมุมมองของครูเกี่ยวกับ“วัยรุ่นในปัจจุบัน” ๒) ผู้นำการอบรมนำเสนอการพัฒนาการของวัยรุ่นทั้งทางร่างกายและจิตใจในยุคสังคมเทคโนโลยี ๓) ผู้นำการอบรมนำเสนอการประยุกต์หลักธรรมไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหารธรรม กับการบริการแนะแนวทั้ง ๕ บริการ ๔) ผู้รับการอบรมสนทนากลุ่มเพื่อเชื่อมโยงบริการแนะแนวทั้ง ๕ กับหลักธรรมตามตัวอย่างที่ผู้นำการอบรมนำเสนอ ๕) ผู้เข้ารับการอบรมนำเสนอแนวทางการประยุกต์หลักธรรมกับการบริการแนะแนว ๕ บริการ ๖) ผู้นำการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมร่วมกันสรุป

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	หลักการ	ลักษณะสื่อที่ใช้
			สื่อที่ใช้ ๑) Power Point ๒) กระดาษ A4 ๓) ใบความรู้ ๕ “การประยุกต์ใช้หลัก ๕ ดีของพุทธทาสภิกขุเพื่อการแนะแนวส่วนตัวและสังคมสำหรับการพัฒนาตน” การประเมินผล ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีมุมมองกระบวนการแนะแนววิถีพุทธอย่างเป็นองค์รวม
๒. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีขั้นตอนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ
๓. เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมั่นใจในความสามารถของตนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ

เนื้อหาสาระ

๑. องค์ความรู้ในการประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงาน
๒. กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ แบบ PDCA

เวลาที่ใช้ ๓ ชั่วโมง

วิธีดำเนินการ

๑. ผู้นำการอบรมนำเสนอองค์ความรู้แนวทางในการประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงาน
แนะแนว
๒. ผู้รับการอบรมแบ่งกลุ่มระดมความคิดที่ได้จากการนำเสนอองค์ความรู้
๓. ผู้รับการอบรมนำเสนอขั้นตอนในการนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติจริง
๔. ผู้นำการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้

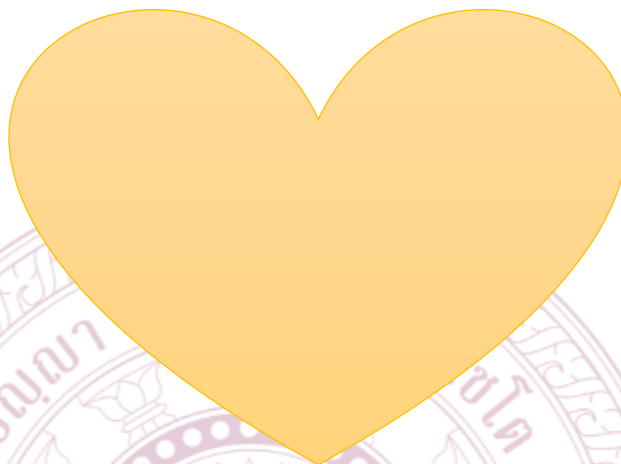
สื่อที่ใช้

๑. Power Point
๒. กระดาษ A4
๓. VDO “การบูรณาการพุทธศาสตร์กับศาสตร์สมัยใหม่ – พระพรหมบัณฑิต”
https://www.youtube.com/watch?v=4_1PG0HgSlw

การประเมินผล

- ๕) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา
- ๖) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ใบกิจกรรม
สรุปขั้นตอนกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

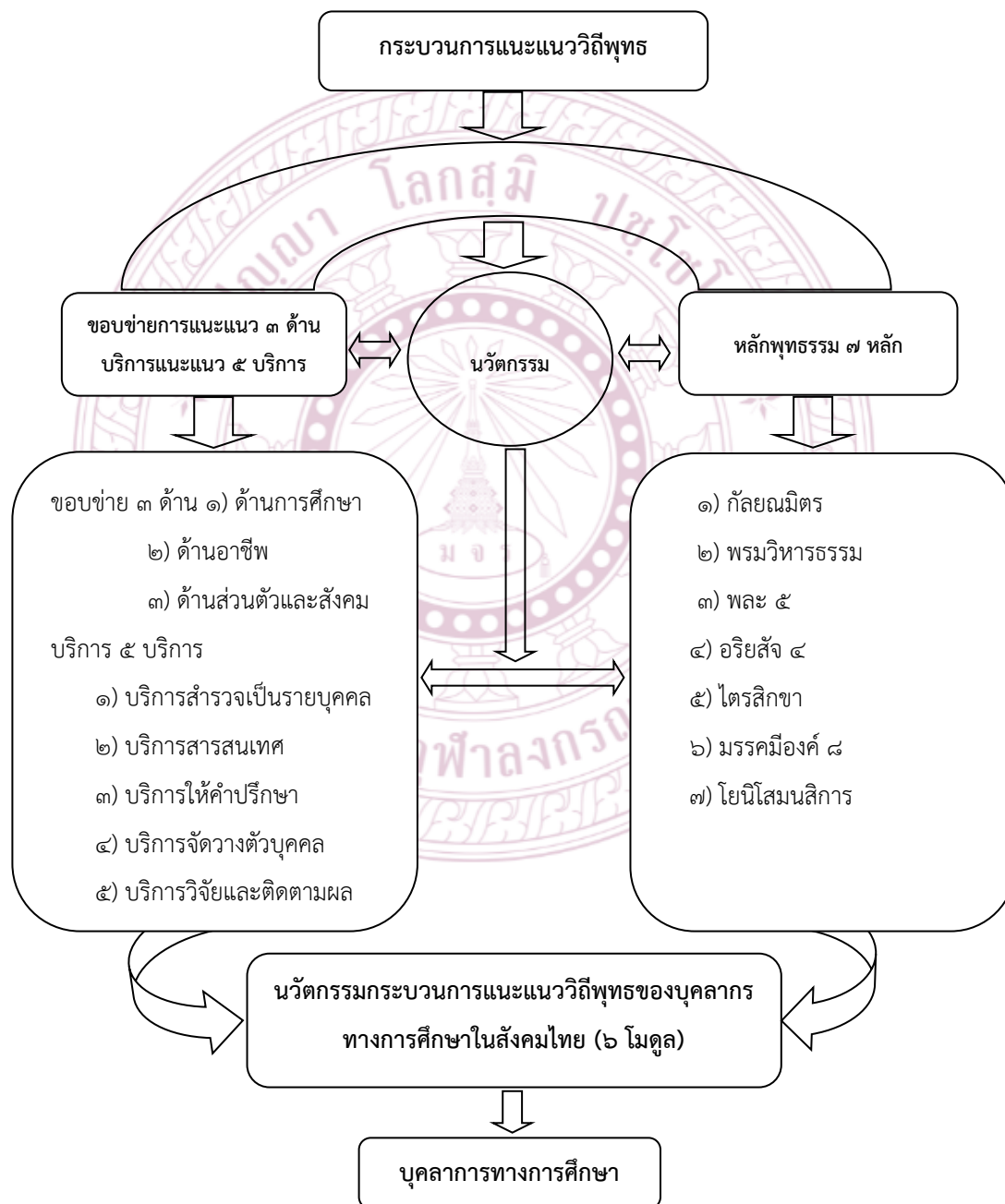
ตารางที่ ๔.๖ สรุปโมเดลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	กิจกรรม	ลักษณะสื่อที่ใช้
๑) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีมุมมองกระบวนการแนะแนววิถีพุทธอย่างเป็นองค์รวม	๑) องค์ความรู้ในการประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงาน ๒) กระบวนการแนะแนววิถีพุทธแบบ PDCA	๑) อิทธิบาท ๔ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ๒) พละ ๕	เวลาที่ใช้ ๓ ชั่วโมง วิธีการดำเนินการ ๑) ผู้นำการอบรมนำเสนอองค์ความรู้แนวทางในการประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงานแนะแนว

วัตถุประสงค์	สาระสำคัญ	กิจกรรม	ลักษณะสื่อที่ใช้
๒) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมได้มีขั้นตอนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ ๓) เพื่อให้ผู้เข้าอบรมมั่นใจในความสามารถของตนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ		๓) อิทธิบาท ๔ ๔) พรหมวิหารธรรม	๒) ผู้รับการอบรมแบ่งกลุ่มระดมความคิดที่ได้จากการนำเสนอองค์ความรู้ ๓) ผู้รับการอบรมนำเสนอขั้นตอนในการนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติจริง ๔) ผู้นำการอบรมและผู้เข้ารับการอบรมช่วยกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้ สื่อที่ใช้ ๑) Power Point ๒) กระดาษ A4 ๓) VDO “การบูรณาการพุทธศาสตร์กับศาสตร์สมัยใหม่ – พระพรหมบัณฑิต” https://www.youtube.com/watch?v=4_1PG0HgSIw การประเมินผล ๑) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการสนทนา ๒) การสังเกตการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

๔.๓ ทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

๔.๓.๑ ทดลองใช้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ดังแผนภาพที่ ๔.๕ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ

จากภาพที่ ๔.๕ อธิบายนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ได้ดังนี้ จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี จาก ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อสร้างและพัฒนานวัตกรรมฯ ทำให้ทราบกระบวนการแนะแนววิถี ควรเริ่มจากการเสริมสร้างบุคลากรทางการศึกษา จากการพัฒนาจิตใจให้เกิดความศรัทธาในการแนะแนวเพื่อจะได้ให้บริการแนะแนวได้ถูกต้องเหมาะสม โดยมีการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ ๑) ไตรสิกขา ๒) พรหมวิหารธรรม ๓) กัลยาณมิตร ๔) โยนิโสสนมสิการ ๕) อิทธิบาท ๔ ๖) พละ ๕ และ ๗) มรรคมีองค์ ๘ ร่วมกับการบูรณาการแนะแนวในขอบข่ายการแนะแนว ๓ ด้าน ๑) ด้านการศึกษา ๒) ด้านอาชีพ ๓) ด้านส่วนตัวและสังคม และมีการบริการแนะแนว ๕ บริการ คือ ๑) บริการสำรวจเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service) ๒) บริการสารสนเทศ (Information Service) ๓) บริการให้การปรึกษา (Counseling Service) ๔) บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service) ๕) ติดตามผล (Guidance Research Service) นำมาบูรณาการกับการสร้างนวัตกรรม ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การระบุปัญหา ๒) กำหนดจุดมุ่งหมาย ๓) การศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ ๔) การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม ๕) การทดลองใช้ ๖) การเผยแพร่ ได้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๖ โมดูล คือ โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ และแบบประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทยและสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อยืนยันความถูกต้องและเหมาะสมของนวัตกรรมฯ และแบบประเมินของนวัตกรรมฯ หลังจากนั้นนำนวัตกรรมฯ มาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างบุคลากรทางการศึกษา

๔.๓.๒ ประเมินคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

ตารางที่ ๔.๗ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประเมินนวัตกรรมฯ

(n=๑๘)

ข้อมูล	จำนวน(รูป/คน)	ร้อยละ
๑) เพศ		
ชาย	๘	๔๔.๔
หญิง	๑๐	๕๕.๖
๒) อายุ		
๒๐-๒๙ ปี	๑๐	๕๕.๖
๓๐-๓๙ ปี	๔	๒๒.๒
๔๐-๔๙ ปี	๒	๑๑.๑
๕๐ ปีขึ้นไป	๒	๑๑.๑
๓) การศึกษา		
ปริญญาตรี	๑๒	๖๖.๗
ปริญญาโท	๕	๒๗.๘
ปริญญาเอก	๑	๕.๖
๔) ประสบการณ์การแนะแนว		
ในสถานศึกษา		
๑-๕ ปี	๑๔	๗๗.๖
๖-๑๐ ปี	๑	๕.๖
๑๑-๑๕ ปี	๒	๕.๖
๑๖-๒๐ ปี	๐	๐
๒๑ ปีขึ้นไป	๑	๕.๖
รวม		๑๐๐

จากตาราง ที่ ๔.๗ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ รองลงมาเป็นชาย จำนวน ๘ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐ ตามลำดับ

ส่วนใหญ่ศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ รองลงมาระดับปริญญาโท จำนวน ๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ และระดับปริญญาเอก จำนวน ๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖ ตามลำดับ

ส่วนใหญ่มียาอยู่ช่วย ๒๐-๒๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ รองลงมาคือ อายุในช่วง ๓๐-๓๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ อายุในช่วง ๔๐-๔๙ และช่วงอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป มีจำนวนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑ ตามลำดับ

ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การแนะแนวในสถานศึกษา ในช่วง ๑-๕ ปี จำนวน ๑๔ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๘ รองลงมา มีประสบการณ์การทำงานแนะแนวในช่วงระหว่าง ๖ - ๑๐ ปี จำนวน ๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑ และมีประสบการณ์การทำงานแนะแนวในช่วงระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี และ ๒๑ ปีขึ้นไป จำนวน ๑ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๕.๖ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ภาพรวม (n=๑๘)

นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิधिพุทธ	๔.๒๓	.๖๗๖	มาก
โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิधिพุทธ	๔.๓๐	.๖๓๘	มาก
โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ	๔.๕๖	.๓๔๗	มาก
โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิधिพุทธ	๔.๓๕	.๔๐๐	มาก
โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิधिพุทธ	๔.๐๓	.๔๕๒	มาก
โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิधिพุทธสู่การปฏิบัติ	๔.๒๕	.๖๕๐	มาก
รวม	๔.๒๙	.๓๓๔	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๘ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๓๔) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๕๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๔๗) โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิधिพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๕

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๐๐) โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๖๓๘) โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย ๔.๖๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๖๕๐) โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๖๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๖๗๖) และโมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๕๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๑ มีความสอดคล้องกับความรู้ความสามารถและการปฏิบัติหน้าที่การแนะแนววิถีพุทธ	๔.๑๔	.๔๙๐	มาก
๒) โมดูลที่ ๑ สามารถป้องกัน พัฒนา หรือ แก้ปัญหาได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย	๔.๒๐	.๕๓๖	มาก
๓) โมดูลที่ ๑ ตระหนักในคุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธที่มีต่อการทำงานแนะแนวของตนเอง	๔.๔๘	.๓๗๕	มาก
๔) โมดูลที่ ๑ มีประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา/เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา	๔.๒๗	.๔๕๘	มาก
๕) โมดูลที่ ๑ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพบริบทที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน	๔.๒๔	.๕๕๗	มาก
รวม	๔.๒๗	.๓๕๗	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๙ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๖๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๕๗) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ตระหนักในคุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธที่มีต่อการทำงานแนะแนวของตนเอง (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๗๕) รองลงมา คือ มีประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา/เพื่อนครู ผู้บริหาร

สถานศึกษา (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๗ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๕๘) สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพบริบทที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๕๕๓) และสามารถป้องกัน พัฒนา หรือ แก้ปัญหาได้ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๕๓๖) สุดท้าย คือ มีความสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและการปฏิบัติหน้าที่การแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๑๔ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๙๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๒ สร้างความตระหนักรู้ถึงสภาวะใจของตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานในหน้าที่แนะแนว	๔.๑๒	.๗๓๖	มาก
๒) โมดูลที่ ๒ สร้างความงอกงามยินดี เห็นความหมายและคุณค่าของการทำงานแนะแนวของตน	๔.๐๐	.๕๐๐	มาก
๓) โมดูลที่ ๒ มีความศรัทธาและเข้าถึงวิถีธรรมทางพุทธศาสนา	๔.๐๘	.๘๑๒	มาก
๔) โมดูลที่ ๒ มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผล	๓.๙๖	.๔๔๐	มาก
๕) โมดูลที่ ๒ นำไปใช้บูรณาการกับรายวิชาอื่นๆ ได้	๓.๙๘	.๔๓๘	มาก
รวม	๔.๐๓	.๔๔๑	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๑๐ พบว่า ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดไทย โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๔๑) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไป

น้อย คือ สร้างความตระหนักรู้ถึงสภาวะใจของตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน ในหน้าที่แนะแนว (ค่าเฉลี่ย ๔.๑๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๗๓๖) รองลงมา คือ มีความศรัทธาและเข้าถึง วิถีธรรมทางพุทธศาสนา (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๘๑๒) สร้างความองอาจมั่นใจ เห็น ความหมายและคุณค่าของการทำงานแนะแนวของตน (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๕๐๐) และนำไปใช้บูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้ (ค่าเฉลี่ย ๓.๙๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๓๘) สุดท้าย คือ มี ความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผล (ค่าเฉลี่ย ๓.๙๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๔๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจ พุทธ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๓ มีจุดเด่นน่าสนใจ เข้าใจง่าย สะท้อนถึงการมีกระบวนการคิดใหม่	๔.๒๘	.๕๔๘	มาก
๒) โมดูลที่ ๓ มีประโยชน์ในการนำการแนะแนว วิถีพุทธไปช่วยเหลือผู้เรียนได้	๔.๓๘	.๕๕๘	มาก
๓) โมดูลที่ ๓ ช่วยให้เห็นคุณค่าของตนเองในการ เป็นครูแนะแนววิถีพุทธ	๔.๔๒	.๔๕๘	มาก
๔) โมดูลที่ ๓ ช่วยให้ตระหนักถึงความสำคัญใน การเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ	๔.๔๖	.๔๓๖	มาก
๕) โมดูลที่ ๓ สามารถนำหลักคิดไปใช้ในการแนะ แนววิถีได้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน	๔.๐๑	. ๔๓๘	มาก
รวม	๔.๓๑	.๕๑๗	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๑๑ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทาง การศึกษาของสํงคมไทย โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๑ ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน .๕๑๗) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ช่วยให้ ตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๓๖)

รองลงมา คือ ช่วยให้เห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นครูแนะแนววิधिพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๕๘) มีประโยชน์ในการนำการแนะแนววิधिพุทธไปช่วยเหลือผู้เรียนได้ (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๕๕๘) และมีจุดเด่นน่าสนใจ เข้าใจง่าย สะท้อนถึงการมีกระบวนการคิดใหม่ (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๕๔๘) สุดท้าย คือ สามารถนำหลักคิดไปใช้ในการแนะแนววิधिได้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน . ๔๓๘) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๐ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธฯ โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิधिพุทธ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิधिพุทธ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๔ หลักธรรม แนวคิด ทฤษฎีรองรับอย่างสมเหตุสมผลสามารถอ้างอิงได้	๔.๐๕	.๓๕๖	มาก
๒) โมดูลที่ ๔ ครอบคลุมในด้านเนื้อหา (Content validity) และโครงสร้าง (Construct validity)	๔.๑๘	.๔๑๖	มาก
๓) โมดูลที่ ๔ ได้ความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายงานแนะแนววิधिพุทธ	๔.๑๐	.๕๐๐	มาก
๔) โมดูลที่ ๔ ความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมในการดำเนินงานแนะแนว	๔.๔๗	.๖๔๓	มาก
๕) โมดูลที่ ๔ สามารถนำมาประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงานแนะแนวและเนื้อหาสาระได้อย่างเหมาะสม	๔.๓๒	.๔๕๑	มาก
รวม	๔.๒๑	.๔๓๘	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๑๐ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิधिพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาของสภามไทย โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิधिพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๓๘) อยู่ในระดับมาก สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมในการดำเนินงานแนะแนว (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๗ ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน .๖๔๓) รองลงมา คือ สามารถนำมาประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงานแนะแนวและเนื้อหาสาระได้อย่างเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๕๑) ครอบคลุมในด้านเนื้อหา (Content validity) และโครงสร้าง (Construct validity) (ค่าเฉลี่ย ๔.๑๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๑๖) สุดท้าย คือ นิสิตสามารถแบ่งเวลาในการศึกษามหาวิทยาลัยได้ (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๕๖) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๑ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๕ มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ	๔.๒๒	.๕๓๒	มาก
๒) โมดูลที่ ๕ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ	๔.๓๙	.๔๒๖	มาก
๓) โมดูลที่ ๕ สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม	๔.๒๐	.๔๓๐	มาก
๔) โมดูลที่ ๕ มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ และสามารถนำพัฒนาต่อยอดได้	๔.๑๔	.๕๙๗	มาก
๕) โมดูลที่ ๕ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน	๔.๐๒	.๔๐๐	มาก
รวม	๔.๑๙	.๔๒๖	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๑๑ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธของบุคลากรทางการศึกษาของสังคมไทย โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๑๙ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๒๖) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๙ ส่วน

เบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๔๖) รองลงมา คือ มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิธีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๕๓๒) สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๓๐) สุดท้าย คือ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน (ค่าเฉลี่ย ๔.๐๒ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๐๐) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๒ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิธีพุทธฯ โมดูลที่ ๕ การบริการแนะแนววิธีพุทธ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิธีพุทธ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๕ มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิธีพุทธ	๔.๒๗	.๖๕๗	มาก
๒) โมดูลที่ ๕ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมบริการแนะแนว ๕ บริการ	๔.๔๕	.๔๕๖	มาก
๓) โมดูลที่ ๕ สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม	๔.๓๗	.๓๒๔	มาก
๔) โมดูลที่ ๕ มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ และสามารถนำพัฒนาต่อยอดได้	๔.๒๓	.๕๘๖	มาก
๕) โมดูลที่ ๕ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน	๔.๑๐	.๕๔๒	มาก
รวม	๔.๒๘	.๔๕๗	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๑๒ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิธีพุทธของบุคลากรทางการศึกษาของสังคมไทย โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิธีพุทธ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๘ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๘๖) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมบริการแนะแนว ๕ บริการ (ค่าเฉลี่ย ๔.๔๕ ส่วน

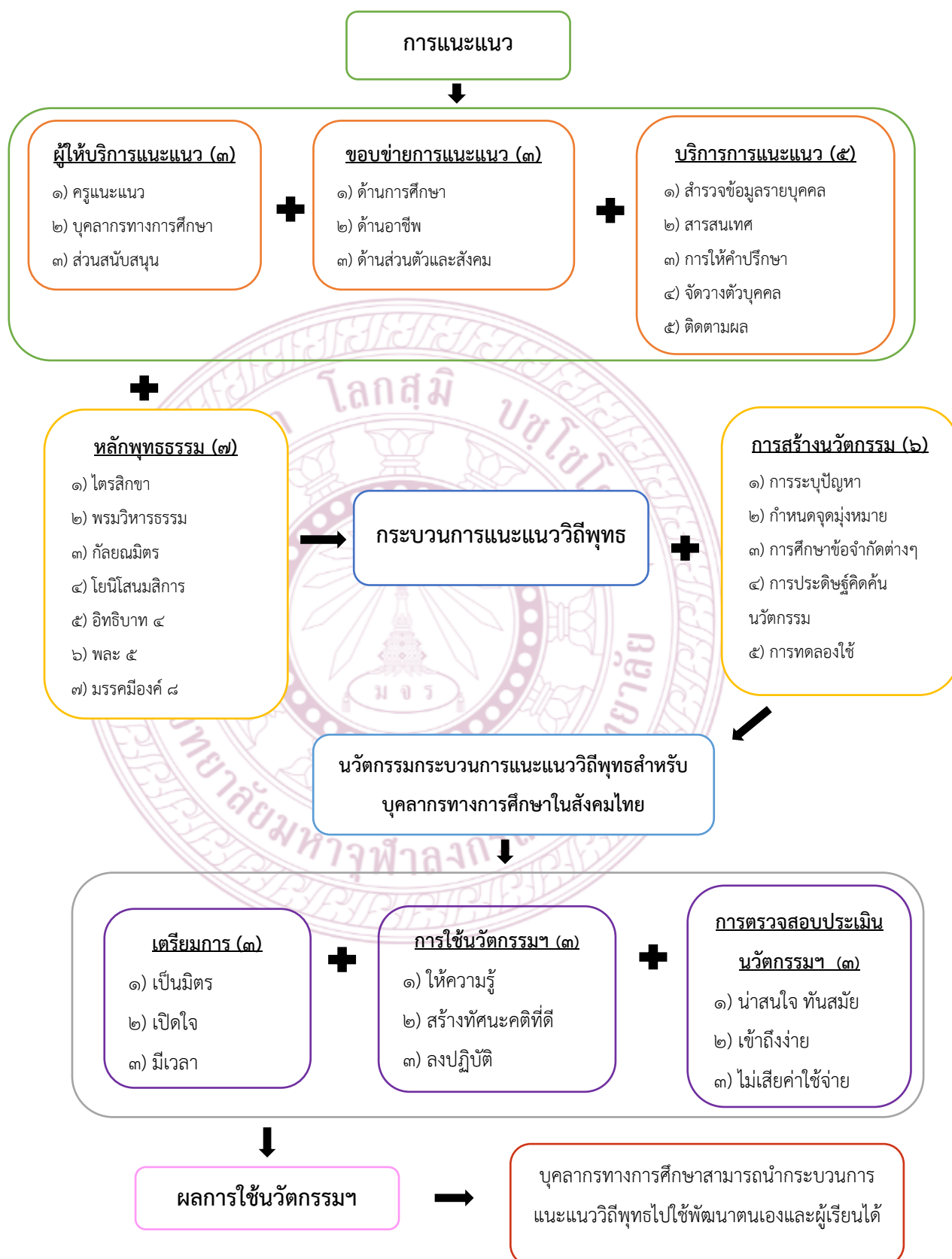
เพียงเบนมาตรฐาน .๔๕๖) รองลงมา คือ สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย ๔.๓๗ ส่วนเพียงเบนมาตรฐาน .๓๒๔) มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย ๔.๒๗ ส่วนเพียงเบนมาตรฐาน .๖๕๗) สุดท้าย คือ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน (ค่าเฉลี่ย ๔.๑๐ ส่วนเพียงเบนมาตรฐาน .๕๔๒) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๓ ระดับการประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ (n=๑๘)

โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ	ระดับการประเมิน		
	Mean	S.D.	แปลผล
๑) โมดูลที่ ๖ ท่านได้มีมุมมองกระบวนการแนะแนววิถีพุทธอย่างเป็นองค์รวม	๔.๒๘	.๔๕๘	มาก
๒) โมดูลที่ ๖ มีขั้นตอนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ	๔.๓๐	.๕๓๒	มาก
๓) โมดูลที่ ๖ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความสามารถของตนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ	๔.๔๓	.๕๒๑	มาก
๔) โมดูลที่ ๖ นำไปพัฒนานักเรียนแบบองค์รวมได้ ความรู้ ทักษะกระบวนการ	๔.๑๖	.๕๑๖	มาก
๕) โมดูลที่ ๖ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้อง	๔.๒๐	.๕๒๑	มาก
รวม	๔.๒๗	.๕๑๗	มาก

จากตาราง ที่ ๔.๑๓ พบว่า นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธของบุคลากรทางการศึกษาของสํักมไทย โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ ส่วนเพียงเบนมาตรฐาน .๕๑๗) สำหรับผลพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความสามารถของตนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ (ค่าเฉลี่ย

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้การวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ สำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย คือ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธ บุคลากรทางการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ให้บริการแนะแนวต้องมีบทบาทหน้าที่ในการแนะแนว มีความชำนาญ และมีความพร้อม รวมถึงจุดมุ่งหมายของการแนะแนว ต้องทราบว่าการแนะแนวนั้นมีขอบข่ายการแนะแนว ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านการศึกษา ๒) ด้านอาชีพ ๓) ด้านส่วนตัวและสังคม เพื่อจะได้ให้บริการแนะแนว ๕ บริการ ประกอบด้วย ๑) บริการสำรวจเป็นรายบุคคล ๒) บริการสารสนเทศ ๓) บริการให้การปรึกษา ๔) บริการจัดวางตัวบุคคล ๕) ติดตามผล ได้ถูกต้อง โดยมีการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ ๑) ไตรสิกขา ๒) พรหมวิหารธรรม ๓) กัลยาณมิตร ๔) โยนิโสมนสิการ ๕) อิทธิบาท ๔ ๖) พละ ๕ ๗) มรรคมืองค์ ๘ นำมาบูรณาการกับการสร้างนวัตกรรม ๖ ขั้นตอน ได้แก่ ๑) การระบุปัญหา ๒) กำหนดจุดมุ่งหมาย ๓) การศึกษาข้อจำกัดต่าง ๆ ๔) การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม ๕) การทดลองใช้ ๖) การเผยแพร่ ได้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ ที่ได้ การเตรียมการใช้ต้องมีความเป็นมิตรผู้ให้บริการและผู้รับบริการต้องมีการเปิดใจ มีเวลาในการใช้นวัตกรรมฯ การจัดการนวัตกรรมฯ ต้องมีความน่าสนใจ ทันสมัย เข้าถึงได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้นวัตกรรมฯ เมื่อนิสิตใช้นวัตกรรมผลการใช้นวัตกรรมฯ ต้องก่อให้เกิดคุณค่าต่อบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธไปใช้พัฒนาตนเองและผู้เรียนได้ ส่งเสริมให้ประสิทธิภาพการแนะแนวในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น มีความสุขในการปฏิบัติงาน เป็นประโยชน์ช่วยพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าสืบต่อไป

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เป็นการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เป็นการศึกษาเพื่อหาองค์ความรู้ที่พัฒนาต่อยอดงานแนะแนวที่มีอยู่ให้เป็นนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้บุคลากรที่ทำหน้าที่แนะแนวใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ป้องกัน และแก้ไขนักเรียนให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมและสร้างคุณค่าในชีวิตได้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๒) เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๓) เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง การเก็บข้อมูลจากสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก และนำองค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้มาพัฒนาเป็นนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธรวมทั้งการนำไปทดลองใช้กับบุคลากรที่ทำหน้าที่แนะแนวสามารถสรุปผลได้ดังนี้

๕.๑.๑ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

การแนะแนวมีบทบาทในสถานศึกษาช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้ขอบเขตความสามารถ ความสนใจ ความถนัด และสภาพแวดล้อม ด้วยกลวิธีต่างๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถเลือกตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและอยู่ในสังคมอย่างเป็นปกติสุข โดยจากการศึกษาพบว่ากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ใน ๓ ด้านคือ

๑) ด้านขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ เป็นการจัดการงานแนะแนวที่ครอบคลุมใน ๓ ด้านคือ

๑.๑) ด้านการศึกษา มีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษา เทคนิคการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้ แนวทางการศึกษาต่อเพื่ออาชีพ

๑.๒) ด้านอาชีพ รู้จักลักษณะอาชีพ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ และการปรับตัวการทำงาน/อาชีพ

๑.๓) ด้านส่วนตัวและสังคม รู้จัก เข้าใจตนเอง พัฒนาบุคลิกภาพ อารมณ์ สุขภาพ ภายใตใจดี

ในทั้ง ๓ ด้าน เป็นส่งเสริมให้ครูแนะแนว หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตร ไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหารธรรม มรรคมีองค์ ๘ และโยนิโสณมสิการ เพื่อนำหลักธรรมดังกล่าวมาผสมผสานในการจัดกิจกรรมหรือบริการแนะแนว ตามขอบข่ายด้านต่าง ๆ อันได้แก่ ด้านการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวและสังคม เพื่อส่งเสริม ป้องกัน แก้ไข พฤติกรรมของผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา/ครูแนะแนว เป็นผู้กระตุ้นในการเรียนรู้ สอนให้เขามีกระบวนการคิด หน้าที่ของครูแนะแนวไม่ใช่แค่ นำความรู้ไปให้ผู้เรียน แต่ต้องแนะแนวให้ผู้เรียนสามารถศึกษา เรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษาเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียน กระบวนการแนะแนววิธีพุทธเป็นการเปลี่ยนแปลงชีวิต จิตใจของผู้เรียน การเป็นครูแนะแนว

๒) บริการแนะแนววิธีพุทธ บริการแนะแนว ๕ บริการเป็นกระบวนการพื้นฐานของงานแนะแนวมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ การป้องกันปัญหา และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน และเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเจริญงอกงามและพัฒนาได้อย่างเต็มที่ และในบริการแนะแนววิธีพุทธประกอบด้วย ๕ บริการ คือ บริการศึกษารวบรวมข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้การปรึกษา บริการจัดวางตัวบุคคล และบริการติดตามผล บรูณาการพละ ๕ เป็นธรรมประจำใจของครูแนะแนว มีศรัทธา (ความเชื่อ) วิริยะ (ความเพียร) สติ (ระลึกได้) สมาธิ (ความตั้งมั่นในจิต) ปัญญา (ความรู้ทั่วชัด) เพื่อให้มีใจที่มั่นคงในการให้บริการแนะแนว เมื่อเจอสิ่งที่มากระทบครูแนะแนวต้องมีความเชื่อในตนเองและผู้เรียน มีความเพียรในการให้บริการ ระลึกในทำหน้าที่ และมีความรอบรู้ในขอบข่ายการแนะแนวและบริการแนะแนว และมีอิทธิบาท ๔

๓) ครูแนะแนววิธีพุทธ ครูผู้ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวเป็นผู้ที่บทบาทสำคัญในการเอื้อให้การดำเนินงานแนะแนวบรรลุเป้าประสงค์ ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ มีความเป็นกัลยาณมิตรอย่างตั้งใจ ๗ ประการ คือ (๑) น่ารัก (ปิโย) มีบุคลิกภาพดีชวนมอง การทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป

(๒) น่าเคารพ (ครุ) ผู้หนักด้วยความรู้และคุณธรรม น่านับถือ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”

(๓) การอบรมตน (ภาวนีโย) พัฒนาตนไม่หยุดแสวงหาความรู้ ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต

(๔) (วัตตา จะ) คำพูดประโยคเดียวแล้วให้ได้ผล จะพูดให้ได้ผล ครูแนะแนวต้องเปิดใจรับฟัง

(๕) ทนต่อถ้อยคำ (วจนักขโม) ครูแนะแนว เวลาสอนคนต้องพูดค่อยๆ ทนต่อคำถามของผู้เรียน คำวิพากษ์วิจารณ์

(๖) (คัมภีรัง กลัง กัตตา) ให้บริการแนะแนวด้านไหนต้องศึกษาให้เข้าใจก่อน “อย่าพูดเรื่องที่ตนเองไม่เข้าใจ” ให้การแนะแนวตามความแตกต่างระหว่างบุคคล

(๗) (โน อัญญาเน นีโยชเย) “ต้องมีจรรยาบรรณ”

๕.๑.๒ นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย เป็นนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการ พัฒนาต่อยอดงานแนะแนวที่ดำเนินการอยู่ให้มีประสิทธิภาพและมีคุณค่ามากขึ้นโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาผสานกับการดำเนินงานแนะแนว ในการวิจัยครั้งนี้ได้นำเสนอในรูปแบบชุดฝึกอบรมที่มีรายละเอียดของเนื้อหา เอกสาร และกิจกรรมที่ใช้ในการอบรม โดยมีโครงสร้างหัวข้อเนื้อหาในแต่ละโมดูล ประกอบด้วย

๑) ชื่อโมดูล การอบรมเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูแนะแนววิถีพุทธ ประกอบด้วยโมดูลการฝึกอบรม ๖ โมดูล ซึ่งครอบคลุมองค์ความรู้ในการดำเนินงานกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ โดยกำหนดชื่อโมดูลตามความเหมาะสมของเนื้อหา ดังนี้

โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ

โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ

โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ

โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ

โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ

โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

สอดคล้องกับ ขวน ภารังกุล^๑ ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตกผลการวิจัยพบว่า ๑) นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาค

^๑ ขวน ภารังกุล, นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตกชวน ภารังกุล, ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

ตะวันตก ประกอบด้วย ๙ องค์ประกอบ คือ (๑) ภาวะผู้นำ (๒) การพัฒนานวัตกรรม (๓) การกระจายอำนาจ (๔) การวางแผน (๕) การจัดการความรู้ (๖) การใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (๗) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (๘) การยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญและ (๙) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๒) องค์ประกอบนวัตกรรมการบริหาร สถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตก เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำการพัฒนานวัตกรรม การกระจายอำนาจ การวางแผน การจัดการความรู้ การใช้สถานศึกษาเป็นฐาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

๒) วัตถุประสงค์ ในแต่ละโมดูล จะมีการระบุวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรม มีความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์พุทธธรรมกับงานแนะแนวอะไรบ้าง และมีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นข้อๆ

๓) เนื้อหาสาระ ในแต่ละโมดูลได้ระบุเนื้อหาสาระที่สำคัญที่ใช้ในแต่ละโมดูล และบางส่วนอาจมีเนื้อหาองค์ความรู้เพิ่มเติมที่ผู้เข้าอบรมสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยมีเนื้อหาอยู่ในใบความรู้

๔) เวลาที่ใช้ เป็นการกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในแต่ละโมดูล โดยพิจารณาตามสัดส่วนที่เหมาะสมตามเนื้อหาที่ผ่านการสังเคราะห์จากงานวิจัย

๕) วิธีการดำเนินการ เป็นรายละเอียดของการดำเนินการในแต่ละโมดูลเป็นขั้นตอนตามลำดับ รวมทั้งมีเอกสารประกอบในทุกโมดูล เช่น ใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบบันทึก ทั้งนี้วิธีดำเนินการเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูผู้ทำหน้าที่แนะแนวจึงมีการประยุกต์พิธีกรรมทางพุทธศาสนาโดยมุ่งเน้นให้ผู้เข้าอบรมได้

- แลกเปลี่ยนประสบการณ์
- ฟังการบรรยาย
- ศึกษาจากวิดีโอ
- ศึกษาเนื้อหาจากใบความรู้
- แบ่งกลุ่มระดมความคิด อภิปราย วิเคราะห์ ประเมินและฝึกทักษะ
- ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง

๖) สื่อที่ใช้ เป็นการระบุสื่อที่ใช้ประกอบการอบรมในแต่ละโมดูล ซึ่งเป็นสื่อที่เป็นเอกสารที่เตรียมไว้ในการจัดกิจกรรม เช่น ใบความรู้ ใบกิจกรรม การประเมิน ฯ และสื่อที่นอกเหนือจากเอกสารที่เตรียมไว้เพื่อใช้ในเนื้อหาของแต่ละโมดูล/แต่ละกิจกรรม เช่น Power Point วิดิทัศน์ เรื่องเล่าในพระไตรปิฎก กรณีตัวอย่าง เป็นต้น

๗) การประเมินผล เป็นการประเมินจากการสังเกตการมีส่วนร่วมในกิจกรรมและ แบบประเมินความรู้ความเข้าใจและความพึงพอใจ

ผู้วิจัยได้นำนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ๖ โมดูล คือ โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ และแบบประเมินนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทยและสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๑๒ รูป/คน เพื่อยืนยันความถูกต้องและเหมาะสมของนวัตกรรมการแนะแนววิถีพุทธและแบบประเมินของนวัตกรรมการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปทดลองใช้

๕.๑.๓ การทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประเมินคุณภาพของนวัตกรรมการแนะแนววิถีพุทธ มีรายละเอียดดังนี้

๑) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ๑๐ คน ร้อยละ ๕๕.๖๐ อายุส่วนใหญ่อยู่อยู่ในช่วง ๒๐-๒๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ รองลงมาคือ อายุในช่วง ๓๐-๓๙ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๒ การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๒ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๗ รองลงมาระดับปริญญาโท จำนวน ๕ รูป/คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๕ และ ทุกท่านมีประสบการณ์การแนะแนวในการทำงานแนะแนวในสถานศึกษา

๒) ผลการประเมินนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

การประเมินนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทยโดยภาพรวมพบว่านวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย ภาพรวม อยู่ในระดับมาก สำหรับผลพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ มีค่าเฉลี่ย ๔.๕๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๓๔๗ เป็นค่าที่มากเป็นลำดับแรก โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๐๐ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ มีค่าเฉลี่ย ๔.๓๐ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๖๓๘ โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๕ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๖๕๐ โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ มีค่าเฉลี่ย ๔.๒๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๖๗๖ และ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ มีค่าเฉลี่ย ๔.๐๓ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๕๒ ตามลำดับ

ในส่วนการประเมินในโมดูลที่ ๑ พบว่าคุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมาก ทุกรายข้อ คือ ตระหนักในคุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธที่มีต่อการทำงานแนะแนวของตนเอง มี

ประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา/เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพบริบทที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน สามารถป้องกัน พัฒนา หรือแก้ปัญหาได้ตรงตาม สุตท้าย คือ มีความสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและการปฏิบัติหน้าที่การแนะแนววิถีพุทธ

โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมากทุกรายข้อ คือ สร้างความตระหนักถึงสภาวะใจของตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานในหน้าที่แนะแนว มีความศรัทธาและเข้าถึงวิถีธรรมทางพุทธศาสนา สร้างความงอกงามยินดี เห็นความหมายและคุณค่าของการทำงานแนะแนวของตน และนำไปใช้บูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้ และ มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผล (ค่าเฉลี่ย ๓.๙๖ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .๔๔๐) ตามลำดับ

ในโมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ พบว่าผลการประเมินรายข้ออยู่ในระดับมากคือการช่วยพัฒนาครูผู้ทำหน้าที่แนะแนว ให้ตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ ให้เห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นครูแนะแนววิถีพุทธ มีประโยชน์ในการนำการแนะแนววิถีพุทธไปช่วยเหลือผู้เรียนได้ มีจุดเด่นน่าสนใจ เข้าใจง่าย สะท้อนถึงการมีกระบวนการคิดใหม่ และสามารถนำหลักคิดไปใช้ในการแนะแนววิถีได้เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน

ในโมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ ผลการประเมินอยู่ในระดับมากในทุกข้อคือ ช่วยให้ครูผู้ทำหน้าที่แนะแนวตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมในการดำเนินงานแนะแนว สามารถนำมาประยุกต์หลักธรรมสู่การปฏิบัติงานแนะแนวและเนื้อหาสาระได้อย่างเหมาะสม มีความครอบคลุมในด้านเนื้อหา (Content validity) และโครงสร้าง (Construct validity) และสุดท้ายผู้เรียนสามารถแบ่งเวลาในการศึกษาเล่าเรียน

ในโมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมากในทุกข้อ สามารถสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สุตท้าย คือ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน

ในโมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ อยู่ในระดับมากในทุกรายข้อ คือสร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักธรรมบริการแนะแนว ๕ บริการ สามารถประยุกต์หลักธรรมสู่การจัดบริการแนะแนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ และสามารถนำพัฒนาต่อยอดได้ สุตท้าย คือ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน

ในโมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ อยู่ในระดับมากในทุกรายข้อคือ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความสามารถของตนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ มีขั้นตอนในการ

ดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ มีมุมมองกระบวนการแนะแนววิถีพุทธอย่างเป็นองค์รวม สุดท้าย คือนำไปพัฒนานักเรียนแบบองค์รวมได้ ความรู้ ทักษะกระบวนการ

กล่าวโดยสรุปได้นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ เป็นมืองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใน ๓ ประการ คือ ประการแรก เตรียมความพร้อมภายในจิตใจของครู ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของครู ผู้ทำหน้าที่แนะแนว ที่มีจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา ความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน ประการที่ ๒ ครูผู้ทำหน้าที่งานแนะแนวได้นวัตกรรมที่มีความน่าสนใจ ทนสมัย เข้าถึงได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้นวัตกรรมฯ ก่อให้เกิดคุณค่าต่อบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธไปใช้พัฒนาการทำงานในหน้าที่ของตน เกิดความสุขในการปฏิบัติงาน และเป็นการส่งเสริมให้ประสิทธิภาพการแนะแนวในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น มีความสุขในการปฏิบัติงาน เป็นประโยชน์ช่วยพัฒนาสังคมให้มีความยั่งยืน ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญ ประการที่ ๓ ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถศึกษาเล่าเรียนและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมกับศักยภาพของตน สอดคล้องกับ **ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร และสิทธิกร สุมาลี^๒** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ๑. นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้มีลักษณะเป็นคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ในเล่มคู่มือประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กระบวนการและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ตัวอย่างการนำ ขั้นตอนและกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนไปจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาต่างๆ และการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ๔ ขั้นตอน คือ ขั้นที่ ๑ ลองทำดูเราทำได้ !! ขั้นที่ ๒ เราจะเรียนรู้อะไรในวันนี้ ขั้นที่ ๓ ลงมือปฏิบัติและสร้างสรรค์งาน และขั้นที่ ๔ นำเสนอผลงานและสะท้อนคิด ๒. ผลที่ได้จากการนำนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ไปใช้ ในส่วนของผลที่เกิดขึ้นกับครู พบว่า ๑) ครูกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านความรู้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดสูงกว่าครูกลุ่มควบคุม โดยครูกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านความรู้ในระดับสูง ส่วนครูกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง ๒) ครูมีด้านทักษะการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิด อยู่ในระดับมาก ๓) ครูมีความคิดเห็นต่อนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ในระดับมากในทุกด้าน และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน พบว่า ๑)

^๒ ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธร และสิทธิกร สุมาลี, “โครงการศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา”, **รายงานวิจัย**, (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙), บทคัดย่อ.

นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านทักษะการคิดสูงกว่ากลุ่มควบคุม โดยนักเรียนกลุ่มทดลองส่วนใหญ่มีพัฒนาการด้านทักษะการคิดอยู่ในระดับสูง ส่วนนักเรียนกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่อยู่ในระดับกลาง และ ๒) นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากในทุกด้าน สอดคล้องกับ **ชวน ภารังกุล**^๓ ได้ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตกผลการวิจัยพบว่า ๑) นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตกประกอบด้วย ๙ องค์ประกอบ คือ (๑) ภาวะผู้นำ (๒) การพัฒนานวัตกรรม (๓) การกระจายอำนาจ (๔) การวางแผน (๕) การจัดการความรู้ (๖) การใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (๗) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (๘) การยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญและ (๙) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ๒) องค์ประกอบ นวัตกรรมการบริหาร สถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตก เป็นรูปแบบที่ประกอบด้วยกลุ่มตัวแปรอิสระ ได้แก่ ภาวะผู้นำการพัฒนานวัตกรรม การกระจายอำนาจ การวางแผน การจัดการความรู้ การใช้สถานศึกษาเป็นฐาน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับ **จารุวรรณ นาดัน**^๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการบริหารงานสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็ก” ผลการวิจัยพบว่า นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็ก พบว่า มีนวัตกรรมการบริหารในรูปแบบต่างๆ ทั้งหมด ๕๓ นวัตกรรม ส่วนนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาประถมศึกษา ขนาดเล็ก ตามขอบข่ายการบริหารงานของสถานศึกษา พบว่า นวัตกรรมที่ถูกเลือกมากที่สุด คือ นวัตกรรมที่ ๓๕ การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการยืนยันโดยมี ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้พิจารณาโดยมีความเห็นที่สอดคล้องกัน คือ เห็นด้วยกับผลงานวิจัยที่ผู้วิจัยนำเสนอ สามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดนโยบายและเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริม คุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับ **ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธรและคณะ**^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ในระดับประถมศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า ๑) นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย แนวคิดและทฤษฎีหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ และกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ตัวอย่างกิจกรรมและการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ๒) ผลที่ เกิด

^๓ ชวน ภารังกุล, นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาชายแดนภูมิภาคตะวันตกชวน ภารังกุล, **ปรัชญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

^๔ จารุวรรณ นาดัน, “นวัตกรรมการบริหารงานสถานศึกษาประถมศึกษาขนาดเล็ก”, **ปรัชญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๖), บทคัดย่อ.

^๕ ปิยะนันท์ หิรัณย์ชโลธรและคณะ, “การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน ในระดับประถมศึกษา”, ๒๕๖๑.

ขึ้นกับครู พบว่า ครูกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านความรู้สูงกว่ากลุ่มควบคุม มีทักษะการสอนเพื่อพัฒนา ทักษะการคิดอยู่ในระดับมาก และมีความคิดเห็นต่อนวัตกรรมฯ อยู่ในระดับมากเช่นกัน สำหรับผลที่เกิด ขึ้นกับผู้เรียน พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพัฒนาการด้านทักษะการคิดสูงกว่ากลุ่มควบคุม และส่วนใหญ่มี ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากในทุกด้าน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย มีองค์ประกอบที่สำคัญ ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านขอบข่ายการแนะแนววิถีพุทธ เป็นส่งเสริมให้ครูแนะแนว หรือบุคลากรทางการศึกษาที่ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตร ไตรสิกขา พละ ๕ อิทธิบาท ๔ พรหมวิหารธรรม มรรคมีองค์ ๘ และโยนิโสณมสิการ เพื่อนำหลักธรรมดังกล่าวมาผสมผสานในการจัดกิจกรรมหรือบริการแนะแนว ๒) บริการแนะแนววิถีพุทธ บริการแนะแนว ๕ บริการเป็นกระบวนการพื้นฐานของงานแนะแนวมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการ ป้องกันปัญหา และการแก้ไขปัญหาของผู้เรียน และเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ๓) ครูแนะแนววิถีพุทธ ครูผู้ทำหน้าที่ให้บริการแนะแนวเป็นผู้ที่บทบาทสำคัญในการเอื้อให้การดำเนินงานแนะแนวบรรลุเป้าประสงค์ ซึ่งมีคุณลักษณะที่สำคัญ มีความเป็นกัลยาณมิตร

นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย เป็นนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการ พัฒนาต่อยอดงานแนะแนวที่ดำเนินการอยู่ให้มีประสิทธิภาพและมีคุณค่ามากขึ้นโดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสานกับการดำเนินงานแนะแนว ประกอบด้วยโมดูลการฝึกอบรม ๖ โมดูล ประกอบด้วย โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธฯ เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นใน ๓ ประการ คือ ประการแรก เตรียมความพร้อมภายในจิตใจของครู ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในของครูผู้ทำหน้าที่แนะแนว ที่มีจิตใจที่ประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความเป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน ประการที่ ๒ ครูผู้ทำหน้าที่งานแนะแนวได้นวัตกรรมที่มีความน่าสนใจ ทันสมัย เข้าถึงได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่ายในการใช้นวัตกรรมฯ ก่อให้เกิดคุณค่าต่อบุคลากรทางการศึกษาสามารถนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธไปใช้พัฒนาการทำงานในหน้าที่ของตน เกิดความสุขในการปฏิบัติงาน และเป็นการส่งเสริมให้ประสิทธิภาพการแนะแนวในสถานศึกษาเพิ่มขึ้น มีความสุขในการปฏิบัติงาน เป็นประโยชน์ช่วยพัฒนาสังคมให้มี

ความยั่งยืน ส่งผลให้ประเทศชาติมีความเจริญ ประการที่ ๓ ผู้เรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถศึกษาเล่าเรียนและดำเนินชีวิตได้เหมาะสมกับศักยภาพของตน

สอดคล้องกับ อาร์บัคเคิล (Arbuckle)^๖ ได้ศึกษาเรื่อง องค์ประกอบที่มีผลต่อการสนับสนุนการ เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาหรือการนวัตกรรมการต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า การใช้นวัตกรรมทางการศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ผลดี มีดังนี้ ๑) ครูอาจารย์ผู้สอนต้อง เข้าใจในวัตถุประสงค์ของโครงการใช้นวัตกรมนั้นเป็นอย่างดี ๒) ผู้บริหารต้องใช้ วิจารณ์ญาณการ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การช่วยเหลือและสนับสนุน ๓) จัดให้มีการ ฝึกอบรมและติดตามผล การใช้นวัตกรมนั้น ๔) โครงการใหม่ในการใช้นวัตกรรมต้องนำไปสู่การ ปฏิบัติจริง ๕) โครงการต้อง ได้รับความช่วยเหลือจากท้องถิ่นในด้านทรัพยากรและงบประมาณ ๖) โครงการต้องมีการปรับปรุงครู อาจารย์และการปฏิบัติตามโครงการ ๗) โครงการต้องจำกัดจำนวน ประชากร ๘) โครงการต้องมีบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาการศึกษา

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ๑) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการนำนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ ไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา
- ๒) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีนโยบายให้มีการพัฒนาศักยภาพของครูแนะแนว ให้มีหัวใจพุทธ
- ๓) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- ๑) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองในพื้นที่ต่าง ๆ และมีระยะเวลาในการจัดกิจกรรม กระบวนการมากขึ้น เพื่อส่งเสริมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
- ๒) ควรมีการพัฒนากิจกรรมกระบวนการวิถีพุทธให้ทันกับเหตุการณ์ สถานการณ์ ปัจจุบัน เพื่อประสิทธิภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ

^๖ A. Arbuckle, “ A Study of facilitating Continued Implementation of Educational change”, Dissertaion Abstracts International 38, (October 1977).

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. เอกสารชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. อรรถกถาบาลี. ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. พระสูตรและอรรถกถา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุดทกนิกาย อปทาน เล่มที่ ๘ ภาคที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

ข. เอกสารทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กิ่งแก้ว ทรัพย์พระวงศ์. จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: อีรพษ์การพิมพ์, ๒๕๔๒.

ชัตติยา กรณสูต. ทศนคติในการปฏิบัติงานของข้าราชการ. คณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2516 .

จำเนียร ช่างโชติ. การบริการปรึกษาและแนะแนวเบื้องต้น Introduction to Counseling and
Guidance. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๖๑.

ชม ภูมิภาค. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๖.

ปิ่น มุกกันต์. บันทึกธรรมฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, ๒๕๑๘.

พนม ลีอารีย์. การแนะแนวเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

พระครูโสภณปริยัติสุธี (ศรีบรรดรถิธมโม). รัฐศาสตร์ในพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

พระเทพดิลก (ระแบบฐิตญาโณ). อธิบายหลักธรรมตามหมวดจากนวกวาท. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๘.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). ทำอย่างไรจึงจะเรียนเก่ง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **การทำงานที่เป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **การศึกษาเพื่อสันติภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ สหธรรมิก, ๒๕๓๘.

_____. **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **ธรรมะกับการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

_____. **การศึกษาเพื่ออารยธรรมที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๔๒.

_____. **ความคิด แหล่งสำคัญของการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๔๓.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). หัวใจพระพุทธศาสนา. **พุทธจักร**. ปีที่ ๖๑ ฉบับที่ ๕ พฤษภาคม, ๒๕๕๐.

_____. **การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๔๙.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก, ๒๕๕๑.

_____. **กาลานุกรมพระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลีธัมม, ๒๕๕๕.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์ (หลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ). **งานคือชีวิตชีวิตคืองานบันดาลสุข**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบันลือธรรม, ม.ป.ป.

พระพุทโธชาจารย์ (พระคันธภณจารย์). **วิสุทธิมรรคแปล ภาค ๑ ตอน ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระมหาณรงค์ศักดิ์ ฐิตญาโณ. **พระอภิธรรมปิฎก ๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระมหาสามารถ อานนฺโท. **ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคลโล). **ความสำเร็จหลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๕.

พระราชปัญญาภิ (สุบินเขมิโย). **ประมวลบทพระธรรมเทศนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรรมศาสนา, ๒๕๒๘.

พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตต์ ปยุตโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์
พรินต์ติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๐.

พระสุธีวรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ). **คู่มือปฏิบัติธรรมวันพระและวันอาทิตย์**. วัดมหาพฤฒาราม.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอพรีนธ์แอนด์แพ็ค จำกัด, ๒๕๕๒.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์และเพียว ยินดีสุข. **ทักษะ ๕ C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการ
จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

พุทธทาสภิกขุ. **การงานเป็นสุข**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๓๗.

_____. **ตามรอยพระอรหันต์**. ราชบุรี: ธรรมทานิคม, ๒๕๓๐.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย เล่ม ๒๑**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. **ความรู้คู่คุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๕๖.

รวีศรี ทรัพย์มี. **ทฤษฎีและกระบวนการให้คำปรึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาจิตวิทยา คณะครุ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

รังสรรค์ โฉมยา. **การแนะแนวในโรงเรียน : หลักจิตวิทยาสำหรับครู**. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๕.

รังสรรค์ บุษะมา. **การจัดการการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, ๒๕๕๐.

ว.วชิรเมธี. **คนสาราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อมรินทร์, ๒๕๕๑.

วรภาส ประสมสุข และนิพนธ์ กินาวงศ์. **หลักการบริหารการศึกษาตามแนวพุทธธรรม**. **วารสาร
ศึกษาศาสตร์**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๒, ๒๕๕๐.

วรรณิ ลิ้มอักษร. **จิตวิทยาการศึกษา = Educational psychology**. สงขลา: คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๖.

วิชัย ต้นศิริ. **อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

วิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ อ้างใน อารมณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ ๓.
กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์, ๒๕๔๖.

ศรีเรือน แก้วกังวาน. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ศิริบุรณ์ สายโกสม. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๔๒.

ศุภาวดี บุญญวงศ์. **การแนะแนวเบื้องต้น**. สงขลา : โครงการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒสงขลา, ๒๕๒๙.

สงวน สุทธิเลิศอรุณ. **พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน**. กรุงเทพมหานคร: อักษรพิพัฒน์. 2543.

สงวนศรี วิรัชชัยสงวนศรี วิรัชชัย. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร, 2527.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (อุฎฐายี). **“สัปปริสธรรม”** หนังสืออนุสรณ์ เนื่องใน
โอกาสงานฌาปนกิจศพ นายชัย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๐๙.

สายหยุด มีฤกษ์. **การแนะแนวการศึกษาและอาชีพ**. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย:
พระนครศรีอยุธยา, ๒๕๖๒.

สุคนธ์ สินธพานนท์. **นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร: ๙๑๑๙ เทคนิคพรินติ้ง, ๒๕๕๓.

สุชา จันทรเฒ และ สุรางค์ จันทรเฒสุชา. **จิตวิทยาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2520.

สุรวิรัตน์ บุณยวันฉะ. **การแนะแนวเบื้องต้น**. นครปฐม: ภาควิชาจิตวิทยาการแนะแนว คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. **พุทธสาวก พุทธสาวิกา**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
พระพุทธรูปของธรรมสภา, ๒๕๕๕.

แสง จันทรงาม, **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บรรณาคาร, ๒๕๒๖.

อัจฉรา จันทรฉาย. **นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ**, ๒๕๕๓.

อชรา อิบสุลลิรี. **จิตวิทยาสำหรับครู**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๒) รายงานวิจัย:

ปิยะนันท์ หิรัญย์ชโลธร และสิทธิกร สุมาลี. “โครงการศึกษาการพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา”. **รายงานวิจัย**. สำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนและมหาวิทยาลัยเอกชน, ๒๕๕๙.

วรदानันท์ เหมนิธิ. “แนวโน้มการใช้วัตกรรมการและเทคโนโลยีทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ
อาจารย์มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร”. **รายงานวิจัย**. คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, ๒๕๕๑.

(๓) บทความ:

นพวรรณ คະนิงชัยสกุล และคณะ. “ผลของโปรแกรมการแนะแนวที่มีต่อความรู้และเจตคติการปฏิบัติงานแนะแนวของครูในสถานศึกษาขนาดเล็กจังหวัดนครปฐม”. **บทความวิจัย**. งานประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๙ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. พัฒนางานวิจัย สร้างสรรค์อุดมศึกษาไทย ก้าวไกลสู่ Thailand 4.0 (๒๘ – ๒๙ กันยายน ๒๕๖๐): ๑๖๔๔. ระวี ภาวิไล. “หัวใจของศาสนาพุทธ”. **บทความ**. ประชุมทางวิชาการ เรื่อง หัวใจของศาสนา. ธรรมสถาน: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

(๔) สื่อออนไลน์:

ปรากฏการ เกิดมีสุข. **เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.phojae.skn.go.th/Knowledge/pakarn.pdf> [๒๖ กันยายน ๒๕๖๔].

ปรีดา ยังสุขสถาพร. **Innovation System สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สถาบันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=> [๒๕ กันยายน ๒๕๖๔].

พัชรี เทพสุริบุรณ์. **แนวคิด ทฤษฎี นวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/553766> [๒๕ กันยายน ๒๕๖๔].

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. **เครือข่ายการเรียนรู้. สารานุกรมวิชาชีพรู**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/supoldee/kherux-khay-kar-reiyn-ru>. [25 กันยายน 25๖๔].

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. **ความหมายของนวัตกรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nia.or.th> [๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๔].

สุริโย ชัยโสภ. **ทฤษฎีการเรียนรู้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thesis.rru.ac.th/files/pdf> [๒๕ กันยายน ๒๕๖๔].

อาสาสมัครผู้เขียนวิกิพีเดีย. **ทฤษฎีการเรียนรู้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://th.wikipedia.org/wiki/> [๒๕ กันยายน ๒๕๖๔].

Anonymous. **นวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://manmanza.blogspot.com/2013_06_01_archive.html [๒๕ กันยายน ๒๕๖๔].

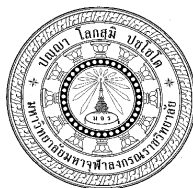
books.google.co.th. **Retrieved**. [online]. แหล่งที่มา: <https://books.google.co.th/books>. P.12.

๒. ภาษาอังกฤษ

A. Arbuckle, “ A Study of faciliating Continued Implementation of Educational change” Dissertaion Abstracts International 38, 1977.

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

“พัฒนานวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิพทุธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาใน
สังคมไทย”

การวิจัยมีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิพทุธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย
๒. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิพทุธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย
๓. เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิพทุธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์

๑. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัย เรื่อง “พัฒนานวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิพทุธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแบบสัมภาษณ์ผู้มีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมแนะแนวในสถานศึกษา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเด็นในการพัฒนานวัตกรรม ในกระบวนการแนะแนววิพทุธ ให้บุคลากรทางการศึกษาต่อไป

๒. แบบสัมภาษณ์นี้มี ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ ๒ ประเด็นคำถาม

๓. กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ตามทักษะ มุมมอง ความคิดเห็นของท่านให้ได้มากที่สุด

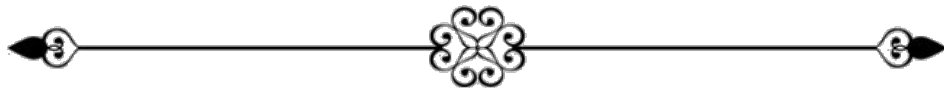
ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ และคณะ

โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง “พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

ชื่อผู้วิจัย : ดร.สายหยุด มีฤทธิ์ และคณะ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ / สกุล ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ที่อยู่ผู้ให้สัมภาษณ์.....

.....

.....

.....

เบอร์โทรศัพท์-.....-.....

วัน / เดือน / ปี ที่ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ ๒ : ประเด็นคำถาม

๑. ท่านคิดว่ากระบวนการแนะแนวในปัจจุบันเป็นอย่างไร และมีความสำคัญในสถานศึกษาอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าปัญหาอุปสรรคในกระบวนการแนะแนวคืออะไร และมีวิธีการจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๓. หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนากระบวนการแนะแนวเพื่อให้เป็นแนะแนววิถีพุทธ คืออะไร

.....

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่ากระบวนการแนะแนววิถีพุทธของบุคลากรทางการศึกษาควรเป็นอย่างไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

๕. ท่านสามารถนำกระบวนการแนะแนววิถีพุทธมาแก้ปัญหา/ป้องกัน/ส่งเสริมการแนะแนวของบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทยได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

๖. จากประสบการณ์ท่านเคยเห็นนวัตกรรมการแนะแนวมาบ้างหรือไม่อย่างไร มีกระบวนการจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๗. ถ้ากล่าวถึงคำว่า “นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ” ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร และควรมีลักษณะรูปแบบอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๘. ท่านคิดว่านวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธควรให้มีการตรวจสอบคุณภาพ หรือ ประเมินนวัตกรรมฯ ในด้านใดบ้าง และดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

๙. ท่านมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอะไรบ้าง เกี่ยวกับนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธใน สถานศึกษาที่มีการบูรณาการกับหลักการทางพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ และคณะ

โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

ภาคผนวก ข.
แบบประเมินนวัตกรรมฯ

แบบประเมิน

“นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” การวิจัยมีวัตถุประสงค์

๑. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย
๒. เพื่อพัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย
๓. เพื่อทดลองใช้และตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบประเมิน

๑. แบบประเมินนวัตกรรมนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัย เรื่อง “พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแบบประเมินนวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย โดยให้บุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์เข้าร่วมทดลองการใช้ประเมินคุณภาพ และนำไปปรับให้เหมาะสมต่อไป

๒. แบบสัมภาษณ์นี้มี ๒ ส่วน คือ

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ประเมิน

ส่วนที่ ๑ แบบประเมินนวัตกรรม

๓. กรุณาตอบแบบประเมินตามทัศนะ มุมมอง ความคิดเห็นของท่านให้ได้มากที่สุด

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ และคณะ

โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

แบบประเมิน

“นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

ชื่อผู้วิจัย : ดร.สายหยุด มีฤทธิ์ และคณะ

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา

คำชี้แจง : การประเมินนวัตกรรมฯ กรุณาขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ท่านเห็นว่าตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดเพียงช่องเดียว

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้ค่าเท่ากับ ๕
เห็นด้วยมาก	ให้ค่าเท่ากับ ๔
เห็นด้วยปานกลาง	ให้ค่าเท่ากับ ๓
เห็นด้วยน้อย	ให้ค่าเท่ากับ ๒
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้ค่าเท่ากับ ๑

ส่วนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไปของผู้ประเมินการใช้นวัตกรรมฯ

๑. เพศ

☐

ชาย

☐

หญิง

๒. อายุ

☐

๒๐-๒๙ ปี

☐

๓๐-๓๙ ปี

☐

๔๐-๔๙ ปี

☐

๕๐ ปี ขึ้นไป

๓. การศึกษา

☐

ปริญญาตรี

☐

ปริญญาโท

☐

ปริญญาเอก

๔. ประสบการณ์การแนะแนวในสถานศึกษา

☐

๑-๕ ปี

☐

๖-๑๐ ปี

☐

๑๑-๒๐ ปี

☐

๒๑ ปีขึ้นไป

ส่วนที่ ๒ : แบบประเมินวัตรกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษา
ในสังคมไทย

ข้อที่	นวัตกรรมการกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากร ทางการศึกษาในสังคมไทย	ผลการประเมิน				
		๕	๔	๓	๒	๑
โมดูลที่ ๑ คุณค่าของงานแนะแนววิถีพุทธ บรรยายโดย พระมหาสมบุญญ์ วุฑฒิโกโร,รศ.ดร. หัวข้อ มหาจุฬาฯ กับการแนะแนววิถีพุทธ						
๑	โมดูลที่ ๑ มีความสอดคล้องกับความรู้ ความสามารถและ การปฏิบัติหน้าที่การแนะแนววิถีพุทธ					
๒	โมดูลที่ ๑ สามารถป้องกัน พัฒนา หรือแก้ปัญหาได้ตรงตาม กลุ่มเป้าหมาย					
๓	โมดูลที่ ๑ ตระหนักในคุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธที่มีต่อ การทำงานแนะแนวของตนเอง					
๔	โมดูลที่ ๑ มีประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคลากรทางการศึกษา/ เพื่อนครู ผู้บริหารสถานศึกษา					
๕	โมดูลที่ ๑ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสภาพบริบทที่มี ลักษณะใกล้เคียงกัน					
โมดูลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ โดย พระครูธรรมธราภรณ์ กนตวิโร,ดร. / กิจกรรมหย่อนใจใส่บาตร						
๑	โมดูลที่ ๒ ก่อให้เกิดความตระหนักรู้ถึงสภาวะใจของตนเอง ได้ฝึกสติ สมาธิที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานในหน้าที่ แนะแนว					
๒	โมดูลที่ ๒ ก่อให้เกิดความงอกงามยินดี เห็นความหมายและ คุณค่าของการทำงานแนะแนวของตน					
๓	โมดูลที่ ๒ มีความศรัทธาและเข้าถึงวิถีธรรมทางพุทธศาสนา					
๔	โมดูลที่ ๒ มีความเป็นไปได้ในการพัฒนาให้สัมฤทธิ์ผล					
๕	โมดูลที่ ๒ นำไปใช้บูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ ได้					
โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ บรรยายโดย พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.						
๑	โมดูลที่ ๓ มีจุดเด่นน่าสนใจ เข้าใจง่าย สะท้อนถึงการมี กระบวนการคิดใหม่					

ข้อที่	นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากร ทางการศึกษาในสังกัดไทย	ผลการประเมิน				
		๕	๔	๓	๒	๑
๒	โมดูลที่ ๓ มีประโยชน์ในการนำการแนะแนววิถีพุทธไป ช่วยเหลือผู้เรียนได้					
๓	โมดูลที่ ๓ ช่วยให้เห็นคุณค่าของตนเองในการเป็นครูแนะ แนววิถีพุทธ					
๔	โมดูลที่ ๓ ช่วยให้ตระหนักถึงความสำคัญในการเป็นครูแนะ แนววิถีพุทธ					
๕	โมดูลที่ ๓ สามารถนำหลักคิดไปใช้ในการแนะแนววิถีได้ เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียน					
โมดูลที่ ๔ ขอบข่ายงานแนะแนววิถีพุทธ บรรยายโดย รศ.กรรภา นกคิม						
๑	โมดูลที่ ๔ มีหลักสูตร แนวคิด ทฤษฎีรองรับอย่าง สมเหตุสมผลสามารถอ้างอิงได้					
๒	โมดูลที่ ๔ ครอบคลุมในด้านเนื้อหา (Content validity) และโครงสร้าง (Construct validity)					
๓	โมดูลที่ ๔ ได้ความรู้ความเข้าใจในขอบข่ายงานแนะแนววิ ถีพุทธ					
๔	โมดูลที่ ๔ ความตระหนักถึงความสำคัญในการนำหลักสูตร ในการดำเนินงานแนะแนว					
๕	โมดูลที่ ๔ สามารถนำมาประยุกต์หลักสูตรสู่การปฏิบัติงาน แนะแนวและเนื้อหาสาระได้อย่างเหมาะสม					
โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิถีพุทธ บรรยายโดย รศ.ดร.นิรนาท แสนสา						
๑	โมดูลที่ ๕ มีความรู้ความเข้าใจในบริการแนะแนววิถีพุทธ					
๒	โมดูลที่ ๕ สร้างความตระหนักถึงความสำคัญในการนำ หลักสูตรจัดบริการแนะแนว ๕ บริการ					
๓	โมดูลที่ ๕ สามารถประยุกต์หลักสูตรสู่การจัดบริการแนะ แนว ๕ บริการได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม					
๔	โมดูลที่ ๕ มีความแปลกใหม่ น่าสนใจ และสามารถนำพัฒนา ต่อยอดได้					

ข้อที่	นวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากร ทางการศึกษาในสังคมไทย	ผลการประเมิน				
		๕	๔	๓	๒	๑
๕	โมดูลที่ ๕ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้เรียน สถานศึกษา วงการวิชาชีพ และชุมชน					
โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ ดำเนินรายการโดย ดร.สายหยุด มีฤกษ์						
๑	โมดูลที่ ๖ ท่านได้มีมุมมองกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ อย่างเป็นองค์รวม					
๒	โมดูลที่ ๖ มีขั้นตอนในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ					
๓	โมดูลที่ ๖ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในความสามารถของตน ในการดำเนินงานแนะแนววิถีพุทธ					
๔	โมดูลที่ ๖ นำไปพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมได้ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ					
๕	โมดูลที่ ๖ เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สถานศึกษา และผู้ที่ เกี่ยวข้อง					

ขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ดร.สายหยุด มีฤกษ์ และคณะ

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขออนุมัติโครงการเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่า ดร.ครรชิต แสนอุบล เป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติโครงการให้ ดร.ครรชิต แสนอุบล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม ในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๒

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคลากรเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่า ผศ.ดร.ภริมา วนิธาสถิตยกุล เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ ผศ.ดร.ภริมา วนิธาสถิตยกุล เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม ในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๓

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.สาระ มุขดี

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร
 ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘
 พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๔

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์บุคลากรเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่า รศ.กรกฏา นักคัม เป็นผู้ที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ รศ.กรกฏา นักคัม เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่ม ในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์พิษณุมนต์ ลีกำเนิดไทย

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างยิ่ง จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์กาญจนา บัวคำ

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างยิ่ง จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุทโษคติ วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์วิภา เกตุเทพา

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๙

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ฐิติวัศ สุกป้อม คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร
 ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘
 พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๑๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
www.mcu.ac.th

๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน รศ.ดร.นรินาถ แสนสา ประธานสาขาศึกษาศาสตร์ มสธ.

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างยิ่ง จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: 9254056740 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว โทร. ๐๖๓ ๒๑๔ ๖๕๑๘

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/ว ๐๐๑

วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง อารธนาเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระมหาเมื่อน กิตติโสภโณ, ผศ.ดร.

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤทธิ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงขออารธนาท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: ๙๒๕๔๐๕๖๗๔๐ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ดร.สายหยุด มีฤทธิ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว โทร. ๐๖๓ ๒๑๔ ๖๕๑๘

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/ว ๐๐๑

วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

เรียน ดร.นิรุฒ ป้องสีดา

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิจัยพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างยิ่ง จึงขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: ๙๒๕๔๐๕๖๗๔๐ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน จิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว โทร. ๐๖๓ ๒๑๔ ๖๕๑๘

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/ว ๐๐๑

วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๕

เรื่อง อารารณาเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มเพื่อการวิจัย

นมัสการ พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ผศ.ดร.

ด้วยข้าพเจ้า ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” ในปีงบประมาณ ๒๕๖๕ เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้ ข้าพเจ้าและคณะผู้วิจัย พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาและการแนะแนวเป็นอย่างดี จึงขออารารณาท่านเข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๕ ผ่านระบบประชุมออนไลน์ โปรแกรม Zoom ID: ๙๒๕๔๐๕๖๗๔๐ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อข้อมูลงานวิจัย ในการพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดทราบและขอเรียนเชิญท่านเข้าร่วมประชุมกลุ่มตามวันดังกล่าว ทั้งนี้ จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาคผนวก ง.
หนังสือเชิญเข้าร่วมทดลองใช้นวัตกรรมฯ

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๔๓

Press Esc Full screen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญครูแนะแนวเข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนประจำวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ ๑ ฉบับ
๒. แบบตอบรับเข้าร่วมประชุม ๑ ฉบับ

ด้วย ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

ในการนี้ ขอเรียนเชิญครูแนะแนว หรือดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษา เข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” จำนวน ๒ ท่าน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในวันเสาร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง วันอาทิตย์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม อาคาร ๗๒ ปี พระวิสุทธิธำมณี (อาคารหอฉันชั้น ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมาพร้อมกันนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๔๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
 www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญครูแนะแนวเข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ “กระบวนการแนะแนววิิพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนปณิธานเด็กดี ๒

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ ๑ ฉบับ
 ๒. แบบตอบรับเข้าร่วมประชุม ๑ ฉบับ

ด้วย ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิิพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิิพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิิพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

ในการนี้ ขอเรียนเชิญครูแนะแนว หรือดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษา เข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติ “กระบวนการแนะแนววิิพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” จำนวน ๒ ท่าน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในวันเสาร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง วันอาทิตย์ที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม อาคาร ๗๒ ปี พระวิสุทธาธิปไตย (อาคารหอฉันชั้น ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมาพร้อมกันนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร
 ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘
 พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๒๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญครูแนะแนวเข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะอิน “ราชานุเคราะห์ ๑”

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ ๑ ฉบับ

๒. แบบตอบรับเข้าร่วมประชุม ๑ ฉบับ

ด้วย ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

ในการนี้ ขอเรียนเชิญครูแนะแนว หรือดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษา เข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” จำนวน ๒ ท่าน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในวันเสาร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง วันจันทร์ ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม อาคาร ๗๒ ปี พระวิสุทธิธำมณี (อาคารหอฉันชั้น ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมาพร้อมกันนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร
ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘
พระสมุห์โชคดี วชิรปญโญ, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๒๖

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญครูแนะแนวเข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิ์ทอง “จินตามณี”

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ ๑ ฉบับ
๒. แบบตอบรับเข้าร่วมประชุม ๑ ฉบับ

ด้วย ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

ในการนี้ ขอเรียนเชิญครูแนะแนว หรือดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษา เข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” จำนวน ๒ ท่าน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในวันเสาร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง วันจันทร์ ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม อาคาร ๓๒ ปี พระวิสุทธาธิปไตย (อาคารหอฉันชั้น ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดสุรินทร์ รายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมาพร้อมกันนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

ที่ อว ๘๐๐๓.๒/๐๔๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๓๕-๒๔๘๐๐๐-๕
www.mcu.ac.th

๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๕

เรื่อง ขอเชิญครูแนะแนวเข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติการ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย”

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนโพธิ์ทอง “จินตมณี”

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ ๑ ฉบับ
๒. แบบตอบรับเข้าร่วมประชุม ๑ ฉบับ

ด้วย ดร.สายหยุด มีฤกษ์ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ดำเนินการทำวิจัยตามแผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการและการสร้างเครือข่ายการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” เพื่อพัฒนากระบวนการแนะแนววิถีพุทธ และเป็นสร้างเครือข่ายการนำกระบวนการวิถีพุทธไปใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั้น

ในการนี้ ขอเรียนเชิญครูแนะแนว หรือดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษา เข้าร่วมประชุมทางวิชาการเชิงปฏิบัติ “กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” จำนวน ๒ ท่าน โดยไม่มีค่าใช้จ่าย ในวันเสาร์ที่ ๑๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ถึง วันจันทร์ ที่ ๑๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานส่งเสริมพระพุทธศาสนาและบริการสังคม อาคาร ๗๒ ปี พระวิสุทธิธำมณี (อาคารหอฉันชั้น ๒) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมาพร้อมกันนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา และขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.สายหยุด มีฤกษ์)

หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว

ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์ มจร

ดร.สายหยุด มีฤกษ์ โทร. ๐๖๓-๒๑๔-๖๕๑๘

พระสมุห์โชคดี วชิรปัญญา, ดร. โทร ๐๖๓-๑๙๗-๓๖๕๙

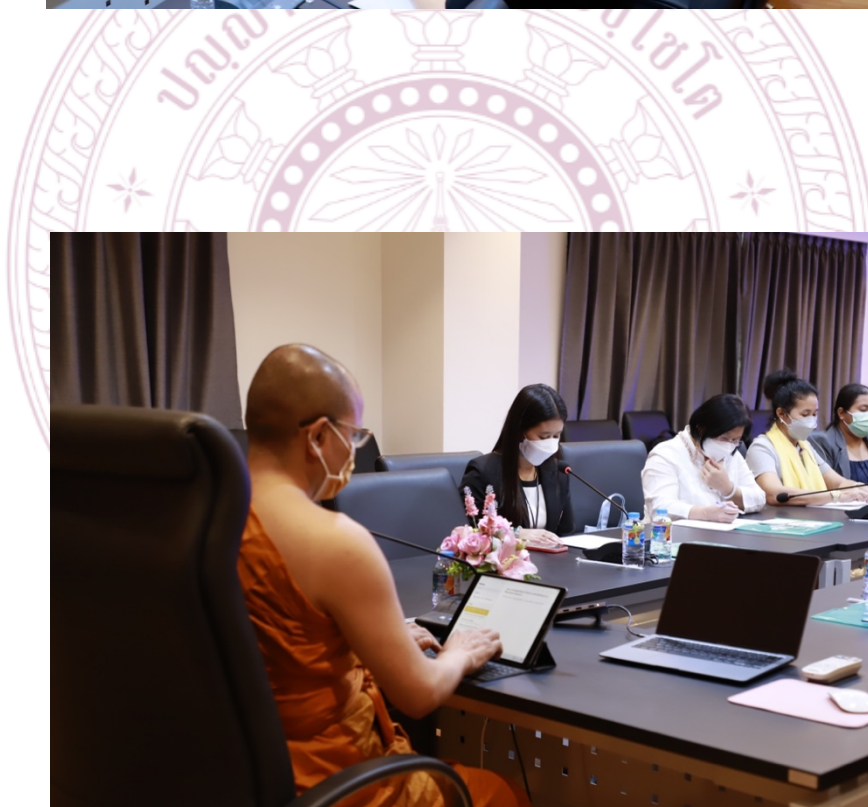
ภาคผนวก จ.
ภาพวิจัยของคณะผู้วิจัย

ภาพประกอบ โมเดลที่ ๑ คุณค่าของการแนะแนววิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๑-๒ เวลา ๙.๐๐ น. พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย นำบูชาพระรัตนตรัย

ภาพที่ ๔.๓-๔ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.
บรรยายในหัวข้อพุทธศาสนากับคุณค่าของครูแนะแนว

ภาพที่ ๔.๕-๖ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแห่งการเรียนรู้

ภาพที่ ๔.๗-๘ ถวายของที่ระลึก ถ่ายรูปหมู่

ภาพประกอบ โมเดลที่ ๒ เสริมศรัทธาครูแนะแนววิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๙-๑๐ สภาวะใจที่สุขสงบในการประเคนอาหารพระภิกษุ

ภาพที่ ๔.๑๑-๑๒ เตือนจิต สะกิดใจ มีสติ ในการตักบาตร

ภาพที่ ๔.๑๓-๑๔ เตือนจิต สะกิดใจ มีสติ สมาธิ ในการตักบาตร

ภาพที่ ๔.๑๕-๑๖ จิตสงบ ใจสบาย ในสวดมนต์ไหว้พระ กรวดน้ำ

ภาพที่ ๔.๑๗ -๑๘ กระบวนการกลุ่มช่วยให้ได้เรียนรู้ทำความเข้าใจการแนะนำวิถีพุทธ
มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ภาพประกอบ โมดูลที่ ๓ ครูแนะแนวหัวใจพุทธ

ภาพที่ ๔.๑๙ -๒๐ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส นามูชาพระรัตนตรัย

ภาพที่ ๔.๒๑ -๒๒ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส นำบูชาพระรัตนตรัย

ภาพที่ ๔.๒๓ -๒๔ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส บรรยายหัวข้อครูแนะแนวหัวใจพุทธ

ภาพที่ ๔.๒๕ -๒๖ พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. กรรมการมหาเถรสมาคม
เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส บรรยายหัวข้อครูแนะแนวหัวใจพุทธ

ภาพประกอบ โมเดลที่ ๔ ขอบเขตแนะนำวิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๒๗ รศ.กรรณา นักร้อง บรรยายหัวข้อขอบข่ายการแนะนำวิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๒๘ ผู้อบรมร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขอบข่ายการแนะนำวิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๒๙ - ๓๐ ผู้อบรมร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อบ่งชี้การแนะแนววิถีพุทธ

ภาพประกอบ โมดูลที่ ๕ บริการแนะแนววิฤทุธ

ภาพที่ ๔.๓๑ รศ.ดร.นินาทุ แสนสา บรรยายหัวข้อบริการแนะแนววิฤทุธ

ภาพที่ ๔.๓๒ ผู้อบรมร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้บริการแนะแนววิฤทุธ

ภาพที่ ๔.๓๓-๓๔ ผู้อบรมร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้บริการแนะแนววิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๓๕ ผู้อบรมร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้บริการแนะแนววิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๓๖ สรุปการเรียนรู้บริการแนะแนววิถีพุทธ และถ่ายรูปหมู่

ภาพประกอบ โมดูลที่ ๖ กระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่การปฏิบัติ

ภาพที่ ๔.๓๗ สันทนาแลกเปลี่ยน ขั้นตอนกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ

ภาพที่ ๔.๓๘-๓๙ สันทนาแลกเปลี่ยน ขั้นตอนกระบวนการแนะแนววิถีพุทธ

ภาคผนวก ฉ.
หนังสือรับรองจริยธรรมวิจัย

ใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย
เอกสารข้อมูลคำอธิบายสำหรับผู้เข้าร่วมการวิจัยและยินยอม

หมายเลขข้อเสนอการวิจัย ว.๑๓๑/๒๕๖๕

ข้อเสนอการวิจัยนี้และเอกสารประกอบของข้อเสนอการวิจัยตามรายงานการแสดงด้านล่าง ได้รับการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแล้ว คณะกรรมการฯ มีความเห็นว่าข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการมีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนดภายในประเทศ จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: พัฒนาวัดกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย

(Develop a Guidance Process Innovation in Buddhist for Educational Personnel in Thailand Society)

รหัสข้อเสนอการวิจัย: MCU RS 800765006

สถาบันที่สังกัด: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้วิจัยหลัก: ดร.สายหยุด มีฤกษ์

เอกสารที่พิจารณาพบ

๑. แบบเสนอโครงการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๒. เอกสารชี้แจงข้อมูลผู้เข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๓. หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕
๔. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	ฉบับที่ วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๖๕

(พระสุวรรณเมธากรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

หมายเลขใบรับรอง: ว.๑๓๑/๒๕๖๕

วันที่ให้การรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

วันหมดอายุใบรับรอง: ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

ที่ อว ๘๐๐๗/ว.๑๓๑

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

เรื่อง รับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย

เจริญพร ดร.สายหยุด มีฤกษ์ / นักวิจัย คณะครุศาสตร์

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย เพื่อทำการวิจัยในเรื่อง “พัฒนานวัตกรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสำหรับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย” คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย ได้พิจารณาข้อเสนอการวิจัยของท่านแล้ว มีความเห็นว่า ข้อเสนอการวิจัยที่จะดำเนินการนี้ มีความสอดคล้องกับหลักจริยธรรมสากล ตลอดจนกฎหมาย ข้อบังคับและข้อกำหนด ไม่ต้องแก้ไขปรับปรุงแต่ประการใด จึงเห็นสมควรให้ดำเนินการวิจัยตามข้อเสนอการวิจัยนี้ได้

จึงเจริญพรมมาเพื่อแก้ไขและดำเนินการต่อไป.

ขอเจริญพร

(พระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ.)

ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ช.
หนังสือรับรองการนำไปใช้ประโยชน์

แบบ สพ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน พระสมุห์โชคดี วชิรปญโญ, ดร.

ข้าพเจ้า.....ดร.ศุภวรรณ การญญะวีร์ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน.....
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....โรงเรียนชุมชนวัดบางชัน.....
ที่อยู่.....๖๘/๑๐ หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ๑๒๑๒๐.....

โทรศัพท์.....๐๙๒-๙๑๖-๖๒๕๙ โทรสาร.....๐๒-๕๑๖-๘๒๖๕.....

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
การสังเคราะห์และถอดองค์ความรู้การแนะนำต้นแบบในประเทศไทย.....

ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....พระสมุห์โชคดี วชิรปญโญ, ดร.....

ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๖ จนถึงวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ ซึ่งการ
นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

.....โดยนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและด้านความรู้ในพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้ผู้เรียน
กระบวนการที่ช่วยให้เราเข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถแก้ปัญหาหรือตัดสินใจได้ถูกต้อง สามารถพัฒนา
ตนเองได้เต็มความสามารถทุกด้าน และยังสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข.....

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(ดร.ศุภวรรณ การญญะวีร์)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนวัดบางชัน

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

แบบ สท ๐๐๑.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖.

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ดร.สายหยุด มีฤกษ์

ข้าพเจ้า.....ดร.ณัฐพล มิตรอารีย์.....ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียน
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน.....โรงเรียนบ้านโน้
ที่อยู่.....โรงเรียนบ้านโน้ หมู่ที่ ๒ บ้านโน้ ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอหนองผามูมิ จังหวัดกาฬสินธุ์ ๒๑๑๘๐
โทรศัพท์.....๐๙๙-๕๑๑-๙๖๑๑ โทรสาร.....๐๙๙-๕๑๑-๙๖๑๑
ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
พัฒนาวัฒนธรรมกระบวนการแนะแนววิถีพุทธสู่หับบุคลากรทางการศึกษาในสังคมไทย.....
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ.....ดร.สายหยุด มีฤกษ์
ได้นำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☒ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☐ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่.....วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ จนถึง.....วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๖๖ ซึ่งการ
นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

ได้นำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและด้านความรู้ในพระพุทธศาสนาส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิด
กระบวนการที่ช่วยให้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อม สามารถแก้ปัญหาหรือตัดสินใจได้ถูกต้อง สามารถพัฒนาตนเอง
ได้เต็มความสามารถทุกด้าน และยังสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

(ดร.ณัฐพล มิตรอารีย์)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโน้